

Mis Kihnu see ilma kihnu keeleta oleks?

Kielelliset asenteet, identiteetit ja paikallisen kielimuodon elinvoimaisuus
Kihnun saarella

Saarni Laitinen
Pro gradu -tutkielma
Viron kieli ja kulttuuri
Suomalais-ugrilainen ja
pohjoismainen osasto
Helsingin yliopisto
Marraskuu 2020
Ohjaaja Riho Grünthal

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisien kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieinriktning – Study Track Viron kieli ja kulttuuri			
Tekijä – Författare – Author Saarni Laitinen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title "Mis Kihnu see ilma kihnu keeleta oleks?" Kielelliset asenteet, identiteetit ja paikallisen kielimuodon elinvoimaisuus Kihnun saarella			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 125 sivua + 9 sivua liitteitä	
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tarkastelen pro gradu -työssäni Viroon kuuluvalla Kihnun saarella asuvien kielellisiä asenteita ja kieli-identiteettiä sekä paikallisen kielimuodon elinvoimaisuutta kihnulaisten omien mielipiteiden ja arvioiden valossa. Tavoitteena on selvittää, mistä kihnulainen identiteetti koostuu, miten ja missä paikallista varieteettia käytetään, kuinka elinvoimaisena sitä pidetään ja mitä sen säilyminen, kehittyminen ja standardointi kihnulaistille merkitsee. Taustoittamisen ja vertailun vuoksi käsittelen myös muualla Virossa puhuttavien alueellisten varieteettien sekä karjalan, vepsän ja inarinsaamen tilannetta. Tutkielma on luonteeltaan kielisosiologinen: se käsittelee kielen ja yhteisön vuorovaikutusta. Aineistoni koostuu 60 puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka tein Kihnussa vuonna 2009. Niiden pohjana toimi kyselykaavake, jota käytettiin viron kielen alueellisten varieteettien tutkimuksessa vuosituhaten vaihteessa. Työtäni voikin verrata tähän aikaisempaan tutkimukseen. Tutkielmani teoreettinen tausta on osittain yhteneväinen kyselykaavakkeen teoriapohjan kanssa, mutta olen käyttänyt lähteenä myös uudempaa tutkimusta. Vaikka suurin osa haastatelluista pitää kihnulaisuuden perustana syntyperää, moni mainitsee myös paikallisen kielimuodon taidon tärkeyden identiteetin osatekijänä. Valtaosa kertoo puhuvansa alueellista varieteettia sujuvasti, jatkuvasti ja mielellään, mutta lähes yksinomaan Kihnussa ja toisten kihnulaisten kanssa: muiden virolaisten kanssa käytetään yleisviroa. Odotetusti suurin osa niistä, joiden vanhemmat ovat kihnulaisia, kertoo puhuvansa paikallista kielimuotoa heidän kanssaan. Lastensa kanssa sitä puhuvat eniten ne, joiden omat vanhemmat ovat kihnulaisia. Mielipiteet siitä, pitäisikö alueellista varieteettia käyttää kouluopetuksessa, viranomaisissa, kirkossa, mediassa ja kaunokirjallisuudessa vaihtelevat jonkin verran etenkin kirjoitetun kielen kohdalla. Yksimielisimpiä ollaan siitä, että koulussa olisi hyvä käyttää paikallista kielimuotoa vähintään suullisesti. Alueellista varieteettia opetetaan koulussa omana oppiaineenaan, mihin useimmat suhtautuvat myönteisesti. Viranomaisissa ja kirkossa kielimuotoa ei käytetä, mitä ei nähdä ongelmana. Mediassa ja kaunokirjallisuudessa paikallisen kielimuodon käyttö on hyvin vähäistä mutta monien mielestä riittävää. Yli puolet haastateltavista pitää alueellista varieteettia elinvoimaisena: kouluopetuksen ja uusien puhujien syntymisen arvellaan takaavan kielimuodon säilymisen. Vain pieni osa on sitä mieltä, että varieteetti on vaarassa hiipua, koska yleisviron vaikutus lisääntyy ja vie siltä elintilaa. Lähes kaikille vastaajille on kuitenkin tärkeää, että paikallinen kielimuoto sekä säilyisi että kehittyisi; se nähdään erottamattomana osana saarta ja sen kulttuuria. Osa pitää kielimuodon säilymistä itsestäänselvänä, toisten mielestä tarvitaan aktiivista kehittämistä ja säilyttämistä. Yhtenä kielimuotoa vakiinnuttavana ja säilyttävänä tekijänä mainitaan standardointi. Enemmistö ei kuitenkaan ole tottunut lukemaan paikalliselle kielimuodolle luotua kirjakieltä, jota on kehitetty aktiivisesti lähinnä 2000-luvun aikana. Monien mielestä omaa kirjakieltä ei edes tarvita, kun taas toiset näkevät yhtenäisen ortografian luomisen tarpeellisenä, joskin vaikeana tehtävänä. Haastatellut kokevat Kihnun ja siellä puhuttavan varieteetin kuuluvan tiiviisti yhteen. Paikallinen kielimuoto on puhujiensa ahkerassa ja monipuolisessa käytössä yli sukupolvirajojen, sitä arvostetaan, siitä ollaan ylpeitä ja sen halutaan säilyvän. Kaikki kuitenkin osaavat myös yleisviroa ja käyttävät sitä arjessaan: molemmilla varieteeteilla on paikkansa saarelaisten elämässä. Vaikka niin kihnulaiset kuin muutkin tutkielmassa käsitellyt kieliyhteisöt ovat kaksikielisiä ja niillä on paljon muitakin yhteistä, Kihnu on monella tapaa erityislaatuinen: saariolosuhteissa oma kielimuoto ja kulttuuri ovat säilyneet paremmin kuin muualla. Nykyisin saari ei ole enää yhtä eristyksissä kuin aiempina vuosisatoina, mikä vaikuttaa myös kielimuodon tulevaisuudennäkymiin. Vaikka mm. kouluopetus ja paikallisten kielimuotojen arvostuksen kasvaminen koko yhteiskunnassa tukevat alueellisen varieteetin säilymistä, uhkiakin on: saarelaisten tiiviit virtuaaliset ja fyysiset yhteydet muun Viron kanssa lisäävät yleisviron käyttöä ja kaventavat paikallisen kielimuodon elintilaa.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords viron kieli, kielisosiologia, Kihnu, kieliasenteet, kieli-identiteetti, kielen elinvoimaisuus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1 Työn tavoitteet ja tutkimuskohteen rajaus	1
1.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmät	2
1.3 Työn rakenne	5
2. Varieteetti ja kieli: kieliyhteisö tutkimuskohteena	6
2.1 Alueellisia varieteetteja itämerensuomalaisella kielialueella	6
2.2 Viron kielen alueellisten varieteettien aiempi tutkimus	16
3. Kihnu meren ympäröimänä saarena ja kielimuotona	22
3.1 Kihnun maantiede ja historia	22
3.2 Kihnun alueellisen varieteetin ominaispiirteet	25
3.3 Näkökulmia kielimuodon ja saarelaisuuden määrittelyyn	29
4. Kihnun tapaustutkimus ja sen tulokset	34
4.1 Kihnulaisten identiteetti	34
4.1.1 Juurten merkitys kihnulaisuudessa	35
4.1.1.1 Itsemäärittely syntyperän perusteella	35
4.1.1.2 Alkuperäisen kihnulaisen määrittely	36
4.1.2 Muita kihnulaisuuteen liittyviä seikkoja	41
4.1.2.1 Tyytyväisyys kihnulaisuuteen	42
4.1.2.2 Ylpeys kihnulaisuudesta	42
4.1.2.3 Yhteenkuuluvuus kotiseudun kanssa	42
4.1.2.4 Kiinnostus sukuhistoriaan	43
4.1.2.5 Ylpeys kihnulaisten saavutuksista	44
4.1.2.6 Muiden ihmisten syntyperän tärkeys	45
4.1.2.7 Kihnulaisuuden merkitys kanssakäymisessä	45
4.1.2.8 Syntyperän vaikutus arvostukseen ja kumppanin valintaan	46
4.1.2.9 Asuinpaikan valinta	47
4.2 Kihnulaiset kielenkäyttäjinä	48
4.2.1 Alueellisen varieteetin nimitys	48
4.2.2 Kihnun kielen käytön yleisyys, taito, aiheet ja ongelmat	51
4.2.3 Kihnun kieli yksityiselämässä	60
4.2.3.1 Lapset, perhe ja suku	64
4.2.3.2 Työtoverit ja ystäväpiiri	70
4.2.3.3 Saarisidonnaisuus	71
4.2.4 Kihnun kieli julkisessa käytössä	73
4.2.4.1 Koulu	75
4.2.4.2 Viranomaiset	84
4.2.4.3 Kirkko	86
4.2.4.4 Media	88
4.2.4.5 Kirjallisuus	94
4.2.5 Kihnun kirjakieli	99
4.3 Kihnulaiset kielen säilyttäjinä	102
4.3.1 Kihnulaisten arviot kielensä elinvoimaisuudesta	102
4.3.2 Onko kielen säily(tä)minen tärkeää?	105
4.3.3 Keinoja kihnun kielen säilyttämiseksi	107
5. Yhteenveto ja päätelmät	116
Lähteet	121
Liite 1: Kyselykaavake	126
Liite 2: Eestikeelne kokkuvõte	132

1. Johdanto

1.1 Työn tavoitteet ja tutkimuskohteen rajaus

Tarkastelen pro gradu -työssäni Viroon kuuluvalla Kihnun saarella asuvien kielellisiä asenteita ja kieli-identiteettiä sekä saarella puhuttavan kielimuodon elinvoimaisuutta. Tutkielmani on siis kielisosiologinen; teoreettisesta viitekehyksestä kerron lisää 2. luvussa.

Kihnussa puhutaan yleisvirosta eli viron yleiskielestä huomattavasti poikkeavaa paikallista kielimuotoa, jota saarelaiset kutsuvat kihnun kieleksi, vaikka se kieli-tieteellisesti ottaen onkin murre (ks. tarkemmin luvut 3.2 ja 3.3). Viitataan kielimuotoon useimmiten tällä kihnulaisten itsensä käyttämällä nimellä¹ (varieteetin nimityksistä lisää luvussa 4.2.1). Kihnun kielen yleisvirosta poikkeavista piirteistä kerron tarkemmin luvussa 3.2.

Kihnun kielestä ei aiemmin ole tehty kielisosiologista tutkimusta, ja tämän aukon paikkaaminen oli yksi syy tehdä aiheesta tutkielma. Kihnussa on vuosikymmenten ajan vierailut lukuisia murteentutkijoita ja muita kielitieteilijöitä, ja mielestäni onkin jopa hieman yllättävää, ettei kukaan ole tähän mennessä tarkastellut saarta ja siellä puhuttavaa kielimuotoa sosiolingvivistisestä tai kielisosiologisesta näkökulmasta (sosiolingvistiikasta ja kielisosiologiasta käsitteinä lisää 2. luvun alussa). Aihevalintaan vaikutti myös se, että olen ylipäänsä kiinnostunut erilaisten pienten kielimuotojen sekä kielellisten vähemmistöjen tilanteista ja pidän tärkeänä sitä, että kielenpuhujien omat ajatukset saadaan kuuluville.

Työssäni pyrin muun muassa selvittämään, millainen kihnun kielen nykytila on kihnulaisten omien arvioiden perusteella. Etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- (1) Minkälainen on kihnulainen identiteetti, mistä se koostuu, ja mikä on identiteetin ja kielenkäytön suhde?
- (2) Miten ja missä kihnulaiset kertovat puhuvansa paikallista varieteettia?
- (3) Mitä ajatuksia kihnulaisilla on kihnun kielen tulevaisuudesta?

---

¹ Kielimuotojen puhujien itse käyttämiä nimityksiä on käytetty myös tutkimuksessa, joka käsittelee eräitä muita Virossa puhuttavia alueellisia varieteetteja (Eichenbaum & Koreinik 2008: 37).

(4) Miten elinvoimaisena he pitävät paikallista kielimuotoa, ja kuinka tärkeää heille on sen säilyminen ja kehittyminen?

(5) Mitä mieltä he ovat kielimuotonsa standardoinnista?

Työn päämääränä on lisäksi vertailla Kihnun tilannetta siihen, miltä alueellisten varieteettien puhujien kielenkäyttö, kieliaseenteet ja kielelliset identiteetit näyttävät muiden tutkimusten valossa eri puolilla Viroa ja itämerensuomalaista kielialuetta.

1.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Keräsin tutkimusaineiston vuonna 2009 Kihnun saarella paikallisia haastattelemalla. Haastattelukysymykset koskivat paikallista ja kielellistä identiteettiä, alueellisen varieteetin käyttöä sekä identiteettiin ja kieleen liittyviä asenteita. Kerron haastatteluissa käyttämäni kyselykaavakkeen teoreettisesta taustasta enemmän luvussa 2.2 ja saaresta sekä sillä puhuttavasta kielimuodosta luvussa 3. Vironkielinen kaavake on työni liitteenä (liite 1).

On syytä todeta, että se, miten ja missä puhujat kertovat käyttävänsä kieltään, ei välttämättä kerro todellisesta kielenkäytöstä. En pysty tässä tutkimuksessa vertailemaan kielimuodon raportoitua ja todellista käyttöä, eikä se toisaalta ole myöskään tavoitteenani. Vaikka monet tutkijat ovat selvittelleet nimenomaan kielenpuhujien omia ajatuksia ja käsityksiä, ja olen itsekin päättänyt tehdä näin, tällaisia tutkimuksia on myös kritisoitu.

Kunnas (2006: 234) tuo esiin Garrettin et al. (2003: 8–9, 27–31) sekä Aikion (2008: 302), Sarhimaan (1999: 83) ja Pasasen (2003: 122), joiden mukaan kieliaseenteiden tutkimuksessa on useita luotettavuusongelmia. Ongelmat syntyvät esimerkiksi siitä, että haastateltavat haluavat kuulostaa mahdollisimman suvaitsevaisilta, tai että he haluavat miellyttää haastattelijaa ja ennakoivat vastauksissaan tämän odotuksia (esimerkiksi liioittelemalla paikallisen kielimuodon käyttöään). Vaikka vienankarjalaisten ajatuksia karjalan kirjakielestä selvittänyt Kunnas toteaaakin, että ihmisten toiminta ja tunteet voivat olla ristiriidassa keskenään, hän uskoo oman aineistonsa luotettavuuteen. Syinä hän mainitsee mm. sen, että haastattelutilanteet olivat epämuodollisia ja että hän puhui vienankarjalaa. (Kunnas 2006: 234.)

Oma tilanteeni Kihnussa oli vastaavanlainen kuin Kunnaksella vienankarjalan puhujien parissa: haastattelut olivat hyvin keskustelumaisia, ja sekä haastateltavani että

minä puhuimme yleisviroa, jota kihnulaiset muutenkin käyttävät ei-kihnulaisten kanssa (tästä lisää luvussa 4.2), eivätkä haastateltavat tienneet aivan tarkkaan, mitä tutkin, eli he eivät voineet ennakoida, mitä haluan kuulla. Tämän vuoksi uskon Kunnaksen tapaan, että voin luottaa kihnulaisilta saamieni vastausten luotettavuuteen.

Haastattelut olivat luonteeltaan lähinnä puolistrukturoituja – niiden pohjana oli muualla Virossa alueellisten varieteettien tutkimuksessa käytetty kyselykaavake (Eichenbaum & Koreinik 2008; ks. tarkemmin luku 2.2), mikä mahdollistaa omien tulosteni vertailun näiden aiempien tutkimusten tuloksiin. En yleensä käynyt kaavaketta läpi aivan systemaattisesti ensimmäisestä kysymyksestä viimeiseen vaan melko vapaassa järjestyksessä ja, kuten jo edellä totesin, pikemminkin keskustellen kuin haastatellen. Keskustelun lomassa kirjoitin ylös vastaukset kaavakkeen kysymyksiin sekä mahdolliset täydentävät kommentit. Haastateltavat, kuten heihin yleensä viittaa, vaikka voisin nimittää heitä myös keskustelukumppaneiksi, eivät siis täyttäneet kaavaketta itse.

En myöskään äänittänyt keskusteluja vaan tein mahdollisimman paljon muistiinpanoja suoraan kaavakkeisiin. Tähän ratkaisuun päädyin, sillä kyseessä ei ollut esim. murreaineiston keruu, vaan haastattelukielenä oli yhtä haastattelua ja muutamia koodinvaihtotilanteita lukuun ottamatta yleisviro. Tärkeintä oli, mitä haastateltavat sanovat, ei se, puhuvatko he haastattelun aikana standardiviroa vai paikallista kielimuotoa. Haastattelutilanteet olivat myös luontevampia ilman nauhuria, kun mukanani oli vain kynä ja paperia. Haittapuoli on se, etten millään ehtinyt kirjoittaa muistiin aivan kaikkea. Arvion kuitenkin tarkkuuden olevan tämän työn kannalta riittävä.

Haastattelin kihnulaisista satunnaisotannalla yhteensä 60 ihmistä eli noin 20 prosenttia pysyvästi saarella asuvista 25–64-vuotiaista ihmisistä alkukesällä 2009. Otokseni on sukupuoli- ja ikäjakaumaltaan edustava: se vastaa Kihnun kaikkien 25–64-vuotiaiden asukkaiden sukupuoli- ja ikäjakaumaa vuoden 2009 väestötietojen mukaan (taulukko 1). Nämä väestötiedot sain Kihnun silloiselta kunnanjohtajalta Annely Akkermannilta paikan päällä. Vaikka kysymyksessä muuten onkin satunnaisotanta, ikäjakauma ei ole satunnainen: ikäryhmät (25–34-vuotiaat, 35–44-vuotiaat jne.) valittiin sillä perusteella, että aiemmissa Viron alueellisten varieteettien tutkimuksissa (Eichenbaum & Koreinik 2008) on käytetty samaa jakoa.

Kihnun kieliyhteisöön kuuluu karkeasti arvioiden 800–1000 ihmistä: noin 550 Kihnussa, 30 Manijan saarella ja 300 Manner-Virossa. Viron ulkopuolella asuvista kihnun kielen puhujista ei ole saatavilla tietoa. (Laos 2013.) Myöskään Kihnussa asuvien alueellista varieteettia osaamattomien lukumäärää en ole saanut selville.

ikä	miehet (N=32)	naiset (N=28)
25–34	6	5
35–44	8	9
45–54	10	6
55–64	8	8

Taulukko 1. Haastateltujen ikä- ja sukupuolijakauma.

Kihnussa on neljä kylää: Lemsin küla, Linaküla, Rootsiküla ja Sääreküla. Saaren maantieteestä, historiasta ja kulttuurista kerron lisää luvussa 3.1. Haastateltavista Lemsissä asui 17, Linakülässä 17, Säärekülässä 12 ja Rootsikülässä 11. Lisäksi kaksi ihmistä ei täsmettänyt asuinkyläänsä, ja yhden kotipaikka oli haastatteluhetkellä Manner-Virossa. Kolmella haastatellulla oli Kihnun-kodin lisäksi asuinpaikka myös muualla: kahdella heistä Pärnumaalla ja yhdellä Viron ulkopuolella.

Haastateltavista 75 % oli syntynyt joko Kihnussa tai läheisellä Manijan saarella. Manija (kihnuksi *Manõja*), joka tunnetaan myös nimellä Manilaid, lisättiin yhdessä Kihnun kanssa Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2003. Kihnun ja Manijan kulttuurista Unesco-kohteena kerron lisää luvussa 4.3.4. Loput haastatelluista olivat syntyneet pääasiassa Länsi-Virossa harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Kihnussa syntyneiden tarkemmat syntymäpaikat (kyselykaavakkeessa syntymäpaikka tarkoitti vanhempien asuinpaikkaa henkilön syntymähetkellä) jakautuivat melko tasaisesti Kihnun neljän kylän kesken. Kaikki haastatellut ovat virolaisia ja Viron kansalaisia, vaikka joillakuilla oli sukujuuria ulkomaillaakin.

Kuudesosa haastatelluista oli käynyt vain peruskoulun, joko kokonaan tai ainakin osittain. Noin kolmasosa oli kouluttautunut peruskoulun jälkeen ammattiin, ja samoin noin kolmasosalla oli lukiokoulutus. Korkeakoulutettuja oli muutama.

Hieman yli puolet haastateltavista, 34 ihmistä (56,7 %) kävi töissä, yksi heistä myös opiskeli työnsä ohella. Eläkkeellä oli 14 henkeä (23,3 %). Heistäkin muutama sanoi olevansa lisäksi töissä, yleensä osa-aikaisesti ja pääasiassa kesäisin. Heidät on siis laskettu myös palkkatöissä oleviin. Yrittäjiä oli kuusi, kaikki kalastajia. Kalastajia oli

myös työttömänä, ja työttömiä tai työtä aktiivisesti etsiviä oli yhteensä kuusi. Yksi haastateltava oli äitiyslomalla, yksi vastasi olevansa kulttuurityöntekijä ja yksi sanoi tekevänsä erilaisia töitä merellä ja metsässä.

Haastateltavien talouteen kuului useimmiten kolme henkeä (15 vastaajaa eli 25 %). Seuraavaksi eniten, 13, oli neljän hengen talouksia. Kahden hengen talouksia oli 12, ja 10 vastaajaa asui yksin. Muutamien vastaajien talouteen kuului viisi tai useampi henkeä, jopa yli kymmenen. Keskiarvoksi tulee 3,28 ihmistä taloutta kohden.

Suurin osa vastaajista (53 eli 88,3 %) asuu maalais- tai omakotitalossa (vi. *talumaja*). Kyselyn määritelmän mukaan talotyyppiin kuuluu suuri piha tai puutarha, eläimiä ja omaa maata tai metsää. Kotieläimiä ei läheskään kaikilla tosin ollut, eikä kukaan vastaajista maininnut viljelevänsä maata. Tämä selittyy Kihnun historialla ja maantieteellä (ks. luku 3.1).

1.3 Työn rakenne

Toisessa luvussa esittelen lyhyesti itämerensuomalaiset kielet ja kerron niiden parissa tehdystä viimeaikaisesta kielisosiologisesta tutkimuksesta. Samalla käyn läpi työni kannalta keskeisiä käsitteitä ja näkökulmia. Hieman tarkemman käsittelyn saavat viron kielen alueelliset varieteetit sen tutkimuksen valossa, joka koskee 2000-luvun alkuvuosien kielisosiologista tilannetta historiallisella Mulgimaalla ja Võromaalla sekä Saarenmaalla. Kolmannessa luvussa kerron enemmän Kihnusta tutkimuspaikkana, saaren ja sen asukkaiden historiasta sekä paikallisesta kielimuodosta. Neljäs luku on työni pääluku, jossa esittelen ja analysoin kenttätutkimukseni tuloksia. Aloitan identiteettikysymyksillä ja siirryn sitten kihnulaisten arvioihin omasta kielenkäytöstään. Luvun loppupuolessa käsittelen alueellisen varieteetin standardisointia ja elinvoimaisuutta. Viidennessä luvussa esitän loppupäätelmäni.

2. Varieteetti ja kieli: kieliyhteisö tutkimuskohteena

Keräsin pro gradu -työni aineiston kenttätömatkallani 2009. Pian sen jälkeen (2010–2013) Euroopan maissa vähemmistöasemassa olevien suomalais-ugrilaisten kielten ja kieliyhteisöjen elinvoimaisuutta tutkittiin erittäin laajasti ELDIA-projektissa (European Language Diversity for All), josta kerron tarkemmin luvussa 2.1. Juuri ELDIA:n poikkeuksellisen kattavuuden ja perusteellisuuden vuoksi olen ottanut sen tulokset ja teoreettisen taustan huomioon soveltuvien osin myös omassa työssäni, vaikka tutkimukseni pohjautuukin sitä varhaisempaan tutkimukseen ja kenttätöihin. Luvussa 2.1 käsitellään myös muuta viimeaikaista kielisosiologista tutkimusta itämerensuomalaisten kielten puhuma-alueella. Viron alueellisten varieteettien elinvoimaisuutta puolestaan tutkittiin Võromaalla, Mulgimaalla ja Saarenmaalla aivan 2000-luvun alkuvuosina. Näistä tutkimuksista, joihin myös oma työni paljolti perustuu, kerron luvussa 2.2.

Kielisosiologisella tutkimuksella tarkoitan sellaista tutkimusta, joka käsittelee kielen ja yhteiskunnan tai yhteisön vuorovaikutusta. Kielisosiologia ja sosiolingvistiikka eivät käsitteinä ole suinkaan selvärajaisia, minkä lisäksi niiden voidaan katsoa olevan osittain päällekkäisiä. Myös arvostetut tutkijat kuten Joshua A. Fishman ovat määritelleet ne eri aikoina eri tavalla (ks. esim. Fishman 1970, 1972, 1985, 1991, 1994, 1997, 1999, 2001 ja 2010). Usein kuulee sanottavan, että molemmat tieteenalat paneutuvat kieleen ja yhteiskuntaan, mutta kielisosiologiassa pääpaino on yhteiskunnalla, sosiolingvistiikassa taas kielellä.

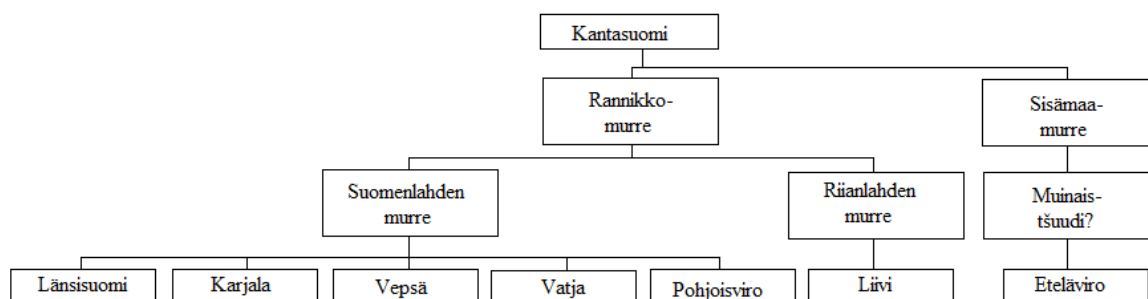
2.1 Alueellisia varieteetteja itämerensuomalaisella kielialueella

Suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluvat itämerensuomalaiset kielet ovat keskenään lähisukukieliä. Kielten puhuma-alueet sijaitsevat Itämeren pohjois- ja itäpuolella, ja ryhmä onkin nimetty juuri puhuma-alueen sekä ryhmän suurimman kielen mukaan. Voidaan ajatella, että ryhmän jäsenet muodostavat kielimuotojen ketjun, joka Suomesta ja suomen kielestä lähdettäessä jatkuu Venäjän puolella karjalan kielenä, jonka päämurteet ovat varsinaiskarjala ja livvin- eli aunuksenkarjala. Lyydiä pidetään joko omana kielenään (ks. esim. Laakso 2001: 182; Grünthal & Sarhimaa 2012), vaikkakin hyvin läheisenä sekä karjalalle että vepsälle (Pahomov 2017), tai yhtenä karjalan

murteista (ks. esim. Laanest 1975: 26; Kunnas 2006: 229). Vepsä on itäisin itämerensuomalainen kieli. Etelään päin mentäessä tulevat vastaan inkeroinen sekä vatja ja viro.

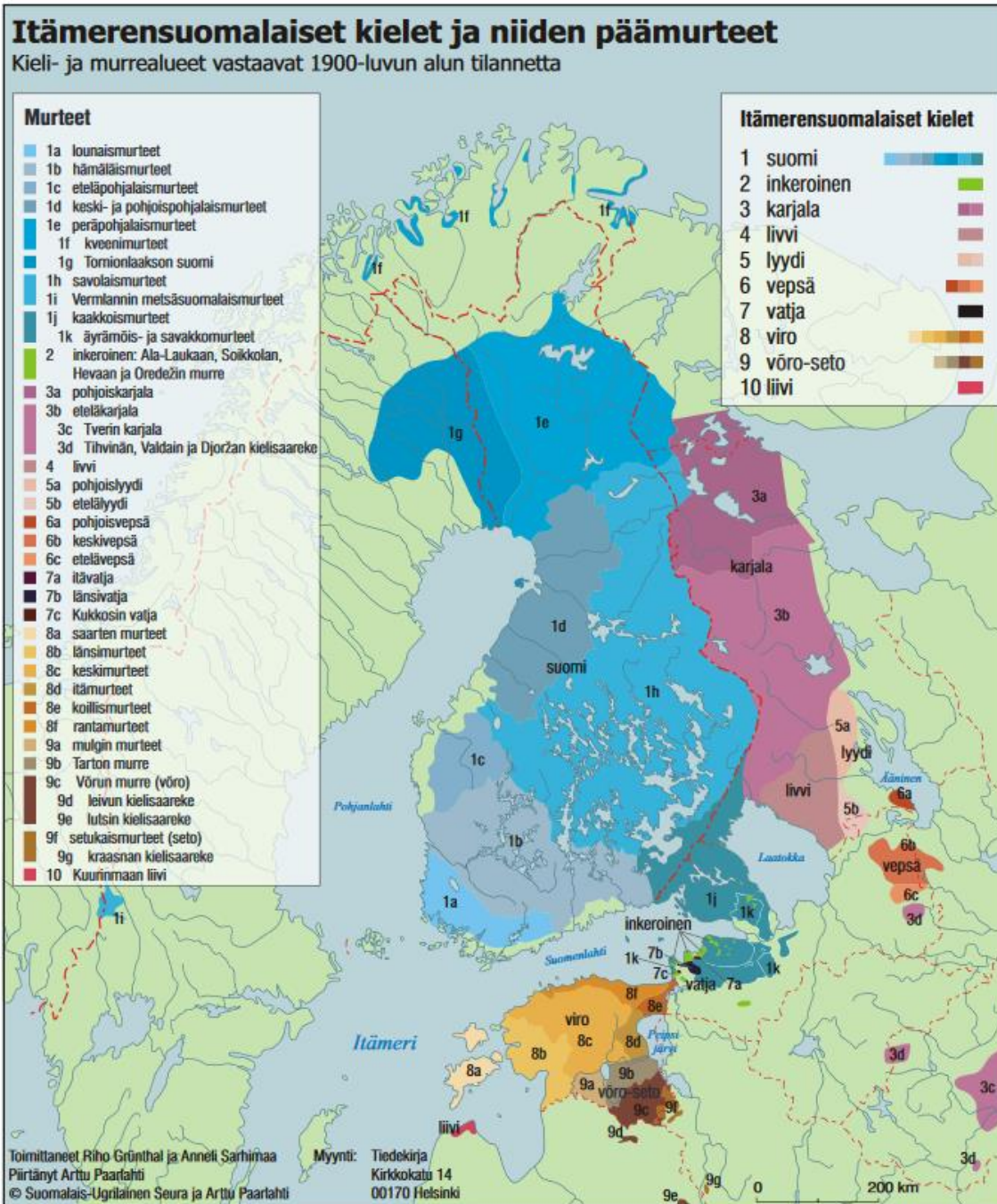
Viro on itämerensuomalaisista kielistä toiseksi suurin, Viron ainoa virallinen kieli. Maassa tosin puhutaan myös virolle läheisiä võroa ja setoa (kaaviossa 1 yhteisnimityksellä eteläviro), joita virolaisessa dialektologiassa käsitellään edelleen viron murteina (ks. esim. Pajusalu et al. 2009; kieli vai murre -aiheesta lisää myös luvussa 3.3). Historiallisen kehityksen kannalta eteläviroa voi pitää omana kielenään, niin kuin myös kaaviosta 1 käy ilmi (ks. myös lukua 2.2). Seton puhuma-alue ulottuu myös Venäjän puolelle (ks. kartta 1). Viron naapurissa Latviassa on puhuttu liiviä, mutta se on äärimmäisen uhanalainen kieli, jonka äidinkieliä puhujia (joilla tässä tarkoitan kielen omilta vanhemmiltaan oppineita) ei tiettävästi ole enää elossa ainakaan Latviassa. On kylläkin itseään liiviläisenä pitäviä ihmisiä, jotka ovat oppineet liiviä esimerkiksi isovanhemmiltaan tai kielikursseilla ja pyrkineet elvyttämään kieltä.

Seuraava kaavio (1) kertoo itämerensuomalaisten kielten sukulaisuussuhteista. Petri Kallion malli perustuu useiden tutkijoiden näkemyksiin.

Kaavio 1. Itämerensuomalainen sukupuu Petri Kallion (2007: 243) mukaan kirjoittajan piirtämänä.

Riho Grünthalin ja Anneli Sarhimaan (2012) laatimalla kartalla (1) näkyvät itämerensuomalaiset kielet ja niiden päämurteet. Kieli- ja murrealueet vastaavat 1900-luvun alun tilannetta.

Kartta 1. Itämerensuomalaiset kielet ja niiden päämurteet (Grünthal & Sarhimaa 2012).

En tarkastele tässä lähemmin kaikkia itämerensuomalaisella kielialueella puhuttavia (paikallisia) kielimuotoja. Kerron lyhyesti karjalan ja vepsän parissa 2010-luvulla tehdyistä, itämerensuomalaisten kielten kontekstissa laajimmista kieli-sosiologisista tutkimuksista, ja peilaan niitä myös omiin tutkimuskysymyksiini (ks. lukua 1.1). Lisäksi vertailen jo tässä vaiheessa muiden tutkimusten tuloksia omiini, vaikka aineistoni varsinainen esittely ja tulosten analyysi onkin vuorossa 4. luvussa.

Samalla avaan joitakin työni kannalta tärkeitä käsitteitä ja näkökulmia; nämä olen merkinnyt lihavoimalla.

Karjalan ja vepsän seuraksi olen ottanut mukaan inarinsaamen, joka ei toki ole itämerensuomalainen kieli vaan saamelaiskieli. Sitä kuitenkin puhutaan itämerensuomen puhuma-alueen lähistöllä, ja myös sen parissa on tehty oman työni kannalta relevanttia tutkimusta. Myös inarinsaamelaisen kieliyhteisön koko² on havainnollinen vertailukohde kihnulaisyyhteisöön nähden.

Karjalaa ja vepsää sekä lukuisia muita vähemmistöyhteisöjen puhumia suomalais-ugrilaisia kieliä tarkasteltiin vuosina 2010–2013 toteutetussa kansainvälisessä ELDIA-tutkimusprojektissa, jonka päämääränä oli selvittää, kuinka elinvoimaisia kyseiset kielimuodot ovat sekä laatia barometri, jonka avulla myös voisi mitata myös muiden kielten elinvoimaisuutta. Projektin puitteissa julkaistujen raporttien (karjala: Karjalainen et al. 2013, vepsä: Puura et al. 2013) ja muun materiaalin lisäksi vähintään yhtä tärkeinä lähteinäni toimivat Ulriikka Puuran (2019) ja Outi Tánzosin (2018) väitöskirjat. Puura (2019: 9) tutki, miten nykypäivän kaksikieliset vepsänpuhujat suhtautuvat vepsän kieleen ja millainen kielen rooli on vepsäläisyyden rakentumisessa. Tánzosin (2018: 5) päätavoitteena puolestaan oli analysoida ja tulkita kieleen liittyviä diskursseja vähemmistökielissä sanomalehdissä ja pohtia niiden suhdetta tutkimiansa kielten³ sosiolingvistiseen tilanteeseen. Inarinsaamen osalta pääasiallisena lähteenäni on Annika Pasasen (2015: 6) väitöskirja, jossa tarkastellaan inarinsaamen kielen revitalisaatiota eli elvyttämistä ja elpymistä sekä yksilö- että yhteisötasolla 1990-luvun lopulta 2000-luvun alkupuolelle.

Käytän tämän luvun otsikossa ja koko tutkimuksessani kautta linjan termiä **kieliyhteisö**, jolla tarkoitan Kihnun saarella asuvia kihnulaisia, jotka puhuvat paikallista kielimuotoa. Termiä on käytetty vähemmistökielten tutkimuksessa laajalti, ja esimerkiksi tarkastelemissani ELDIA-projektin raporteissa (Karjalainen et al. 2013; Puura et al. 2013) sitä käytetään johdonmukaisesti eikä sen käyttöä problematisoida millään lailla. Pidän käsitettä omankin tutkimukseni kannalta käyttökelpoisena, vaikka sitä on myös kritisoitu. Esimerkiksi Sallabank (2013: 11) pitää yhteisö-termin (*community*)

---

² Pasanen (2015: 78) viittaa Olthuisin et al. (2013: 23–30), joiden mukaan 1990- ja 2000-luvulla inarinsaamen puhujien määräksi on yleensä esitetty noin 350 henkeä, vaikkakaan tarkka puhujamäärä ei ole tiedossa.

³ Karjalan kielen lisäksi Tánzos tutki myös vepsää sekä Transilvaniassa puhuttavaa unkaria.

käyttöä paikoin ongelmallisena, koska sana synnyttää mielikuvan yhtenäisestä, muuttumattomasta ja yksimielisestä joukosta, mitä se ei tosiasiassa useinkaan ole. Myös omasta aineistostani huomaa, miten pienikin (kieli)yhteisö voi olla hyvin heterogeeninen.

Sallabank (2013: 12) viittaa myös Patrickiin (2002), joka toteaa, ettei sosiolingvisteilläkään ole kieliyhteisölle mitään yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Puura (2019: 19) kiteyttää, että kieliyhteisöllä tarkoitetaan vähemmistökielten tutkimuksessa yleensä ihmisiä, jotka katsovat puhuvansa samaa kieltä. Hän jatkaa, että hänen tutkimansa vepsäläisen kieliyhteisön tapauksessa tämä määritelmä ei kata kaikkia identiteetiltään vepsäläisiä: osa ei puhu vepsää lainkaan, ja toisaalta on puhujia, jotka eivät nimitä kieltään vepsäksi (mp.). Kihnussa tilanne on hieman erilainen: enemmistö kihnulaiseksi itsensä määrittelevistä myös sanoo puhuvansa paikallista kielimuotoa, ja lähes kaikki puhujat nimittävät alueellista varieteettia kihnun kieleksi (nimityksistä ks. tarkemmin lukua 4.2.1). Kihnun tilanne eroaa karjalan ja vepsän tilanteesta myös sikäli, että jälkimmäisten kontekstissa enemmistökieli on eri kielikuntaan kuuluva venäjä, Kihnussa taas standardiviro, joka on kielellisesti hyvin lähellä paikallista varieteettia. Lisäksi kihnulainen kieliyhteisö on hyvin selvärajainen jo maantieteellisistäkin syistä.

Inarinsaamen tapauksessa taas Pasanen kertoo käyttävänsä kieliyhteisö-termiä kuvaamaan paitsi puhujia myös niitä, jotka ovat ”välittömästi ja henkilökohtaisesti tekemisissä inarinsaamen kielen ja sen revitalisaation kanssa”, eli esimerkiksi puhujien vanhempia. Hän tukeutuu osaltaan myös Sallabankiin (2013: 11–14), jonka mukaan kieliyhteisön määritelmä ei varsinkaan uhanalaisia kieliä käsiteltäessä voi olla tarkkaan rajattu, vaan sen pitää kattaa muutkin kuin aktiiviset puhujat, laajimmillaan jopa kielen tutkijat. (Pasanen 2015: 38.)

Kuten Kihnussa, myös vepsäläisten parissa paikallinen kielimuoto on identiteetin tärkeä osatekijä (vepsän osalta ks. tarkemmin Puura 2019: 33, 58). **Kielen ja identiteetin suhdetta** selvitelleen Puuran mukaan vepsänpuhujien yleinen käsitys vaikuttaa haastatteluaineiston perusteella olevan, että vepsäläisyys on eräällä tapaa syntyperäistä: kieli ikään kuin kuuluu oppia perheessä (jossa molemmat vanhemmat ovat vepsäläisiä), ja paikallisen kielimuodon tällä tavalla oppineet ovat vepsäläisiä itsekin (mp.). Tämäntyyppinen ajattelu on tavallista myös kihnulaisten keskuudessa, joskaan kihnulaisia juuria ja paikallisen kielimuodon hallitsemista ei aina liitetä toisiinsa aivan suoraan (tästä ks. tarkemmin lukua 4.1.1).

Inarinsaamenpuhujien tilanne taas on suorastaan päinvastainen: monessa perheessä kieltä puhuvat sujuvimmin lapset, jotka ovat omaksuneet sen kielipesässä eivätkä suinkaan vanhemmiltaan, joista harva on edes itse osannut inarinsaamea lapsen mennessä kielipesään. Toisaalta myös kieltä osaamattomat voivat identifioitua inarinsaamelaisiksi – samaan tapaan kuin vepsäläisten keskuudessa. (Pasanen 2015: 234, 366; Puura 2019: 19.) Kihnussa tällainen on sen sijaan hyvin harvinaista.

Tánczos (2018: 29–30) puolestaan viittaa Paul Kroskityyn (1999: 113), joka painottaa kielen merkitystä (ryhmän) identiteetin määrittelyssä, ja Kadri Koreinikiin (2005: 61), jonka mukaan vähemmistökieli voi pysyä ryhmäidentiteetin pääosatekijänä myös kielenvaihtotilanteessa, jossa enemmistökieli valtaa alaa myös vähemmistökielen puhujien keskinäisen kommunikaation kielenä.

Vepsän ja karjalan tilanne on sikäli sama kuin kihnun kielen ja monen muun pienen alueellisen varieteetin, että ei oikeastaan ole olemassa yksikielisiä vepsän- tai kihnunpuhujia (Puura 2019: 32; Tánczos 2018: 32), vaan kaikki puhuvat paikallisen kielimuodon lisäksi alueen enemmistökieltä. Pasanen (2015) kuvaaman perusteella vaikuttaa siltä, että myöskään yksikielisiä inarinsaamenpuhujia ei käytännössä ole.

Kielitaidon itsearvioinnissa eli siinä, miten hyvin kieliyhteisön jäsenet arvioivat puhuvansa paikallista kielimuotoa, vepsän ja kihnun välillä on eroja: vepsän kohdalla ne, jotka mieltävät puhuvansa alueellista varieteettia sujuvasti, ovat suurimmaksi osaksi yli 65-vuotiaita, ja ero nuorempiin ikäryhmiin verrattuna on suuri (Puura 2019: 32). Kihnussakin vanhempi väki puhuu mielestään sujuvasti, mutta ikäryhmien väliset erot ovat paljon pienempiä kuin vepsänpuhujien keskuudessa (eivätkä yli 65-vuotiaat toisaalta kuuluneet tarkastelemaani ryhmään; otannasta ks. tarkemmin lukua 1.2). Tässä suhteessa karjala ja vepsä ovat lähellä toisiaan – ja eroavat kihnusta ja hyvin todennäköisesti myös inarinsaamesta; inarinsaamen osalta tällaisia omia arvioita kielen osaamisesta puhujilta ei tosin kysytty. Tässä kohtaa sopii ehkä kuitenkin mainita, että kielen revitalisaatiotoimet ovat saaneet aikaan sen, että kielellä on sen pieneen puhujamäärään nähden paljon nuoria puhujia: lapset oppivat ja käyttävät kieltä yhä enemmän myös päivittäisessä kanssakäymisessä (Pasanen 2015: 66).

Paikallisen varieteetin käyttöala on usein kapeampi kuin enemmistökielen tai valtion virallisen kielen. Kihnun paikallisen kielimuodon ja vepsän käyttömahdollisuudet eivät korreloi sen kanssa, kuinka halukkaita puhujat ovat kieliään käyttämään, mikä lienee tyypillinen tilanne useimpien alueellaan vähemmistöasemassa olevien

kielten tapauksessa. Paikallista varieteettia käytetään enimmäkseen kanssakäymisessä ystävien, tuttavien ja sukulaisten kanssa. Virallisissa yhteyksissä, koulutuksessa, uskonnollisissa, taloudellisissa tai poliittisissa asioissa näitä kielimuotoja ei juurikaan voi käyttää. Myös mediatarjonta on hyvin vähäistä. (Vepsän osalta Puura 2019: 32–33.) Ainakin joihinkin näistä asioista – kuten koulutukseen ja mediaan – voidaan vaikuttaa **kielipolitiikalla**, jossa on toki suuria eroja Venäjän ja Viron välillä. (Venäjän kielipolitiikasta vepsäläisten osalta ks. tarkemmin Puura 2019: 40–41.) Kielipolitiikan osalta paras tilanne lieneekin tällä hetkellä inarinsaamalla. Se, että inarinsaamea opetetaan lapsille kielipesissä ja että sitä käytetään koulussa opetuskielenä, erottaa kielen tilanteen sekä kihnusta, karjalasta että vepsästä. Toisaalta inarinsaamenkaan käyttöalat eivät enemmistökieli suomeen verrattuna ole kovin laveat. Myös kielipesälästen vanhemmat ovat ilmaisseet huolensa inarinsaamenkielisten domeenien vähydestä lastensa elinpiirissä (Pasanen 2015: 227–228).

Puura (2019: 36) kiteyttää, että **kieli-ideologiat** ovat yhteisöllisesti rakentuvia järjestelmällisiä uskomuksia, mielipiteitä ja teorioita kielestä, ja ne synnyttävät kielenkäyttöön liittyviä käytänteitä. Käsitteen erilaisten määrittelyjen suhteen hän viittaa Silversteiniin (1979), Garretiin et al. (2013) sekä Mäntyseen et al. (2012: 326–328). Omassa työssäni kieli-ideologiat ole ainakaan eksplisiittisesti mainittuina avainasemassa vaan olen hyödyntänyt niille läheistä **kieliasenteiden** tai **kielellisten asenteiden** käsitettä. Sen sijaan sekä Pasasella (2015: 6) että Puuralla (2019: 36) kieli-ideologiat ovat yksi keskeisimmistä käsitteistä tai yhdistävistä teemoista (tarkemmin kieli-ideologioista inarinsaamen elvytyksen taustalla ks. Pasanen 2015: 110). Kieliasenteiden ja -ideologioiden suhteesta Puura (2019: 37) toteaa, että ideologia on käsitteenä laajempi, ja että asenteilla tarkoitetaan tämältyyppisessä tutkimuksessa yleensä ”täsmällisin tutkimusmenetelmin selvitettävissä olevaa suhtautumistapaa jotakin asiaa, henkilöä tai tapahtumaa kohtaan”. Tässä hän viittaa Mielikäiseen ja Palanderiin (2002: 88) sekä Garretiin et al. (2003: 2–3). Tarkastelemissani ELDIA-raporteissa puhutaan kautta linjan enimmäkseen kieliasenteista, ja niille on omistettu myös oma lukunsa (Karjalainen et al. 2013: 142–152; Puura et al. 2013: 140–151), vaikka ideologioiden voi toki ajatella vaikuttavan asenteiden taustalla.

Paikallisten kielimuotojen elinvoimaisuudesta Puura (2019: 16) toteaa ELDIA-projektin vepsä-raporttiin (Puura et al. 2013) sekä karjala-raporttiin (Karjalainen et al. 2013) viitaten, että karjalan ja vepsän puhujayhteisöjen tilanteet ovat keskenään

samankaltaisia; karjalaisyhteisö on tosin näistä suurempi ja vaikuttaa tämän vuoksi olevan näennäisesti elinvoimaisempi. Toisaalta yhteisön koko ei aina ole ratkaiseva elinvoimaisuuden suhteen. Inarinsaamen esimerkki osoittaa, että puhujamäärän kehitys – ja nimenomaan ikäryhmittäin tarkasteltuna – kertoo vähemmistökielen elinvoimaisuudesta enemmän kuin absoluuttinen puhujamäärä (Pasanen 2015: 353). Tämä kannattaakin pitää mielessä myös toista puhujamäärältään pientä kieliyhteisöä, kihnulaisia, tutkittaessa. (Inarinsaamen elinvoimaisuudesta ks. tarkemmin Pasanen 2015: 350–356.)

Kielen elinvoimaisuuden mittaamisen on todettu olevan varsin hankalaa. ELDIA-projektissa onnistuttiin kuitenkin kehittämään laajaan kenttätutkimukseen perustuva Euroopan kielten elinvoimaisuusbarometri (EuLaViBar), jonka avulla voidaan kuvata tietyn kielen tilanteesta saadut tulokset havainnollisina diagrammeina (Laakso et al. 2013: 13, 40–51). Barometrin perustana ovat François Grinin et al. (1998, 2002, 2003) kielen käytön ehdot: kyky, tilaisuus ja halu (jotka ELDIAssa tosin on määritelty hieman eri tavoin kuin alun perin; tästä tarkemmin Laakso et al. 2013: 14–15). Näitä on sovellettu kielen käyttöön ja vuorovaikutukseen, koulutukseen, lainsäädäntöön ja mediaan. Ehtojen lisäksi on hyödynnetty Miquel Strubellin (1999: 239) pyörämallia, jonka pohjana on vähemmistöasemassa olevalla kielellä tehtyjen ns. kielituotteiden (painotuotteiden, internet-sisältöjen ja myös musiikin, näytelmien tms.) kysynnän ja tarjonnan välinen syy-seuraussuhde: mitä enemmän tällaisia tuotteita on, sitä enemmän niitä käytetään, jolloin kielestä nähdään olevan hyötyä, mikä puolestaan johtaa sen käyttömotivaation kasvamiseen ja sen myötä kielen oppimisen lisääntymiseen. Tämä puolestaan johtaa kielituotteiden kysynnän ja näin ollen myös tarjonnan kasvamiseen – ja positiivinen kehä on syntynyt. (Laakso et al. 2013: 15). Projektin kenttätöissä käytetyn kyselykaavakkeen neljä aihealuetta puolestaan olivat kielitaito, kielen käyttö eri alueilla, kieliasenteet ja halu käyttää eri kieliä, julkinen ja yksityinen kielenkäyttö sekä viestimien käyttö eri kielillä. (mts. 13.) Elinvoimaisuusbarometri on tarkoitettu myös kielipolitiikan apuvälineeksi (mts. 55).

Puhujayhteisöllä voi olla monenlaisia, joskus myös keskenään ristiriitaisia käsityksiä **kielen säilymisestä** tai **säilyttämisestä** sekä siitä, kenelle vastuu kuuluu. Yksi Puuran (2019: 16) tutkimuskysymyksistä – ja väitöskirjan neljännen artikkelin (kirjoitettu yhdessä Outi Tánczosin kanssa) aihe – onkin, kenen vastuulla vepsän kielen ylläpidon nähdään olevan, ja eroaako vepsäläisen kieliyhteisön näkemys karjalan-

puhujien käsityksestä. Puura (2019: 63–64) tiivistää, että media- ja haastatteluaineiston perusteella vepsänpuhujat näyttäisivät sysäävän vastuun enemmän valtiolle, kun taas karjalanpuhujat korostavat kieliyhteisön omaa vastuuta. Myös ELDIAn karjala-raportin mukaan (Karjalainen et al. 2013: 131–132) karjalainen kieliyhteisö vaikuttaa tietoiselta omasta vastuustaan sekä siitä, että karjalan kielen hyväksi toimii myös useita järjestöjä, mutta samalla koetaan valtion tuen olevan välttämätön edellytys kielen säilymiselle. Raportissa tuodaan esiin myös useiden kielenpuhujien näkemys siitä, että kieli säilyy niin kauan kuin karjalaiskylät säilyvät (Karjalainen et al. 2013: 146). Samansuuntaisia käsityksiä oli myös monilla haastattelemillani kihnulaisilla.

Kuten edelläkin totesin, valtion rooli nousee usein esiin kielen säilymisestä ja säilyttämisestä puhuttaessa. Yksi tärkeä asia, johon valtio voi vaikuttaa on se, opetetaanko kouluissa vähemmistökieltä tai onko siellä peräti vähemmistökielistä opetusta. Vepsä ei siirry perheissä sukupolvelta toiselle, minkä vuoksi kouluopetus, oli se sitten kuinka vähäistä hyvänsä, on erityisen tärkeässä asemassa (Puura 2019: 32–33). Myöskään karjalaa ei käytännössä katsoen enää puhuta perheissä lapsille (Venäjän osalta ks. esim Tánczos 2018: 15; Suomen osalta Sarhimaa 2015 ja 2017). Inarinsaamen tapaus edustaakin tässä käsittelemistäni tilanteista ainoana niin kutsuttua **käänteistä kielenvaihtoa** (käänteisestä kielenvaihdosta yksilötasolla ks. tarkemmin Pasanen 2015: 115–154; yhteisötasolla 155–200) – lasten kielitaito on usein parempi kuin heidän vanhempiansa sukupolven, ja tästä on suuresti kiittäminen inarinsaamenkielistä kouluopetusta sekä sitä edeltävää kielenoppimista kielipesässä.

Kielten säilyminen, elinvoimaisuus ja uhanalaisuus liitetään usein toisiinsa. Pasanen (2015: 35) kuvaa, kuinka kielenvaihtoon liittyen vielä 1960-luvulla usein puhuttiin kuolevista tai katoavista kielistä, mutta 1980- ja 1990-luvulla lisääntyvän tutkimuksen myötä yleistyi termi **uhanalainen kieli** ja luonnontieteistä lainattiin myös muita termejä, kuten **kielidiversiteetti**. Myös Sallabank (2013: 8–9) käsittelee termien vaikutusta kielenpuhujien suhtautumiseen tai käyttäytymiseen: puhe **kielen kuolemasta** voi jopa toimia itseään toteuttavana ennusteena. Lisäksi kuolema-vertausta on kritisoitu siksi, että ”kuolleiksi” määriteltyjä kieliä on kuitenkin onnistuttu **revitalisoimaan eli elvyttämään**, mikä saa vertauksen ontumaan.

Myös puhetta kielten uhanalaisuudesta on kuitenkin kritisoitu, vaikka termi on monien (ks. esim. Pasanen edellä) mielestä onnistunut selkeyttämään sitä, miten kielten elinvoimaisuudesta puhutaan. Puura mainitsee kriittisistä äänistä esim. Mooren,

Pietikäisen ja Blommaertin (2010). Nimenomaan vepsän osalta Puura viittaa Siragusaan (2017: 102–104), joka on pitänyt uhanalaisuuspuhetta vahingollisena ja huomauttanut, etteivät vepsäläiset itse miellä kieltään uhanalaiseksi. Puura kuitenkin toteaa, että tästä huolimatta vepsäläiset itse vaikuttavat enimmäkseen olevan hyvin tietoisia siitä, mitä tapahtuu kun kieli ei välity sukupolvelta toiselle, tai kun enemmistökieli venäjä valtaa alaa yhä enemmän. (Puura 2019: 20.) Tämä pätee myös kihnulaisiin, vaikka toisaalta tutkimukseni osoittaa, että yleistä on myös väittää, ettei kieli mihinkään katoa – kovin vedenpitäviä perusteluja esittämättä (ks. tarkemmin luku 4.3.2).

Monien pienten itämerensuomalaisten kielten kirjoitusasu on alkanut vakiintua vasta suhteellisen hiljattain, vaikka jo 1920–30-luvun Neuvostoliitossa kehiteltiin kirjoitustapoja vähemmistökielille. Paikallisten kielimuotojen **standardointi** herättää sekä kielenpuhujissa että -tutkijoissa usein paitsi positiivisia, myös kriittisiä ajatuksia. Toisaalta tiedetään, että kirjallinen muoto usein edistää kielen säilymistä, toisaalta taas etenkin puhujat itse ajattelevat, että säilyyhän kieli puhumallakin, kun se on tähänkin saakka säilynyt.

Puuran (2019: 28–29, 33–34) mukaan on myös tutkijoita, esimerkiksi Laura Siragusa (2017), joiden mielestä vepsän kielen revitalisaatiossa on keskitytty liiaksi kirjakielen kehittämiseen ja unohdettu suulliset perinteet. Samantyyppistä kritiikkiä esittävät haastattelemani kihnulaiset. Monet heistä toki tunnustavat kirjakielen ja sen kehittämisen hyvät puolet, mutta moni on myös sitä mieltä, että alueellisen varieteetin kuuluisi olla ensisijaisesti tai pelkästään puhuttu kielimuoto (perusteluista ks. tarkemmin lukua 4.2.5). Siragusa ei itse kuulu tutkimaansa kieliyhteisöön; vepsäläisten omista ajatuksista kielimuotonsa standardoinnista on vain hajanaisia mainintoja, mm. ELDIA:n vepsä-raportissa (Puura et al. 2013: 37), siinäkin lähinnä käytettävään kirjaimistoon liittyen.

Hieman vanhemmasta tutkimuksesta mainittakoon Niina Kunnaksen artikkeli, jossa käsitellään vienankarjalan puhujien suhtautumista karjalan kirjakieleen. Kunnas kertoo tuloksistaan näin (2006: 240–241):

Valtaosa informanteistani ei osaa sanoa mielipidettään siitä, pitäisikö karjalan kielelle luoda yhteinen kirjakieli vai pitäisikö useiden eri kirjakielten kehittämistä jatkaa. - - Seuraavaksi suurin joukko muodostuu niistä informanteista, joiden mielestä on hyvä, että aunuksen- ja vienankarjalaisilla on omat kirjakielensä. Mielipiteitä perustellaan muun muassa sillä, että vienalaiset ja aunukslaiset ymmärtävät toisiaan heikosti ja että kyseessä on kaksi erillistä kieltä. Vastauksissa näkyy siis ymmärrettävyyshypoteesin toteutuminen.

Ymmärrettävyyshypoteesi (yksinkertaistettuna se, että kielen ja murteen raja kulkee siinä, ymmärtävätkö kahden kielimuodon puhujat toisiaan) liittyy myös kihnulaisten kirjakielipohdintaan. Toisaalta moni haastateltava sanoo ylpeänä, etteivät mannervirolaiset ymmärrä kihnua, mutta samat ihmiset saattavat todeta viron kirjakielen riittävän aivan hyvin kihnulaisten tarpeisiin – he kun ymmärtävät molempia kielimuotoja.

Pasanen (2015: 137) ei käsittele varsinaisesti inarinsaamen standardointia, mutta toteaa kirjallistumisen olevan tärkeä osa vähemmistökielen modernisaatiota ja revitalisaatiota.

2.2 Viron kielen alueellisten varieteettien aiempi tutkimus

Tässä luvussa kerron omaa työtäni edeltävästä Virossa puhuttavien alueellisten varieteettien tutkimuksesta. Kuten luvussa 1.2 mainitsin, pro gradu -työni pohjana käyttämäni kyselykaavake on ollut aiemmin käytössä lähes samassa muodossa eräiden muidenkin varieteettien tutkimuksessa. Siksi keskityn tässä luvussa kuvaamaan juuri näitä tutkimuksia. Kerron siitä, mistä syistä tutkimuksia on tehty, miten niitä on valmisteltu sekä millainen niiden teoreettinen tausta on. Koska niiden aloittamisesta on nyt, vuonna 2020, kulunut jo parikymmentä vuotta, viitataan myös uudempaan tutkimukseen, ennen kaikkea edellä (luvussa 2.1) mainittuun ELDIA-projektiin. Muita tärkeitä viimeaikaisia tutkimuksia, jotka päivittävät tässä esittelemäni teoriataustan tietoja nimenomaan suomalais-ugrilaisten kielten kontekstissa ovat tehneet mm. Laakso et al. (2016) ja Koreinik (2011) sekä jo edellisessä luvussa käsittelemäni Pasanen (2015), Tánczos (2018) ja Puura (2019).

2000-luvun ensimmäisinä vuosina Mulgimaan, Saarenmaan ja Võromaan paikallisten kielimuotojen tilannetta tutkittiin nimenomaan kyselyiden avulla. Kieliasioita koskevien menetelmien kehittämiseksi muodostettiin vuonna 1998 työryhmä, johon kuuluivat Võron instituutin tutkijat Sulev Iva, Evar Saar ja Külli Eichenbaum sekä Tarton yliopiston professori Karl Pajusalu. Koska kyselyssä selvitettiin kieleen liittyvien kysymysten lisäksi esimerkiksi paikallisia tapoja ja tiedotusvälineiden käyttöä, valmistelutyössä oli mukana myös näihin aiheisiin perehtyneitä tutkijoita. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 14–15.)

Kielitieteilijät ja muut tutkijat kehittivät yhteistyössä enimmäkseen monivalintakysymyksistä koostuvan kaavakkeen, jossa oli yli 50 kysymystä paikallisen

kielimuodon käytöstä, taidosta ja käyttöyhteyksistä, sekä lisäksi joukko muita kysymyksiä mm. perinteisistä tavoista ja elinkeinoista. Ensi kerran kaavaketta käytettiin historiallisen Võromaan alueella eli nykyisissä Põlvan, Valgan ja Võron maakunnissa vuonna 1998 kaakkoisvirolaisten tapoja, kieltä ja identiteettiä koskevassa tutkimuksessa (*Kagueestlaste kombed, keel ja identiteet aastal 1998*). Vuonna 2001 järjestettiin vastaavanlainen tutkimusmatka Saarenmaalle ja 2002 historialliselle Mulgimaalle. Kaikissa kolmessa tutkimuksessa pyrittiin keskinäisen vertailukelpoisuuden vuoksi tutkimaan suureksi osaksi samoja asioita, mm. paikallisten omia arvioita alueellisen varieteetin taidosta ja käytöstä sekä siitä, minkälaisissa käyttöyhteyksissä, mistä aiheista ja missä tilanteissa kielimuotoa sopii käyttää. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 15.)

Mainituista kolmesta kyselytutkimuksesta kertovan kirjansa (Eichenbaum & Koreinik 2008) esipuheessa tekijät tuovat esiin sen seikan, että vielä noin sata vuotta sitten Virossa paikallinen kielimuoto oli usein ainoa varieteetti, jota kullakin paikkakunnalla käytettiin. Yhteiskunnallisten muutosten myötä alueellisten varieteettien rinnalle on kuitenkin viimeisen sadan vuoden aikana tullut viron yleiskieli (viron kirjakielen kehityksestä ks. tarkemmin Raag 2008). Virosta tuli virallinen kieli maan itsenäistyttyä vuonna 1918 (Raag 2008: 162). Kirjallisen kulttuurin, koulun ja vironkielisten tiedotusvälineiden vaikutuksesta alueellisten varieteettien käyttöalueet ovat vuosikymmenten kuluessa kaventuneet ja niiden erityispiirteet ovat vähentyneet. Raag (2008: 15) toteaa, että kun kieltä normitetaan, on tavallista, että paikallisten kielimuotojen käyttöä pidetään pahana ja yritetään myös estää ennen kaikkea kouluopetuksen keinoin, mikä taas usein johtaa alueellisten varieteettien ja normitetun kielen erojen tasaantumiseen. Tämä kaikki pätee toki myös suomeen ja moneen muuhun kieleen (ks. esim. Sulkala 2004). Jos halutaan selvittää, elävätkö paikalliset kielimuodot edelleen, yksi mahdollisuus on tutkia, kokevatko eri alueiden asukkaat itse, että heidän käyttämänsä kielimuoto poikkeaa Viron yleiskielestä, ja millaisia ajatuksia heillä on kielitaidostaan ja kielenkäytöstään. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 7.)

Esipuheessa kerrotaan myös tutkimustyön alkuvaiheista sekä siitä, kuinka työstä saatuja tuloksia ja kokemuksia on sittemmin käytetty. Vuonna 1997 Võron instituutti tutki Setomaan sosioekonomisen tutkimuksen puitteissa myös alueen paikallisen kielimuodon tilaa. 1998 tästä tutkimuksesta saatuja kokemuksia pystyttiin hyödyntämään tutkittaessa alueellisen varieteetin tilaa ja varieteettiin liittyviä asenteita võron

kielialueella. KERA (*Kagu-Eesti regionaalse arengu riiklik programm*, 'Kaakkois-Viron alueellisen kehityksen valtiollinen ohjelma') oli käynnistymässä, ja koska sitä varten tarvittiin tietoja tutkimuskohteena olevasta alueesta, Võron instituutti sai mahdollisuuden tutkia paikallisen kielimuodon ja kulttuurin nykytilaa: alueellisen varieteetin käytön laajuutta, kansantapojen säilymistä sekä paikallisen identiteetin levinneisyyttä ja sisältöä. Tutkimus tehtiin, jotta sen avulla voitaisiin laatia võron kielen ja kulttuurin edistämisen pitkäaikaissuunnitelma. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 7.)

Viron kielen kehittämisstrategiaa (*Eesti keele arendamise strateegia*) 2004–2010 valmisteltaessa järjestettiin useita viron kielen alueellisten varieteettien nykytilan tutkimuksia Viron kielineuvoston (*Eesti keelenõukogu*) johdolla. Viron opetusministeriö tilasi Võron instituutilta alueellisten varieteettien tutkimuksen kahdella alueella: Saarenmaalla ja historiallisten rajojen mukaisella Mulgimaan alueella, joka käsittää osia nykyisistä Viljandimaan ja Valgamaan maakunnista. Näihin kolmeen tutkimukseen tukeutuen voidaan arvioida paikallisten kielimuotojen tilaa kolmella kieli- ja kulttuurialueella: Võromaalla, Mulgimaalla ja Saarenmaalla. Lisäksi tutkimustulokset muodostavat hyvän perustan kieli- ja kulttuuripolitiikalle, jonka tavoitteena on kohentaa paikallisten kielimuotojen arvostusta ja statusta sekä tällä tavalla epäsuorasti edesauttaa Viron kielellisen monimuotoisuuden säilymistä. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 7.)

Kyselykaavakkeen näitä tutkimuksia varten kehittänyt työryhmä antoi minulle luvan käyttää kaavaketta Kihnussa ja tehdä siihen tarpeellisiksi katsomiani muutoksia, mistä olen heille kiitollinen. Pysin muuttamaan kaavaketta mahdollisimman vähän, jotta myös oman tutkimukseni tuloksia voisi verrata aikaisempiin tuloksiin. On syytä huomioda, että kaavakkeen perustana on monen tutkijan yhteistyönä rakentama vankka teoriapohja. Referoin seuraavaksi tämän teoreettisen pohjan pääkohtia ja taustoja. Vertaan niitä jossakin määrin myös uudempaan tutkimukseen.

Tutkimuksensa taustasta kertovassa luvussa Eichenbaum ja Koreinik (2008: 9) aloittavat aivan perusasioista: kielen ja murteen erosta ja kirjakielen vaikutuksesta kielen säilymiseen. Heidän mukaansa ehkä jopa useimmat kielitieteilijät – heidän joukossaan Karl Pajusalu ja Tiit Hennoste (2009 [2002]: 20) – ovat sitä mieltä, että kielitieteellisessä mielessä murteella ja kielellä ei ole eroa, vaan kielen voidaan katsoa olevan paikallismurteiden jatkumo. Jotkin kielet ovat lähinnä kulttuurisia artefakteja, poliittisten päätösten ja tietoisien kielenhuollon tuotteita – Eichenbaum ja Koreinik

nostavat esiin Sulkalan (2004: 155), joka käyttää mm. ruotsia ja norjaa esimerkkinä tästä.

Huomionarvoista Eichenbaumin ja Koreinikin (2008) mielestä on myös se, että monet Euroopassa puhutut murteet assimiloituivat kirjapainotaidon leviämisen myötä, koska niillä ei ollut omaa kirjakieltä (Anderson 1991: 45), mutta edes kirjakieli ei välttämättä pelasta kielenvaihdolta. Ns. tarton kieli, Etelä-Virossa puhuttujen paikallismurteiden oma, aikoinaan elinvoimainen kirjakieli, alkoi poistua käytöstä jo 1600-luvun lopulla. Tähän vaikuttivat ennen kaikkea käyttäjien vähäisyys, mutta myös kieli-poliittiset valinnat ja päätökset (ks. Laanekask 2004; Ross 2005: 130–139). Tarton kirjakielen kohtalo johti ensin etelävironkielisen yhteisön diglossiaan, minkä jälkeen 1900-luvun loppupuolella seurasi intensiivinen kielenvaihto. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 9.) (Kihnun kirjakielestä kerron luvussa 4.2.5.)

Diglossialla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan kahden (tai useamman) kielimuodon toisiaan täydentävää käyttöä samassa yhteisössä (Jaspers 2016: 1). Eichenbaum ja Koreinik tiivistävät Joshua A. Fishmanin artikkelin⁴ (1980) niin, että diglossia voi auttaa esimerkiksi vähemmistöön jäänyttä alkuperäiskansaa tai pienehköä maahanmuuttajien yhteisöä säilyttämään kielensä, koska kielten toiminta-alueet ja funktiot voivat pysyä erillään kokonaisten sukupolvien ajan. Tätä ajatusta täydentää Hudson (2002: 6), jonka mukaan diglossian vallitessa kielenkäyttö riippuu kontekstista, ei tiettyyn sosiaaliseen tai muuhun ryhmään kuulumisesta. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 10.) Pasanen (2015: 37) viittaa Rasmusseniin (2013: 16–17), joka on samoilla linjoilla: vahva kaksikielisyys ja diglossia voi olla jopa revitalisaation tavoite ja toivottava tila, joka voi edistää vähemmistökielen säilymistä.

Kielenvaihto – se, että puhujayhteisö vaihtaa kielensä johonkin toiseen, yhteiskunnassa hallitsevassa asemassa olevaan kieleen – tai kielen säilyminen eli se, että puhujayhteisö jatkaa kielensä käyttämistä ainakin jossakin määrin, riippuu paljolti kielen ja kieliyhteisön elinvoimaisuudesta (Eichenbaum & Koreinik 2008: 10, Laakso et al. 2013: 25). Etnolingvistisen vitaliteetin eli elinvoimaisuuden käsite on peräisin Gilesiltä, Bourhisilta ja Taylorilta (1977: 16), ja heidän alkuperäisessä mallissaan tämä elinvoimaisuus koostui väestötieteellisistä muuttujista (esim. syntyvyys ja kuolleisuus, seka-avioliittojen määrä, maahan- ja maastamuutto), statusmuuttujista (taloudellinen ja

---

⁴ Fishmanin artikkelin jälkeen vähemmistökielten ja kielisosiologian tutkimus on mennyt paljon eteenpäin. Diglossiasta ks. esim. Jürgen Jaspersin artikkelia *Handbook of Language and Society*ssä (2016).

yhteiskunnallinen asema, kielen asema) sekä viranomaisten tukea mittaavista muuttujista. ELDIA-projektin loppuraportin suomenkielisessä tiivistelmässä (Laakso et al. 2013: 28) todetaan, että Bourhis, Giles ja Rosenthal lisäsivät malliin myöhemmin (1981) ”subjektiivisen etnolingvistisen elinvoimaisuuden” eli sen kuvan, joka ryhmällä itsellään on omasta tilanteestaan. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 10–11.) Myöhemmässä tutkimuksessa on käynyt hyvin selväksi, että etnolingvistinen elinvoimaisuus muodostuu monien tekijöiden mutkikkaasta vuorovaikutuksesta, ja nämä tekijät taas vaihtelevat tilanteittain ja niitä on hankala mitata (Laakso et al. 2013: 28).

Subjektiivista etnolingvististä elinvoimaisuutta oli Eichenbaumin ja Koreinikin teoksen ilmestymiseen (2008) mennessä tutkittu lähinnä sosiologisten menetelmien avulla. Päätelmiä oli tehty enimmäkseen otantatutkimuksista (harvoin kokonais-otantatutkimuksista) saatujen mielipiteiden ja kieliasenteiden pohjalta – tässä kirjoittajat viittaavat myös Ehalaan (2006); uudemmasta tutkimuksesta kerron enemmän edellä (2.1). Asenteisiin liittyen kirjoittajat tukeutuvat Katziin (1960), jonka funktionaalisen teorian mukaan yksilön asenteilla on neljä funktiota: utilitaristinen eli välineellinen, yksilön egoa suojeleva, arvoja ilmaiseva ja kognitiivinen funktio. Eichenbaum ja Koreinik avaavat teoriaa **kielellisten asenteiden** näkökulmasta ja antavat esimerkkejä mm. hyvin tuntemastaan eteläisen Viron kontekstista. Kielelliset asenteet riippuvat ensimmäisen funktion kyseessä ollessa palkitsemisesta (esim. *lingua francan* puhuminen vähemmistökielen tai paikallismurteen sijaan mahdollistaa sosiaalisen liikkuvuuden paranemisen), toisen funktion tapauksessa keskiössä on yksilön psyykkinen terveys ja tasapaino (enemmistökielen puhujat suojelevat egoaan halveksimalla vähemmistökielen puhujia), kolmannen tapauksessa on tärkeää, että asenteet olisivat sopusoinnussa henkilökohtaisten arvojen ja minäkuvan kanssa (esim. vankka mulgimaalaisidentiteetti ja Mulgin murteen taito), ja neljännen funktion kohdalla on oleellista, että yksilöllä on tietoja, taitoja ja kokemuksia, joilla hän voi saavuttaa ryhmässä tietyn aseman tai mukautua ryhmän normeihin (esim. võron kielen piiloprestiisi ruumiillista työtä tekevien miesten keskuudessa). (Eichenbaum & Koreinik 2008: 12.)

Eichenbaum ja Koreinik painottavat, että vähemmistökieliä – myös paikallisia kielimuotoja – koskeviin asenteisiin vaikuttavat suuresti puhujayhteisö, perhe, koulu, työpaikka, ikätoverit, viranomaiset ja media. Jos puhuttavalla kielimuodolla on

esimerkiksi koulussa matala **prestiisi**, kieliasenteiden muuttumisen ja kielen säilymisen kannalta on tärkeää, että seuraavassa elämänvaiheessa, esim. työelämässä, puhujalla olisi vahva motivaatio käyttää matalammassa asemassa olevaa kielimuotoa. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 12.)

Kielimuodon säilymisen näkökulmasta oleellista on myös se, paljonko yhteisöön tulee jäseniä muualta, ja miten nämä tulijat jakautuvat. Monissa vähemmistökielisissä yhteisöissä paikallisen varieteetin käyttäjät (paikalliset) ovat vähemmistössä suhteessa muunkielisiin (muualta tulleisiin), minkä vuoksi ei ole helppo sanoa, kuka vaikuttaa kehenkin. Jos kieliyhteisön ulkopuolelta tulleet eivät integroidu yhteisöön, he eivät myöskään muuta asenteitaan vähemmistökieltä kohtaan (vrt. Tajfel 1981). Kieliasenteita ei voi muuttaa pakolla, vaan tarvitaan yksi- ja kaksikielisten välisiä positiivisia kontakteja sekä sitä, että sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen ympäristö tukee vähemmistökieliä ja monikielisyyttä (Baker 1992: 107–108). (Eichenbaum & Koreinik 2008: 12.)

Kieleen ja kieliyhteisöön kohdistuvan vallankäytön osa-alueita voidaan nimittää **kielipolitiikaksi** ja **kielenhuolloksi** (ks. esim. Rannut et al. 2003). Niihin liittyvät myös erilaiset **kieli-ideologiat**, jotka puolestaan ovat tärkeässä osassa, kun puhutaan **etnolingvistiksestä elinvoimaisuudesta** – ideologia voi tukea joko kielen säilymistä tai kielenvaihtoa (ks. Harris Russell 2001). Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että kun kieliä ja niiden puhujayhteisöjä tutkitaan eri menetelmin, pystytään tekemään päätelmiä myös kieli-ideologioista ja siitä, mikä on missäkin yhteiskunnassa tai yhteisössä sopivaa ja odotuksenmukaista, tavallista ja oikeutettua. Yhteiskunnassa, jossa arvostetaan monimuotoisuutta, monikielisyyttä ja monikulttuurisuutta, pyritään todennäköisesti tukemaan paitsi eri kielten, myös murteiden säilymistä. Kielenhuollon menetelmien avulla voidaan tukea myös pieniä kieliä ja paikallismurteita ja auttaa niitä säilymään. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 13.)

3. Kihnu meren ympäröimänä saarena ja kielimuotona

Tässä luvussa kerron aluksi (3.1) joitakin perustietoja Kihnusta saarena, sen maantieteestä, historiasta ja hieman myös nykypäivästä, sillä kaikki nämä seikat vaikuttavat myös kieleen, kielenkäyttöön ja kielenkäyttöön. Alaluvussa 3.2 keskityn saarella puhuttavan kielimuodon erityispiirteisiin virolaisen murteen tutkimuksen näkökulmasta. Lopuksi (3.3) selvittelen sitä, miten kihnulaiset määrittelevät kielensä ja kihnulaisuutensa, ja miten tämänkin tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet kuten *kieli* ja *murre* voidaan tässä kontekstissa määritellä virossa ja suomessa.

3.1 Kihnun maantiede ja historia

Kartta 2. Kihnu Viron kartalla (Minderhoud 2006).

Kartta 3. Kihnun kartta (Kihnu Kultuuriruum).

Kihnu on Riianlahden suurin saari noin 40 kilometrin päässä Pärnun kaupungista. Saaren pinta-ala on 17,3 neliökilometriä, pituus koillis-lounais-suunnassa noin seitsemän kilometriä ja leveys saaren keskiakselia pitkin mitattuna 3,5 km. Lähin asuttu alue on Tõstamaan kuntaan kuuluva Manilaid eli Manijan saari (kihnuksi *Manõja*) 7,5 kilometrin päässä. Kihnussa on nykyään noin 700 asukasta – jos lukuisia kesäasukkaita

ei lasketa. Saari on ollut oma kuntansa vuodesta 1992 lähtien. (Saar 1973: 6, Mäkeläinen 2004: 199–200.)

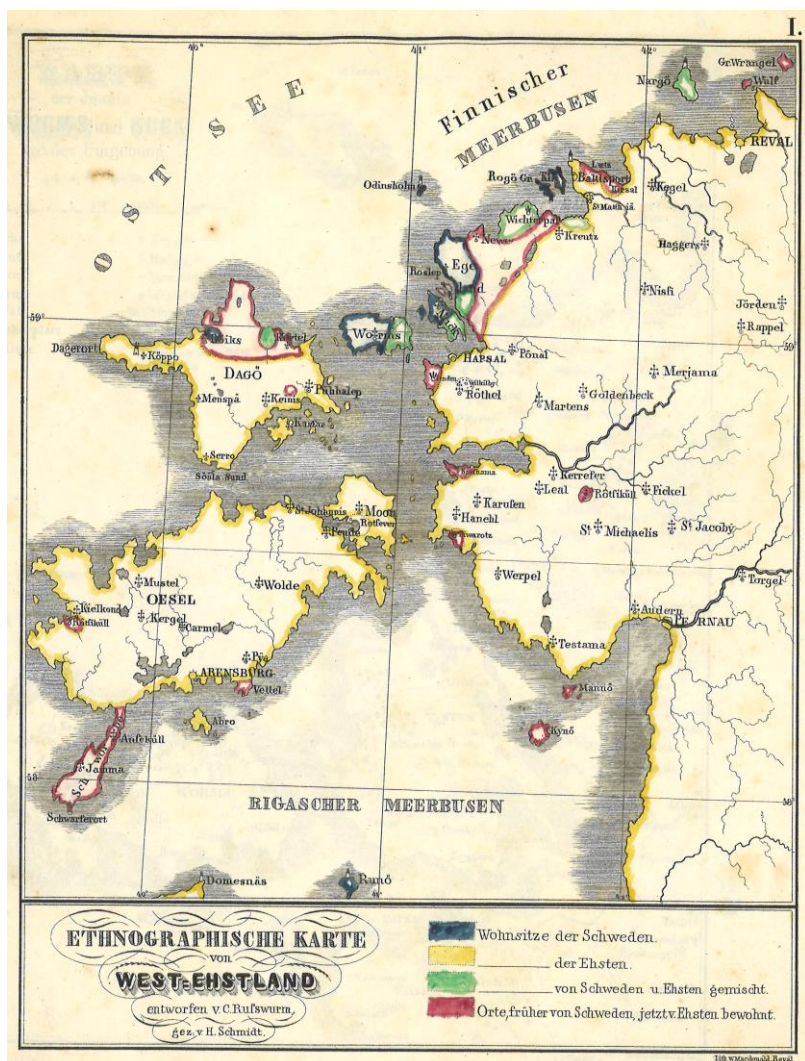
Tämän tutkimuksen kannalta oleellisin maantieteellinen seikka lieneekin se, että Kihnu on saari. Merkitystä on myös sillä, että saari on kooltaan pieni, sekä sillä, että sen etäisyys mantereesta on lyhimmillään kymmenisen kilometriä. Yksi esimerkki Viron pienten saarten ja mantereen olojen eroista on se, että Manner-Virossa vallitsi maaorjuus 1200-luvulta (laajemmin 1500-luvulta) 1810-luvun jälkipuoliskolle, kun taas Kihnussa maaorjuutta ei ollut, mikä johtunee saaren tuonaikaisesta ruotsalais-asutuksesta: vironruotsalaiset välttyivät maaorjuudelta. Myös neuvostoaikana elämä oli erilaista Kihnussa ja mantereella: Kihnu oli – muiden Viron saarten tavoin – hyvinkin eristyksissä oleva alue, sillä merenkulku oli äärimmäisen rajoitettua. Tämä oli suuri muutos aiempiin aikoihin, jolloin meri oli päinvastoin helpottanut liikkumista ja yhteydenpitoa. Myös vanhat ja uudet elinkeinot ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat saarelaisten kieleen ja identiteettiin.

Kihnun muinaishistoriasta tiedetään vain vähän (Jõgisalu 2001: 21). Arkeologisten löytöjen perusteella voidaan Jõgisalun (mp.) mukaan olettaa, että saarella on ollut ainakin tilapäistä ihmisasutusta jo 2000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Ensimmäiset kirjalliset tiedot saaresta ovat vuodelta 1386, jolloin saari mainittiin ruotsinkielisellä nimellä *Kyne*. Asutuksesta on tietoja vasta vuodesta 1518 lähtien Lihulan linnoituksen henkikirjoista, vaikka ainakin ajoittaista asutusta oli varmasti ollut jo vuosisatojen ajan. 1500-luvun lähteissä on jo kyliä nykyisten Säärekülan, Linakülan, Lemsin ja Rootsikülan kohdalla. Kihnu on vuosisatojen varrella kuulunut mm. Tanskalle (1562–1565), Puolalle (1565–1575, 1582–1600 ja 1609–1617), Venäjälle (1575–1582) ja Ruotsille (1600–1710). Pohjan sodan (1700–1721) jälkeen koko nykyinen Viro, Kihnu mukaanlukien, liitettiin Venäjän keisarikuntaan. (Jõgisalu 2001: 21.)

Kuten edelläkin todettiin, meri on eri aikoina – neuvostoaikaa lukuun ottamatta – mahdollistanut yhteydet muihin kansoihin ja kieliin. Tiivis yhteydenpito muihin saariin ja alueisiin on Pajusalun (2010: 8) mukaan myös tärkein syy siihen, että nykyinen Kihnun paikallinen varieteetti muistuttaa eniten Saarenmaan ja muiden saarten murteita (ks. tarkemmin luku 3.2). Länsi-Viron saarten tapauksessa erityisen tärkeitä ovat olleet historialliset kontaktit ruotsalaisiin ja ruotsin kieleen. Ruhnussa ja Vormsissa (ruots. *Runö*, *Ormsö*) eli vuosisatojen ajan vironruotsalaisia. Kihnulaiset olivat eniten tekemisissä ruhnulaisten kanssa – kahden saaren asukkaita yhdistivät hylkeenpyynti,

merenkulku ja markkinat. Kihnussakin on todennäköisesti asunut ruotsalaisia, mistä kertoo paikannimi *Rootsiküla* ('Ruotsinkylä'), yksi Kihnun nykyisestä neljästä kylästä. Ruhnulaisten ja muiden vironruotsalaisten lisäksi on mahdollista, että kihnulaiset tapasivat merimatkoillaan Salatsin seudun ja Kuurinmaan rannikkokyläliiviläisiä. (Pajusalu 2010: 8.)

Carl Russwurmin kartan (1855) perusteella Kihnussa olisi todella asunut joskus ruotsalaisia, vaikkei sitä nykytiedon valossa pidetäkään aivan varmana.

Kartta 4. Länsi-Viron etnografinen kartta (Russwurm 1855: liite I). Ruotsalaisten aiemmin asuttamat alueet on merkitty punaisella. Kynö = Kihnu.

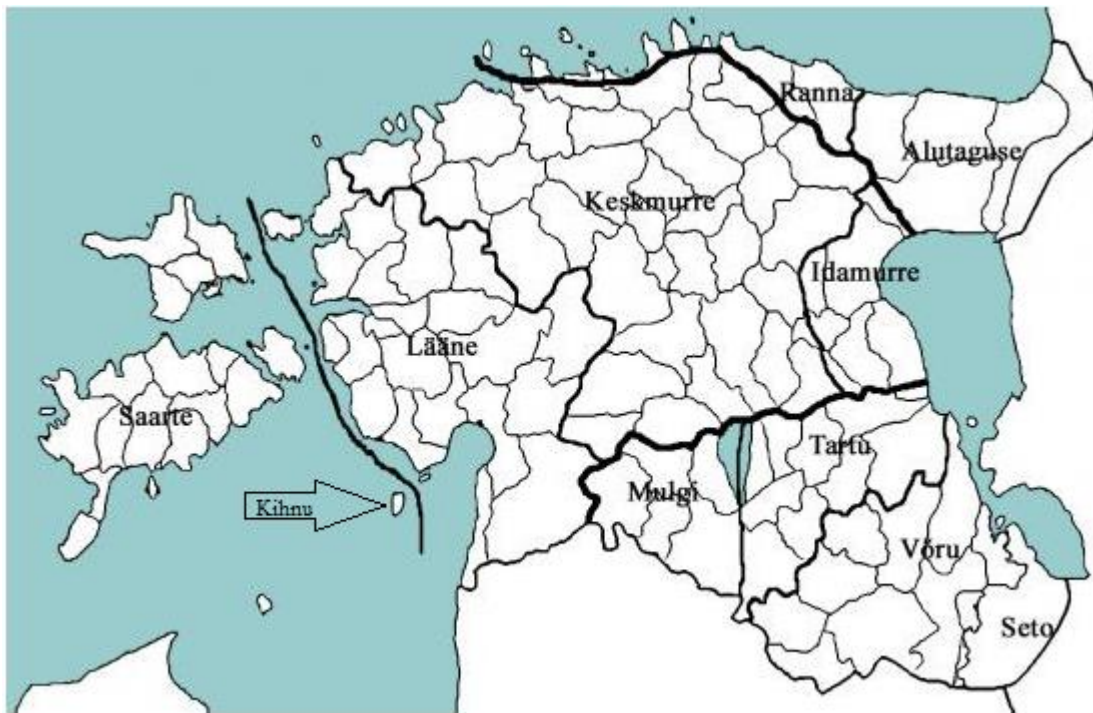
Kartta sisältyy Russwurmin teokseen, joka kertoo Viron rannikon ja saarten ruotsalaisasutuksesta. Kihnussa on kartan mukaan asunut ruotsalaisia "aiemmin", jonakin tarkemmin määrittelemättömänä aikana (merkitty punaisella värillä). Kartan piirtämisen aikainen asutus sen sijaan on Russwurmin mukaan virolaista. Merkkien

selitykset kertovat, että sinisellä merkityillä alueilla asui ainoastaan ruotsalaisia, keltaisilla alueilla vain virolaisia, vihreillä taas molempia. (Russwurm 1855: liite I.)

Nykyään Kihnussa asuu yksinomaan virolaisia – tai kihnulaisia, jos saarelaisilta kysytään. Saaren historiallisista elinkeinoista monia harjoitetaan edelleen, ennen kaikkea kalastusta, ja erityisluvalla myös hylkeenpyyntiä, joka oli vuosisatojen ajan tärkeä elinkeino kihnulaisille (Jõgisalu 2001: 24). Laivoja Kihnussa rakennettiin 1900-luvun alkupuolelle saakka; ensimmäiset tiedot laivanrakennuksesta ovat Ruotsin vallan ajalta, vuodelta 1624, ja laivoja on tiettävästi rakennettu myös Puolan aikana (mts. 25–26). Maanviljely on kautta aikojen ollut pienimuotoista saaren pienen koon ja karujen olojen vuoksi, ja pelloista ovat huolehtineet saaren naiset: miehet ovat olleet merellä, naiset maissa. Muutenkin töiden ja tehtävien jako naisten ja miesten välillä on aina ollut selkeä. Yhteisö on pieni ja tiivis, ja jokainen tuntee tietävän oman paikkansa. Saarelaisten yhteisöllisyydestä ja perinteisestä roolijaosta olin kuullut jo ennen kuin menin Kihnuun kenttätöihin, ja oma kokemukseni vastasi tätä ennakkokäsitystä.

3.2 Kihnun alueellisen varieteetin ominaispiirteet

Tässä luvussa kerron Kihnussa puhuttavan kielimuodon erityispiirteistä ennen kaikkea virolaisen murteentutkimuksen näkökulmasta. Siksi käytän kielimuodosta tässä yhteydessä nimitystä Kihnun murre; varieteetin nimityksiä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa (3.3) sekä luvussa 4.2.1. Kerron myös, miten Kihnun murre sijoittuu Viron murrekartalle. Esitykseni pohjautuu pitkälti Pajusalun (2010) tiivistämään käsitykseen asiasta; hänen kirjoituksensa sisältyy Külli Laosin (2010) oppikirjaan, jota olen myös muilta osin käyttänyt tämän luvun lähteenä. Toinen tärkeä lähtökohta on *Eesti murded ja kohanimed* -perusteos (Pajusalu et al. 2009). Kolmantena muttei suinkaan vähäisimpänä on mainittava virolaisen murteentutkimuksen keskeisin teos, *Eesti murded*, erityisesti sen saarten murteita käsittelevä 7. osa (Lonn & Niit 2002), jota olen käyttänyt apuna Kihnun murteen erityispiirteiden luettelon täydentämisessä.

Kartta 5. Viron murrejako Tarton yliopiston viron murrekorpuksessa. Kartta perustuu *Eesti murded ja kohanimed* -teoksessa esitettyyn murrejakoon, Kihnuu osoittava nuoli on minun lisäämäni. (Pajusalu et al. 2009: 51.)

Virossa Kihnun murretta on murteentutkimuksessa tavallisesti käsitelty pohjoisviron murreryhmän saarten murteen omaperäisenä pitäjänmurteena. Kihnu ei kuitenkaan ole ollut oma pitäjänsä, vaan Töstamaan osa. Myös murteen pitäisi siis kuulua Töstamaan pitäjänmurteeseen, mutta virolaisessa dialektologiassa sitä tarkastellaan erikseen sen lukuisten poikkeuksellisten piirteiden vuoksi. Töstamaan lisäksi Varbla ja Häädemeeste ovat Kihnun läheisiä naapureita, jotka kuuluvat länsimurteiden puhuma-alueeseen. Kihnun murre on niputettu yhteen Saarenmaan, Muhun ja Hiidenmaan murteiden kanssa, koska niissä on samankaltaisia erityispiirteitä, mm. "laulava" intonaatio, joka tosin on kullakin saarella omanlaisensa. On todennäköistä, että aiemmin nimenomaan Töstamaan seudun rantakylissä on puhuttu Kihnun murteen lähimurteita, jotka sittemmin ovat sulautuneet läheisten kaupunkien puhetapaan Kihnun murretta nopeammin. (Pajusalu 2010: 7–8.)

Kihnun murretta voisi oikeastaan pitää siirtymämurteena saarten murteen ja länsimurteiden välillä; siinä on tapahtunut monia äänteellisiä ja morfologisia uudennoksia, joista huomattavimpia ovat ääntämiseen liittyvät muutokset (Pajusalu et al. 2009: 133). Seuraavassa luettelen joukon Kihnun murteen sanastollisia, fonologisia ja morfologisia ominaispiirteitä. Luettelo ei ole kaikenkattava mutta antaa käsityksen siitä,

mitä eroja ja yhtäläisyyksiä Kihnun murteella on yhtäältä omien lähimurteidensa, toisaalta standardiviron kanssa. Satunnaisia vertailuja tehdään myös muiden lähialueilla puhuttavien tai puhuttujen varieteettien (mm. Viron etelämurteiden sekä liivin) kanssa.

Fonologisia ja morfologisia erityispiirteitä:

1. Kihnun murteessa on samankaltaisia fonologisia piirteitä kuin Pärnumaan rantojen murteissa, esim. *riidid selges* 'vaatteet yllä' (vi. *riided seljas*) (Pajusalu 2010: 8).

2. Sanojen lyheneminen, joka on tyypillistä muissakin Länsi-Viron murteissa, esim. *oo* 'on' (vi. *on*) *ää* 'pois' (vi. *ära*), *oln* 'ollut' (vi. *olnud*) (Pajusalu 2010: 8).

3. Pitkien vokaalien diftongiutuminen (erotukseksi muista saarten murteista; yhteistä Muhun murteen kanssa): *kua* 'myös' (vi. *ka*), *mua* 'maa' (vi. *maa*), Muhussa tosin muodossa *koa*, *moa*; *sie* 'se, tämä, tuo' (vi. *see*) ja *mies* 'mies' (vi. *mies*). Tällaisia muutoksia tosin esiintyy muuallakin viron pohjoismurteissa. (Pajusalu 2010: 8.)

4. Persoonapronomineissa yhteisiä piirteitä myös viron etelämurteiden (eniten Mulgimaan murteiden) kanssa: *mia* 'minä' (vi. *mina*), *sia* 'sinä' (vi. *sina*) (Pajusalu 2010: 8).

5. Joitakin yhtäläisyyksiä on eteläviron kanssa: esim. *e* ääntyy jälkitavuuissa *õ*:na, jos ensitavussa on *a*, *o* tai *u*: *valgõs* 'valkoiseksi' (vi. *valgeks*) *olõma* 'olla' (vi. *olema*) (Pajusalu 2010: 8).

6. Vokaalisointu samoin kuin etelävirossa. (Laos 2010: 11).

7. Takavokaalisten sanojen ensitavussa on usein tapahtunut *i* > *jõ* -muutos: *jõlus* *jõlm* 'kaunis ilma' (vi. *ilus ilm*), *ljõna* 'pellava' (vi. *lina*), *kjõsama* 'kirkua, kiljua' (vi. *kisama*) (Laos 2010: 11).

8. *u*-vartaloisissa sanoissa ensitavun *ä* > *ja*: *nägu* > *njagu* 'kasvot', *käru* > *kjaru* 'kärryt'. (Laos 2010: 11; Lonn & Niit 2002: 23).

9. *ü*-loppuinen diftongi on säilynyt: *keüs* 'köysi', *käümä* 'käydä' (vi. *köis*, *käima*). (Laos 2010: 11).

10. Suppeaan vokaaliin päättyvät diftongit avartuvat heikossa asteessa: *käümä* : *käösi* 'käydä', *tõusma* : *tõosõ* 'nousta', *saun* : *saona* 'sauna' tai jopa monof-tongiutuvat (*räim* : *rääme* 'silakka') (Laos 2010: 11).

11. Erityislaatuinen palatalisaatio: *su^epp* : *suppi* 'keitto', *to^epma* : *toppi* 'tunkea', *no^epma* : *noppi* 'poimia', *ko^erv* : *korvi* 'kori', *to^ehm* : *tohmi* 'tyhmä'. (Laos 2010: 11; Pajusalu & Teras 2012: 164, 167; Lonn & Niit 2002: 23.)

12. Imperfektin kieltomuodon tunnus *s* verbivartalossa: *ei olõss* 'ei ollut' (vi. *ei olnud*), *ei tiess* 'ei tehnyt' (vi. *ei teinud*), *ei tõuass* 'ei tuotu' (vi. *ei toodud*) (Laos 2010: 11).

13. *da*-infinitiivin pääte on monessa verbityypissä vokaaliutunut (yleisvirossa tunnus *da*): *laadi* 'lastata', *õpõta* 'opettaa', *kuõri* 'kuoria', *suaja* 'saada', *seüä* 'syödä', *tõua* 'tuoda' (*seüä* 'syödä' ja *tõua* 'tuoda' toimivat esimerkkinä myös vartalovokaalin metateesistä, joka esiintyy saarten murteista vain Kihnussa); *des*-muodossa esiintyy muista saarten murteista sekä yleisvirosta poikkeavia muotoja yksitavuisissa pitkävokaalisissa verbeissä, esim. *suajõs* 'saadessa' (vi. *saades*) sekä *i*- ja *u*-vartaloisissa verbeissä, esim. *nokkis* 'nokkiessa' (vi. *nokkides*), *kjõskus* 'vetäessä, kiskoessa' (vi. *kiskudes*) (Laos 2010: 11; Lonn & Niit 2002: 34).

14. Menneen ajan *nud*-partisiippi on *n*-loppuinen, kun taas muissa saarten murteissa yleisin tunnus on *nd*: *käün* 'käynyt' (vi. *käinud*), *ann* 'antanut' (vi. *andnud*), *käsn* 'käskennyt' (vi. *käskinud*), *riäkn* 'puhunut' (vi. *rääkinud*) (Laos 2010: 11; Lonn & Niit 2002: 35).

15. Evidentiaalisuutta ilmaisevan kvotatiivin tunnus *(d)e*-/ *(d)õ*, *(t)e*-/ *(t)õ* vastaa infinitiivimuotoa: *minne* (vi. *minevat*), *ei tiäde* (vi. *ei teadvat*), *tahtõ* (vi. *tahtvat*), *küsütätte* (vi. *küsitavat*), *sõedõttattõ* (vi. *sõidetavat*) (Laos 2010, Pajusalu et al. 2009: 134).

Sanastollisia erityispiirteitä:

1. Sanastollisesti lähimpänä Kihnun murretta ovat Tõstamaan, Varblan ja Häädemeesten murre. Vain Kihnussa ja Tõstamaalla tunnetaan esim. sanat *jues* 'joutsen', *kives* 'verkon kives', *kuigas* 'matalikko'. (Pajusalu 2010: 8.)

2. Sanastossa on huomattavan paljon yhteistä Häädemeesten kanssa, esim. eri venetyyppien nimityksiä kuten *kuhn* (merkitystä ei löydy Kihnun sanakirjasta eikä Viron murren sanakirjasta), *nikk* 'lastauslotja' ja *nääk* 'tasapohjainen lastauslotja' sekä muuta mereen liittyvää sanastoa, esim. *lamu* 'merilevä' ja *mutt* '(isosilmäinen) verkko' (Pajusalu 2010: 8).

3. Monet mereen ja rantaan liittyvät nimitykset ovat samankaltaisia kuin liivin kielessä, esim. *rava* 'karikko, kivinen matalikko meressä' ja *nasv* 'hiekkasärkkä, ruohon peittämä matalikko meressä'. Useat niistä ovat sekä Kihnun murteessa että liivissä lainaa muinaisruotsista. (Pajusalu 2010: 8.)

Palataan vielä tarkemmin fonologisia ja morfologisia piirteitä esittelevän luettelon kohtaan 11. Kihnussa esiintyy samanlainen "tavallinen" palatalisaatio kuin sekä

standardivirossa että Viron murteissa. Eräs nimenomaan Kihnun murteelle tyypillinen erityispiirre on depalatalisaatio eli se, että tietyissä äänneympäristöissä konsonantit menettävät taivutusparadigmaansa kuuluvan palatalisaation ja saavat sen sijaan edelleen tätä fonologista liudennusta ilmentävän lyhyen *e*- tai *i*-vokaalin (viroksi *prevokaal*, josta ilmiön nimi *prevokalisatsioon*; suomeksi ei liene vakiintunutta termiä). Ilmiöstä on aiemmassa tutkimuksessa käytetty myös nimitystä metateettinen palatalisaatio tai epenteettinen palatalisaatio. (Pajusalu & Teras 2012: 156, 164, 167.)

Tätä erityislaatuista palatalisaatiota kihnun kirjakielessä kuvaa ylä-*e*, jolla ilmiötä vuonna 2003 päätettiin merkitä. Samaa merkintätapaa oli käyttänyt myös Theodor Saar Kihnun murteen äänteitä käsittelevässä käsikirjoituksessaan (Saar 1958). Osasyynä siihen, että tämä palatalisaatio ylipäättään päätettiin tuoda näkyviin kihnun kielen standardoidussa muodossa oli se, että ilmiön katsottiin voivan hiipua ilman kirjakielen suoma tukea. (Sang 2009: 814.) Pajusalu ja Teras (2012: 172) mainitsevat, että kielimuodon puhujat kokevat tämän liudennusta ilmentävän *e*-aineksen erillisenä vokaalina. Tämäkin selittää osaltaan sitä, miksi se halutaan merkitä kihnun kirjakielessä.

3.3 Näkökulmia kielimuodon ja saarelaisuuden määrittelyyn

Viron sanan *keel*, 'kieli', merkityskenttä eroaa suomenkielisen vastineensa kentästä: suomenkieliset tekevät selvemmän eron kielen ja murteen välille kuin vironkieliset. Suomessakin voidaan toki puhua esim. rauman tai savon kielestä tarkoittamatta, että ne olisivat omia kieliään sanan tyypillisimmässä merkityksessä, mutta *kieli*-sanan tämäntyyppinen käyttö on paljon harvinaisempaa kuin virossa. Viroksi monenlaisista paikallisista tavoista puhua, mukaanlukien murteista, on tavallista käyttää sanaa *keel*, vaikka myös viron kielessä on sana *murre* 'murre'. Tämän lisäksi virossa on sana *murrak*, 'pitäjänmurre', murteiden alueellisessa jaossa pienin murteellinen kielimuoto, joka voi monesti olla suomeksi yksinkertaisesti murre. Sanojen *keel*, *murre* ja *murrak* käyttöä – ja kielenpuhujien asenteita näitä sanoja kohtaan – havainnollistaa hyvin esimerkiksi seuraava lainaus *Kihnlasõ emäkiel* ('Kihnulaisen äidinkieli') -oppikirjan esipuheesta (Laos 2010: 5):

Kihnlasel ja võrokesel, setul ja mulgil on võimalik küll üksteise kõnet üldiselt mõista, kuid ometi on meie emakeeled üsna erinevad ametlikust eesti kirjakeelest. Sestap kutsumegi me oma murrakuid keelteks. Sageli on esivanemate kõnepruuk ka meie kodukoha uhkuseks, sest tundub ju keel olevat midagi enamat kui murre!

Kihnulaisten ja võrolaisten, seton ja mulgin on kyllä mahdollista ymmärtää toistensa puhetta, mutta siitä huolimatta äidinkielemme eroavat virallisesta viron kirjakiielestä koko lailla. Esivanhempiemme puhetapa on usein myös kotiseutumme ylpeydenaihe, sillä tokihan kieli tuntuu olevan jollakin tapaa suurempi asia kuin murre!

Kielitieteilijät toki käyttävät myös sanaa *keelekuju* 'kielimuoto, varieteetti', mutta senkin voi usein – myös kielitieteellisissä yhteyksissä – korvata sanalla *keel*.

Tästä *kieli*-sanojemme merkityskenttien erilaisuudesta huolimatta olen päättänyt pro gradu -työssäni käyttää Kihnun saarella puhuttavasta paikallisesta varieteetista suomeksi nimitystä *kihnun kieli*. Se on suora käännös kihnulaisten säännönmukaisesti käyttämästä nimityksestä *kihnu keel* (tai kihnuksi *kihnu kiel*), mutta *kieli*-sanan käyttö ei tällaisessa yhteydessä ole suomessakaan aivan tuntematonta, kuten jo todettiin. Koska kyseessä on sitä paitsi nimenomaan kielisosiologinen eikä dialektologinen tutkimus, en koe tarpeelliseksi käyttää johdonmukaisesti termiä Kihnun murre, vaikka se tässä työssä muutaman kerran esiintyykin. Selvyiden vuoksi mainittakoon, etten siis missään tapauksessa kuitenkaan halua sanavalinnallani antaa ymmärtää, että Kihnussa puhuttu paikallinen kielimuoto olisi oma, virosta eroava kielensä siinä mielessä kuin sana *kieli* suomeksi yleensä käsitetään.

Tekemieni haastattelujen perusteella saarelaiset kokivat oman kielimuotonsa poikkeavan hyvinkin paljon viron yleiskielestä. Sama voimakas kahtiajako näkyi myös siinä, miten puhuttiin Kihnusta ja Manner-Virosta tai kihnulaisista ja muista virolaisista. Seuraaviin taulukoihin (2–5) olen koonnut tätä kahtiajakoa ilmentäviä sanoja ja lauseita, jotka olen poiminut haastatteluista. Ensimmäisessä (taulukossa 2) aiheena on se, miten puhutaan toisaalta omasta saaresta, toisaalta muusta Virosta. Tässä taulukossa on vain kaksi saraketta, sillä välimuotoja ei ole. Toisaalta kohdan *Muu Viro* esimerkit kertovat siitä, kuinka kihnulaiset saattavat välillä asua tai viettää aikaa muualla Virossa.

Taulukko 2.

Paikka	Kihnu	Muu Viro
	<i>Kihnus sündinud</i> 'Kihnussa syntynyt'	<i>olin mandril 23 aastat</i> 'olin mantereella 23 vuotta'
	<i>ema-isa Kihnust</i> 'vanhemmat Kihnusta'	<i>eläväd lõnnas, suviti ond siin kua</i> 'he asuvat kaupungissa mutta ovat kesäisin myös täällä'
	<i>juured on siin</i> 'juuret ovat täällä'	<i>Pärnu läed nagu välismaale</i> 'Pärnuun mennään kuin ulkomaille'
	<i>meid on siin vähe, peame kokku hoidma</i> 'meitä on täällä vähän, meidän on pidettävä yhtä'	<i>kui elasin Tallinnas tükk aega, ei harjunud ära</i> 'kun asuin vähän aikaa Tallinnassa, en tottunut siihen'

Seuraavassa taulukossa (3) aiheena on ihmisten paikallisuus. Paikalliselle on vain yksi nimitys, muille useita. Tilanne siis muistuttaa sitä, miten paikoista – Kihnusta tai Manner-Virosta – puhutaan. Ero on se, että ihmisistä puhuttaessa myös välimuodot ovat mahdollisia; heistäkin puhutaan monin eri tavoin.

Taulukko 3.

Ihminen	Paikallinen	Välimuodot	Muut virolaiset
	<i>kihnlane</i> 'kihnulainen'	<i>poolkihnlane</i> 'puolikihnulainen'	<i>mandriinimene</i> 'manterelainen'
		<i>poluvernik</i> 'puoliverinen'	<i>ma^essakas⁵</i> 'manterelainen'
		<i>puõlma^essakas</i> 'puoliksi manterelainen'	<i>linnainimene</i> 'kaupunkilainen'
		<i>pole puhas kihnlane</i> 'ei ole puhdas kihnulainen'	<i>mittekihnlane</i> 'ei-kihnulainen'
		<i>sisserändaja</i> 'muualta muuttanut'	<i>eestlane</i> 'virolainen'

Kahtiajako näkyy selvästi myös kielimuotojen nimityksissä. Tuttua edellisistä taulukoista on myös se, että standardivirolle on paljon enemmän nimityksiä kuin omalle alueelliselle varieteetille, jota kutsutaan lähes yksinomaan kihnun kieleksi. Taulukossa 4 mainittu *Kihnu murrak* 'Kihnun murre' esiintyy koko haastatteluaineistossa vain kerran, silloinkin lauseessa *tegelikult on Kihnu murrak, aga meie ütleme kihnu keel* 'oikeasti se on Kihnun murre, mutta me sanomme sitä kihnun kieleksi'. Haastateltava on siis tietoinen sekä kielitieteilijöiden että tavallisten kielenpuhujien tavoista mieltää paikallinen kielimuoto.

⁵ Ylä-e merkitsee kihnun kielelle tyypillistä palatalisaatiota, josta tarkemmin luvussa 3.2.

Taulukko 4.

Kieli	Alueellinen varieteetti	Välimuodot	Standardiviro
	<i>kihnu keel/kiel</i> 'kihnun kieli'	<i>segakeel</i> 'sekakieli'	<i>mandrikeel</i> 'mantereen kieli'
	<i>Kihnu murrak</i> 'Kihnun murre'		<i>kirjakeel</i> 'kirjakieli'
			<i>linnakeel/ljõnnakeel</i> 'kaupunkikieli'
			<i>riigikeel</i> 'valtionkieli'
			<i>eesti keel</i> 'viro'
			<i>õige eesti keel</i> 'oikea viro'

Kihnun kielen ja standardiviron sekamuodoista sekä siitä, että jonkun koetaan puhuvan jompaakumpaa kielimuotoa ”huonosti” tai ”väärin”, syntyi haastattelujen aikana hyvin paljon keskustelua, mikä näkyy myös taulukossa 5: pitkään keskisarakkeeseen (*Välimuodot*) löytyisi vielä paljon lisää esimerkkejä (puristisista asenteista tarkemmin luvussa 4.2.2).

Taulukko 5.

Puhe	Alueellinen varieteetti	Välimuodot	Standardiviro
	<i>lapsed oskavad vabalt</i> 'lapset osaavat hyvin'	<i>ei räägi päris kihnu keelt</i> 'ei puhu oikeaa kihnua'	<i>linnainimestega räägin</i> <i>linnakeelt</i> 'kaupunkilaisten kanssa puhun kaupunkikieltä'
	<i>eriti kui vihastad või ehmatad, siis ei kontrolli ennast, ja tuleb kihnu keel</i> 'etenkin kun suutun tai säikähdän, en hallitse itseäni, ja alan puhua kihnua'	<i>see pole ilus, kui linnainimene tahab kihnu keeles rääkida</i> 'ei ole kaunista, kun kaupunkilainen yrittää puhua kihnua'	<i>kui mõni kihnlane on paar nädalat linnas olnud ja hakkab linnakeelt rääkima, kõik naeravad teda</i> 'kun joku kihnulainen on ollut pari viikkoa kaupungissa ja alkaa puhua kaupunkikieltä, kaikki nauravat hänelle'
	<i>mõned massakad õpivad ka kihnu keele ära</i> 'jotkut manterelaisetkin oppivat kihnun kielen'	<i>[lapselapsed] puhtalt ei räägi, ei tea miks</i> '[lapsenlapset] eivät puhu puhtaasti, en tiedä miksi'	<i>[koolis] peaks ikka õige eesti keel olema, muidu mandril jama</i> '[koulussa] pitäisi kyllä olla oikeaa viroa, muuten tulee ongelmia mantereella'

	<i>lapsed ka pulli pärast vahest räägivad 'lapsetkin puhuvat joskus huvin vuoksi'</i>	<i>segamini räägivad 'he puhuvat sekaisin [kihnua ja yleisviroa]'</i>	
	<i>olen siin olnud juba 20 aastat ja keele ära õppinud 'olen ollut täällä jo 20 vuotta ja oppinut kielen'</i>	<i>vahepeal küll nii, et pool läheb mandrikeeles 'välillä on kyllä niin, että puolet tulee mantereen kielellä'</i>	
		<i>mandril kasutan ka kihnu keele sõnu 'käytän kihnunkielisiä sanoja mantereellakin'</i>	
		<i>tähtsad [töö]asjad riigikeeles 'tärkeät [työ]asiat valtionkielellä'</i>	
		<i>arvavad, et noored risustavad kihnu keele ära 'heidän mielestään nuoret pilaavat kihnun kielen'</i>	
		<i>pursib kihnu keelt 'solkkaa kihnua'</i>	

Puristisen ajattelutavan lisäksi taulukko 5 havainnollistaa hyvin myös esimerkiksi kielimuotojen välistä tehtävänjakoa (diglossiasta tarkemmin luvussa 2.2): eräs haastateltavista käyttää standardiviroa työasioissa, toinen on sitä mieltä, että sitä pitäisi käyttää koulussa, kolmas käyttää sitä muualta Virosta kotoisin olevien kanssa. Muun muassa sitä, missä ja kuinka usein mitään kielimuotoa kihnulaisten kertoman mukaan käytetään, käsittelen yksityiskohtaisesti seuraavassa luvussa.

4. Kihnun tapaustutkimus ja sen tulokset

Tässä luvussa esitän kyselyn tulokset ja analysoin niitä aiheittain ryhmiteltynä. Ryhmittely noudattaa jossain määrin haastattelujen pohjana käyttämäni kyselykaavakkeen (liite 1) rakennetta. Kaavakkeessa on yhteensä yli 70 kysymystä, jotka on jaettu kieltä (A-osa) ja identiteettiä (B-osa) koskeviin kysymyksiin. Vaikka haastatteluissa kävinkin ensin läpi A-osan kysymykset, aloitan tarkastelun kaavakkeen B-osasta, sillä varsinkin Kihnuja ja kihnulaisia tuntemattoman on ennen kieliasioihin syventymistä mielestäni syytä saada käsitys siitä, mitä kihnulaisuus saaren asukkaiden mukaan on.

Koska pyrkimykseni on luoda kokonaiskuva kihnulaisten kieli- ja identiteetti-ajatuksista, tarkastelen ennen kaikkea yleisimpiä vastauksia, mutta eri näkökulmien huomioimiseksi otan mukaan myös eriäviä mielipiteitä. Tässä yhteydessä muistutan, että aineistoni kertoo vain kihnulaisten omista arvioista, asenteista ja mielipiteistä, ei heidän todellisesta kielenkäytöstään (ks. tarkemmin lukua 1.2). Analyysini yhdistelee kvantitatiivista ja kvalitatiivista lähestymistapaa – olen koonnut tietoja taulukoihin, esitän laskelmia suhteellisista osuuksista prosentuaalisesti ja olen muuttanut myös osan avovastauksista numeeriseen muotoon, mutta toisaalta käsittelen monia kysymyksiä myös laadullisesti.

Haastatteluista poimimissani esimerkkilauseissa olen lihavoinut tarkasteltavan seikan aina kun se on mahdollista. Toinen käyttämäni merkintätapa, joskin paljon harvinaisempi, on alleviivaus: se merkitsee sitä, että haastateltava puhuu kihnuja. Haastattelujen kielenä oli lähes yksinomaan yleisviro. Esimerkkien suomennokset ovat omiani, ja ne on tehty hyvin pian kenttätömatkan jälkeen, joten niiden sävyjen pitäisi olla kohdallaan.

4.1 Kihnulaisten identiteetti

Identiteetti on käsitteenä valtavan laaja, ja myös kyselykaavakkeessa aihepiiriä lähestytään usealta eri suunnalta: kysymykset koskevat muun muassa sitä, kuka ihminen mielestään on ja mistä syystä, tai millä perusteella jotakuta pidetään kihnulaisena. Identiteetti ja kieli nivoutuvat kyselyssä yhteen siinä määrin, että kahtiajaosta huolimatta on yleensä vaikea sanoa jonkin kysymyksen olevan puhtaasti

identiteettiin liittyvä. Tämä näkyy myös vastauksissa, joissa kieliasiat nousevat usein esiin, mihin mitä luultavimmin on vaikuttanut myös se, että kieltä koskevat kysymykset on käsitelty haastattelun alkuosassa⁶. Lisäksi, kuten luvussa 2.1 todettiin, kieli on yksi tärkeimmistä identiteetin osatekijöistä.

4.1.1 Jurten merkitys kihnulaisuudessa

Tässä luvussa käsittelen niitä identiteetikysymyksiä, joissa pääpaino on syntyperällä, vaikka vastauksissa tulisikin esiin myös muuta. Vastaavasti seuraavassa luvussa (4.1.2) käsitellään pääasiassa muita kuin juuriin liittyviä kysymyksiä, mutta niitäkin sivutaan: myöskään kyselykaavakkeessa kysymysten aihejako ei ollut aivan tarkkarajainen.

4.1.1.1 Itsemäärittely syntyperän perusteella

Identiteettiosio alkaa itsemäärittelykysymyksellä: ”Miten määrittelet itsesi syntyperäsi perusteella?”⁷ (liite 1, kysymys B1). Kyselykaavakkeen laatijat perustelevat kysymystä sillä, että nyky-yhteiskunnassa identiteetit ovat monikerroksisia, jolloin ei riitä, että tutkitaan esimerkiksi pelkästään kansallista identiteettiä (Eichenbaum & Koreinik 2008: 122). Monikerroksisista identiteeteistä ja niiden vaikutuksesta kielten säilymiseen on kirjoittanut Martin Ehala (2004).

Suurin osa vastaajista, 51 ihmistä, pitää itseään kihnulaicina (*kihnlane*). Yksi näistä 51:stä sanoo olevansa Manijan kihnulainen (*Manōja kihnlane*), yksi täsmentää isänsä olevan mantereelta ja kaksi sanoo pitävänsä itseään sekä virolaisena että kihnulaicina (Manijasta kerrotaan tarkemmin edellä, alaluvussa 2.2). Loput yhdeksän haastateltavaa vastaavat kuka mitenkin. Yksi toteaa lyhyesti olevansa muualta muuttanut (*sisserändaja*), toinen taas sanoo, ettei pidä itseään ”puhtaana kihnulaicina”, koska on tullut saarelle Manner-Virosta. Eräs haastatelluista määrittelee itsensä ”puoli-kihnulaiseksi” (*poolkihnlane*), mikä on poikkeuksellista ja siksi mielenkiintoista: haastateltujen joukossa on nimittäin paljon ihmisiä, joiden vanhemmista toinen on

---

⁶ Myös Eichenbaum & Koreinik (2008: 120, alaviite) kiinnittävät huomiota siihen, että heidän tutkimusmenetelmänsä ovat voineet vaikuttaa etenkin siihen, millä perusteella paikallisuus määritellään, sillä kyselyn alussa käsiteltiin kieltä ja vasta sen jälkeen syntyperää ja identiteettiä.

⁷ Kysymyksiä suomentaessani olen muuttanut vironkielisessä kaavakkeessa käytetyn teittelyn sinutteluksi, joka on suomeksi luontevampi. Tein myös haastateltavieni kanssa aina sinunkaupat.

kotoisin mantereelta mutta jotka pitävät itseään siitä huolimatta täysin kihnulaisina. Jotkut myös määrittelevät itsensä ”hieman” tai ”suhteellisen” kihnulaisiksi.

Kihnussa siis 85 % haastattelemistani pitää itseään kihnulaisina, ja luku on samaa suuruusluokkaa kuin vuonna 2001 vastaavassa tutkimuksessa Saarenmaalla, jossa 84 % piti itseään saarenmaalaisina. Võromaalla itseään võrolaisiksi pitäviä oli 66 % haastatelluista vuonna 1998, Mulgimaalla vain 42 % määritteli itsensä syntyperäiseksi Mulgimaan asukkaaksi (vi. *mulk*) vuonna 2002. Tämä selittynee sillä, että Mulgimaalla on ollut enemmän muuttoliikettä kuin muilla tutkituilla alueilla. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 122.)

4.1.1.2 Alkuperäisen kihnulaisen määrittely

Itsemäärittelyä seurasi avoin kysymys: Millä perusteella joku on mielestäsi alkuperäinen⁸ kihnulainen? (liite 1, B2). Yleisin vastaus tähän on, että kihnulainen on se, jonka **vanhemmista vähintään toinen** on kihnulainen. Näin vastaa 27 ihmistä eli lähes puolet haastatelluista (esimerkki 1). Muutamalla heistä on lisäkritereinä se, että henkilö on syntynyt tai asuu Kihnussa, vaikka näin toki saattavat ajatella myös ne, jotka eivät sitä ääneen sano. Ei siis ole varmaa tietoa siitä, pidettäisiinkö pysyvästi ulkomaille muuttanutta kihnulaisena pelkän syntyperän vuoksi. Vain muutama vastaaja sanoo suoraan esimerkiksi että ”ei ole väliä, missä myöhemmin asuu” tai ”vaikka muuttaisi Amerikkaan”. Jotkut mainitsevat myös muita tunnusmerkkejä, kuten kielitaidon eli tässä tapauksessa kihnun kielen osaamisen, tai itsemäärittelyn eli sen, että henkilö itse pitää itseään kihnulaisena.

(1) *Vanemad siit, vähemalt üks. Ja sõltub ka sellest, kes ennast milleks peab. Kuigi vähem on neid, kes ennast kihnlaseks ei pea.*

Vanhemmat täältä, ainakin toinen. Ja riippuu siitäkin, **miten kukin itsensä määrittelee**. Vaikkakin vähemmän on niitä, jotka *eivät* pidä itseään kihnulaisena.

Toiseksi yleisin – 19 haastatellun – vastaus on, että kihnulainen on se, joka on **syntynyt Kihnussa**. Näin vastanneista valtaosa mainitsee kriteerinä syntymisen lisäksi myös Kihnussa varttumisen tai jatkuvan asumisen. Kihnussa asumisen puolestaan mainitsee yhtenä kriteerinä (harvoin ainoana) 18 haastateltavaa. Heistä neljä sanoo, että asumisen

---

⁸ Viroksi kysymyksessä esiintyy sana *põline*, joka saattoi vaikuttaa vastauksiin: sen ymmärretään ihmisistä puhuttaessa yleensä merkitsevän jotakuta, joka on paikallinen jo useammassa polvessa. Tässä käyttämäni ’alkuperäinen’ ei ole siis järin tarkka vastine. Eichenbaum & Koreinik määrittelivät rajan kolmeen polveen (2008: 130).

lisäksi henkilön molempien vanhempien tulisi olla kihnulaisia, ja kolme, että vähintään toisen vanhemmista pitäisi olla kihnulainen. Monet haastatelluista yhdistävät vastauksissaan useita kriteerejä, esimerkiksi näin (2):

(2) *Kui siin **sündinud-elanud, vanemad** ka Kihnust. Kui üks vanem mandrilt, jääb rohkem mandrikeelt.*

Kun on **syntynyt ja asunut** täällä, ja **vanhemmatkin** ovat Kihnusta. Jos toinen vanhemmista on mantereelta, käytetään enemmän mantereen kieltä.

Tässä esimerkissä esiintyvä nimitys *mantereen kieli* tarkoittaa viron yleiskieltä. Standardiviron monista nimityksistä kerrotaan tarkemmin alaluvussa 4.2.1. Esimerkki (2) kertoo siis myös siitä, että vastaajan mielestä kihnun kielen taito on tärkeä osa kihnulaisuutta, ja että tätä taitoa ei välttämättä ole niillä, joiden toinen vanhempi ei ole kotoisin saarelta.

Suurin osa haastatelluista (37 henkeä) on sellaisia, joiden molemmat vanhemmat ovat Kihnusta. Siitä huolimatta määritelmä, jonka mukaan kihnulainen voi olla vain se, jonka **molemmat vanhemmat** ovat kihnulaisia, on vasta kolmanneksi yleisin vastaus (esimerkki 3). Näin vastaa 13 haastateltavaa, jotka kaikki ovat myös itse saman määritelmän mukaisia. Heistä kolme on lisäksi sitä mieltä, että kihnulaisen tulee olla syntynyt tai asua Kihnussa. Viisi mainitsi tässä yhteydessä myös kihnun kielen taidon merkityksen.

(3) ***Mõlemad vanemad** kihnlased, ja kihnu keel suus muidugi.*

Molemmat vanhemmat kihnulaisia, ja kihnun kielen taito hallussa tietysti.

Suurin osa informanteista, joiden molemmat vanhemmat ovat kihnulaisia, on kuitenkin sitä mieltä, että **yksikin Kihnusta kotoisin oleva vanhempi** riittää tekemään ihmisestä kihnulaisen (4–6). Näin vastaa 14 haastateltavaa, joista kolme sanoo, että kihnulaisen täytyy lisäksi **olla syntynyt tai asua** Kihnussa.

(4) *Väga seotud geneetilise koodiga: peab olema vähemalt **üks vanematest** siin sündinud.*
Se on tiukasti sidottu geneettiseen koodiin: vähintään **toisen vanhemman** pitää olla syntynyt täällä.

(5) *Vähemalt **üks vanematest** siin sündinud, ja ise ka.* Esimest sisserändajate põlve omaks ei võeta, nende lapsed küll.

Vähintään **toinen vanhempi on syntynyt täällä, ja itse myös**. Ensimmäisen sukupolven muualta muuttaneita ei hyväksytty joukkoon, mutta heidän lapsensa kyllä.

(6) *Kui ta **elab siin** ja kui **üks vanematest** on kihnlane, siis on ta kihnlane.*

Jos **asuu täällä** ja **toinen vanhemmista** on kihnulainen, niin on kihnulainen.

Kolme vastaajaa pitää kihnulaisuuden kriteerinä joko vähintään yhtä kihnulaista vanhempaa tai sitä, että henkilö on tullut muualta mutta hänet on hyväksytty yhteisön jäseneksi, hän osaa kieltä tms. Yhdeksän haastateltavaa pitää kihnulaisen tärkeimpänä tuntomerkkinä sitä, että tämä on syntynyt tai asuu Kihnussa ja on muutenkin **tekemisissä saaren kanssa** esimerkiksi lastensa tai työnsä kautta. Vain yksi heistä on sitä mieltä, että muualta muuttanutkin voi olla kihnulainen, jos on **asunut Kihnussa** joitakin vuosia ja **puhuu kihnun kieltä**.

Vähiten tärkeinä kihnulaisia juuria pitävät odotetusti muualta muuttaneet tai heidän puolisonsa, sekä ne, joiden vanhemmista toinen on kotoisin mantereelta. 14 haastatellun toinen vanhempi on Kihnusta, toinen muualta. Yksikään tästä ryhmästä ei ole sitä mieltä, että molempien vanhempien pitäisi olla kihnulaisia. Puolet heistä vastaa, että kihnulaisella täytyy vähintään toisen vanhemmista olla Kihnusta kotoisin, kahdella on lisäkriteerinä Kihnussa syntyminen tai asuminen. Yksi on tosin myötämielinen myös muualta tulleiden suhteen (7):

(7) Üks vanematest peaks olema siit pärit. Aga ise olen selle poolt, et isegi see, kes on siia tulnud ja ostnud maad, tunneb huvi, kannab rahvariideid – ja kannab neid õieti! – ja on aastakümneid siin elanud, võib olla kihnlane.

Yhden vanhemmista pitäisi olla täältä kotoisin. Mutta itse kannatan sitä, että nekin, jotka ovat **tulleet tänne ja ostaneet maata, ovat kiinnostuneita [Kihnusta], pukeutuvat kihnulaisiin vaatteisiin** – ja pukeutuvat niihin oikein! – ja ovat **asuneet täällä vuosikymmeniä**, voivat olla kihnulaisia.

Kaksi on sitä mieltä, että yhden vanhemmista on oltava Kihnusta *tai* henkilön on oltava syntynyt tai asuttava Kihnussa. Viidelle riittää se, että ihminen on syntynyt *tai* asuu Kihnussa.

Itsemäärittelyn eli sen, pitääkö henkilö itseään kihnulaisena, mainitsee yhtenä kriteerinä kaksi haastateltavaa (esimerkki 8).

(8) Suhteliselt vaieldav asi. Primaarne see, mida inimene ise arvab, ja keel, ja kontakt saarega. Ainult üks tegur on see, kus ta sündinud on. Isegi kui kolib Ameerikasse, jääb ta kihnlaseks. Üks vanematest võiks kihnlane olla. Ka teise põlve sisserändajad võivad kihnlased olla.

Suhteellisen kyseenalainen asia. Ensisijaista on se, **mitä mieltä itse on**, ja kieli, ja kontakt saaren kanssa. Vain yksi tekijä on se, missä hän on syntynyt. Jopa Amerikkaan muuttaessa pysyy kihnulaisena. Yksi vanhemmista voisi olla kihnulainen. Myös toisen sukupolven immigrantit voivat olla kihnulaisia.

Suurin osa vastaajista ei mainitse, voiko muualta muuttaneesta tulla kihnulaista. Yhdeksän vastaajaa korostaa, että heidän mielestään ei voi (esimerkit 9 ja 10). Seitsemän näin vastanneen molemmat vanhemmat ovat kotoisin Kihnusta. Jotkut

sanovat, että **muualta tulleiden lapset** käyvät jo kihnulaisista (9). Kihnun kieltä ei tässä yhteydessä juuri mainita, mutta poikkeuksiakin oli (10).

(9) *Kes on siin kasvanud, lapsest saadik. Võeru loetakse ikka võõraks. Abikaasat ka ei loeta päris kihnlaseks, kuigi ta on siin 25 aastat olnud, aga lapsed juba on kihnlased.*

Joka on kasvanut täällä, lapsesta asti. **Vieraita pidetään aina vieraina.** Puolisoanikaan ei pidetä oikeana kihnulaisena, vaikka hän on ollut täällä 25 vuotta, mutta lapsemme ovat jo kihnulaisia.

(10) *Üks vanem vähemalt siit – muidu ei räägi ju kihnu keelt, kui mõlemad vanemad mandrilt. Näiteks ka need, kes on mandrilt tulnud ja 30–40 aastat siin elanud, ei räägi kihnu keelt. Praktika näitab, et ta ei saagi kihnlaseks.*

Vähintään yksi vanhempi täältä – muutenhan ei puhu kihnua, jos molemmat vanhemmat ovat mantereelta. Esimerkiksi nekään, jotka ovat tulleet mantereelta ja asuneet täällä 30–40 vuotta, eivät puhu kihnua. Kokemus näyttää, että **heistä ei vain tule kihnulaisia.**

Kahdeksan vastaajaa (esimerkit 11–14) puolestaan sanoo, että joissakin tapauksissa muualta muuttaneestakin voi tulla kihnulainen. Myös lähes kaikkien näin vastanneiden molemmat vanhemmat ovat kotoisin Kihnusta. He ovat sitä mieltä, että kenestä tahansa voi tulla kihnulainen, jos hänet **hyväksytään yhteisön jäseneksi.** Suurin osa näin vastanneista mainitsee myös **kihnun kielen taidon** tärkeyden. Yksikään haastatelluista ei ole sitä mieltä, että kihnulaisuus riippuisi yksinomaan kielestä, mutta yli viidesosa (14 henkeä) mainitsee vastauksessaan kielen oleellisuuden.

(11) *Üks vanematest kihnlane, ja ise siin sündinud-kasvanud. Või kui on noorest peast siia tulnud ja siin elanud ja keel on selge.*

Yksi vanhemmista kihnulainen ja itse syntynyt ja kasvanut täällä. Tai jos on **tullut tänne nuorena ja asunut täällä** ja hallitsee kielen.

(12) *Viis-kümme aastat siin elanud, kui naine ja lapsed siin ja pursib kihnu keelt – kui ei viitsi keelt õppida, ei saa kihnlaseks.*

Jos on **asunut täällä** viidestä kymmeneen vuotta, vaimo ja lapset ovat täällä ja **solkkaa kihnua** – jos ei viitsi opetella kieltä, ei tule kihnulaiseksi.

(13) *Igaühest, kes on siia tulnud, ei saa kihnlast. Kihnlane on kihnlane. Kes elab siia sisse ja sulandub ja on vaimustunud ja sobib siia, võib kihnlaseks saada. Kihnu juuri ei pea tingimata olema. Kui oled mingi käki kokku keerand, siis jäädkü ühiskonnast väljapoole.*

Kaikista, jotka ovat tulleet tänne, ei tule kihnulaisia. Kihnulainen on kihnulainen. Siitä, joka **sopeutuu ja sulautuu tänne**, on innoissaan ja sopii tänne, voi tulla kihnulainen.

Kihnulaisia juuria ei välttämättä tarvita. Jos on törppöillyt, jää yhteisön ulkopuolelle.

(14) *Seda otsustavad kihnlased – kelle võtavad omaks.*

Sen päättävät kihnulaiset – kenet **hyväksyvät joukkoonsa.**

Kolme vastaajaa sanoo, ettei kihnun kielen oppiminen ole muualta muuttaneelle mahdollista (esimerkki 15). Toisaalta, kuten edellä todettiin, huomattavasti useammat ovat sitä mieltä, että muualta tullutkin voi oppia kielen.

(15) *Mõlemad vanemad kihnlased. Kui on ainult üks, siis on pooleks. **Kihnu keelt pole võimalik ära õppida.** Aga lapsed õpivad nagunii sajaprotsendiliselt ära, kui teistega koos ja kambas.*

[Kihnulainen on se, jonka] molemmat vanhemmat [ovat] kihnulaisia. Jos vain toinen on, on puoliksi. **Kihnun kieltä ei ole mahdollista oppia.** Mutta lapset oppivat kuitenkin sataprosenttisesti, kun viettävät aikaa toisten lasten kanssa.

Muualta tulleita, useimmissa tapauksissa yli 20 vuotta Kihnussa asuneita oli haastateltujen joukossa kahdeksan; viisi heistä oli asunut saarella 20–37 vuotta, kolme puolestaan kolme–neljä vuotta. Puolet heistä on sitä mieltä, että kihnulainen on se, jonka vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Kihnussa.

Useimpien vastaajien mielestä sekaperheidenkin lapset ovat kihnulaisia – lapsia ei välttämättä mainita vastauksessa, mutta sanotaan yhden kihnulaisvanhemman riittävän. Vain yhdestä vastauksesta käy enemmän tai vähemmän selvästi ilmi, ettei haastateltava pidä oman sekaperheensä lapsia ”oikeina” kihnulaisina (16). Hän oli muuttanut Kihnuun muualta muutama vuosi ennen haastattelua, puoliso taas on kihnulainen.

(16) *Need, kes on Kihnus sündind ja elavad aasta läbi Kihnus ja räägivad kihnu keelt. Ise ei saagi vist kihnlaseks, sest ei ole siin sündinud ega räägi keelt. **Lapsed poluvernitud, pole päris kihnlased.***

Ne, jotka ovat syntyneet Kihnussa ja asuvat Kihnussa ympäri vuoden ja puhuvat kihnun kieltä. Minusta ei varmaan tulekaan kihnulaista, koska en ole syntynyt täällä enkä puhu kieltä. **Koska lapseni ovat sekaperheestä, he eivät ole oikeita kihnulaisia.**

Kihnun tuloksia voi verrata Mulgimaan, Saarenmaan ja Võromaan tuloksiin seuraavan taulukon (6) avulla. Kihnun kohdalla prosentit ylittävät sadan, sillä monet vastaajista mainitsevat useita kriteerejä kihnulaisuudelle. Kuten Kihnussa, myös muilla alueilla kysymys oli avoin, eli taulukossa olevat kriteerit on poimittu vastauksista. Kihnussa kukaan ei mainitse paikallisen kielimuodon taitoa ainoana edellytyksenä kihnulaisuudelle, joten kaikki kielimaininnat on sisällytetty kohtaan ”Kieli ja jokin muu seikka”. Kohtaan ”Muut ominaisuudet” on Kihnun osalta laskettu mukaan mm. 22 mainintaa siitä, että kihnulainen on se, joka asuu Kihnussa.

	Mulgimaa		Saarenmaa		Võromaa		Kihnu	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kieli tai sen erityispiirre	68	23	194	51	83	22	0	0
Kieli ja jokin muu seikka	22	7	52	14	83	22	14	23
Syntyperä, juuret	54	18	69	18	138	37	59	98
Luonne, ajattelutapa, käytös	39	13	28	7	9	2	10	17
Perinteiden noudattaminen	4	1	3	1	9	2	2	3
Muut ominaisuudet	25	8	14	4	7	2	26	43
Ei osaa sanoa / ei vastausta	87	30	23	5	46	13	2	3
YHTEENSÄ	299	100	383	100	375	100	113	187

Taulukko 6. Millä perusteella paikallisuus määritellään? N = haastateltujen lukumäärä muilla alueilla, Kihnussa kriteerimainintojen määrä. Haastateltuja Kihnussa oli 60. (Taulukon pohjana Eichenbaum & Koreinik 2008: 171; Kihnun tiedot olen lisännyt oman aineistoni perusteella.)

Saarenmaalla alueellisen varieteetin taito on siis tärkein paikallisuutta määrittävä tekijä. Mulgimaalla ja Võromaalla paikallisen kielen osaamisen edelle menevät muut seikat, kuten syntyperä tai ajattelutapa. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 120, 171.) Myöskään Kihnussa kieli ei vastausten perusteella ole oleellisin tekijä (eikä, kuten edellä todettiin, yhdessäkään vastauksessa ainoa kihnulaisuuden kriteeri). Syntyperän merkitys sen sijaan korostuu juuri Kihnussa: sen on maininnut yhtenä tai ainoana kihnulaisuuden kriteerinä peräti 98 prosenttia vastaajista.

4.1.2 Muita kihnulaisuuteen liittyviä seikkoja

Tässä luvussa käsittelyvuorossa ovat muut kuin syntyperään liittyvät kihnulaisten identiteettiä koskevat kysymykset vastauksineen. Haastattelujen identiteettiä käsittelevässä osassa puitiin kihnulaisuuden eri puolia, esimerkiksi saarella viihtymistä, kiinnostusta sukujuuria kohtaan, ylpeyttä kihnulaisten saavutuksista sekä kanssakäymistä kihnulaisten ja toisaalta muun maailman kanssa.

Niille haastatelluista, jotka olivat haastattelun alkuvaiheessa sanoneet pitävänsä itseään osittain tai täysin kihnulaisina (yhteensä 52 henkeä) esitettiin joukko kihnulaisuuteen liittyviä väitteitä, joihin vastattiin joko *oikein*, *en osaa sanoa* tai *väärin*. Sanamuoto ei ollut kovin tarkka: jotkut vastasivat esimerkiksi *samaa mieltä*, *vaikea vastata* tai *eri mieltä*. Seuraaviin esimerkkeihin olen havainnollisuuden vuoksi merkinnyt esimerkin numeron perään myös vastauksen numeron: 1 = oikein / samaa mieltä, 2 = en osaa sanoa / vaikea vastata, 3 = väärin / eri mieltä.

4.1.2.1 Tyytyväisyys kihnulaisuuteen

Yksimielisimpiä haastateltavat ovat ensimmäisestä väitteestä: ”Minusta tuntuu hyvältä olla kihnulainen” (liite 1, B3). Eräs haastateltavista täsmentää tunteen kasvavan iän myötä, ja tähän vaikuttaa myös ympäristön suhtautuminen (17).

(17) (1) *Vanusega ikka rohkem meeldib. Kui me lapsed olime ja Pärnus koolis, vaadati kihnlaste peale natuke viltu. Praegu hoopis teisiti, heas mõttes huvi tekitab.*

Iän myötä tuntuu yhä paremmalta. Kun olimme lapsia ja kävimme koulua Pärnussa, kihnulaista katsottiin vähän kiero. Nykyään on ihan toisin, [kihnulaiset] herättävät myönteisessä mielessä kiinnostusta.

Vain yksi haastatelluista sanoo, että kysymykseen on vaikea vastata. Tähän voi olla ainakin osasyynä se, että hän ei omien sanojensa mukaan ole identiteetiltään yksinomaan kihnulainen.

4.1.2.2 Ylpeys kihnulaisuudesta

Suurin osa haastatteleistani ihmisistä on myös ylpeitä syntyperästään⁹, eli useimmissa tapauksissa siitä, että he ovat kotoisin Kihnusta (liite 1, B4). Kukaan ei vastaa kieltävästi väitteeseen ”Olen ylpeä syntyperästäni”, mutta muutama (yhdeksän) on kahden vaiheilla. Jotkut sanovat ylpeydetunteen riippuvan tilanteesta, joillekuille kysymys taas on täysin yhdentekevä. (18) on esimerkki hyvin tyypillisestä vastauksesta, (19) taas harvinaisemmasta:

(18) (1) *Muidugi!*
Totta kai!

(19) (2) *Sõltuvalt – Tallinnas vaatavad imelikult mõnikord.*
Riippuu – Tallinnassa [kihnulaista] katsotaan joskus kummallisesti.

4.1.2.3 Yhteenkuuluvuus kotiseudun kanssa

Valtaosalla (57 haastateltavaa 60:stä) on myös syvä yhteenkuuluvuuden tunne kotiseutunsa eli Kihnun saaren kanssa (liite 1, B5) (esimerkit 20–25). Vain yksi vastaa kieltävästi väitteeseen ”Tunnen syvää yhteenkuuluvuutta kotiseutuni kanssa” (esimerkki 26), ja kaksi ei osaa sanoa. Moni lisää vielä, ettei ole edes harkinnut muuttavansa muualle – toisaalta muutamat sanovat, että ovat harkinneet ja lähte-

---

⁹ Syntyperää käsittelen perusteellisemmin luvussa 4.1.1. Sivuan aihetta tässä, sillä käsiteltävä väite on sarjan osa, kuten totean edellä. Sarjassa on myös muita syntyperää koskevia väitteitä.

neetkin, mutta tulleet myös takaisin. Muuttoaikeita käsitellään myös jäljempänä luvussa 4.1.2.9.

(20) (1) *Ei mõtlegi mujale kolida, kuigi mitu korda on pakutud võimalust mandrile minna.*
Ei tulisi mieleenikään muuttaa muualle, vaikka minulle on monta kertaa tarjottu mahdollisuutta mennä mantereelle [töihin].

(21) (1) *Jah, kuigi ei välista ka seda, et kolin siit ära ja tulen mingi aeg tagasi.*
Kyllä, mutten sulje pois sitäkään, että muutan täältä pois ja tulen jossain vaiheessa takaisin.

(22) (1) *Tulin ikka koo tahakohe.*
Tulin kyllä takaisin kotiin.

(23) (1) *Pärnu läed nii kui välismaale.*
Pärnuun mennään kuin ulkomaille.

(24) (1) *Muidu ei oleks siia jäänud.*
Muuten en olisi jäänyt tänne.

(25) (1) *Paljud, kes ei tunne, ongi mandrile läinud, näiteks õde ja vend.*
Monet, jotka eivät tunne [yhteyttä Kihnuun], ovatkin lähteneet mantereelle, esimerkiksi siskoni ja veljeni.

(26) (3) *Eriti ei tunne. Ma ei tahtnud Kihnu jääda, aga kui elasin Tallinnas tükk aega, ei harjunud ära...*
En juuri tunne. En halunnut jäädä Kihnuun, mutta kun asuin vähän aikaa Tallinnassa, en tottunut siihen...

Kuten 4. luvun alussa mainitsen, esimerkissä 22 oleva alleviivaus merkitsee sitä, että haastateltava vaihtaa koodia virosta kihnuun. Tällaista koodinvaihtoa ei tapahtunut usein – yleensä haastateltavat puhuivat kanssani hyvin johdonmukaisesti yksinomaan yleisviroa. Se on johdonmukaista myös siinä mielessä, että monet haastatellut kertovat puhuvansa kihnun kieltä vain muiden paikallisten kanssa (tästä lisää mm. luvuissa 4.2.2 ja 4.2.3.3).

4.1.2.4 Kiinnostus sukuhistoriaan

Väite kiinnostuksesta suvun historiaa kohtaan, ”Tunnen suurta kiinnostusta sukuni historiaa kohtaan” (liite 1, B6), jakaa mielipiteitä eniten, mutta siihenkään kovin moni ei vastaa täysin kieltävästi. Suurta kiinnostusta sanoo tuntevansa 37 henkeä (esimerkit 27 ja 28), kahden vaiheilla (*ei osaa sanoa / vaikea vastata*) on kuusi (esimerkit 29 ja 30), kolme vastaajaa puolestaan valitsee sekä vaihtoehdon *oikein* että *vaikea vastata* ja kaksi sekä vaihtoehdon *väärin* että *vaikea vastata*. Neljä ihmistä vastaa, ettei sukuhistoria kiinnosta heitä juurikaan tai lainkaan. Aihe ei ylipäättäen herätä juurikaan keskustelua.

(27) (1) *Mida vanemaks saad, seda rohkem. Aga peaks kirja ka panema. Kõik asjad ei seisa meeles.*

Mitä vanhemmaksi elää, sitä enemmän. Mutta pitäisi myös kirjoittaa muistiin. Kaikki asiat eivät pysy mielessä.

(28) (1) *Vanaema suri 94-selt ära, talt sai palju laule ja muid asju õpitud.*

Isoäiti kuoli 94-vuotiaana, häneltä opin paljon lauluja ja muita asioita.

(29) (2) *Sugulasi väga palju... ei tunnegi kõiki.*

Sukulaisia on todella paljon... en edes tunne kaikkia.

(30) (2) *Kogu aeg siin ninapidi koos.*

Koko ajan ollaan täällä tiiviisti yhdessä.

4.1.2.5 Ylpeys kihnulaisten saavutuksista

Melko yksimielisiä ollaan myös siitä, että kihnulaisten saavutukset tuottavat ylpeyttä (liite 1, B7). Myöntäviä vastauksia väitteeseen ”olen ylpeä kihnulaisten saavutuksista” on 45 (esimerkit 31–33), kolmen haastateltavan mielestä on vaikea vastata (34) ja yksi on eri mieltä väitteen kanssa. Lisäksi kaksi vastaajaa valitsee sekä myöntävän vaihtoehdon että *vaikea vastata*, ja yksi vastaaja sanoo ensin väitteen olevan mielestään väärin, mutta ajattelee pienen hetken ja keksii sittenkin yhden ylpeydenaiheen (35). Omakin kokemukseni sekä Kihnusta että muualta Virostä on se, että työtä ja ahkeruutta arvostetaan yleisesti ottaen hyvin paljon.

(31) (1) *Ükskõik, mis saavutus, kasvõi laste joonistusvõistlus – meid on siin vähe, peame kokku hoidma.*

Ihan sama, mikä saavutus, olkoon vaikka lasten piirustuskilpailu – meitä on täällä vähän, meidän täytyy pitää yhtä.

(32) (1) *See ju väike saar. Näiteks Kihnu Virve ja Kihnu poisid on top 20-s – muidugi tunnen uhkust.*

Tämähän on pieni saari. Esimerkiksi [laulaja] Kihnu Virve ja [yhtye] Kihnu poisid ovat top 20:ssä – tietysti olen ylpeä.

(33) (1) *Ikka hoiad pöialt, kuigi teistele ei uhkusta.*

Kyllähän sitä pitää peukkuja, vaikkei ylpeile toisten kuullen.

(34) (2) *Mis saavutused need on... no, mõne üle jah, mõne üle mitte.*

Mitä saavutuksia muka... no, jostakin olen ylpeä, jostakin taas en.

(35) (1/3) *Polegi mingeid saavutusi... Ei, tegelt ikka: tööd on tehtud!*

Ei mitään saavutuksia olekaan... Jaa, on sittenkin: on tehty työtä!

4.1.2.6 Muiden ihmisten syntyperän tärkeys

Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista on eri mieltä väitteestä ”ihmisen syntyperä on minulle oleellinen asia” (liite 1, B8) (esimerkit 36 ja 37). Vaikeana vastaamista pitää kolme ihmistä (esimerkki 38), ja kuusi on samaa mieltä väitteen kanssa.

(36) (3) *Ei. Ennem ju naerdi, kui mandri mehe võtad, aga nüüd ju kõik segamini.*
Ei [ole tärkeää]. Ennen vanhaanhan naurettiin, jos joku otti aviomiehen mantereelta, mutta nythän kaikki ovat sekaisin.

(37) (3) *Ikka inimene on tähtis.*
Ihminenhan se on tärkeä.

(38) (2) *Huvitav on ikka.*
Onhan se kiinnostavaa.

Kaksi vastaa olevansa samaa mieltä mutta sanoo vastaamisen olevan vaikeaa, yksi puolestaan sanoo olevansa eri mieltä mutta pitää samoin vastaamista vaikeana. Kovin moni ei täsmennä tai perustele vastaustaan mitenkään. Aihe ei herättänyt kovin vilkasta keskustelua.

4.1.2.7 Kihnulaisuuden merkitys kanssakäymisessä

Suurin osa (41 haastateltavaa) on eri mieltä myös väitteestä ”on mukavampaa olla tekemisissä kihnulaisten kuin muiden virolaisten kanssa” (liite 1, B9) (esimerkki 39). Monet vastaavat tähän väitteeseen samalla tavalla kuin edelliseen, muiden ihmisten syntyperää koskevaan väitteeseen. Vastaaminen on vaikeaa neljälle (esimerkki 40), ja seitsemän on samaa mieltä (41). Lisäyksiä ja perusteluja esitetään paljon enemmän kuin edelliseen kohtaan. Eräs vastaaja ottaa tässä yhteydessä esiin myös kielen merkityksen (esimerkki 40).

(39) (1) *Sest teda tunneb tõenäoliselt paremini.*
Koska hänet [= kihnulaisten] tuntee todennäköisesti paremmin.

(40) (2) *Kihnlastege on lihtsam. Mugav on see keel. Eesti keeles jutt läheb pikaks.*
Kihnulaisten kanssa on yksinkertaisempaa. Kieli on näppärä. Viroksi puhe venyy pitkäksi.

(41) (3) *Eestlasega või võõra inimesega on põnevam ja huvitavam.*
Virolaisen tai vieraan ihmisen kanssa on jännittävämpää ja mielenkiintoisempaa.

4.1.2.8 Syntyperän vaikutus arvostukseen ja kumppanin valintaan

Hyvin yksimielisiä ollaan myös väitteestä ”syntyperän ei pitäisi vaikuttaa arvostukseen” (liite 1, B10). Vain yksi vastaaja on eri mieltä (42) ja yksi pitää vastaamista vaikeana. Perusteluja ja lisäyksiä ei juurikaan esitetä.

(42) (2) *Tegelt ei tahaks, aga minu jaoks mängib küll rolli.*

Oikeastaan en haluaisi, että niin on, mutta minulle sillä on kyllä väliä.

Viimeisestäkin väitteestä, ”syntyperän ei pitäisi merkitä elämäkumppanin valinnassa” (liite 1, B11), ollaan suurimmaksi osaksi yhtä mieltä (esimerkit 43–44). Eräs samaa mieltä oleva vastaaja sanoo kuitenkin, että Kihnussa asialla on merkitystä (43). Vain viisi haastateltavaa on eri mieltä, ja he kaikki täsmentävät tai perustelevat vastaustaan jollakin tavalla (45 ja 46). Tavallisinta on, että elämäkumppanin halutaan olevan omalta saarelta tai vähintään Virosta.

(43) (1) *Kihnus on küll oluline.*

Kihnussa se on kyllä oleellista.

(44) (1) *Ei ole oluline, aga muidugi ma olen õnnelik, et mul on kihnu mees.*

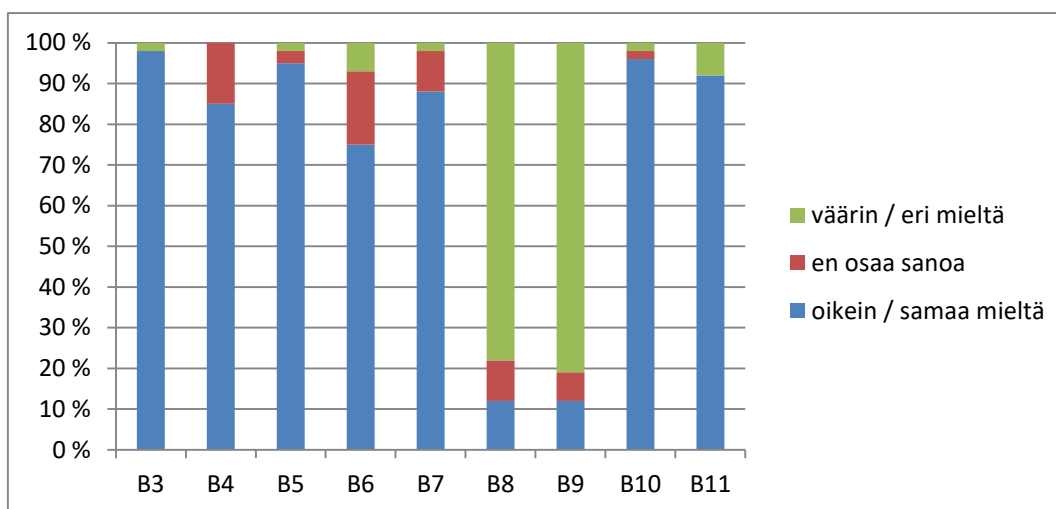
Ei ole oleellista, mutta olen minä tietysti onnellinen, että minulla on kihnulainen mies.

(45) (3) *On ikka – sada aastat tagasi ei tulnud kõne allagi, et võtaks mandrinase: satuks kohe kogukonna põlu alla.*

On sillä väliä – sata vuotta sitten ei tullut kuuloonkaan, että menisi mantereelta kotoisin olevan naisen kanssa naimisiin. Siinäähän joutuisi heti koko yhteisön halveksunnan kohteeksi.

(46) (3) *Miks ma pean mandrilt otsima?*

Miksi minun pitäisi etsiä [elämäkumppania] mantereelta?

Diagrammi 1. Tiivistelmä vastauksista väitteisiin B3–B11.

Väitteet:

- B3. Minusta tuntuu hyvältä olla kihnulainen.
- B4. Olen ylpeä syntyperästäni.
- B5. Tunnen syvää yhteenkuuluvuutta kotiseutuni kanssa.
- B6. Olen kiinnostunut sukuni historiasta.
- B7. Olen ylpeä kihnulaisten saavutuksista.
- B8. Mielestäni on oleellista, mistä ihminen on kotoisin.
- B9. On mukavampaa olla tekemisissä kihnulaisten kuin muiden virolaisten kanssa.
- B10. Syntyperän ei pitäisi vaikuttaa siihen, miten ihmistä arvostetaan.
- B11. Elämäkumppania valittaessa ei ole oleellista, mistä hän on kotoisin.

Kihnulaiset näyttävät siis olevan yksimielisimpiä siitä, että heistä tuntuu hyvältä olla kihnulaista ja he ovat ylpeitä syntyperästään, samoin kuin siitä, ettei syntyperän kuitenkaan pitäisi vaikuttaa siihen, missä määrin ketäkin arvostetaan. Mielenpiteet eivät ylipäättään jakaudu kovin jyrkästi kahteen leiriin. Eniten hajontaa on siinä, missä määrin sukuhistoria kiinnostaa.

Mulgimaan, Saarenmaan ja Võromaan osalta edellä käsittelemiäni kysymyksiä ei ole otettu mukaan tutkimusraporttiin (Eichenbaum & Koreinik 2008).

4.1.2.9 Asuinpaikan valinta

Kysymykset kotipaikan valinnasta – onko haastateltava aikeissa muuttaa seuraavien viiden vuoden aikana ja jos on, mihin hän haluaisi muuttaa – ovat kaavakkeessa varsinaisen identiteettiosion jälkeen (liite 1, kysymykset C6 ja C7). Kysyin ne usein identiteettikysymysten yhteydessä, sillä ne liittyvät samaan aihepiiriin.

56 haastateltavaa 60:stä vastaa, ettei aio muuttaa. Heistä yksi täsmentää, että aiheet riippuvat myös työtilanteesta. Tämän haastateltavan vastauksesta (47) käy rivien välistä ilmi, että jos hän muuttaisi, hän lähtisi pois koko saarelta:

(47) Aga on mõte peast läbi käinud. 80 % kindel, et ei ole plaani ära minna. Aga kui töö läheb jamaks, ma põrutan minema.

Mutta ajatus on käväissyt mielessä. On 80-prosenttisen varmaa, etten suunnittele poislähtöä. Mutta jos työn kanssa tulee ongelmia, menen matkoihini.

Vain kaksi ihmistä vastaa suunnittelevansa muuttoa, ja heistäkin toinen sanoo muuttavansa Kihnussa yhdestä kylästä toiseen, toinen taas vastaa sekä *kyllä* että *ei*: hän saattaa lähteä pitkäksi ajaksi merelle muttei varsinaisesti muuta pois saarelta. *Ei osaa sanoa* -vaihtoehdon valitsi kolme vastaajaa. Muutamat täsmentävät *ei*-vastauksiaan sanomalla, että asia riippuu myös töistä – he eivät haluaisi muuttaa muualle, mutta

töiden perässä on joskus pakko. Monet nuoret miehet ovat olleet kausiluonteisissa töissä muun muassa Norjassa.

4.2 Kihnulaiset kielenkäyttäjinä

Kyselyn ensimmäinen osa käsittelee kieltä ja kielenkäyttöä sekä suhtautumista niihin. Edellä (4.1) totean, että kyselyn jälkiosan identiteettikysymykset nivoutuvat monin paikoin kieliasioihin. Sama pätee toisinkin päin: kieleen liittyvät kysymykset ja niiden vastaukset piirtävät osaltaan kuvaa haastateltavien identiteetistä.

4.2.1 Alueellisen varieteetin nimitys

Lähes kaikki vastanneista käyttävät saarella puhuttavasta kielimuodosta nimitystä *kihnu keel* ('kihnun kieli'), toisinaan kihnulaisittain *kihnu kiel*. Käytännössä kukaan ei nimitä sitä Kihnun murteeksi (*Kihnu murre*) – vain kahdella vastaajalla esiintyy nimitys *Kihnu murrak*, ja heistäkin toinen toteaa: *tegelikult on Kihnu murrak, aga meie ütleme kihnu keel* ('oikeastaan se on Kihnun murre, mutta me sanomme sitä kihnun kieleksi'). Vastaaja siis haluaa tuoda esiin tietoisuutensa siitä, ettei kihnun kieli ole kieli aivan samaan tapaan kuin vaikkapa viro. (Sanojen *murre* ja *kieli* merkityskentistä suomessa ja virossa kerron tarkemmin luvussa 3.3.)

Kuten luvussa 3.3 totean, Virossa – kihnun lisäksi esimerkiksi võron ja mulgin tapauksessa – kieli-sanalla kuitenkin useammin kuin Suomessa tarkoitetaan nimenomaan jonkin alueen paikallista kielimuotoa. Puhutaanhan Suomessakin toki esimerkiksi savon tai rauman kielestä, mutta vaikka kieli-sanan tällainen käyttö voi paikallistasolla olla yleistäkin, on se silti koko maata ajatellen verrattain harvinaista. Toinen seikka, joka saattaa vaikuttaa kihnulaisten yksimielisyyteen puhumansa alueellisen varieteetin nimityksestä, on saaren ja sillä asuvan yhteisön pieni koko ja tarkkarajaisuus: kaikille on selvää, että saari on Kihnu, saarelaiset kihnulaisia ja saarella puhutaan kihnua.

	N	%
kihnu keel / kihnu kiel	58	96,7
Kihnu murrak	2	3,3

Taulukko 7. Miksi kutsut kotiseudullasi puhuttavaa viron kirjakielestä eroavaa kieltä tai murretta? (Liite 1, A0.)

Standardiviron eli viron yleiskielen nimityksistä ei erikseen kysytty, mutta kieli mainittiin monissa yhteyksissä, ja haastatellut käyttivät siitä lukuisia eri nimityksiä. Yleisimmät olivat *mandrikeel* 'mantereen kieli', *kirjakeel* 'kirjakieli' (kihnun kirjakielestä puhuttaessa täsmennettiin *kihnu kirjakeel*), *linnakeel* 'kaupunkikieli', *riigikeel* 'valtionkieli, virallinen kieli' ja *eesti keel* 'viro'. Sama henkilö saattoi käyttää useita eri nimityksiä. (Ks. myös taulukkoa 4 luvussa 3.3.)

Olen koonnut tähän muutamia vastauksia, joissa standardiviron nimityksiä esiintyy. (48) ja (49) ovat vastauksia kaavakkeen loppupuolella olevaan kysymykseen siitä, miten elinvoimaisena kihnun kieltä pidetään. Näissä vastauksissa standardiviroa kutsutaan viroksi, mantereen kieleksi ja kaupunkikieleksi:

(48) *Vahepeal oli isegi hääbumise oht, sest kool ja lasteaed olid eesti keeles, aga nüüd viimase kolme-nelja aasta jooksul on tulnud see, et seal on ka kihnu keel. Ja paljud lapsevanemad räägivad mandrikeeles, eriti siis, kui üks vanem on mandril. Mandrikeelt tuleb nii palju sisse, uut sõnavara, et seda päris puhast kihnu keelt ei saagi enam olema.* Välillä oli peräti [kihnun kielen] häviämisen uhka, koska koulu ja päiväkotit olivat **vironkielisiä**, mutta nyt viimeisten kolmen-neljän vuoden aikana on tullut se, että sielläkin käytetään kihnuu. Ja monet vanhemmat puhuvat **mantereen kieltä**, erityisesti silloin, jos toinen vanhemmista on mantereelta. **Mantereen kielestä** tulee kihnuun niin paljon uutta sanastoa, ettei sitä täysin puhdasta kihnun kieltä enää tule olemaankaan.

(49) *Lapsed räägivad omavahel koolis linnakeelt, hästi kurb. Isegi kodus on kuulda. Naabritüdrukuid noomin vahepeal.* Lapset puhuvat koulussa keskenään **kaupunkikieltä**, niin surullista. Jopa kodeissa kuulee sitä. Torun välillä naapurintyttöjä.

(50) on puolestaan vastaus kysymykseen, pitäisikö kihnun kieltä käyttää koulussa. Tässäkin vastaaja puhuu virosta ja tekee sitä paitsi selvän ja arvottavan eron standardiviron ja kihnun kielen välille käyttäessään ilmaisu *õige eesti keel*, 'oikea viro'. Hieman samantapainen arvottava ilmaus esiintyy eräällä toisella haastateltavalla edellä olevassa lainauksessa (48), jossa puhutaan "puhtaasta kihnun kielestä".

Arvottavat, puristiset ilmaukset eivät muutenkaan ole harvinaisia aineistossani, mistä kerron lisää seuraavassa luvussa (4.2.2). Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että toisaalta omaa paikallista kielimuotoa – ja joidenkin vastaajien tapauksessa myös sen "puhtautta" – arvostetaan, toisaalta taas pidetään selvänä, että yleisviro on kuitenkin alueellista varieteettia vahvemmassa asemassa koko maan ainoana virallisena kielenä ja kaikkia virolaisia yhdistävänä kielimuotona.

(50) *Peaks ikka õige eesti keel olema, muidu mandril jama.* Pitäisi kyllä olla **oikeaa viroa**, muuten tulee ongelmia mantereella.

Esimerkissä 51 haastateltava vastaa kysymykseen, puhuuko hän kihnua työtovereidensa kanssa. Tätä aihepiiriä käsittelen tarkemmin luvussa 4.2.3.2.

(51) *Töökaaslane on mandrilt, sellepärast tähtsad asjad riigikeeles.*

Työkaveri on mantereelta, siksi käytämme tärkeissä asioissa **virallista kieltä**.

Esimerkki 52 on osa vastauksesta kysymykseen, onko kihnua tarpeen puhua kotona lasten kanssa (ks. tarkemmin luku 4.2.3.1). Vastaaja toteaa, että hänen mielestään kihnua pitäisi puhua lapsille, mutta ennen vanhaan kysymys olisi tuntunut vielä absurdimmalta kuin nykyään. Tässä katkelmassa hän muistelee muutamien vuosikymmenten takaisia aikoja ja antaa ymmärtää, että ajat ovat nyt muuttuneet:

(52) *Seda, kes kirjakeeles rääkis, ei peetudki õigeks kihnlaseks – peab ennast tähtsamaks... Aga see oli sel ajal.*

Sitä, joka puhui **kirjakieltä**, ei pidettykään oikeana kihnulaisena – pitää itseään muita parempana... Mutta se oli silloin.

Myös ei-kihnulaisista puhutaan hieman vastaavanlaisin sanoin kuin standardivirosta: yhdyssanoissa esiintyvät samaan tapaan kuin kielennimityksissä sanat manner ja kaupunki, ja virolainen on aina nimenomaan kihnulaisen vastakohta eikä yläkäsite. Yleisesti esiintyneitä nimityksiä ovat *mandriinimene*, *maessakas*, 'Manner-Virosta kotoisin oleva ihminen, mantereen asukas, manterelainen', *linnainimene* 'kaupunkilainen', *eestlane* 'virolainen'. (Ks. myös taulukkoa 3 luvussa 3.3.)

Alle olen koonnut muutamia esimerkkejä (53–56) mannerviroalaisista käytetyistä nimityksistä käyttöyhteyksissään; lainaukset ovat vastauksista useampiin eri kysymyksiin. Nimitysten käyttöyhteydet kertovat selkeästi kahtiajaosta kihnulaisten ja heidän puhumansa kielimuodon sekä mannerviroalaisten ja standardiviron välillä; tätä aihetta käsittelen tarkemmin luvussa 3.3.

(53) *Ainult mandriinimesega räägin mandrikeeles.*

Puhun mantereen kieltä vain **manterelaisten** kanssa.

(54) *Kihnlased ikka räägivad kõik omavahel, ja mõned massakad õpivad ka kihnu keele ära.* Kihnulaiset puhuvat joka tapauksessa kaikki keskenään [kihnua], ja jotkut **manterelaisetkin** oppivat kihnun kielen.

(55) *Aga see pole ilus, kui linnainimene tahab kihnu keeles rääkida. Ei taha seda kuulda, see on nagu kihnu keele mõnitamine.*

Mutta ei ole kaunista, kun **kaupunkilainen** yrittää puhua kihnua. Sitä en halua kuulla, se on ikään kuin kihnun kielen pilkkaamista.

(56) *Räägid kihnlasega kihnu keeles ja eestlasega eesti keeles, automaatselt.*

Kihnulaisen kanssa puhutaan kihnua ja **virolaisen** kanssa viroa, automaattisesti.

4.2.2 Kihnun kielen käytön yleisyys, taito, aiheet ja ongelmat

Kysymys siitä, kuinka usein vastaaja kihnun kieltä puhuu, oli hyvin yleisluontoinen ja vastausvaihtoehdot yksinkertaisia: tässä vaiheessa en vielä kysynyt, kenen kanssa tai missä yhteyksissä kieltä käytetään.

	N	%
jatkuvasti	54	90,0
joskus	3	5,0
en koskaan	1	1,7
muu	2	3,3

Taulukko 8. Kuinka usein puhut kihnun kieltä? (Liite 1, A1.)

Haastateltujen suuri enemmistö, 90 prosenttia, kertoo puhuvansa kihnun kieltä jatkuvasti. Suurin osa näin vastanneista ei täsmennä tai perustele vastaustaan millään tavalla, mitä ei myöskään pyydetty. Muutamat kuitenkin esittävät perusteluja tai täsmennyksiä, ja niissä toistuu usein toteamus, että vaikka kihnua puhutaankin ”jatkuvasti”, muiden kuin kihnulaisten kanssa käytetään yleisviroa (esimerkki 57).

(57) *Aga linnainimestega linnakeelt.*

Mutta kaupunkilaisten kanssa [puhun] kaupunkikieltä.

Tämä ei sinänsä yllätä, sillä haastatteluissa nousee monesti esiin käsitys, että kihnua ymmärtävät vain kihnulaiset. Monet ovat myös selvästi ylpeitä kielensä mutkikkuudesta ja vaikeaselkoisuudesta ulkopuolisille eli mannervirolaisille (ks. myös lukua 4.2.3). Kihnun kieli mielletään ylipäätään hyvin vahvasti sidotuksi Kihnun saareen (ks. lukua 4.2.3.3).

Jotkut haastatelluista sanovat puhuvansa kihnua jatkuvasti, mutta suhtautuvat kielitaitoonsa kriittisesti, koska eivät ole syntyperäisiä kihnulaisia (esimerkit 58–60). Kihnun kielen taidosta kysyttiinkin tarkemmin heti tämän kysymyksen jälkeen. Kahdessa ensimmäisessä lainauksessa (58 ja 59) näkyvä itsekritiikki heijastelee puristisia asenteita, joihin palaan tämän luvun lopussa.

(58) *Aga keeleväänamine on – pole pärit Kihnust, sellest saab aru küll.*

Mutta se on kielenvääntämistä – en ole kotoisin Kihnusta, ja sen kyllä huomaa.

(59) *Aga päris puhtalt ei räägi.*

Mutten puhu aivan puhtaasti.

(60) *Pidevalt, sest elan siin ja suhtlen lastega. Mõnikord meelega narrin mandriinimesi. Kui tahan, et aru saab, siis räägin eesti keeles.*

[Puhun kihnua] jatkuvasti, koska asun täällä ja olen tekemisissä lasten kanssa. Joskus pilailen tahallani manterelaisten kustannuksella. Kun haluan heidän ymmärtävän minua, puhun viroa.

Joskus- ja *ei koskaan* -vastauksen valinneet (yhteensä neljä) eivät täsmentäneet vastauksiaan. Vain kaksi haastateltavaa valitsi vaihtoehdon *muu* ja kertoi tilanteestaan tarkemmin. Yksi heistä käyttää yleisvirkonkielisen puheensa lomassa joitakin kihnun kielen sanoja (61), toinen taas puhuu kihnua ainoastaan lasten kanssa (62); tätä esimerkkiä käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä luvussa.

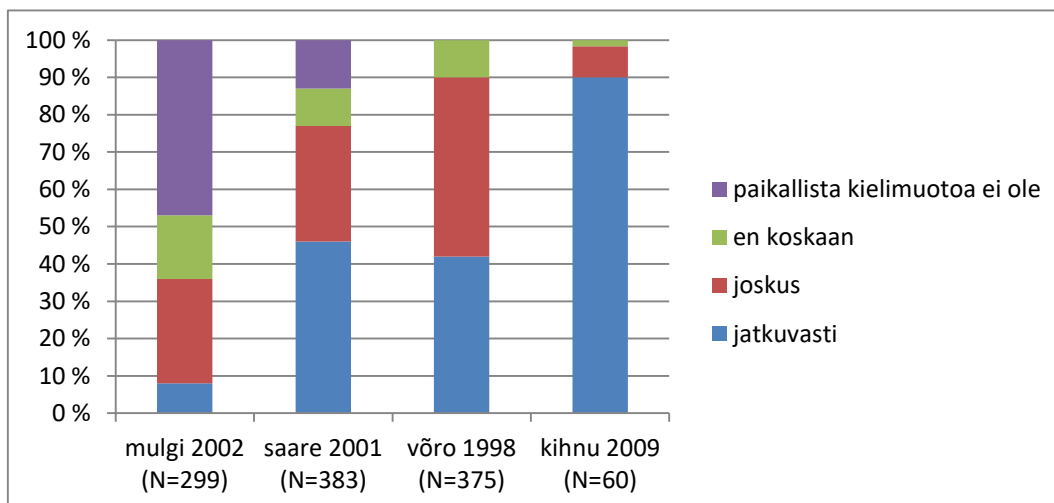
(61) *Kui keegi mandrilt tuleb ja tahab teada, kuidas mingi asi kihnu keeles on, siis ütlen. Muidu ka tuleb jutu sees üksikuid sõnu.*

Jos joku tulee mantereelta ja haluaa tietää, miten jokin asia sanotaan kihnuksi, niin sanon. Muutenkin tulee puheessa yksittäisiä [kihnun] sanoja.

(62) *Räägin ainult väikeste lastega.*

Puhun [kihnua] vain pienten lasten kanssa.

Seuraavasta pylväsdiagrammista (2) selviää, miten samaan kysymykseen on vastattu Kihnun lisäksi Mulgimaalla, Saarenmaalla ja Võromaalla (kolmen viimeksi mainitun osalta tarkka selvitys Eichenbaum & Koreinik 2008: 46–52). Kihnu erottuu joukosta selvästi: kaikilla muilla alueilla jatkuvasti paikallista kielimuotoa puhuvien määrä jää alle viidenkymmenen prosentin. (Kihnun kaksi *muu*-vastausta on tässä lisätty *joskus*-vastausten joukkoon.) Mulgimaan tuloksissa huomion kiinnittää se, että suuren vastaajajoukon mielestä mitään paikallista kielimuotoa ei ole olemassakaan, ja alueellista varieteettia jatkuvasti puhuvia on vain alle 10 % haastatelluista. Tärkein syy tähän lienee se, että Mulgimaa on näistä alueista se, jolla on ollut eniten muuttoliikettä (ks. myös luku 4.1.1 ja Eichenbaum & Koreinik 2008: 122–123).

Diagrammi 2. Kuinka usein puhut ... kieltä/murretta? (Eichenbaum & Koreinik 2008: 47; kihnun tiedot olen lisännyt oman aineistoni perusteella.)

Pyysin haastateltavia myös arvioimaan omaa kihnun kielen taitoaan. Vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi. Vastaukset on koottu taulukkoon 9.

	N	%
puhun sujuvasti kaikissa tilanteissa ja kaikista aiheista	52	86,7
puhun sujuvasti kotiseudullani kotoisista asioista	1	1,7
puhun vähän, kun olen kihnunkielisessä ympäristössä	3	5,0
ymmärrän, mutten puhu	1	1,7
en edes ymmärrä kihnua	0	0,0
muu	3	5,0

Taulukko 9. Miten arvioit kihnun kielen taitoasi? (Liite 1, A2.)

Suurin osa haastatelluista (52 henkeä, 86,7 %) vastaa puhuvansa kihnun kieltä sujuvasti joka tilanteessa ja aiheesta kuin aiheesta. Näin vastanneet eivät täsmennä vastauksiaan. Kolme haastateltavaa sanoo puhuvansa kihnua vähän ollessaan kihnunkielisessä ympäristössä, ja eräs heistä tarkoittaa toimivansa niin, jos hänelle myös vastataan kihnuksi. Ilmeisesti näin ei siis aina tapahdu, vaikka suurin osa saarelaisista käyttääkin kieltä ahkerasti. *Muu*-vastauksia on samoin kolme, ja niitä perustellaan tai täsmennetään eri tavoin, esimerkiksi näin (63 ja 64):

(63) *Kui mandrirahvale peab Kihnut tutvustama, olen valmis neid ära petma [naerab].
Kun mantereen ihmisille pitää esitellä Kihnua, olen valmis huijaamaan heitä [nauraa].*

(64) *Oskan rääkida, aga see on ebamugav – sellepärast räägin ainult väikeste lastega.*
 Osaan puhua [kihnua], mutta se on hankalaa – siksi puhun vain pienten lasten kanssa.

Edelliset esimerkit ovat poikkeuksellisia: (63) kuvastaa sitä, kuinka muualta Kihnuun muuttanut haastateltava, joka omien sanojensa mukaan ei puhu kihnua kovin hyvin, on kuitenkin valmis esittämään kihnun kielen puhujaa mantereelta tuleville turisteille. (64) puolestaan on esimerkki siitä, kuinka oma puutteelliseksi koettu kihnun kielen taito voi vaikuttaa siihen, kenen kanssa kieltä puhuu – lapsilla ei ole tapana kritisoida aikuisten tapaa puhua, joten kielen käyttäminen heidän kanssaan tuntuu turvalliselta. Sen sijaan muutama muukin haastateltava toteaa, että aikuiset kihnulaiset saattavat suhtautua arvostelevasti toisten puhetapaan. Samalta haastateltavalta ja samasta aiheesta ovat myös esimerkit (62) edellä ja (131) jäljempänä luvussa 4.2.3.1.

Kun oli keskusteltu kielenkäytön laajuudesta ja kielitaidosta, seurasi vielä tarkentava kysymys aiheista, joista puhuttaessa kihnun kieltä käytetään (taulukko 10).

	N	%
puhun kaikista aiheista	56	93,3
puhun kaikesta paitsi tieteestä, uskonnosta jne.	0	0,0
puhun vain arkisista asioista	1	1,7
osaan vain vitsailla	0	0,0
muistelen menneitä	0	0,0
muu	2	3,3
tyhjä (en puhu kihnua)	1	1,7

Taulukko 10. Mistä puhuessasi käytät kihnun kieltä? (Liite 1, A3.)

Tähänkin kysymykseen ylivoimaisesti yleisin vastaus on *puhun kaikista aiheista* (93,3 %). Asia on näin vastanneille ilmeisesti harvinaisen selvä eikä sen kummempia selittelyjä kaipaa, sillä vain yksi heistä täsmentää vastaustaan (65):

(65) *Räägin kõikidel teemadel – välja arvatud arvutikeel.*
 Puhun kaikista aiheista – tietotekniikan kieltä lukuun ottamatta.

Kihnun kielen tulevaisuutta ajatellen oli ilahduttavaa huomata, että näin suuri enemmistö haastateltavista vastasi epäröimättä käyttävänsä paikallista kielimuotoa mistä tahansa aiheesta puhuessaan. Olisi mielenkiintoista tietää, pitääkö tämä paikkansa myös käytännössä (raportoidun ja todellisen kielenkäytön suhteesta ks. lukua 1.2). Joka

tapauksessa kielenpuhujien oma arvio kertoo ainakin siitä, että he pitivät itsestään selvänä kielensä soveltuvuutta aiheesta kuin aiheesta puhumiseen. Tämä taas kertoo arvostuksesta ja ylipäättään myönteisestä suhtautumisesta paikallista kielimuotoa kohtaan.

Muu-vastauksia on äärimmäisen vähän, vain kaksi kuudestakymmenestä, ja vastausten täsmennykset poikkeavat toisistaan. Seuraava esimerkki (66) ei siis edusta mitenkään tyypillistä tilannetta, päin vastoin. Vastaaja ei ole kotoisin Kihnusta, mutta puhuu sanojensa mukaan kihnua – paitsi kihnulaisten kuullen:

(66) *Kihnlase juuresolekul meelega ei räägi kihnu keeles, sest teen vigu ja aktsent tuleb juurde.*

Kihnulaisten läsnäollessa olen tarkoituksella puhumatta kihnua, koska teen virheitä ja puhun korostuksella.

Kysyin haastateltavilta myös, mikä kenellekin on vaikeaa kihnun kielen käytössä – vai onko mikään (taulukko 11). (Yhteenlaskettuna prosentit ylittävät sadan, sillä jotkut vastaajat valitsivat useamman kuin yhden vaihtoehdon.)

	N	%
en löydä sanoja (jos, niin millaisia)	3	5,0
en osaa ilmaista itseäni oikealla tyylillä (tai tunnesävyllä)	0	0,0
kihnun kielellä on vaikea muodostaa lauseita	0	0,0
kihnun kielen ääntäminen on vaikeaa	3	5,0
en ole tottunut puhumaan joistakin aiheista	2	3,3
kihnun kielen puhuminen on ylipäättään vaikeaa	0	0,0
muu	4	6,7
ei ole ollut vaikeuksia	52	86,7

Taulukko 11. Millaisia vaikeuksia sinulla on ollut kihnun kielen puhumisessa? (Liite 1, A22–A28.)

Jälleen kerran vastausvaihtoehdoista erottuu yksi, jonka on valinnut peräti 52 haastateltua 60:stä: mikään ei tuota vaikeuksia kihnun kielen puhumisessa. Tämä ei edeltäviin kysymyksiin saatujen vastausten valossa ole lainkaan yllättävää – kukapa viitsisi puhua jatkuvasti ja kaikista aiheista kieltä, jonka puhumisen kokee jollakin tapaa hankalaksi. Jotkut vastanneista täsmentävät tai perustelevat vastaustaan parilla sanalla: esiin tuodaan vaikkapa se, että kihnun kieli tuntuu helpolta, koska vastaaja on syntynyt

ja kasvanut sen keskellä (67), ja että paikallisen kielen käyttöä ei edes tarvitse erikseen ajatella (68), vaan sitä saatetaan puhua jopa oman saaren ulkopuolella (69). Viimeksi mainittu on tosin harvinaista – useimmat mieltävät kielimuodon kuuluvan vahvasti yhteen Kihnun saaren kanssa (ks. myös 4.2.3.3).

(67) *Sündimisest saadik ju siin.*
Olenhan ollut täällä jo syntymästä saakka.

(68) *Ise ei pane tähele, tuleb loomulikult.*
Ei sitä itse huomaa, se tulee luonnostaan.

(69) *Mandril kasutan ka kihnu keele sõnu, ja mõnikord saab nalja ka.*
Käytän kihnun sanoja mantereellakin, ja joskus sattuu myös huvittavia tilanteita.

Muutama tosin huomauttaa, että jotkin nykyajan elämää kuvaavat sanat puuttuvat, mutta toisaalta niitä ei ole välttämättä yleisvirossakaan (70–72):

(70) *Kuigi mõnda sõna kihnu keeles polegi, uuema aja sõnu.*
Vaikka joitain sanoja kihnun kielessä ei olekaan, uuden ajan sanoja.

(71) *Aga arvuti ja muud sellised uuemad sõnad peab eesti keeles ütlema.*
Mutta tietokone ja muut sellaiset uudet sanat pitää sanoa viroksi.

(72) *Kihnu keeles on kõik sõnad olemas, välja arvatud uued sõnad, mis on eesti keeldegil mujalt sisse tulnud.*
Kihnun kielessä on kaikki sanat, paitsi uudet sanat, jotka ovat tulleet viroonkin muualta.

Eräs vastaaja sanoo viettäneensä paljon aikaa Manner-Virossa. Hänellä ei mielestään ole mitään vaikeuksia kihnun puhumisessa, mutta mantereella vietetty aika vaikuttaa jonkin verran hänen puhetapaansa (esimerkki 73).

(73) *Vahepeal küll nii, et pool läheb mandrikeeles – olin mandril 23 aastat.*
Välillä on kyllä niin, että puolet tulee mantereen kielellä – olin mantereella 23 vuotta.

Kolme vastaajaa toteaa, että joskus on vaikea löytää oikeita sanoja, varsinkin erilaisia termejä. Kaksi heistä täsmentää (74 ja 75):

(74) *Spetsiifilised erialasõnad, terminid. Aga samas paljud võõrsõnad on kihnu keeles ka olemas.*
Erityisalojen sanat, termit. Mutta toisaalta monet vierasperäiset sanat ovat esiintyvät myös kihnun kielessä.

(75) *Postkontor ja muud sellised... [naerab]*
Postitoimisto ja muut sellaiset... [nauraa]

Nimenomaan tietotekniikkaan liittyvän sanaston puuttumisen mainitsee muutama haastatelluista. Eräs haastateltavista valitsi vastausvaihtoehdoista kaksi: *jotkin sanat puuttuvat ja en ole tottunut puhumaan tietyistä aiheista*, ja mainitsee aihepiirinä juuri

tietokoneet ja niihin liittyvän termistön. Tämän aihepiirin esille tuominen onkin ymmärrettävää, sillä kyseessä on kielen historian mittapuulla hyvin uusi ilmiö, eikä kaikkia tietoteknisiä termejä ole ehditty kääntää myöskään yleisviroksi – kuten ei suomeksikaan. Kaikki eivät kuitenkaan koe termistön puuttumista hankalaksi. Ainakin osittainen syy tähän saattaisi olla se, että lienee kuitenkin helppoa korvata kihnusta puuttuvat sanat yleisvironkielisillä tai vaikka vaihtaa koko keskustelun kieltä. Jos tällaiset ratkaisut taas tuntuvat puhujista hankalilta, syynä saattavat olla esimerkiksi tämän luvun alkupuolella mainitut puristiset asenteet.

Muitakin ongelmia tuli esiin kun haastateltavilta kysyttiin, missä muualla kuin edellä esitetyissä yhteyksissä heillä on ollut vaikeuksia kihnun kielen puhumisessa, ja minkälaisia nämä hankaluudet ovat olleet. Ongelmat osoittautuivat hyvin vaihteleviksi. Seuraavista esimerkeistä (76–79) huolimatta on pidettävä mielessä, että kaiken kaikkiaan vain pienellä vähemmistöllä vastaajista oli hankaluuksia paikallisen kieli-muodon puhumisessa. Esimerkit havainnollistavat lähinnä ongelmien kirjoa kiusal-lisuuden tunteesta ääntämisen tai vieraiden sanojen hankaluuteen.

(76) Ebamugav on täiskasvanud kihnlastega rääkida, on tunne, et ei räägi õigesti, kuigi olen arvamusel, et keelt räägibki igaüks nagu räägib. Aga vanade hoiak on tihti teine, arvavad, et noored risustavad kihnu keele ära.

Aikuisten kihnulaisten kanssa on kiusallista puhua, on tunne, ettei puhu oikein, vaikka olen sitä mieltä, että kieltä puhuukin jokainen niin kuin puhuu. Mutta vanhoilla ihmisillä on usein toisenlainen asenne, heidän mielestään nuoret pilaavat kihnun kielen.

(77) Kõike seda ühtseks keeleks kokku panna on raske. Seda on raske seletada. Vähem kasutatavate sõnade kasutamine on raske – ütled tavalises eesti keeles vahele ja see rikub kõik ära.

Kaikkea sitä on vaikea yhdistää yhtenäiseksi kieleksi. Sitä on vaikea selittää. Vähemmän käytettyjen sanojen käyttäminen on hankalaa – sanot väliin jotain tavallisella viron kielellä ja se pilaa kaiken.

(78) Mõni sõna erinev eri külades.
Jotkin sanat ovat erilaisia eri kylissä.

(79) Mõne sõna puhul hääldus on võib-olla muutunud, aga see vist väga märgatav ei ole.
Joidenkin sanojen ääntäminen on muuttunut, mutta sitä ei varmaan huomaa kovin helposti.

Haastatteluhetkellä tulleen vaikutelman mukaan edellisen esimerkin (79) ”ääntäminen” tarkoittaa haastateltavan omaa ääntämistä verrattuna muiden tai kuvitteellisen keskimääräisen kihnulaisen ääntämistapaan.

Muutama haastateltava pitää kihnun kielen ääntämistä vaikeana. Ainakin yksi heistä on sitä mieltä, että hänen kohdallaan se johtuu erään vieraan kielen

vaikutuksesta. Yksikään haastatelluista ei valinnut vastausvaihtoehtoja *en osaa ilmaista itseäni oikealla tyylillä (tai tunnesävyllä), kihnun kielellä on vaikea muodostaa lauseita tai kihnun kielen puhuminen on ylipäättään vaikeaa*.

Edellä olen käsitellyt muun muassa sitä, miten puhujat itse kokevat kielitaitonsa, sekä ongelmia, joita he kihnun kieltä käyttäessään kohtaavat. Koska monen eri kysymyksen vastauksista kuultaa läpi kielellinen purismi, teen aiheesta tässä lyhyen yhteenvedon. On hyvä pitää mielessä, että Virossa purismilla on eri asema kuin Suomessa, ja tähän on osittain vaikuttanut myös neuvostoaika. Oikeakielisyyttä pidetään suuressa arvossa. (Aiheesta lisää esim. Raag 2008: 272–287; viron kirjakielen kehittämispyrkimyksistä ja murteiden asemasta Viron tasavallan alkuaikoina ks. myös Hennoste 1997.)

Eräs haastateltavista esimerkiksi kertoo puhuvansa kihnun kieltä jatkuvasti, mutta huomauttaa, että itse kieli on hänen mielestään muuttunut aikojen saatossa (80). Lainauksesta arvottavuus ei sinänsä suoraan tule ilmi, mutta haastattelutilanteessa oli selvää, ettei huomiota esitetty neutraaliin sävyyn. Onkin tavallista, että muut kuin kielitieteilijät näkevät kielen muuttumisen lähinnä sen rappeutumisena.

(80) *Aga tänapäeva kihnu keel on juba **teistmoodi**.*
Mutta nykyinen kihnun kieli on jo **toisenlaista**.

Moni muukin mainitsee kokevansa paikallisen kielimuodon muuttuneen, tai huomanneensa vaikkapa nuorten puhuvan sitä eri tavoin kuin vanhojen. Usein havainto tuodaan esiin arvottavaan sävyyn: ennen oli paremmin, kieli oli ”oikeampaa” ja ”puhtaampaa”. Osa haastatelluista on jopa sitä mieltä, että jos puhuu kihnua ”huonosti” tai ”väärin”, on parempi olla puhumatta lainkaan.

Muutamia häiritsee erityisesti lasten huono kielitaito (81):

(81) *[Kihnu keelt] püütakse vägisi elustada, aga lapsed kuni kümme aastat – **väga paha on kuulata**.*
[Kihnun kieltä] yritetään elvyttää väkisin, mutta kymmenvuotiaita ja sitä nuorempia lapsia **on kamala kuunnella**.

Jotkut kokevat omastaan poikkeavan kielenkäytön suorastaan vääräksi. Seuraavat esimerkit (82–84) ovat täsmennyksiä vastaukseen siitä, pitäisikö kihnun kieltä käyttää radiossa ja televisiossa. Kysymystä käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.4.3.

(82) *[Raadios] räägib ju **vales murrakus** asjad.*
[Radiossahan] puhutaan **väärää murretta**.

(83) *Aga uudistes pole õige kihnu keel, siuke pudi-padi. See, kes räägib, on ise kihnu keele vanemast peast ära õppind, aga valesti räägib. Pole kihnu keelest juttugi. Ei põlõ tarvis sellist putru suust vällä ajada.*

Mutta [radio]uutiset **eivät ole kunnon kihnua**, vaan ihan mitä sattuu. Se, joka puhuu, on itse oppinut kihnun kielen vanhemmalla iällä, mutta hän **puhuu väärin**. Ei sillä ole mitään tekemistä kihnun kielen kanssa. Ei sellaista sekamelskaa pitäisi suustansa päästää.

(84) *Ajab vihole, kui uudistes öeldakse midagi valesti.*

Suututtaa, kun uutisissa sanotaan jotain **väärin**.

Purismiin ja poikkeavaksi koettuun kielenkäyttöön liittyy ns. sekakieli (ks. myös 4.2.3.1), jolla haastateltavani tarkoittavat sitä, että puheessa käytetään sekä kihnun- että yleisvirkonkielisiä sanoja tai lauseita. Joskus kielimuotojen sekoittamisesta puhutaan koko lailla neutraaliin sävyyn (85–87):

(85) *Laps räägib ka kihnu keelt, vahest ka segakeelt, näiteks sāngi asemel uodi.*

Lapsikin puhuu kihnua, välillä myös **sekakieltä**, esimerkiksi [virkonkielisen] sāng-sanana sijasta [hän sanoo kihnuksi] uodi 'vuode'.

(86) *Aga nad räägivad vastu kirjakeeles või segakeeles.*

[Puhun lapsille kihnua,] mutta he vastaavat minulle kirjakiellellä tai **sekakiellellä**.

(87) *Aga lapselapsed räägivad segakeelt või mandrikeelt.*

Mutta lapsenlapset puhuvat **sekakieltä** tai mantereen kieltä.

Toisinaan haastateltavat ilmaisevat negatiivisen suhtautumisensa lasten sekakieltä kohtaan (88):

(88) *Neile ma õpetan hirmsasti. Pressin kõvasti peale. Mingit vastuseisu küll ei ole. Et ikka maast madalast teaksid, et nad on kihnlased – kihnlane olla on uhke ja hää. Vahest pahandan noortega, kes räägivad segakeelt.*

Heille [lapsenlapsille] opetan hurjasti [kihnua]. Painostan kovasti. Mitään vastustusta ei kyllä ole. Että he tietäisivät polvenkorkuisesta saakka olevansa kihnulaista – että on hienoa olla kihnulainen [viittaa isänmaalliseen lauluun, jossa lauletaan samaa virolaisuudesta: eestlane olla on uhke ja hää...]. Välillä **torun nuoria, jotka puhuvat sekakieltä**.

Joskus kerrotaan myös aikuisten puhumasta sekakielestä, tai puhujan ikää ei määritellä (esimerkit 89–91). Esiin tulee sekä erään omasta mielestään sekakieltä puhuvan näkökulma että aikuisten sekakieltä kritisoiva mielipide. Vain ensimmäinen lainaus kolmesta (89) ei ole luonteeltaan arvottava.

(89) *Segaabelusid palju, kirjakeeleoskajaid hakkab juurde tulema, sest mandri pealt tuleb inimesi. Tekib segakeel, ja kihnu keel muutub. Pāris vanu ütlemisi jääb vähemaks, näiteks enne öeldi õun, nüüd kartul.*

Seka-avioliittoja on paljon, kirjakielenosaajia [= yleisvirkonpuhujia] rupeaa tulemaan lisää, koska mantereelta tulee ihmisiä. Syntyy **sekakieli**, ja kihnun kieli muuttuu. Oikein vanhat ilmaukset vähenevät, esimerkiksi ennen sanottiin [perunasta kihnuksi] õun, nyt [yleisvirkon mukaisesti] kartul.

(90) *Ebamugav on täiskasvanutega rääkida, kui räägid **segakeelt** – keegi ei kritiseeri küll, aga endal on ebamugav. Lastega pole seda probleemi.*

On epämukavaa puhua aikuisten kanssa, kun puhut **sekakieltä** – kukaan ei kylläkään kritisoi, mutta itsellä on epämukavaa. Lasten kanssa ei ole sitä ongelmaa.

(91) *Mõnikord keegi kihnlane elab mandril ja pärast räägib **segakeelt**. Imelik kuulata, pole nagu nii ilus.*

Joskus joku kihnulainen asuu mantereella ja alkaa sen jälkeen puhua **sekakieltä**. Sitä on kummallista kuunnella, se ei ole kovin kaunista.

Kielellistä purismia käsittelee myös Puura (2019), joka mainitsee ilmiön nousevan esiin monissa suomalais-ugrilaisten vähemmistökielten tutkimuksissa, joiden mukaan purismi näkyy puhujien kieltänsä kohtaan osoittamassa arvostuksessa: Janurik (2016), Jedygarova (2016), Pischlöger (2016) ja Tánczos (2018). Puura viittaa myös Schiffmaniin (1996: 61–63), jonka mukaan purismin taustalla on ajatus, että kieli on historian hämärissä ollut muodoltaan puhdas; ajatukseen sisältyy se, että tämä kuviteltu puhdas muoto olisi palautettavissa, kunhan kielestä huolehditaan. 2010-luvun tutkimukset tukevat tätä näkemystä: esimerkiksi ELDIA-projektin puitteissa vepsäläisten parissa tehty kysely (Puura et al. 2013: 140–141) osoitti, että suuri osa vepsän puhujista ei hyväksy vepsän ja venäjän ”sekoittamista”, vaikka kielten tämäntyyppinen käyttö onkin hyvin yleistä. Puhujien mielissä elää kuva puhtaasta vepsästä, jota vanhojen, kylissä asuvien ihmisten ajatellaan puhuvan. (Puura 2019: 24, 38–39.) Myös Pasanen (2015: 343) toteaa puristisen kieli-ideologian ilmenevän tutkimansa kieliyhteisön, inarinsaamelaiten, parissa hyvin samaan tapaan.

Eichenbaum ja Koreinik (2008: 105) mainitsevat purismin mm. kouluissa käytettävään kieleen liittyen: varsinkin aiempina vuosikymmeninä katsottiin, etteivät yleiskielestä poikkeavat kielimuodot sovi koulukäyttöön. Tämän he näkevät vaikuttavan kielenpuhujien asenteisiin vielä nykypäivänäkin (mts.).

4.2.3 Kihnun kieli yksityiselämässä

Tiedustelin haastateltavilta, missä, kuinka usein ja kenen kanssa he käyttävät kihnun kieltä yksityiselämässään. Vastausvaihtoehdot oli annettu kaavakkeessa valmiiksi, enkä muuttanut niitä mitenkään. Keskustelun myöhemmässä vaiheessa seurasi äkkiseltään samalta kuulostava mutta oikeastaan hyvin erilainen kysymys: missä kihnun kieltä *pitäisi* käyttää (ks. luku 4.2.4)? Seuraavasta taulukosta (12) näkyy, missä ja kuinka usein haastateltavat sanovat puhuvansa kihnua:

	jatkuvasti		joskus		en koskaan	
	N	%	N	%	N	%
kaikkiällä Virossa	2	3,3	13	21,7	44	73,3
koko maakunnassa	2	3,3	11	18,3	46	76,7
kaikkiällä Kihnuussa	55	91,7	4	6,7	0	0,0
omassa kylässä, naapurustossa	55	91,7	2	3,3	1	1,7
kotona	55	91,7	2	3,3	1	1,7
muualla, missä?	1	1,7	1	1,7	0	0,0

Taulukko 12. Missä ja kuinka usein puhut kihnun kieltä? (Liite 1, A16–A21.)

Valtaosa haastatelluista (55 henkilöä eli 92 prosenttia) vastaa puhuvansa kihnua jatkuvasti Kihnuussa – kotonaan, naapurustossa, omassa kylässään ja koko saarella – muttei missään muualla, paitsi kohdatessaan toisen kihnulaisen (esimerkit 92–95). Moni selittää käyttäytymistään sillä, että muualla Virossa kihnun kieltä ei ymmärretä (ks. myös 4.2.3.3).

(92) *Mujal Eestis peab kaks korda ütlema – mittekihnulased ei saa keelest nii hästi aru. Keel kuulub ikka oma saare peale.*

Muualla Virossa pitää toistaa, mitä sanoo – ei-kihnulaiset eivät ymmärrä kieltä kovin hyvin. Kieli kuuluu kyllä omalle saarelleen.

(93) *Ainult kihnlasega, ükskõik mis maailma nurgas.*

Vain kihnulaisten kanssa, missä tahansa maailmankolkassa.

(94) *Kui kihnlane on Pärnus või midagi sellist. Aga mandriinimesega juba viisakusest ka mandrikeeles.*

Jos kihnulainen on Pärnussa tai jotain muuta vastaavaa. Mutta mantereelaisten kanssa [puhun] ihan pelkästä kohteliaisuudestakin mantereen kieltä.

(95) *Aga näiteks Setumaal rääkisin kihnu keeles, sest nemad rääkisid setu keeles.*

Mutta esimerkiksi Setomaalla puhuin kihnua, koska he [= setot] puhuivat setoa.

Vain yksi haastateltava sanoo puhuvansa myös Manner-Virossa kihnua, vaikkei saakaan kielellistä vastakaikua (96):

(96) *Mandril ka – aga nemad linnakeeles vastu.*

Mantereella myös – mutta he vastaavat kaupunkikielellä.

Muutama haastateltava sanoo puhuvansa kihnua silloin tällöin, tilanteesta eikä niinkään paikasta tai seurasta riippuen (97):

(97) *Eriti kui vihastad või ehmatad, siis ei kontrolli ennast, ja tuleb kihnu keel.*
Etenkin kun suutun tai säikähdän, en hallitse itseäni, ja alan puhua kihnua.

Kun olimme keskustelleet paikoista tai alueista, joissa kihnun kieltä käytetään, seurasi täsmäntävä kysymys siitä, kenen kanssa ja kuinka usein kihnua puhutaan (taulukko 13).

	jatkuvasti		joskus		en koskaan		ryhmä puuttuu	
	N	%	N	%	N	%	N	%
työtovereiden kanssa	40	66,7	3	5,0	7	11,7	9	15,0
kylänväen kanssa	55	91,7	3	5,0	1	1,7	0	0,0
ystävien kanssa	55	91,7	3	5,0	1	1,7	0	0,0
sukulaisten kanssa	55	91,7	3	5,0	1	1,7	0	0,0
kotiväen kanssa	52	86,7	4	6,7	1	1,7	2	3,3

Taulukko 13. Kenen kanssa ja kuinka usein puhut kihnua? (Liite 1, A4–A8.)

Suurin osa ei kommentoi vastauksiaan mitenkään; yleisin kommentti on, että kaikkien kihnulaisten kanssa puhutaan kihnua. Yksi haastatelluista jätti kokonaan vastaamatta tähän osioon. Vastausvaihtoehtojen joukossa oli myös *en osaa sanoa*, mutta sitä ei valittu kertaakaan.

Monet haastateltavista vastaavat joka kohtaan puhuvansa kyseisen ryhmän edustajien kanssa jatkuvasti kihnun kieltä. Alla (98–101) on poimintoja täsmennyksistä tällaisiin vastauksiin – toiseksi viimeisestä (100) tosin käy ilmi, että *jatkuvasti*-vastauksesta huolimatta haastateltava puhuu tietyn ihmisryhmän kanssa yleisviroa. Myös viimeisestä täsmennyksestä (101) selviää, että tämänkin haastateltavan on silti välillä syytä puhua yleisviroa.

(98) *Nad ei saa lõnnakeelest arugi.*
He [työtoverit] eivät edes ymmärrä kaupunkikieltä.

(99) *Kui linnas keegi kihnlane tuleb vastu, hakkab automaatselt kihnu keeles rääkima – või telefonis.*

Kun kaupungissa [= mantereella, esim. Pärnussa] tulee vastaan joku kihnulainen, alan automaattisesti puhua kihnua – tai puhelimessa.

(100) *Naise sugulastega kirjakeeles, nad on mandrilt pärit.*
Vaimon sukulaisten kanssa [puhun] kirjakieltä, he ovat kotoisin mantereelta.

(101) *Kõigi kihnlastega, ja vahetevahel isegi mandrilt tulnud naabritega.*
Kaikkien kihnulaisten kanssa, silloin tällöin jopa mantereelta tulneiden naapureideni kanssa.

Kielenkäytöstä työtovereiden kesken kysyttiin myös erikseen, ja asiaa käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.3.2., mutta moni mainitsi työyhteisön myös tässä vaiheessa haastattelua. Eräs vastaaja sanoo puhuvansa työtovereidensa kanssa joskus kihnuu, joskus taas standardiviroa. Tämänkaltaiset vastaukset olivat melko yleisiä, mikä johtunee paljolti siitä, että monilla on työtovereina sekä syntyperäisiä saarelaisia että muualta tulleita. Ensin mainitut puhuvat yleisesti ottaen kihnuu usein ja mielellään, jälkimmäisten taito ja halu käyttää kihnun kieltä taas vaihtelee, ja lisäksi heidän kanssaan on totuttu puhumaan yleisviroa. Seuraavan vastaajan toteamus (102) paljastaa, että työpaikalla käytetään sekä kihnuu että yleisviroa nimenomaan siitä syystä, että (ainakin) yksi työntekijä on kotoisin Manner-Virosta:

(102) *Töökaaslane on mandrilt, sellepärast tähtsad asjad riigikeeles.*
Työtoveri on mantereelta, siksi [puhumme] tärkeät asiat valtionkielellä.

Sama vastaaja jatkaa käyttävänsä myös kotiväkinsä kanssa molempia kielimuotoja. Kaikkien muiden tässä kohtaa lueteltujen ryhmien, kyläläisten, sukulaisten yms. kanssa hän sanoo puhuvansa kihnuu jatkuvasti (103):

(103) *Lapsega automaatselt riigikeeles, kuigi ka kihnu keeles, kuigi mees ka Kihnust – arusaamatu [naerab] – varem ikka kihnu keeles ka...*
Lapsen kanssa [puhun] automaattisesti valtionkieltä, vaikkakin myös kihnuu, vaikka mies on myös kihnusta – käsittämätöntä [nauraa] – aiemmin [puhuimme] sentään kihnuakin...

Toinen haastateltava kertoo käyttävänsä kihnuu kaikkien muiden kanssa jatkuvasti, mutta työtovereiden kanssa vain joskus. Tässä kohtaa hän täsmentää sen johtuvan vanhasta tutusta syystä: paikallista kielimuotoa puhutaan vain saarelaisten kanssa (104).

(104) *Kihnlastega kihnu keelt, teistega mandrikeelt.*
Kihnulaisten kanssa [puhun] kihnuu, muiden kanssa mantereen kieltä.

Haastatteluvaiheessa noin 30 vuotta Kihnussa asunut, muualta Virolasta kotoisin oleva haastateltava identifioi itsensä virolaiseksi (saarella tavalliseen tapaan vastakohtana kihnulaiselle), mutta kertoo osaavansa kihnun kieltä. Hän sanoo, ettei käytä kihnuu koskaan työtovereidensa kanssa, muiden kanssa kylläkin joskus. Kyläläisistä, ystävistä ja sukulaisista puhuttaessa hän tarkentaa vastaustaan (105):

(105) *Natuke tuleb kihnu keelt ka. Mandriinimesega ma ei kontrolli ennast.*
Hieman tulee kihnun kieltäkin. Manterelaisten kanssa en tarkkaile puhetapaani.

Kotiväen kanssa kihnun kieltä saattaa tulla joukkoon enemmänkin (106):

(106) *Segamini [kihnu keelt ja mandrikeelt] – kuidas juhtub.*
Sekaisin [kihnu ja viroa] – miten milloinkin.

Eräs toinen, haastatteluhetkellä noin 20 vuotta Kihnussa asunut haastateltava kertoo osaavansa kihnuja ja käyttävänsä sitä kaikkien muiden ryhmien kanssa jatkuvasti, työtovereiden kanssa taas ei koskaan (107). Syy tähän on sama kuin useimmilla muilla näin vastanneilla:

(107) *Töökaaslased on mandrilt. Ise ka, aga siin olnud juba 20 aastat, keele ära õppinud.*
Työkaverini ovat mantereelta. Itsekin olen, mutta olen ollut täällä jo 20 vuotta ja oppinut kielen.

4.2.3.1 Lapset, perhe ja suku

Lapset ovat kielen tilaa ja elinvoimaisuutta tutkittaessa keskeisessä asemassa sikäli, että yleisesti ottaen voidaan sanoa kielen hiipuvan, jollei se enää siirry sukupolvelta toiselle. Kihnussa käyttämässäni kyselykaavakkeessa olikin useita lapsiin liittyviä kysymyksiä.

Lapsia on Kihnussa verrattain paljon, ja haastateltavistakin 40:llä eli kahdella kolmanneksella oli haastatteluhetkellä alle 18-vuotiaita lapsia tai lapsenlapsia. Merkitsin muistiin myös täysi-ikäiset lapset, jos haastateltava erikseen mainitsi, että hänellä sellaisia on. Osalla haastatelluista, jotka sanoivat, ettei heillä ole lapsia (yhteensä 12 vastasi näin), saattoi siis kuitenkin olla aikuisia lapsia, muttei vielä lapsenlapsia. Muutamat vastaajat myös mainitsivat lastensa tai lastenlastensa asuvan muualla Virossa tai ulkomailla.

Lasten tai lastenlasten kihnun kielen taidosta kysyttiin sekä ala- että täysi-ikäisten lasten vanhemmilta, joita oli yhteensä 49 (81,7 % vastaajista). Heistä 39 sanoo lastensa tai lastenlastensa puhuvan kihnuja sujuvasti (esimerkit 108–111 ovat lainauksia näin vastanneilta; liite 1, kysymys A32). Paria poikkeusta lukuun ottamatta kaikki näin vastanneet kertovat myös puhuvansa lapsilleen kihnuja jatkuvasti (A13), ja suurin osa heistä, yli kaksi kolmasosaa, on kihnulaisia sekä äidin että isän puolelta. Muutamat haastateltavat täsmentävät, että heidän aikuiset lapsensa puhuvat kyllä sujuvasti, mutta näiden pienet lapset huonosti tai eivät lainkaan.

(108) *Omavahelises suhtlemises kirjakeelt ei kasutata.*
Keskinäisessä kanssakäymisessä ei käytetä kirjakieltä [= yleisviroa].

(109) *Lapsed jah, aga lapselastel tuleb väga palju kirjakeele sõnu sekka.*
Lapset kyllä [puhuvat kihnuja], mutta lapsenlapset sekoittavat puheeseen paljon kirjakielen sanoja.

(110) *Lapsed oskavad vabalt. Lapselapsed üsja vähe, aga mia luõda, et hakkavad – Kihnu värk ikka meeldib. Aga eläväd lõnnas – suviti ond siin kua.*

Lapset osaavat sujuvasti. Lapsenlapset aika vähän, mutta toivon, että alkavat – he pitävät kyllä kihnulaismeiningistä. Mutta he asuvat kaupungissa – kesäisin ovat täälläkin.

(111) *Üks laps jah, teine mitte, ja lapselapsed mandrikeelt.*

Yksi lapsi puhuu, toinen ei, ja lapsenlapset [puhuvat] mantereen kieltä.

Jotkut tarkentavat, että heidän lapsensa tai lapsenlapsensa puhuvat sujuvasti kihnua, mutta Manner-Virosta kotoisin olevien ystävien tai sukulaisten kanssa nämä käyttävät yleisviroa – aivan kuten aikuisetkin (112). Eräs haastateltava toteaa myös tässä yhteydessä, että lapset kyllä puhuvat kihnua, mutta päiväkodissa puhutaan yleisviroa (113). Hän ei täsmennä, kuka puhuu: henkilökunta lapsille vai lapset keskenään.

(112) *Aga mandrisõpradega räägivad kirjakeelt – nii nagu ma ise ka.*

Mutta mantereelta tulevien ystäviensä kanssa [lapset] puhuvat kirjakieltä – niin kuin minä itsekin.

(113) *Lasteaias aga räägitakse eesti keelt.*

Päiväkodissa taas puhutaan viroa [= yleisviroa].

Joissakin tapauksissa muut lapset tai lapsenlapset puhuvat sujuvasti, mutta mantereelle muuttaneet eivät, mikä on toki luonnollista: kieliympäristö vaikuttaa lasten puheeseen (esimerkki 114).

(114) *Välja arvatud see lapselaps, kes elab mandril.*

Paitsi se lapsenlapsi, joka asuu mantereella.

Toisaalta pari vastaajaa korostaa, että myös Manner-Viroon tai ulkomaille muuttaneet lapset tai lapsenlapset puhuvat edelleen sujuvasti kihnua (115 ja 116):

(115) *Kõik viis last oskavad vabalt, isegi kaks tütart, kes on välismaal, aga räägivad ikka kihnu keelt. Aga lapselapsed räägivad segakeelt või mandrikeelt.*

Kaikki viisi lasta osaavat sujuvasti, jopa kaksi tytärtä, jotka ovat ulkomaille, mutta puhuvat silti kihnua. Mutta lapsenlapset puhuvat sekakieltä tai mantereen kieltä.

(116) *Üks käib Kihnu koolis, kaks Pärnus gümnaasiumis, aga räägivad ikka kihnu keelt.*

Yksi käy Kihnun koulua, kaksi lukiota Pärnussa, mutta puhuvat kuitenkin kihnun kieltä.

Kolme haastateltavaa kertoo lasten puhuvan kihnua ainakin ollessaan kihnun-kielisessä ympäristössä (esimerkit 117 ja 118).

(117) *Teine räägib, aga Tartu poiss nii väga ei räägi.*

Toinen puhuu, mutta Tartossa asuva poika ei puhu kovin paljon.

(118) *Keskmiselt.*

Kohtalaisesti.

Neljä haastateltavista sanoo lastensa käyttävän puheessaan yksittäisiä kihnunkielisiä sanoja; yhden lapsen kerrotaan puhuvan kokonaisia lauseita kihnuksi, kun tämä on kahden kesken kihnunkielisen vanhempansa kanssa (119). Eräs isovanhempi selittää lapsenlastensa vähäistä kihnun kielen käyttöä sillä, että nämä asuvat nyt Tallinnassa, jossa kihnun kieltä luonnollisesti kuulee vähemmän kuin Kihnussa (120).

(119) *Lauseid ka, kui isaga kahekesi.*
Lauseita myös, kun on isän kanssa kahdestaan.

(120) *Nad on olnud Tallinnas kolm-neli aastat.*
He ovat olleet Tallinnassa kolme-neljä vuotta.

Neljän vastaajan lapset tai lapsenlapset eivät heidän mukaansa puhu lainkaan kihnua (121 ja 122). Haastatteluista käy ilmi, että näissä tapauksissa lapset asuvat usein Manner-Virossa. Kieliympäristön vaikutus näkyy myös edellä olevissa esimerkeissä.

(121) *Ei saa arugi, väljendid on nii erinevad.*
He eivät edes ymmärrä, ilmaukset ovat niin erilaisia [kihnussa ja yleisvirossa].

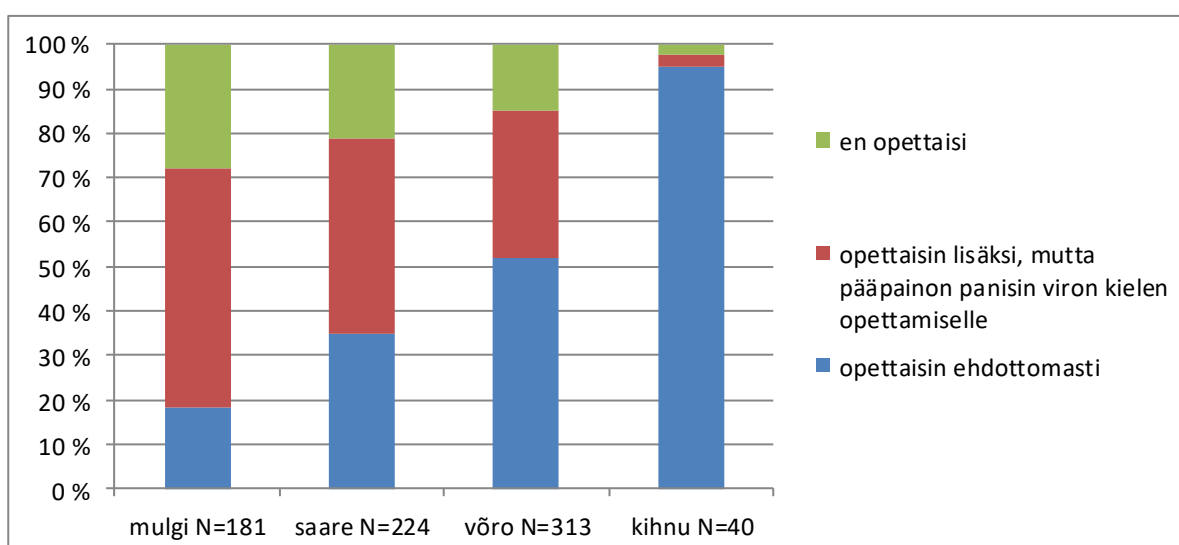
(122) *Lapsed jah, lapselapsed ei räägi.*
Lapset puhuvat, lapsenlapset eivät.

Muutama vastaaja sanoo, että lapset tai lapsenlapset ovat vielä niin pieniä, etteivät puhu mitään kieltä. Yksi puolestaan mainitsee lasten puhuvan sekä kihnua että yleisviroa (*mõlemad keeled suus*). Tilanne on luultavasti sama useammassakin perheessä, vaikka kaikki haastateltavat eivät tuokaan sitä esiin – mahdollisesti sen vuoksi, että tilannetta pidetään niin tavallisena.

Se, että peräti 39 vastaajaa 49:stä sanoo lastensa tai lastenlastensa puhuvan kihnua sujuvasti, kuulostaa kielen säilymistä ajatellen lupaavalta. On kuitenkin pidettävä mielessä, että kyse on vanhempien ja isovanhempien omista arvioista. Sekä kielen ”puhuminen” että puhumisen ”sujuvuus” voidaan käsittää monin eri tavoin, ja vastauksiin voivat vaikuttaa myös haastateltavien ajatukset siitä, mitä haastattelija haluaa kuulla. Olisikin hyvä päästä äänittämään kihnulaislasten kielenkäyttöä aidoissa tilanteissa mahdollisimman monipuolisesti ja katsoa, korreloivatko tulokset kyselyvastausten kanssa. (Raportoidun ja todellisen kielenkäytön suhteesta ks. tarkemmin lukua 1.2.)

Tiedustelin vanhemmilta ja isovanhemmilta, joilla on alle 18-vuotiaita (lapsen)lapsia (N = 40) myös, opettaisivatko he lapsilleen ja/tai lapsenlapsilleen kihnun

kieltä (liite 1, kysymys A33). Moni sanoi opettavansa ilman muuta, ja vain harva kysyi, mitä opettamisella tässä tarkoitetaan: kihnun kielen puhumista lapselle tai lapsen kanssa, vai jotakin muuta. Itse ymmärsin kysymyksen niin, että kieltä tietoisesti käytetään lapsen kanssa. Muutamat (8) haastatelluista jättivät vastaamatta kysymykseen, koska puhuvat sanojensa mukaan joka tapauksessa lastensa tai lastenlastensa kanssa kihnua ja pitävät sitä itsestään selvänä. Heidän vastauksensa on diagrammissa 3 laskettu joukkoon ”opettaisin ehdottomasti”. 30 vastasi opettavansa ilman muuta, ja vain yksi valitsi vastausvaihtoehdon ”opettaisin lisäksi, mutta pääpainon panisin viron kielen opettamiselle”. Samoin yksi vanhemmista vastasi, ettei opettaisi lainkaan. Syy on se, että lapset ovat mantereella eivätkä haastatellun mukaan aio palata Kihnuun.

Diagrammi 3. Opettaisitko lapsillesi/lapsenlapsillesi paikallista kielimuotoa? (Eichenbaum & Koreinik 2008: 108; kihnun tiedot olen lisännyt oman aineistoni perusteella.)

Kihnun otos on paljon pienempi kuin Mulgi-, Saare- ja Võromaan, mutta se lienee silti suuntaa antava, sillä Kihnu on myös huomattavasti näitä muita alueita pienempi.

Suurin osa haastatelluista (38 henkeä) on kihnulaisia sekä isän että äidin puolelta. Jo edellä käsitellyn kysymyssarjan vastauksista (ks. taulukkoa 13) selviää, että perheen ja sukulaisten kesken puhutaan yleensä kihnun kieltä. Haastattelussa tiedusteltiin myös tarkemmin sitä, kenen perheenjäsenen tai sukulaisen kanssa haastatellut puhuvat (tai puhuivat) kihnun kieltä ja kuinka usein. Nämäkin vastaukset vahvistavat kuvaa siitä, että suuri osa haastatelluista puhuu useimpien perheenjäsentensä kanssa jatkuvasti kihnun kieltä. Poikkeuksena ovat lähinnä lapset ja erityisesti lapsenlapset, jotka asuvat Manner-Virossa ja ovat tottuneempia puhumaan viron yleiskieltä.

	jatkuvasti		joskus		en koskaan		minulla ei ole...	
	N	%	N	%	N	%	N	%
isän	46	76,7	2	3,3	8	13,3	2	3,3
äidin	47	78,3	2	3,3	7	11,7	2	3,3
äidin vanhempien	49	81,7	0	0,0	7	11,7	2	3,3
isän vanhempien	46	76,7	0	0,0	9	15,0	3	5,0
lasten	36	60,0	8	13,3	3	5,0	12	20,0
lastenlasten	13	21,7	5	8,3	1	1,7	38	63,3
muu	0	0,0	2	3,3	1	1,7	0	0,0

Taulukko 14. Kuinka usein puhut/puhuit kihnua ... kanssa? (Liite 1, A9–A15.)

Kymmenen vastaajista sanoo puhuvansa jatkuvasti kihnua kaikkien mainittujen sukulaisien kanssa. Heistä suurin osa on kihnulaisia sekä isän että äidin puolelta.

38 vastaajalla ei ollut haastatteluhetkellä lapsenlapsia. Heiltä ei myöskään kysytty, puhuisivatko he lapsenlapsilleen kihnua, jos heillä olisi niitä. Yksi vastaaja jätti kokonaan vastaamatta tähän osioon. 21 vastaajalla oli siis lapsenlapsia, ja heistä suurin osa (13 henkeä) kertoo puhuvansa näille jatkuvasti kihnun kieltä. Viisi isovanhempaa vastaa puhuvansa joskus, ja vain yksi sanoo, ettei koskaan puhu lapsenlapsilleen kihnua. Jotkut tosin toteavat, että lapsenlapset puhuvat kihnua ja yleisviroa sekaisin, tai vastaavat yleensä yleisviroksi, vaikka isovanhemmat yrittävät puhuttaa heitä kihnuksi.

Muu-vastauksia oli kolme. Yksi haastatelluista sanoo puhuvansa kihnua silloin tällöin kihnulaisten kanssa, toinen puolestaan sisarensa aikuisten, mantereella asuvien lasten kanssa. Kolmas toteaa, ettei puhu kihnua koskaan tuntemattomien, ei-kihnulaisten kanssa.

Monet vastaajista, jotka kertovat puhuvansa kihnua jatkuvasti kaikkien kysymyssarjassa (ks. taulukko 14) mainittujen sukulaisten kanssa, tarkentavat kuitenkin vastaustaan lastenlasten osalta. Esimerkit (123–126) ovat katkelmia tällaisista tarkennuksista. Ne kertovat siitä, ettei kihnun puhuminen lapsenlapsille (tai varsinkaan heidän kanssaan) ole aina aivan helppoa tai edes mahdollista. Yleisviro on monien kihnulaisten elämässä läsnä hyvin vahvasti, esimerkiksi toisen vanhemman kautta. Toisaalta jotkut lapset suhtautuvat paikalliseen kieleen uteliaasti ja myönteisesti.

(123) *Tuletavad meelde ka [et ma räägiks], muidu kaob meelest ära. Ja koolis ka kirjutada on raske, harjumatu, võõraid tähti ja sõnu.*

He muistuttavatkin minua [siitä, että puhuisin], muuten unohdan. Ja koulussakin [kihnun kielellä] kirjoittaminen on vaikeaa, he eivät ole tottuneet, on vieraita kirjaimia ja sanoja.

(124) *Aga neil on juba mandrikeelt palju sisse tulnud, räägivad segamini.*

Mutta heidän puheeseensa sekoittuu jo paljon mantereen kieltä, he puhuvat sekaisin.

(125) *Räägin, aga nad ei saa aru – pärast peab ikka kordama mandrikeeles, nii et pigem ikka eesti keeles. Tütarde mehed on mandrimehed.*

Puhun, mutta he eivät ymmärrä – jälkeenpäin minun pitää kuitenkin kerrata sama mantereen kielellä, niin että ennemmin puhunkin viroa. Tyttäreni miehet ovat mantereelta.

(126) *Küsivad ka, mis see ja see tähendab.*

He myös kysyvät, mitä se ja se tarkoittaa.

Monet haastateltavat myös vastaavat puhuvansa kihnua jatkuvasti kaikkien sukulaistensa kanssa, paitsi lastenlasten, koska niitä heillä ei ole. Muutamat heistä kertovat tarkemmin siitä, miten ja milloin he käyttävät kihnun kieltä lastensa kanssa. Vaikuttaa siltä, että vaikka peräti 36 vastaajaa sanoo puhuvansa kihnua jatkuvasti omille lapsilleen (esimerkit 127 ja 128 ovat lainauksia tällaisilta vastaajilta), monet heistä tekevät näin hyvin tietoisesti ja jotkut ovat myös huolissaan siitä, että lapsilla saattavat mennä yleisviro ja kihnun kieli sekaisin (kielten sekoittumisesta ja sekakielestä lisää luvussa 4.2.3.3). Ylivoimaisesti suurin osa niistä, jotka kertovat puhuvansa kihnua lapsilleen jatkuvasti, raportoi myös lastensa puhuvan kihnua sujuvasti.

(127) *Aga väikeste lastega tuleb ennast kontrollida, muidu lülitab ennast mandrikeelele üle.*
Mutta pienten lasten kanssa pitää vahtia itseään, muuten alkaa puhua mantereen kieltä.

(128) *Püüan ka teiste lapsi korrale kutsuda, kui nad sellist pudrukeelt räägivad, mandrikeelt ja kihnu keelt segamini.*

Yritän pitää myös muiden lapset kurissa, kun he puhuvat sellaista puurokieltä, mantereen kieltä ja kihnua sekaisin.

Vanhempien huoli kaksikielisten perheidensä lasten kielen kehityksestä esiintyy myös monissa muissa maailmankolkissa, Suomessakin. Kihnussa huolta saattaa kasvattaa kielimuotojen huomattava läheisyys: paikallisen kielimuodon ja viron yleiskielen pelätään menevän helposti sekaisin.

Jotkut (samoin lapsenlapsettomat) vastaajat sanovat puhuvansa kihnua jatkuvasti kaikkien muiden sukulaisten kanssa, mutta lastensa kanssa vain silloin tällöin. Pari heistä täsmentää vastaustaan juuri lasten osalta (esimerkit 129 ja 130). Huoli kielten sekoittumisesta tulee esiin myös tässä ryhmässä.

(129) *Kardan, et lapsel läheb segamini.*
Pelkään, että lapsella menevät [kielet] sekaisin.

(130) *Kudas kunagi. Ja lapsed ka pulli pärast vahest räägivad. Aga see pole ilus, kui linnainimene tahab kihnu keeles rääkida. Ei taha seda kuulda, see on nagu kihnu keele mõnitamine.*

Miten milloinkin. Ja lapsetkin puhuvat välillä [kihnuu] hulin vuoksi. Mutta se ei ole kaunista, kun kaupunkilainen yrittää puhua kihnuu. En halua kuunnella sellaista, se on niin kuin kihnun kielen pilkkaamista.

Sukulaiskysymyksen yhteydessä eräs vastaaja, joka kertoi, ettei puhu kihnuu koskaan yhdenkään sukulaisensa kanssa, sanoi puhuvansa kieltä kuitenkin silloin tällöin paikallisten lasten kanssa. Vastauksesta (131) näkyy kielenkäyttöön liittyvä epävarmuus ja sekä vastaajan että mahdollisesti myös joidenkin muiden kihnulaisten suhtautuminen sekakieleen. Vaikka kyseessä siis ei olekaan tyypillinen vastaus tämän osion kysymyksiin, se valottaa omalta osaltaan Kihnussa vallitsevia kieliasenteita. Samalta haastateltavalta on samansisältöisiä lainauksia (62 ja 64) edempänä luvussa 4.2.2.

(131) *Vahetevahel kihnu lastega – nendega on kergem rääkida. Ebamugav on täiskasvanutega rääkida, kui räägid segakeelt – keegi ei kritiseeri küll, aga endal on ebamugav. Lastega pole seda probleemi.*

Välillä [puhun] kihnulaist lasten kanssa – heidän kanssaan on helpompi puhua [kihnuu]. Aikuisten kanssa on kiusallista puhua, jos puhut sekakieltä – kukaan ei kylläkään arvostele, mutta itsellä on epämurkavaa. Lasten kanssa ei ole sitä ongelmaa.

4.2.3.2 Työtoverit ja ystäväpiiri

34 haastateltavaa (56,7 %) vastaa olevansa palkkatöissä (ks. luku 1.2), mutta kaikkien vastauksista ei käy ilmi, ovatko he töissä Kihnussa vai muualla. Suurin osa (66,7 %) kuitenkin mainitsee työskentelevänsä Kihnussa ja puhuvansa lähes poikkeuksetta työtovereidensa kanssa kihnun kieltä (esimerkit 132 ja 133):

(132) *Nad ei saa lõnnakeelest arugi.*
He eivätkään edes ymmärrä kaupunkikieltä.

(133) *Kihnlastega kihnu keeles, automaatselt.*
Kihnulaisten kanssa kihnun kielellä, automaattisesti.

Jotkut haastateltavat sanovat, että heidän työtoverinsa ovat kotoisin muualta kuin Kihnusta, minkä vuoksi he puhuvat näiden kanssa yleisviroa (esimerkit 134–137, ks. myös 4.2.3). Mantereelta tulleiden kanssa puhutaan muutenkin useimmiten standardikieltä, tosin poikkeuksia on. Jos työyhteisössä on sekä kihnun että yleisviron (esimerkeissä mm. mantereen kieli, valtionkieli – ks. myös 4.2.1) puhujia, kielimuoto valitaan puhelukumppanin mukaan.

(134) *Töökaaslased on mandrilt. Ise ka, aga siin olnud juba 20 aastat, keele ära õppinud.*
Työtoverit ovat mantereelta. Itsekin olen, mutta olen ollut täällä jo 20 vuotta, oppinut kielen.

(135) *Töökaaslane on mandrilt, sellepärast tähtsad asjad riigikeeles.*
Työtoveri on mantereelta, siksi [hoidamme] tärkeät asiat valtionkielellä.

(136) *Kihnlastega kihnu keelt, teistega mandrikeelt.*
Kihnulaisten kanssa [puhun] kihnun kieltä, muiden kanssa mantereen kieltä.

(137) *Oleneb. Kihnlastega kihnu keelt.*
Riippuu. Kihnulaisten kanssa kihnun kieltä.

Naapureihin, kyläläisiin ja ystäviin pätee sama: kihnulaisten kanssa puhutaan kihnua, mantereelta tulleiden kanssa yleisviroa. Suuri enemmistö, 55 haastateltua, sanoo puhuvansa sekä ystävien että kyläläisten (Kihnun tapauksessa eri kylistä huolimatta käytännössä kaikkien saarelaisten) kanssa jatkuvasti kihnun kieltä. Eräs haastateltava sanoo käyttävänsä kihnun kieltä välillä myös sellaisten naapureidensa kanssa, jotka ovat muuttaneet Kihnuun Manner-Virosta (esimerkki 138):

(138) *Kõigi kihnlastega, ja vahetevahel isegi mandrilt tulnud naabritega.*
[Puhun kihnua] kaikkien kihnulaisten kanssa, ja silloin tällöin jopa mantereelta tulleiden naapureiden kanssa.

Jotkut mainitsevat myös, että niin ikään muualla Virossa asuvien kihnulaisten kanssa puhutaan useimmiten kihnua, sekä mantereella tavattaessa että puhelimessa. Seuraavassa katkelmassa (139) – ja kihnulaisten puheessa yleisemminkin – ”kaupunki” viittaa johonkin Manner-Viron kaupunkiin, tyypillisimmin Kihnulle läheiseen Pärnuun:

(139) *Kui linnas keegi kihnlane tuleb vastu, hakkan automaatselt kihnu keeles rääkima – või telefonis.*
Jos kaupungissa joku kihnulainen tulee vastaan, alan automaattisesti puhua kihnua – tai puhelimessa.

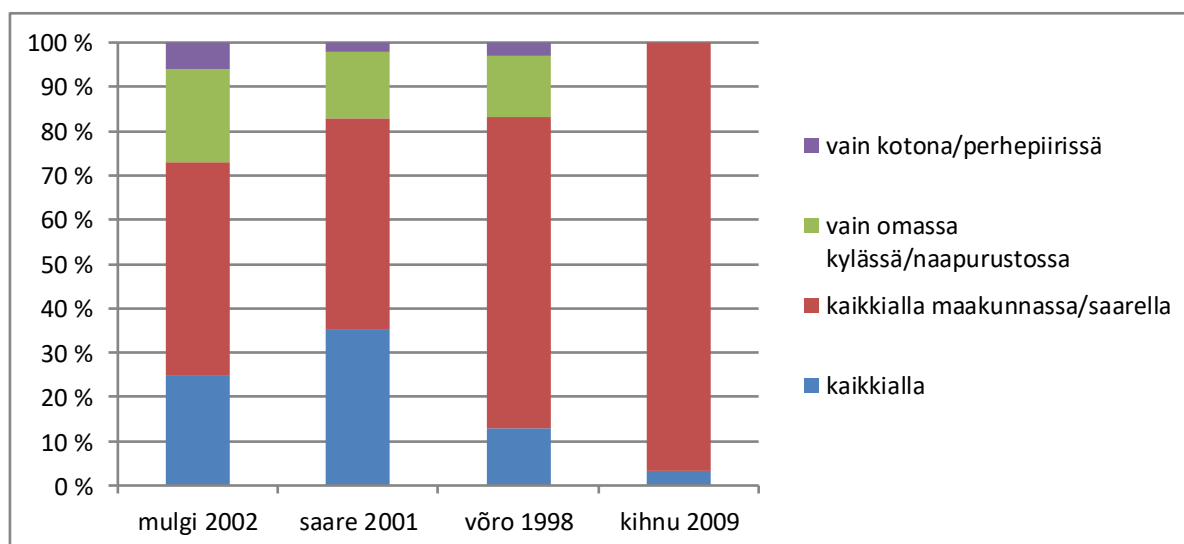
Kolme vastaajaa sanoo käyttävänsä kihnun kieltä joskus, ja vain yksi kertoo, ettei puhu kihnua koskaan ystäviensä tai kylänväen kanssa.

4.2.3.3 Saarisidonnaisuus

Kihnun kieli kuuluu kyselyyn vastanneiden mielestä selvästi Kihnun saarelle. Kysymykseen, missä kihnua pitäisi puhua (liite 1, kysymys A35), vastattiin lähes aina (58 vastaajaa) ”kaikkiialla Kihnussa”. Vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi: *kaikkiialla, kaikkiialla Kihnussa, vain omassa kylässä tai naapurustossa, vain kotona tai perhepiirissä*. Seuraavan diagrammin (4) avulla kihnulaisten vastauksia voi verrata

muualla Virossa tutkittuihin alueisiin. Kuten monien muidenkin kysymysten vastauksista, tästäkin näkyy saaren selvärajaisuus puhuma-alueena. Toisaalta vastaava vastaus (*kaikkialla Mulgimaalla/Saarenmaalla/Võromaalla*) oli ylivoimaisesti yleisin myös muilla alueilla.

Kaikkialla-vastaus sen sijaan tuo esiin alueiden eroja: Saarenmaalla näin vastaa yli kolmannes haastatelluista, Mulgimaalla neljännes, Võromaalla 13 % ja Kihnussa vain kaksi prosenttia. Eichenbaumin ja Koreinikin (2008: 110–111) mukaan jako ilmeisesti heijastelee kielimuotojen etäisyyttä yleisvirosta: saarenmaan murre ja nykyinen kielenkäyttö eroavat yleisvirosta melko vähän, minkä vuoksi kielimuodon katsotaan olevan käyttökelpoinen myös muualla Virossa; võron käyttöä historiallisen maakunnan ulkopuolella taas ei ilmeisesti pidetä järkevänä, sillä se eroaa virosta niin paljon, että syntyisi ymmärtämisvaikeuksia. Tämä sopii hyvin yhteen sen kanssa, miten kihnulaiset mieltävät alueellisen varieteettinsa ymmärrettävyyden kotisaarensa ulkopuolella.

Diagrammi 4. Missä paikallista kielimuotoa pitäisi käyttää? (Eichenbaum & Koreinik 2008: 111; kihnun tiedot olen lisännyt oman aineistoni perusteella.)

Vain kaksi haastateltua täsmentää, että kihnua voisi toki puhua Kihnun lisäksi muuallakin, ja kaksi sanoo, että kihnua pitäisi tai voisi puhua joka puolella Viroa. Moni sanoo puhuvansa paikallista kielimuotoa muuallakin, mutta vain toisten kihnulaisten kanssa. Yleisimmän vastauksen tavallisin perustelu oli, että muualla Virossa kihnun kieltä ei ymmärretä. Tuntui, että useimmat olivat tästä seikasta ylpeitäkin – vain hyvin harva tuntui häpeilevän tai pitävän paikallista kielimuotoa kielteisellä tavalla erikoisena. Eräs haastateltava kuitenkin kertoo, että menneinä vuosikymmeninä omaa kieltä on

hävetty, kun Manner-Virossa siihen on suhtauduttu pilkallisesti. Muutamat haastatellut innostuivat pohtimaan Kihnun kielen käyttöympäristöjä ja perustelivat vastaustaan laajastikin (esimerkki 140):

(140) *[Kihnus.] Ja kogu aeg, koolis ja igal pool. Vanad sõnad peaks mitte ununema, kihnu keel hakkab kirjakeelele sarnanema. Nõukaaeg oli halb aeg, aga eelis oli see, et kihnlased olid eraldatud ja kihnu kultuur säilis tunduvalt paremini kui mandril. Nüüd aga oskame teda hävitada...*

[Kihnun kieltä pitäisi puhua Kihnussa.] Ja koko ajan, koulussa ja joka paikassa. Vanhojen sanojen ei pitäisi unohtua, kihnun kieli alkaa muistuttaa kirjakieltä [= yleisviroa].

Neuvostoaika oli huonoa aikaa, mutta hyvä puoli oli se, että kihnulaiset olivat eristyksissä ja kihnulainen kulttuuri säilyi huomattavasti paremmin kuin [se olisi säilynyt] mantereella. Nykyään meiltä kyllä luonnistuu sen tuhoaminen...

Toiset täsmentävät, että kieltä pitäisi kyllä käyttää Kihnussa, mutta vain kihnulaisten kesken – muut kun eivät heidän mielestään osaa kieltä kunnolla (141). Tällaista kielellistä purismia käsitellään tarkemmin edellä luvussa 4.2.2.

(141) *Kihnlased omavahel. Näiteks N. N. ei räägi päris kihnu keelt. Päris riäkimine ei põlõ.* Kihnulaisten [pitäisi käyttää kihnua] keskenään. Esimerkiksi N. N. [= eräs mannerviolainen] ei puhu oikeaa kihnun kieltä. Ei ole kunnon puhumista se.

Kaikkia omasta mielestään kihnua sujuvasti puhuvia toisten ihmisten, yleensä muualta tulleiden tai lasten, puutteelliseksi koettu kielitaito ei kuitenkaan haittaa (142):

(142) *Kui massakas püüab kihnu keelt rääkida, on see pigem koomiline, ei solva.* Kun mannerviolainen yrittää puhua kihnua, se on pikemminkin koomista, ei se loukkaa.

4.2.4 Kihnun kieli julkisessa käytössä

Haastateltavilta kysyttiin, pitäisikö kihnun kieltä heidän mielestään käyttää koulussa, viranomaisissa, kirkossa, radiossa, televisiossa, sanomalehdissä ja kaunokirjallisuudessa. Mielenpiteet vaihtelivat voimakkaasti etenkin kirjoitetun kihnun kielen kohdalla (lehdet ja kirjallisuus). Yksimielisimpiä oltiin siitä, että koulussa pitäisi käyttää paikallista kieltä. Kielenkäytön laajuus tosin jakoi mielipiteitä: monet täsmensivät, että kihnua pitäisi käyttää vain suullisesti, vain välitunneilla, vain kihnun kielen tunneilla tai vain joissakin aineissa.

Monet haastateltavat muotoilivat itse kysymyksen hieman toisin joko heti kysymyksen kuultuaan tai kunkin vastauksen kohdalla erikseen: he korvasivat *pitäisi*-sanalla *voi*(*si*). Moni sanoi myös, ettei ketään voi eikä pidä pakottaa käyttämään kihnun kieltä.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
viranomaisissa	36	60,0	22	36,7	2	3,3
kirkossa	40	66,7	13	21,7	10	16,7
koulussa	55	91,7	6	10,0	1	1,7
radiossa ja TV:ssä	47	78,3	16	26,7	1	1,7
kaunokirjallisuudessa	20	33,3	34	56,7	6	10,0
sanomalehdissä	34	56,7	24	40,0	5	8,3
muualla, missä?	2	3,3	0	0,0	0	0,0

Taulukko 15. Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...? (Liite 1, A36–A42.)

Edellä mainittuja kysymyksiä seurasi sarja väitteitä, joihin oli annettu vastausvaihtoehdot *kyllä*, *ei* tai *en osaa sanoa*. Samaan tapaan kuin edellisissä kysymyksissä, väitteiden muotoilussa monia vastaajia häiritsi sanamuoto *on tarpeen*, jonka he muuttaisivat muotoon *olisi hyvä* tms.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
on tarpeen puhua kotona lasten kanssa kihnua	60	100,0	0	0,0	0	0,0
on tarpeen tehdä hienoja kihnunkielisiä lastenkirjoja	49	81,7	9	15,0	4	6,7
on tarpeen opettaa koulussa kihnun kieltä	54	90,0	4	6,7	3	5,0
on tarpeen opettaa koulussa eri aineita kihnun kielellä	23	38,3	30	50,0	7	11,7
on tarpeen vaatia viranomaisilta kihnun kielen käyttöä	15	25,0	47	78,3	0	0,0
on tarpeen tehdä erityinen laki kihnun kielen turvaksi	17	28,3	32	53,3	11	18,3
kihnun kielen suojelemiseksi ei tarvitse tehdä mitään	6	10,0	46	76,7	7	11,7

Taulukko 16. Pidätkö seuraavia väitteitä oikeina? (Liite 1, A43–A51.)

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen taulukoiden 15 ja 16 kysymyksiä ja väitteitä yksityiskohtaisemmin aihepiirin mukaan.

4.2.4.1 Koulu

Tässä luvussa kerrottavat perustiedot Kihnun koulun historiasta, nykytilanteesta ja opetussuunnitelmasta perustuvat koulun internet-sivuilla löytämiini tietoihin (Kihnu Kool).

Kihnuun perustettiin vuonna 1863 neliluokkainen kirkkokoulu. Hieman yli sata vuotta myöhemmin, vuonna 1972, luokkia oli kahdeksan ja oppilaita 102. 1970-luvulla Kihnun asukasluku laski, ja sen myötä laskuun kääntyi myös oppilaiden määrä. Vuonna 1988 koulu oli yhdeksäluokkainen ja oppilaita oli 56. Keväällä 2019 koulussa oli 34 oppilasta, 2009 luultavasti suunnilleen saman verran. Vuodesta 2006 koulun yhteydessä on toiminut myös päiväkotiryhmä.

Kihnun koulussa opetetaan kihnun kieltä, muttei äidinkielenä eikä vieraana kielenä, vaan osana perinnekulttuurin (*pärimuskultuur*) opetusta. Kenttätöissä ollessani vaikutti siltä, että kieltä on opetettu jo jonkin aikaa, sillä kaikenikäiset haastateltavat tuntuivat olevan hyvin tietoisia kielenopetuksesta – oli heillä sitten omia lapsia tai ei. Kihnun kielen opetuksen tuntimääristä minulla ei ole tietoa vuoden 2009 osalta, mutta vuoden 2016 opetussuunnitelmasta (koulun internet-sivuilla ei ole uudempaa) selviää, että kihnun kielen opetusta on 1.–8. luokalla tunti viikossa, 9. luokalla ei lainkaan. Kielen lisäksi 2–6-luokkalaисille opetetaan kihnulaista laulua ja tanssia (*kihnu laul ja tants*) yhden viikkotunnin verran.

Kihnun koulun opetussuunnitelmassa todetaan, että koulun tavoitteena on kasvattaa yksilöitä, jotka pitävät huolta kihnulaisesta kulttuurista, arvostavat sitä ja esittelevät kulttuuriaan myös muille. Koulu tukee kihnun kielen ja kihnulaisen kulttuurin säilymistä ja kehitystä, minkä vuoksi opetuksessa ja kasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota kihnun kieleen ja kulttuuriperintöön.

Kolmen ensimmäisen luokan osalta tavoitteisiin on kirjattu, että kolmannelta luokalta päästessään oppilas ymmärtää kihnunkielistä puhetta ja osaa lukea kihnunkielisiä tekstejä, tuntee viisi tavallisinta kihnulaista tanssia ja osaa tanssia niitä, osaa punoa yksinkertaisia kihnulaisia nauhoja sekä tuntee kihnulaisia runolauluja ja osaa esittää niitä.

Kuudennen luokan käyneiden oppilaiden taas on määrä tuntea kihnulaisia kansansävelmiä ja perinnetansseja, osata suunnitella ja valmistaa yksinkertaisia

kihnulaisia esineitä, osata laulaa kihnulaisia runolauluja ja uudempia kansanlauluja sekä tuntea ja osata tanssia myös vähemmän tunnettuja kihnulaistansseja.

Yhdeksännen luokan jälkeen oppilaiden pitäisi osata tuottaa kihnunkielistä kaunokirjallista tekstiä, tuntea kaikki kihnulaistanssit ja osata tanssia niitä, tuntea Kihnulle tyypillistä luontoa, sen yleisiä ja uhanalaisia lajeja sekä ilmastollisia erityispiirteitä, tuntea Kihnun historiaa, tuntea monipuolisesti kihnulaista soitinmusiikkia sekä valmistaa itsenäisesti jokin perinteinen kihnulainen esine.

Lisäksi opetussuunnitelman kohdassa, jossa puhutaan Kihnun koulua koskevista erikoislinjoista tai painotuksista, kolme kohtaa neljästä liittyy kihnun kieleen tai Kihnun saareen: 1) Kihnun koulussa painotetaan kihnulaista perinnekulttuuria ja siihen liittyviä asioita. 2) Kihnun koulun erikoislinjan kehittämisen tavoitteena on paikallisen kielen ja kulttuurin opetus, joita käsitellään sekä erillisenä oppiaineena että läpäisevänä aiheena muissa aineissa (historia, luonnontieto, musiikki, käsityö). Pidemmän aikavälin tavoitteena on joidenkin muiden aineiden opettaminen paikallisella murteella¹⁰, mikä aloitetaan kotiseudun kielen ja kulttuurin opettamisella muiden aineiden puitteissa. 3) Perinnekulttuurin opettamisen tavoitteena on kotiseudun kielen ja kulttuurin säilyttäminen sekä Kihnun kulttuuriympäristöön sijoittuvan minäkuvan kehittyminen.

Kihnun kieli mainitaan myös pakollisten aineiden luettelossa perinnekulttuurin osana: kihnun kielen lisäksi siihen kuuluvat kihnulaiset laulut ja tanssit. Luettelossa on siis erikseen mainittu viro ja vieraat kielet, kihnun kieli taas on osa perinnekulttuurin kokonaisuutta. Lisäksi koulussa juhlistetaan kihnun kielen päivää 19. syyskuuta. Opetussuunnitelman tavoitteet ovat siis monipuolisia ja kunnianhimoisia. Huomioni kiinnittyi siihen, että niihin ei kuitenkaan sisälly kihnun kielen suullista taitoa. Kielitaidosta mainittiin vain puhutun ja luetun ymmärtäminen sekä (kaunokirjallisen) tekstin tuottaminen.

Opetussuunnitelman lisäksi Kihnun koululla on kehittämissuunnitelma vuosille 2016–2020. Se on osa Kihnun kunnan kehittämissuunnitelmaa, ja siinä on muutama kieleen liittyvä kohta. Niissä todetaan muun muassa, että Kihnun koulun tavoitteena on tarjota Kihnun saarella laadukasta ja monipuolista alkeis- ja perusopetusta sekä harrastuksia, joissa arvostetaan kihnulaista kulttuuria. Harrastustoimintaan nivotaan kihnun kieltä ja kihnulaista kulttuuria, ja tähän pyritään saamaan mukaan paikallisia

---

¹⁰ Tässä kohdassa opetussuunnitelmassa puhutaan murteesta, vaikka useimmiten paikallisesta kielimuodosta käytetään siinä sanaa kieli.

asukkaita. Koulun valinnaisaineissa painotetaan kihnun perinnekuultuuria, kihnun kieltä, Kihnun historiaa ja kihnulaista tansseja. Koulun "missiona" on olla koulutuslaitos, jossa käytetään nykyaikaisia opetusmenetelmiä, noudatetaan valtiollista opetus-suunnitelmaa ja arvostetaan paikallista kieltä ja kulttuuria. Koulun "visio" on, että siellä välitetään saaren lapsille sekä koulutusta että kihnulaista kansankulttuuria, minkä on tarkoitus antaa oppilaille evääksi elämäänsä laadukas peruskoulutus, kihnulaistelle ominainen arvokkuus, kulttuurintuntemus sekä "Kihnun murteen taito" (*kihnu murde oskus*). Mielenkiintoista onkin, mitä tällä taidolla tarkoitetaan: kuten edellä totean, vuoden 2016 opetussuunnitelmassa ei mainita puheen tuottamista, vaan vain puheen (ja luetun) ymmärtäminen sekä kirjoittaminen.

Yksi haastattelukysymyksistä oli, haluaisivatko alaikäisten lasten (iso)vanhemmat (N = 40), että heidän lapsensa tai lapsenlapsensa opiskelisivat koulussa kihnua (liite 1, A34). Suurin osa, 26 (iso)vanhempaa, vastaa *kyllä*. Moni heistä myös täsmentää tai perustelee vastaustaan esimerkiksi kertomalla, että lapset opiskelevatkin koulussa paikallista kielimuotoa (esimerkki 143), tai että opetus voisi olla tehokkaampaa (144). Jotkut ovat sitä mieltä, että alueellista varieteettia on aivan yhtä tärkeä opiskella paikallisessa koulussa kuin standardiviroakin (145), toiset taas, että tärkeämpää olisi ensin osata kunnolla viroa (146). Tässäkin yhteydessä nousee esiin kielimuodon paikkasidonnaisuus: eräs vastaaja täsmentää, että hänen lapsenlapsensa asuvat Manner-Virossa, mutta jos he palaisivat Kihnuun, olisi hyvä, jos he oppisivat kihnun kieltä koulussa (147).

(143) *Tüdruk lõpetas nüüd kaheksanda klassi, õppis ka kihnu keelt.*

Tytär pääsi juuri kahdeksannelta luokalta, ja hän opiskeli myös kihnun kieltä.

(144) *Koolis peaks see õpetamine palju tõsisem olema.*

Koulussa pitäisi opettaa [kihnua] enemmän tosissaan.

(145) *Täpselt sama tähtis, nagu eesti keel.*

[Kihnun kieli on] täsmälleen yhtä tärkeä kuin viron kieli.

(146) *Aga kõigepealt peaks ta saama eesti keele õigekeelsuse selgeks. Praegu vist teisest klassist tuleb juba kihnu keel – see on okei. Aga väga raske on kihnu keeles kirjutada. Unesco värgiga hakati kihnu kirjakeele asja ajama.*

Mutta ensin hänen pitäisi oppia kunnolla viron oikeinkirjoitus. Nykyään kihnun kieli tulee kai jo toisella luokalla – se on okei. Mutta kihnuksi on hyvin vaikea kirjoittaa. Unescon myötä ruvettiin edistämään kihnun kirjakieltä.

(147) *Kui nad Kihnu elama tulevad – praegu mandril.*

Jos he tulevat Kihnuun asumaan – tällä hetkellä he ovat mantereella.

Vain kaksi vastajaa sanoo, ettei haluaisi (lasten)lastensa opiskelevan koulussa kihnun kieltä. Kumpikaan heistä ei perustele vastaustaan, mutta toinen heistä täsmentää (148):

(148) *Ei tahaks, aga õpivad.*
En haluaisi, mutta he opiskelevat.

Yksi on epävarma ja valitsee vaihtoehdon *en osaa sanoa* (149):

(149) *Nii ja naa – peaks tulema kodust, siis on tugev ja selge.*
Niin ja näin – [kielen] pitäisi tulla kotoa, silloin se on vahva ja selkeä.

Jotkut koulun kihnunopetusta kannattavat pitävät sitä hyvin tärkeänä, jotkut puolestaan toteavat kihnun ja yleisviron opetuksen olevan yhtä tärkeitä. Toiset taas sanovat, että on tärkeää opiskella koulussa kihnun kieltä mutta ennen kaikkea pitäisi huolehtia siitä, että oppilaat osaavat kunnolla yleisviroa.

10 haastateltavaa ei vastannut ollenkaan, koska heidän (lapsen)lapsensa opiskelevat joka tapauksessa koulussa kihnua, ja heille se on neutraali tai itsestään selvä asia. Muutamat, joilla taas ei ollut haastatteluhetkellä alle 18-vuotiaita (lapsen)lapsia ja jotka eivät siis voineet vastata kysymykseen, kommentoivat (150 ja 151):

(150) *Kui nemad koolis olid, polnud veel, aga suhtlemine käis ikka kihnu keeles.*
Kun he kävivät koulua, ei ollut vielä [kihnun kielen opetusta], mutta kanssakäyminen oli kuitenkin kihnunkielistä.

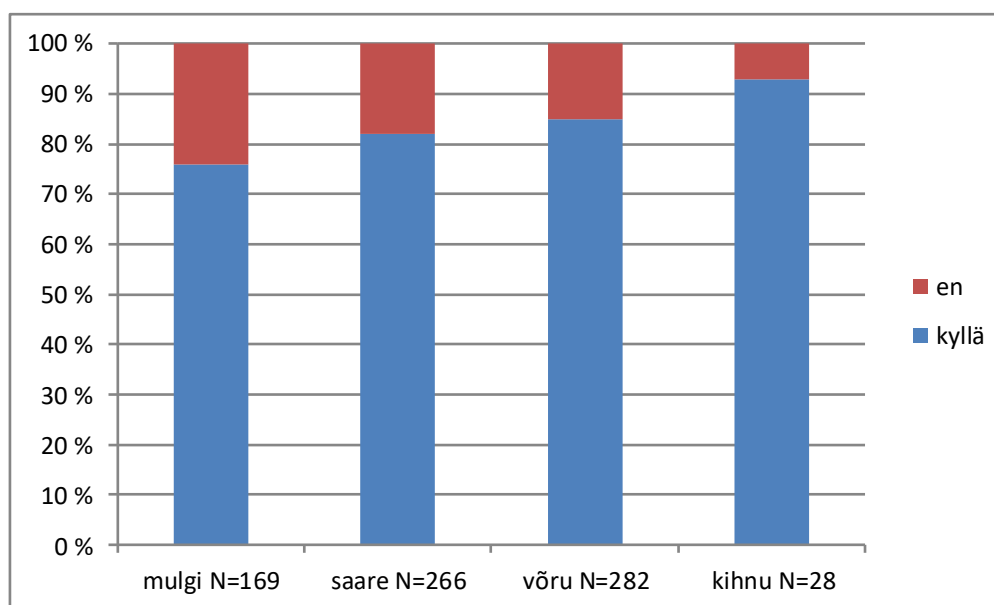
(151) *Kui lapsed koolis olid, keelati kihnu keele rääkimist. Lapselapsed aga linnas.*
Kun lapset olivat koulussa, heitä kiellettiin puhumasta kihnun kieltä. Lapsenlapset taas ovat kaupungissa.

Edellisen esimerkin (151) lopussa oleva toteamus voitaneen tulkita niin, että lapsenlapset eivät puhu kihnua. Monien haastateltavien mielestä tuntuu olevan selvää, että kaupungissa kasvavat lapset eivät opi kihnun kieltä. Jos joku kaupunkiin muuttanut tai kaupungissa syntynyt kihnulaislapsi kuitenkin osaa kihnua, se on niin huomionarvoinen asia, että se mainitaan erikseen. Tällaisia mainintoja aineistossani on kourallinen.

Diagrammissa 5 vertaan Kihnun tilannetta Mulgi-, Saare- ja Võromaan tilanteeseen tämän kysymyksen osalta. Tällä kertaa luvut ovat jopa yllättävän korkeita kaikilla alueilla, mutta Kihnu on kuitenkin ainoa, jossa prosentit ylittävät 90:n. Muualla pysytään 80 %:n molemmin puolin.

Eichenbaum ja Koreinik (2008) kertovat, että Mulgimaalla paikallisen kielimuodon opettamista lapsille puoltavat ennen kaikkea nuorimmat haastatellut, 25–44-vuotiaat, Saarenmaalla taas 45–64-vuotiaat, kun taas Võromaalla vastaajien iällä ei näytä olevan

vaikutusta. He arvelevat, että syy voi Mulgimaan osalta olla paikallisen kulttuurin arvostuksen nousussa, Saarenmaalla puolestaan siinä, että hieman vanhemmat saarenmaalaiset suhtautuvat paikalliseen kielimuotoon nostalgisesti ja toivovat siksi, että heidän lapsensa tai lapsenlapsensa, jotka ovat vieraantuneet siitä, voisivat oppia sitä edes koulussa. (Eichenbaum & Koreinik 2008: 108–109.) Samoin kuin Võromaalla, Kihnussakaan vastaajien iällä ei ole vaikutusta heidän mielipiteisiinsä.

Diagrammi 5. Haluaisitko lastesi/lastenlastesi opiskelevan koulussa paikallista kielimuotoa? (Eichenbaum & Koreinik 2008: 109; kihnun tiedot olen lisännyt oman aineistoni perusteella.)

Koulun ja vanhempien yhteisvastuu kielen siirtämisessä lapsille tuli toisinaan esille myös haastattelun myöhemmässä vaiheessa kohdassa, jossa kysyttiin kihnun kielen elinvoimaisuudesta (esimerkki 152):

(152) *[Kihnu keele elujõulisus] läheb tugevamaks veel, sest et koolis on ka kihnu keele ja kihnu keeles tunnid, ja vanemad räägivad ka palju.*

[Kihnun kielen elinvoimaisuus] tulee vahvistumaan edelleen, koska koulussakin on kihnun kielen ja -kielistä opetusta, ja vanhemmat puhuvat myös paljon [kihnua lapsille].

Kysymys ”Pitäisikö kihnun kieltä käyttää koulussa?” (liite 1, A38) on monitulkintainen: muutamat haastateltavat kysyivät, mitä kielen käytöllä tässä tarkoitetaan, ja annoin heidän määritellä sen itse. Toisinaan saatoinkin auttaa heitä mainitsemalla muutamia esimerkkejä: sitä, että kihnun kieltä käytetään opetuskielenä, keskinäisen kanssakäymisen kielenä oppitunneilla tai välitunneilla. Suurin osa (55 vastaajaa, 91,7 % haastatelluista, esimerkit 153–159) toteaa, että kihnun kieltä pitäisi heidän mielestään käyttää koulussa, mutta monikaan ei täsmennä, mitä kielen

käyttäminen heidän mielestään merkitsee. Jotkut tosin tarkentavat, että esimerkiksi välitunnilla paikallista kielimuotoa voi hyvinkin puhua. Toiset toteavat, että sekä kihnuu että yleisviroa pitäisi käyttää, muuten lapsilla on hankalaa lukiossa ja muissa toisen asteen opinnoissa.

(153) *Peaks, aga igas tunnis ei saa – kui on ainult kihnu keel, läheb hiljem raskeks.*
Pitäisi, mutta kaikilla tunneilla ei voi – jos on vain kihnun kieli[stä opetusta], tulee vaikeuksia myöhemmin.

(154) *Omavahel küll, aga ametlik värk käib kirjakeeles.*
Keskinäisessä kanssakäymisessä kyllä, mutta viralliset jutut hoidetaan kirjakielellä.

(155) *Peaks, koolis on kihnu keelt vähe. Ja kihnu kirjakeele üle vaieldakse. Mul ka läheb aega lugemiseks, raske on. Aabetsa lood meeldivad.*
Pitäisi, koulussa on vain vähän kihnun kieltä. Ja kihnun kirjakielestä kiistellään. Lukeminen vie minullakin aikaa, se on hankalaa. Pidän *Aabetsin* [kihnunkielisen aapisen] tarinoista.

(156) *Need, kes oskavad. Ja tunde võiks rohkem olla.*
Ne, jotka osaavat. Ja tunteja voisi olla enemmän.

(157) *Väga tähtis! Ja see, et kihnu õpetajad ikka lastega kihnu keelt räägiks.*
Todella tärkeää! Ja se, että kihnulaiset opettajat puhuisivat lasten kanssa kihnun kieltä.

(158) *Jah, muidu kaoks kihnu keel päris ära.*
Kyllä, muuten kihnun kieli katoaisi aivan kokonaan.

(159) *Suhtlus käib ikka kihnu keeles, mitte nii nagu vanasti, kui keelati. Ikka et kihnu keel ära ei ununeks ega kaoks.*
Kanssakäyminen on kyllä kihnunkielistä, ei niin kuin ennen vanhaan, kun se kiellettiin. Ihan sen takia [pitäisi käyttää kihnuu], että kihnun kieli ei unohtuisi eikä katoaisi.

Yksi haastatelluista vastaa sekä *kyllä* että *ei*, koska näkee asian riippuvan käyttötavasta (160):

(160) *Jah, ainult suhtlemiskeelena. Kirjutamine ja lugemine kihnu keeles on raske.*
Kyllä, vain kanssakäymiskielenä. Kirjoittaminen ja lukeminen kihnuksi on vaikeaa.

Viiden vastaajan mielestä kihnun kieltä ei pitäisi käyttää koulussa. Perustelut ovat samoja kuin monilla *kyllä*-vastaajilla, jotka puoltavat molempien kielimuotojen, kihnun ja yleisviron, käyttöä. Näissäkin esimerkeissä (161–163), kuten edellä, nimitykset *kirjakieli* ja *oikea viro* merkitsevät viron yleiskieltä (kielimuotojen nimityksistä tarkemmin luvussa 4.2.1).

(161) *Kirjakeel on vaja selgeks saada, see on kõige tähtsam.*
Kirjakieli pitää oppia kunnolla, se on tärkeintä.

(162) *Peaks ikka õige eesti keel olema, muidu mandril jama.*
Pitäisi kuitenkin käyttää oikeaa viroa, muuten tulee ongelmia mantereella.

(163) *Lapsed läevad ju kooli edasi.*

Lapsethan jatkavat koulunkäyntiä [muualla kuin Kihnussa].

Moni sanoo myös, että kieltä kyllä pitäisi käyttää, mutta käyttöä hankaloittaa se, että osa opettajista on kotoisin Manner-Virosta (164 ja 165):

(164) *Peaks, aga kui õpetajad on mandri pealt...*

Pitäisi, mutta jos opettajat ovat mantereelta...

(165) *Peaks, aga õpetajaga hakkavad lapsed ikka mandrikeeles rääkima.*

Pitäisi, mutta opettajan kanssa lapset alkavat kuitenkin puhua mantereen kieltä.

Hieman edellä käsiteltyä kysymystä täsmällisempi on kysymys siitä, pitäisikö kihnun kieltä opettaa koulussa. Kaavakkeessa kysymys sisältyi kohtaan *Pidätkö seuraavia väitteitä oikeina?*, jossa kielenopettamista koskevia väitteitä oli kaksi: *kihnuu pitää opettaa koulussa valinnaisaineena* (liite 1, A45) ja *kihnuu ei saa opettaa pakollisena aineena* (A46). Alussa yritin pitää kiinni tästä kahtiajaosta, mutta se tuntui haastavista liian teoreettiselta: Kihnussa kihnun kieli on joka tapauksessa pakollinen aine. Niinpä yhdistin väitteet muotoon *kihnun kieltä pitäisi opettaa koulussa*.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
koulussa pitää opettaa kihnun kieltä	54	90,0	4	6,7	3	5,0
koulussa pitää opettaa eri aineita kihnun kielellä	23	38,3	30	50,0	7	11,7

Taulukko 17. Pidätkö seuraavia väitteitä oikeina? (Liite 1, A43–A51.)

Samaa mieltä on 54 vastaajaa (esimerkit 166–171), joista jotkut toteavat, että kihnun ja yleisviron pitäisi olla tasaveroisia, toiset taas, että kihnun kieltä voisi opettaa enemmän kuin nykyään opetetaan. Moni sanoo myös, että ennen tällaista opetusta ei olisi tarvittu: riitti, kun kotona puhuttiin lapsille kihnuu. Nyt taas on monia sekaperheitä, eikä kihnulaisperheissäkään aina puhuta paikallista kielimuotoa. Muutama vastaaja mainitsee tässä yhteydessä, että kouluopetus on heidän mielestään tärkeää kielen säilymisen kannalta. Esiin nousee myös kihnun kirjakielen juurruttamisen mahdollisuus nimenomaan kouluopetuksen kautta.

(166) *Suurt vajadust enne polnud, piisas kodusest.*

Ennen ei ollut juuri tarvetta [kouluopetukselle], [kielen käyttäminen] kotona riitti.

(167) *Sest vanemad pole ainult kihnlased, ja noortes peredes kõik ei pruugi rääkida.*
[Kihnun kieltä pitäisi opettaa koulussa,] koska vanhemmat eivät ole vain kihnulaisia, eivätkä kaikki puhu kihnua nuorissa perheissä.

(168) *Kihnu keel peaks olema eesti keelega võrdne.*
Kihnun kielen pitäisi olla tasavertainen viron kanssa.

(169) *Võiks rohkem olla – vähe on! Aga põhirõhk on kindlasti kodudes. Ja tantsud ja laulud... kui mina teen ees, siis mu lapsed teevad järgi seda.*
Voisi olla enemmän [kihnun kieltä koulussa] – sitä on liian vähän! Mutta pääpaino on varmasti kodeilla. Ja tanssit ja laulut... kun minä näytän esimerkkiä, lapseni seuraavat sitä.

(170) *Tagab keele säilimise. Ja praegu mõeldakse grammatikat ka välja.*
Se takaa kielen säilymisen. Ja parhaillaan ollaan keksimässä kielioppiakin.

(171) *Koolis hea, harjuvad ka kirjpildiga.*
Koulussa on hyvä [opettaa kihnua], [lapset] tottuvat myös sen kirjoitustapaan.

Neljä vastaajaa ei pidä kihnun kielen kouluopetusta tarpeellisenä. Kaikilla vastaustaan perustelleilla pääsyy on se, että kihnun kieli on puhuttu kieli, joka opitaan joka tapauksessa kotona tai kotisaarella ikään kuin automaattisesti (esimerkki 172). Yksi näin vastanneista tosin on sitä mieltä, että päiväkodissa kieltä voisi opettaa ja koulussa käyttää keskinäisen kanssakäymisen kielenä (173).

(172) *Pole vaja õpetada – kihnu keel tuleb iseenesest. Lisaks läheb ta kirjakeelega segamini.*
Ei tarvitse opettaa – kihnun kieli tulee itsestään. Lisäksi se menee sekaisin kirjakielen kanssa.

(173) *Ainult lasteaias. Kool ei õpeta mitte midagi. Suhtluskeelena koolis nagunii. Ja laps õpib seda keelt, kelle juures ta rohkem on.*
Vain päiväkodissa. Koulu ei opeta mitään. Kanssakäymiskielenä [kihnua] on koulussa joka tapauksessa. Ja lapsi oppii sitä kieltä, jonka kanssa hän viettää eniten aikaa.

Pari vastaajaa on kahden vaiheilla tai ei osaa sanoa. Heidänkin perusteluissaan tulee esiin se, että lapsilla voi olla hankalaa jatko-opinnoissa, sekä se, että kieltä voisi opettaa lähinnä suullisessa muodossa. Eräs *en osaa sanoa* -vastaaja ehdotti, että kielenopetus voisi olla vapaaehtoista ja harrastusmaista (174).

(174) *Vabatahtlikult, mingi ringina võiks olla. Kohustuslikult ei tohiks – hakkab segama eesti keele kirjutamist, sest lapsed ei erista neid kahte keelt.*
Vapaaehtoisesti, jonakin kerhotoimintana voisi olla. Se ei saisi olla pakollista – se alkaa häiritä viron kielen kirjoittamista, koska lapset eivät erota näitä kahta kieltä toisistaan.

Kihnun kielen opettamista koulussa pitävät tärkeänä lähes kaikki haastatellut (90 %), mutta muiden aineiden opetus kihnuksi (liite 1, kysymys A47) jakaa mielipiteitä: täsmälleen puolet vastaajista on sitä mieltä, ettei kihnunkielistä aineenopetusta tarvita

(esimerkit 175 ja 176). Huolet ovat suurimmaksi osaksi samoja kuin kihnun kielen opetuksen kohdalla – hankaluudet jatko-opinnoissa sekä yleiset ymmärtämisvaikeudet.

(175) *Edasiõppimine läheks raskeks.*

Jatko-opinnot hankaloituisivat.

(176) *Kas nad aru sellest saavad, ei ole kindel.*

En ole varma, ymmärtävätkö he [lapset] sitä [kihnunkielistä opetusta].

38,3 % taas pitää kihnunkielistä aineenopetusta hyödyllisenä (esimerkit 177 ja 178) – useimmiten oppiaineesta riippuen, tai sillä ehdolla, että opettaja on kihnulainen. Moni näin vastanneista myös täsmentää puoltavansa kihnunkielistä opetusta vain suullisessa muodossa. Useimmin tässä yhteydessä mainitaan historian ja biologian opetus, joskus muiden mahdollisten oppiaineiden joukossa, toisinaan taas ainoina mahdollisina kihnunkielisinä aineina. Pari kertaa ehdotetaan myös maantietoa ja kirjallisuutta. Yksi haastateltava sanoo, että kahta ainetta – tai ainakin osa-aluetta – opetetaankin jo nyt kihnun kielellä, Kihnun historiaa ja luonnontietoa (*Kihnu ajalugu* ja *Kihnu loodus*). Väitteen todenperäisyyttä en ole tarkistanut.

(177) *Kes õpetajatest oskavad ja on kihnlased, võiks õpetada jutustavaid aineid, näiteks ajalugu, bioloogia, geograafiat kihnu keeles.*

Ne opettajat, jotka osaavat [opettaa kihnuksi] ja ovat kihnulaisiä, voisivat opettaa reaaliaineita, esimerkiksi historiaa, biologiaa ja maantietoa kihnun kielellä.

(178) *Ajalugu ongi, kui ma ei eksi. Ajaloo ja bioloogia õpik võiks ka olla, näiteks linnunimed kihnu keeles.*

Historia onkin [kihnuksi], jollen erehdy. Historian ja biologian oppikirjat voisivat myös olla, esimerkiksi lintujen nimet kihnuksi.

11,7 % haastatelluista ei osaa sanoa kantaansa (esimerkit 179–181). Osa on huolissaan oppilaiden jatko-opinnoista, osa taas sanoo, ettei ulkopuolisena oikeastaan pysty kommentoimaan – asiaa pitäisi heidän mielestään kysyä oppilailta itseltään. Eräs vastaajista myös toteaa, että olisi hyvä, jos eri aineiden terminologiaa opetettaisiin sekä kihnuksi että viroksi.

(179) *Võib-olla läheb edaspidi raskeks...*

Jatkossa voi tulla vaikeuksia [opintojen kanssa]...

(180) *Kihnlarest õpetajad võivad, kui tahavad, anda materjali edasi ka kihnu keeles, ja terminoloogia peaks olema ka riigikeeles. Oleneb inimesest.*

Kihnulaisopettajat voivat halutessaan välittää opittavia asioita myös kihnuksi, ja terminologian pitäisi olla myös valtionkielellä. Riippuu ihmisestä.

(181) *Peaks laste käest küsima – nii ja naa.*

Pitäisi kysyä lapsilta – niin ja näin.

Kihnun koulun lisäksi saarella on vuodesta 2014 toiminut Kihnu Pärimuskool, eräänlainen perinnekoulu, jonka kanssa peruskoulu tekee yhteistyötä. Sen internet-sivujen mukaan pääpaino on tällä hetkellä soittomusiikin opetuksessa, mutta koulun idea on laajempi ja voi käsittää myös esimerkiksi naivistisen taiteen tai perinnekäsitöiden opetuksen. Perinnekoulun asiointi- ja opetuskieli on viro. (Kihnu Pärimuskool.)

4.2.4.2 Viranomaiset

Kihnun kielen käyttämisestä viranomaisissa kyseltiin kahdessa kohdassa haastattelua. Ensimmäinen kysymys sisältyi kohtaan *Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...?*

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
viranomaisissa	36	60,0	22	36,7	2	3,3

Taulukko 18. Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...? (Liite 1, A36.)

Hieman yli puolet haastatelluista (36 henkeä) on sitä mieltä, että paikallista kielimuotoa pitäisi voida käyttää viranomaisissa (esimerkit 182 ja 183). Monet täsmentävät käyttävänsä kieltä sen kummemmin asiaa pohtimatta vaikkapa kunnantalossa asioidessaan, sillä työntekijätkin ovat paikallisia ja puhuvat kihnuja. Muualta muuttaneiden kanssa taas puhutaan yleiskieltä, mikä käy ilmi monien muidenkin kysymysten yhteydessä.

(182) *Kihnlastega jah, mandriinimestega mandrikeeles.*

Kihnulaisten kanssa kyllä, manterelaisten kanssa mantereen kieltä.

(183) *Kasutataksegi siin, aga päris kõiki asju ei saa kihnu keeles ajada.*

Sitä käytetäänkin täällä, mutta ihan kaikkia asioita ei voi hoitaa kihnuksi.

Useimmat myös sanovat, ettei kihnuja tarvitsekaan voida käyttää kirjallisesti, vaan vain suullisesti. Moni sanoo, että viralliset asiakirjat ovat joka tapauksessa yleisviroksi, eikä niitä voisi laatia eikä myöskään täyttää kihnuksi (184):

(184) *Jah, suhtluskeelena. Dokumentides ei saa.*

Kyllä, kanssakäymiskielenä. Asiakirjoissa ei voi käyttää.

Yksi vastaaja perustelee kihnun kielen (suullisen) käytön – tai vähintään kielen ymmärtämisen – tarvetta vanhojen kihnulaisten puutteellisella yleisvirontaidolla (185):

(185) *Nii kaua, kui on olemas veel 70–80-aastased inimesed, peaks vallavalitsuses olema inimesed, kes saavad vähemalt aru kihnu keelest – pigem ikka kihnlased siis.*

Niin kauan, kun nykyiset 70–80-vuotiaat ovat elossa, kunnanhallituksessa pitäisi olla ihmisiä, jotka vähintäänkin ymmärtävät kihnu – eli he saisivat mielellään olla kihnulaisia.

Ei-vastauksia on kuitenkin myös paljon, 22 kappaletta eli yli kolmasosa vastauksista. Muutamien perustelut tai täsmennykset ovat tosin hyvin samankaltaisia kuin *kyllä*-vastausten perustelut (186):

(186) *Käib ikka riigikeeles. Ja dokumentidest ei saadaks aru. Suhtlus nagunii kihnu keeles.*
[Viralliset asiat] hoidetaan kyllä valtionkielellä. Eikä [kihnunkielisiä] asiakirjoja ymmärrettäisi. Kanssakäyminen on joka tapauksessa kihnunkielistä.

En osaa sanoa -vastauksia on vain kaksi. Yksi näin vastanneista epäilee kihnun kielen käyttökelpoisuutta virallisten asioiden hoidossa.

Toinen viranomaisiin liittyvä kysymys oli lähes samansisältöinen – pitäisikö viranomaisilta vaatia kihnun kielen käyttöä (liite 1, A48). Vastaukset sen sijaan poikkeavat paljonkin edellisen kohdan vastauksista, vaikka niiden täsmennykset ovat paljolti samanlaisia.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
viranomaisilta täytyy vaatia kihnun kielen käyttöä	15	25,0	47	78,3	0	0,0

Taulukko 19. Pidätkö seuraavaa väitettä oikeana? (Liite 1, A48.)

Lähes neljä viidestä (78,3 %) on sitä mieltä, ettei viranomaisilta tarvitse vaatia kihnun kielen käyttöä (esimerkit 187 ja 188). Moni lisää, että kieltä saa ja voi toki käyttää, jos viranomainen sitä osaa.

(187) *Aga kui oskab, siis oskab.*
Mutta jos osaa, niin osaa.

(188) *Kihnu pole veel eraldi riik. Piisab eesti keelest. Ja praegused ametiisikud räägivad nagunii kihnu keeles.*
Kihnu ei vielä ole oma valtionsa. Viron kieli riittää. Ja tämänhetkiset viranomaiset puhuvat joka tapauksessa kihnu.

Neljäsosa haastatelluista toteaa, että kihnun kielen käyttöä täytyy vaatia (esimerkit 189 ja 190). Moni sanoo samaa kuin *ei*-vastaajat: kihnulaiset puhuvat joka tapauksessa kieltä keskenään. Jotkut täsmennyvät, että kihnun kuullunymmärtäminenkin riittäisi, ja kaksi vastaajaa nostaa esiin ikäihmiset – näiden on helpompi asioida kihnuksi.

(189) *Aru võiks saada.*

[Viranomaiset] voisivat ymmärtää [kihnun kieltä].

(190) *Et Kihnu vanemate inimestega oleks kergem suhelda – teatud kakskeelsus oleks hea.*

Jotta iäkkäämpien kihnulaisten kanssa olisi helpompi puhua – eräänlainen kaksikielisyys olisi hyvä.

Taulukossa 19 sata prosenttia ylittyy, sillä kaksi haastateltavaa vastasi sekä *kyllä* että *ei*. Kysymyksen muotoilua pidettiin ylipäättään huonona ja ”vaatimista” vastustettiin: puhua saa, jos tahtoo. Suurin osa *ei*-vastauksen antaneista täsmentääkin esimerkiksi, että kihnulaiset puhuvat kihnua joka tapauksessa, ja mantereelta tulleilta ei sitä edes odoteta. Moni myös sanoo, ettei mitään vaatimista edes tarvita, kihnulaiset kun hoitavat asiansa keskenään kihnuksi käskemättäkin. Vastaukset eivät ylipäättään ole kovin ehdottomia.

Muista asiointitilanteista haastattelussa ei suoraan kysytty, mutta ne tulivat silloin tällöin puheeksi. Lähes kaikki, joiden kanssa asiasta keskustelin, ilmoittavat käyttävänsä Kihnussa asioidessaan kihnun kieltä. Se on mahdollista, koska postissa, kaupoissa, satamassa ja muissa vastaavissa paikoissa työskentelee enimmäkseen kihnulaisia. Suurin osa haastatelluista sanookin puhuvansa yleisviroa vain mantereella asioidessaan.

4.2.4.3 Kirkko

Marju Kõivupuu (2015) toteaa, että ortodoksisella kirkolla on tärkeä osa kihnulaisten elämässä. 1800-luvun keskivaiheilla saaren asukkaat tempautuivat muiden virolaisten kanssa mukaan tuon ajan uskonnonvaihtamisliikehdintään. Vuosina 1846–1847 kaikki kihnulaiset kääntyivät venäläiseen ortodoksiseen uskoon, koska toivoivat saavansa tsaarilta maata – ja Kihnussa he sitä myös saivat. (Kõivupuu 2015: 18.)

Jaanus Plaat (2016) taas kirjoittaa Viron ortodoksisen seurakunnan kotisivuilla, että vaikka usein sanotaan ”kaikkien” kihnulaisten vaihtaneen uskontoa luterilaisuudesta ortodoksisuuteen, oikeasti näin teki ”vain” suuri enemmistö: Hans Kruusin tietojen mukaan vuonna 1848 uskontokuntaa vaihtaneita olisi voinut olla 89,5 % kihnulaisista. Joka tapauksessa Kihnu oli Viron tuolloisista hallinnollisista alueista se, joka kaikkein yksimielisimmin vaihtoi uskontoa. Seuraavina vuosikymmeninä lähes kaikki saarelaiset kuuluivat jo syntyessään ortodoksiseen seurakuntaan. (Plaat 2016.)

Pärnu Postimees -lehti siteerasi vuonna 2012 Kihnun Pyhän Nikolain kirkon pappia Viktor Ivaskia eli isä Viktoria, jonka mukaan seurakuntaan kuuluu nykyään

periaatteessa koko saaren väestö, mutta aktiivisia jäseniä on noin 50. Saarella on säilynyt joukko vankkoja vanhoja tapoja, joita noudatetaan ristiäisissä, vihkiäisissä, hautajaisissa, kirkkopyhinä ja liturgioissa ja jotka todistavat seurakunnan yhteenkuuluvuudesta. Samalla ne ovat Kihnulle ominaista kulttuuritoimintaa. (Paluoja 2012.)

Kysymykset kihnun kielen käytöstä kirkossa olivat koko lailla hypoteettisia – jo ensimmäisten haastattelujen aikana selvisi, että pappi on mantereelta eikä puhu kihnua. Tilanteessa ei sinänsä ole mitään yllättävää, sillä Kihnussa on vain harvoin ollut paikallinen pappi. Jotkut haastateltavat tosin mainitsevat pitävänsä siitä, että kirkossa saatetaan silloin tällöin laulaa kihnun kielellä.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
kirkossa	40	66,7	13	21,7	10	16,7

Taulukko 20. Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...? (Liite 1, A37.)

Pitäisikö kihnun kieltä käyttää kirkossa -kysymykseen monet vastaavat, että ajatus on sinänsä hyvä, mutta pappi ei puhu kieltä eikä häntä voi siihen pakottaa (esimerkit 191–194). Moni ei myöskään sano, pitäisikö kihnun kieltä teoriassa käyttää vaan kertoo, miten asia käytännössä toimii. Jotkut myös huomauttavat, kuten monessa muussakin kyselyn kohdassa, että *voisi* olisi parempi sanamuoto kuin *pitäisi* (kysymysten modaaliverbeistä tarkemmin luvun 4.2.4 alussa). Ketään ei vaikuta erityisesti häiritsevän, etteivät jumalanpalvelukset ole kihnunkielisiä.

(191) *Omavahel kasutatakse kihnu keelt, aga pastor räägib eesti keelt.*
Keskenään käytetään kihnua, mutta pappi puhuu viroa.

(192) *Mõnikord, kui preestrit ei ole, siis on näiteks matused kihnu keeles. Ja laulud nagunii.*
Joskus, kun pappi ei ole paikalla, pidetään esimerkiksi hautajaiset kihnun kielellä. Ja virret ainakin [ovat kihnuksi].

(193) *Ise olen kirikulaulja, ja omavahel ikka räägime kihnu keeles ja laulame esivanemate laule; keegi ei tunne nooti. Rahvast käib kirikus vähe.*
Olen itse kirkokuorossa, ja keskenämme puhumme kyllä kihnua ja veisaamme esisiemmen virsiä; kukaan ei osaa lukea nuotteja. Kirkossa käy vähän väkeä.

(194) *Automaatselt – niikuinii kihnu naised laulavad.*
Automaattisesti [käytetään kihnua] – kihnulaisnaisethan ne joka tapauksessa laulavat.

Muutamat vastaavat sekä *kyllä* että *ei* tai *en osaa sanoa*, ja perustelut ovat pitkälti samoja kuin *kyllä*-vastaajilla (195–198):

(195) *Kihnlased kasutavad ikka kihnu keelt, aga jumalasõnaraamatud ju mandrikeeles.*
Kihnulaiset kyllä käyttävät kihnua, mutta jumalan sanahan on mantereen kielellä.

(196) *Kuidas sa kasutad, kui preester on mandrilt. Aga kihnlased räägivad ikka kihnu keelt, ja preester saab juba aru ka kihnu keelest.*
Mitenkäs käytät kihnua, kun pappi on mantereelta. Mutta kihnulaiset puhuvat kumminkin kihnun kieltä, ja pappikin ymmärtää sitä jo.

(197) *Ei häiri see, et pole kihnukeelset teenistust.*
Minua ei haittaa, ettei kihnun kielellä pidetä jumalanpalveluksia.

(198) *Kirikuhärä loeb mandrikeeles, aga laulud on kihnu keeles. Ise käin harva.*
Pappi saarnaa mantereen kielellä, mutta virret ovat kihnuksi. Itse käyn [kirkossa] harvoin.

Ei-vastaajien täsmennykset ja perustelut (199 ja 200) ovat myös samankaltaisia – pappi on mantereelta ja kihnulaiset puhuvat joka tapauksessa keskenään kihnua. Ainoa ero on, että *ei*-vastaajien mielestä Kihnun kirkossa lauletaan (ainakin joskus) myös yleisviroksi. Moni myös sanoo, ettei pidä kirkkokysymystä kovin merkityksellisenä oman elämänsä kannalta.

(199) *Pole iialgi olnud kihnukeelset kirikuõpetajat.*
Ei ole koskaan ollut kihnunkielistä pappia.

(200) *Vene õigeusk – vahet pole. Kihnus lauldakse ka mandrikeeles.*
Ortodoksinen uskonto – ei ole väliä [mitä kieltä käytetään]. Kihnussa lauletaan myös mantereen kielellä.

4.2.4.4 Media

Medialla tarkoitan tässä luvussa ja koko työssä radiota, televisiota ja sanomalehtiä. Määritelmä on sama kuin muualla Virossa aiemmin tehdyissä tutkimuksissa (Eichenbaum & Koreinik 2008). Sitä, missä määrin kihnun kieltä käytetään nykyään vaikkapa sosiaalisessa mediassa, voisi kylläkin olla mielenkiintoista tutkia. Suomalais-ugrilaisten vähemmistökielten kontekstissa on useita rohkaisevia esimerkkejä siitä, miten uudenlaiset mediat voivat tukea kielen säilymistä.

Vuonna 2009 kihnun kieltä käytettiin mediassa osapuilleen saman verran kuin 2020. TV:ssä sitä on käytetty erittäin harvoin ja satunnaisesti. Radio-ohjelmia oli ja on yksi: kihnunkieliset uutiset. Vuonna 2020 ne tulevat radiosta kaksi kertaa viikossa, perjantai-iltaisin ja sunnuntaiaamuisin. Nykyään uutisia voi kuunnella myös podcastina. Myös vanhoja uutisia voi kuunnella Vikerraadion sähköisestä arkistosta.

Kihnunkielistä päivälehteä ei ole koskaan ollut. Vuosina 2005–2014, eli myös kenttätyömatkani aikaan, ilmestyi neljästi vuodessa kihnunkielinen *Kyne*-lehti, jota

julkaisi Kihnun kulttuurisäätiö (*SA Kihnu Kultuuriruum*). Vuodesta 2010 (ja sitä ennen 2001–2002) Kihnun kunnanvaltuusto on kustantanut kuukausittain ilmestyvää paikallislehteä nimeltä *Kihnu Leht*, joka on käytännössä kokonaan vironkielinen, muutamia kihnunkielisiä artikkeleita lukuun ottamatta. Vuonna 2009 ei ollut yhtään kihnunkielistä lastenlehteä, mutta pian sen jälkeen, 2010, oli jo suunnitteilla suositun virolaisen *Täheke*-lastenlehden kihnunkielinen erikoisnumero. *Kihnu Leht* kertoo suunnitelmista tammikuussa 2010: ”Kihnun kulttuurisäätiön johtajan Mare Mätasin mukaan lehdessä voisi julkaista sekä koululaisten että aikuisten kihnunkielisiä tarinoita ja runoja. Jotkin tarinoista suunnitellaan julkaistavan ns. käännöstarinoina, eli tunnettujen kirjailijoiden tai runoilijoiden kertomuksia käännettäisiin kihnuksi.” Mätas toteaa samassa numerossa myös toivovansa, että moni innostuu kirjoittamaan lehteen. (Kihnu Leht 2010: 3.) Tämä onkin yksi vähemmistökielisen median hyvistä puolista: kielenpuhujat innostuvat käyttämään kieltään myös uusilla tavoilla.

Kihnunkielinen *Täheke* julkaistiin loppuvuodesta 2011 (Martson 2011). Lehden ilmestyttyä Kihnun kulttuurisäätiön johtaja Mare Mätas kertoi *Pärnu Postimees* -lehden haastattelussa (Paluoja 2011), että koska on olemassa vironkielisiä *Täheke*-lehtiä, kihnulaisetkin halusivat saada omansa ja ryhtyivät toimimaan. Lehteä painettiin 300 kappaletta. Sitä jaettiin kihnulaislapsille, ja osa lehdistä jäi paikalliseen kouluun ja päiväkotiin opetusmateriaaliksi. Lehtiä saattoi ostaa myös Kihnun museosta ja internetin kautta. Vuonna 2016 *Täheke* ilmestyi jälleen kihnuksi, ja sillä kertaa painosmäärä oli 1000 (Martson 2016).

Käyttämässäni kyselykaavakkeessa kysyttiin erikseen kihnun kielen käytön tarpeellisuudesta radiossa ja televisiossa sekä sanomalehdissä. Kysymykseen, pitäisikö kihnun kieltä käyttää radiossa ja televisiossa – joiden tapauksessa kyse on suullisesta kielestä – *kyllä*-vastauksia tuli 47, *ei*-vastauksia 16, ja yksi haastateltava ei osannut sanoa. Vastauksien määrä ylittää vastaajien määrän, sillä jotkut vastasivat sekä *kyllä* että *ei*, esimerkiksi ”radiossa kyllä, televisiossa ei”, tai päinvastoin.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
radiossa ja TV:ssä	47	78,3	16	26,7	1	1,7
sanomalehdissä	34	56,7	24	40,0	5	8,3

Taulukko 21. Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...? (Liite 1, A39 ja A41.)

Yleisin vastaus on *kyllä* (esimerkit 201–204), mutta suurin osa näin vastanneista täsmentää senhetkisen tarjonnan riittävän. Jotkut tuovat myös esille mantereella asuvat kihnulaiset ja heidän tarpeensa. Muutama vastaaja pitää kihnun kielen käyttöä radiossa ja televisiossa erittäin tärkeänä, muttei perustele mielipidettään.

(201) *Korralikud uudised okei, rohkem pole vaja. Memmed ikka kuulavad.*
Kunnon uutiset ovat okei, enempää ei tarvita. Mummelit ainakin kuuntelevat.

(202) *Kihnu rahvas pisike, piisab uudistest, seal ka jääb vahest puudust jutust.*
Kihnun kansa on pikkuinen, uutiset riittävät, niissäkin on välillä pulaa aiheista.

(203) *Praegusest piisab. TV-s oleneb, kes sinna läheb... ei tea... Vaataks küll, kui aega oleks, näiteks näputööd tehes.*
Nykyinen riittää. TV:ssä riippuu siitä, kuka sinne menee... en tiedä... Katselisin kyllä, jos olisi aikaa, vaikka käsitöitä tehdessäni.

(204) *Ilus ju kuulata, eriti kui mandril ju ka kihnlasi.*
Mukavahan sitä on kuunnella, sitä paitsi kun manteereellakin on kihnulaisia.

Parin vastaajan mielestä taas lähetyksiä voisi olla enemmän, muun muassa siksi, että lähetykset saattavat olla sellaiseen aikaan, ettei niitä ehdi seurata (205). Eräs radio- ja TV-ohjelmien lisätarjontaa toivonut vastaaja muistuttaa, että kihnunkielisiä ohjelmia kuuntelevat myös muut kuin kihnulaiset (206).

(205) *Mõlemat keelt peaks olema. Uudiseid ei jõua kuulata – halval ajal. Ja viis minutit on vähe, vahest oleks vaja pikemalt. TV-s oleks ka tõesti tore.*
Molempia kieliä pitäisi olla. En ehdi kuunnella uutisia – ne tulevat huonoon aikaan. Ja viisi minuuttia on vähän, uutisten pitäisi ehkä olla pidemmät. Olisi myös todella mukavaa, jos televisiossa olisi [jotain kihnuksi].

(206) *Rohkem võiks olla – paljud massakad kuulavad ja naudivad.*
Voisi olla enemmän – monet manterelaiset kuuntelevat ja nauttivat.

Jotkut sanovat, että määrän sijaan voisi panostaa laatuun (esimerkit 207 ja 208). Varsinkin televisiossa ja radiossa puhuttavan kihnun kielen taso aiheuttaa huolta.

(207) *Diktoril tuleks hakata kihnu keelt rääkima. Kihnlastele hariv, mandriinimesele demonstreerib õiget kihnu keelt. Muidu devalveerub. Arenguruumi on küllaga. Uudised võiksid olla kolmel-neljal päeval nädalas. Uhkem oleks, kui rohkem – ja õigem keel! TV-s vist ei saa ega tule, aga raadios võiks rohkem olla.*
Radiojuontajan pitäisi ruveta puhumaan kihnua. Se olisi opettavaista kihnulaisille, ja mannerviolaisille se näyttäisi, millaista oikea kihnun kieli on. Muuten kielen arvo heikkenee. Paljon on varaa kehittyä. Uutiset voisivat olla kolmena-neljänä päivänä viikossa. Mitä enemmän, sitä parempi – ja oikeampaa kieltä! Televisioon ei varmaan [kihnua] saada, mutta radiossa voisi olla enemmän.

(208) *Oleneb, kes räägib, ja millist kihnu keelt.*
Riippuu siitä, kuka puhuu ja millaista kihnua.

Eräs haastateltava sanoo, että tarjonta voisi olla samantapaista kuin eteläviron puhuma-alueella (209). Hän saattaa viitata siihen, että Võromaalla on vuodesta 2000 ilmestynyt täysin võronkielinen lehti, *Uma Leht*. Tällä hetkellä (2020) se ilmestyy kaksi kertaa kuussa. Eteläviron eli võron kieli ja sen tilanne tuntuu ylipäättään olevan tuttu monille kihnulaisille – omaa alueellista varieteettia verrataan usein siihen. Saarella ollaan tietoisia siitä, että võrolaiset ovat onnistuneet pitämään huolta kielimuotonsa elinvoimaisuudesta.

(209) *Üle pakkuda ka ei maksa, aga võro sarnast asja võiks teha.*

Ei kannata myöskään yrittää liikaa, mutta voisi tehdä jotain samantapaista kuin etelävirolaiset.

Toinen haastateltava taas toteaa, että koska Viron televisiossa on venäjänkielisiä lähetyksiä, voisi yhtä hyvin olla myös ohjelmia erilaisilla viron varieteeteilla (210):

(210) *Televisioonis võiks ka olla. Kihnu inimesed oleks kindlasti huvitatud, mingi aja tagant, mitte palju, näiteks ETV2-s. Kui on venekeelsed saated, võiks olla ka erinevates murrakutes saated.*

Televisiossakin voisi olla. Kihnulaiset olisivat varmasti kiinnostuneita, jos silloin tällöin olisi [kihnunkielisiä ohjelmia], ei paljon, esimerkiksi ETV2-kanavalla. Kun kerran on venäjänkielisiä ohjelmia, voisi olla ohjelmia myös eri murteilla.

Jotkut pitävät kihnun kielen käyttöä televisiossa tarpeettomana (211):

(211) *TV-s ei pea kihnu keelt kasutama. Kellel rohkem huvi, see tuleb ise Kihnu.*

Televisiossa ei tarvitse käyttää kihnua. Se, jota kiinnostaa enemmän, tulee itse Kihnuun.

Muutama vastasi sekä *kyllä* että *ei* (esimerkki 212). Suurin osa näin vastanneista on sitä mieltä, että senhetkinen (2009) ohjelmatarjonta, kihnunkieliset radiouutiset, riittää, eikä televisiossa tarvitse käyttää kihnun kieltä. Yhtenä perusteluna on television maanlaajuisuus. Paria haastateltavaa myös häiritsee se, että radiossa käytetään heidän mielestään silloin tällöin huonoa kihnun kieltä: vääriä sanoja ja virheellistä ääntämystä (tämäntyppisestä purismista tarkemmin luvussa 4.2.2).

(212) *Raadios on uudised, TV-s pole vaja – see ju üleriigiline ja Kihnu asi ei huvitaks teisi eestlasi.*

Radiossa on uutiset, TV:ssä ei tarvitse olla – sehän on valtiollinen, eivätkä Kihnun asiat kiinnostaisi muita virolaisia.

Ei-vastauksia on 16 (esimerkit 213–216). Sellaisissa tapauksissa, joissa haastateltava on sanonut esimerkiksi ”TV:ssä ei, radiossa kyllä”, vastaus on laskettu sekä *ei*- että *kyllä*-vastausten joukkoon. Suurin osa *ei*-vastaajista ei perustele vastaustaan. Jotkut toteavat

lyhyesti, ettei asia kiinnosta heitä tai he eivät itse haluaisi seurata kihnunkielisiä lähetyksiä.

(213) *TV-s pole vaja.*
Televisiossa ei tarvitse olla.

(214) *[Raadios] räägib ju vales murrakus asjad.*
[Radiossahan] puhutaan väärää murretta.

(215) *Ei taha neid [kihnukeelseid saateid] kuulata.*
En halua kuunnella niitä [kihnunkielisiä ohjelmia].

(216) *Kihnlased teavad ise ka kõiki uudiseid.*
Kihnulaiset tietävät itsekin kaikki [paikalliset] uutiset.

Yksi haastateltava ei osaa sanoa, mitä mieltä on. Hän kehottaa kysymään asiaa nuorilta.

Sanomalehdet (liite 1, A41) jakavat mielipiteitä televisiota ja radiota enemmän: *kyllä*-vastauksia on 34 ja *ei*-vastauksia 24 (*kyllä ja ei* -vastaukset on laskettu sekä *kyllä*-että *ei*-vastauksiin). Viisi haastateltavaa ei osaa sanoa, mitä mieltä on. Suuri osa *kyllä*-vastaajista sanoo tarjonnan olevan riittävää. Useimmat heistä myös kommentoivat, että kihnun kirjakieltä on vaikea lukea (esimerkit 217–219).

(217) *Piisab Kynest – raske on kihnu keeles lugeda.*
Kyne-lehti riittää – kihnuksi on vaikea lukea.

(218) *Peaks, aga kirjapilt on nagu ta on.*
[Kihnunkielisiä lehtiä] pitäisi olla, mutta kirjoitustapa on mikä on.

(219) *Mõned artiklid ainult – nii raske on lugeda... ja mõned brošüürid.*
Muutamia artikkeleita vain [pitäisi olla kihnuksi] – lukeminen on niin vaikeaa... ja joitakin esitteitä.

Jotkut kihnun kirjakielen lukemisvaikeuksista kärsivät tosin toteavat, että luku-harjoittelu (esimerkki 220) – ja toisaalta myös kihnun kirjakielen kehittäminen (221) – voisivat olla hyväksi. Muutama myös kaipaa useampia tai taajemmin ilmestyviä kihnunkielisiä lehtiä (222 ja 223).

(220) *Praegusest piisab. Harjutab ka seda kirjapilti lugema.*
Nykyinen [tarjonta] on riittävää. Se totuttaa myös lukemaan sitä oikeinkirjoitusta.

(221) *Kirjakeel on noor – peab edasi arendama.*
Kirjakieli on nuori – sitä pitää kehittää.

(222) *Kohalik leht võiks ilmudagi kihnu keeles, see oleks esimene samm.*
Paikallislehti voisi ilmestyäkin kihnuksi, se olisi ensimmäinen askel.

(223) *[Kihnukeelne ajaleht] võiks tihedamini käia.*
[Kihnunkielinen lehti] voisi ilmestyä useammin.

Monien mielestä kihnun kieltä voi käyttää lehdissä, mutta mieluiten yhdessä viron kanssa, kihnulaiset kun ovat tottuneet lukemaan lehtensä standardiviroksi (224–226):

(224) *Peaks, aga hea on, et on kirjakeeles ka, sest selles on harjutud lugema.*

Pitäisi [käyttää], mutta hyvä, että [lehtiä] on myös kirjakielellä, koska sitä on totuttu lukemaan.

(225) *Oleks küll tore, aga isegi mina ei oska kihnu keeles lugeda.*

Olisi kyllä mukavaa, mutta edes minä en osaa lukea kihnua.

(226) *Kihnu keeles on raske lugeda, murra kasvõi kiel ää. Aga lehti loetakse ikka.*

Kihnua on vaikea lukea, voi vaikka katkaista kielensä. Mutta lehtiä kyllä luetaan.

Vain kaksi haastateltavaa sanoo, ettei kihnuksi lukeminen ole heille erityisen hankalaa. Kirjoittaminen sen sijaan voi tuottaa vaikeuksia (227 ja 228):

(227) *Minul ei ole raskusi kihnu kirjakeele lugemisel, aga lastel ja vanadel võib olla.*

Minulla ei ole vaikeuksia lukea kihnun kirjakieltä, mutta lapsilla ja vanhuksilla voi olla.

(228) *Pole raske lugeda, kirjutada on... ei kirjuta ka.*

Ei ole vaikea lukea, vaan kirjoittaa... enkä kirjoitakaan.

Ei-vastauksia on myös paljon, 24 kappaletta (esimerkit 229–234). Perusteluna on useimmiten kihnun kirjakielen lukemisen vaikeus ja se, että on totuttu lukemaan standardiviroksi. Muutamat sanovat myös, etteivät pidä kihnun kirjakielen käyttöä sanomalehdissä erityisen tärkeänä asiana.

(229) *Ei peaks, kuigi Kyne-lehes kasutatakse... seda on väga raske öelda. Vend ka ütles [Aabetsa kohta], et keel läheb sõlme.*

Ei tarvitsisi, vaikka Kyne-lehdessä käytetään... hyvin vaikea sanoa. Veljenikin sanoi [kihnunkielisestä aapisesta], että kieli menee solmuun.

(230) *Väga raske on lugeda. Kihnu keel võiks jääda kõnekeeleks. Pole midagi kihnukeelse ajalehe vastu, aga ei kurvastaks, kui ära kaoks.*

Hyvin vaikea on lukea. Kihnun kieli voisi pysyä puhekielenä. Ei minulla ole mitään kihnunkielistä lehteä vastaan, mutten surisi, jos se lakkaisi ilmestymästä.

(231) *Ammu enne väsib ära, enne kui jõuab midagi lugeda. Kirjutamine on ka keeruline. Hirmus keeruline.*

Sitä väsyä jo paljon ennen kuin ehtii saada mitään luettua. Kirjoittaminenkin on hankalaa. Kamalan hankalaa.

(232) *Võiks vabalt olla eesti keeles. Naljavihuks võib kihnu keeles olla, sest mõte on ikka infot edastada. Ja ta on ikka rääkimise keel. Koolilaste õpikus võib küll olla.*

[Sanomalehdet] voisivat hyvin olla viroksi. Kihnun kieltä voisi olla vain hvin vuoksi, koska tarkoitushan on välittää tietoa. Ja kihnu nyt on puhuttu kieli. Koululaisten oppikirjassa voi kyllä olla [kihnua].

(233) *Lugemine on isegi kihnlaste jaoks raske, pole harjunud. Lihtsam on õiges eesti keeles lugeda. Kihnu keeles võtab aega aru saada, mis see üldse tähendab.*

Lukeminen on jopa kihnulaisille vaikeaa, me emme ole tottuneet siihen. Oikeaa viroa [= yleisviroa] on helpompi lukea. Kihnuksi lukiessa vie aikaa ylipäättään ymmärtää lukemaansa.

(234) *Kõik on ju kirjakeelt õppind, seda on kergem lugeda. [Kihnu keeles lugemisel] läeb kolõ kaua aega.*

Kaikkihan ovat opiskelleet kirjakieltä [= yleisviroa], sitä on helpompi lukea. [Kihnuksi lukemiseen] menee kamalasti aikaa.

4.2.4.5 Kirjallisuus

Kihnun kielellä on ilmestynyt vain vähän kaunokirjallisuutta. Tunnetuimpiin teoksiin lukeutuu Harri Jõgisalun 1980-luvulla julkaistu *Maaleib*, jonka henkilöhahmot puhuvat kihnua (Jõgisalu 1984). Muuta kirjallisuutta on hieman enemmän, erityisesti koulujen kihnun kielen oppimateriaalia. Vuonna 2009, jolloin tein tämän tutkielman pohjana olevan kyselytutkimuksen, oli juuri ilmestynyt kihnunkielinen aapinen, *Aabets* (Laos 2009). Sen mainitsi myös muutama haastateltavista. Aapinen sai ilmestymisvuonnaan Vuoden kieliteko -palkinnon (*Aasta keeletegu*), jonka Viron opetus- ja tiedeministeriö myöntää viron kielelle tukea, hyötyä ja huomiota tuoneesta teosta.

Jo ennen *Aabetsia*, vuonna 2004, oli julkaistu ensimmäinen kokonaan kihnunkielinen kirja, *Kihnu lugõmik* ('Kihnun lukukirja'), joka on tarkoitettu kolmasluokkalaisille (Leas et al. 2004). Kenttätömatkaani seuranneina vuosina on julkaistu lisää oppikirjoja, mm. 2010 *Kihnlasõ emäkiel* ('Kihnulaisen äidinkieli'), kolmiosainen työkirjasarja 5–9-luokkalaisille (Laos 2010), ja vuonna 2011 *Aett, eit ning mia* ('Isä, äiti ja minä') ensiluokkalaisille ja esikouluikäisille (Laos & Soosaar 2011). Se valittiin Virossa yhdeksi vuoden 2011 viidestä parhaasta lastenkirjasta.

Vuosina 2009–2019 on ilmestynyt muutama kihnunkielinen kirja, joista yksikään ei ole varsinaista kaunokirjallisuutta. Monet teoksista kertovat Kihnun historiasta tai luonnosta. Lisäksi 2017 julkaistiin kihnun kielen sanakirja, jossa on 6000 hakusanaa (Leas et al. 2016). Se on saatavilla sekä kirjana että verkkoversiona.

Hieman yli puolet vastaajista (34 henkeä, 56,7 %) on sitä mieltä, ettei kihnun kieltä tarvitse käyttää kaunokirjallisuudessa.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
kaunokirjallisuudessa	20	33,3	34	56,7	6	10,0

Taulukko 22. Pitäisikö kihnun kieltä käyttää...? (Liite 1, A40.)

Kaunokirjallisuutta koskeva kysymys (*Pitäisikö kihnun kieltä käyttää kaunokirjallisuudessa?*) oli vuorossa juuri ennen lehdistökysymystä (*Pitäisikö kihnun kieltä käyttää sanomalehdissä?*). Kysymyksiin vastattiin usein samalla tavalla: kihnun kieltä ei pitäisi käyttää, koska sen lukeminen on hankalaa. Eriäviäkin vastauksia tosin on.

Ei-vastaajista (kihnun kieltä *ei* pitäisi käyttää kaunokirjallisuudessa) suurin osa perustelee vastaustaan sillä, että kihnun kieltä on vaikea lukea, tai etteivät kaikki kihnulaiset edes osaa lukea kihnuksi, tai että standardikielellä – jota *kirjakieli* ja *oikea viro* näissäkin esimerkeissä tarkoittavat – lukeminen on joka tapauksessa paljon helpompaa (esimerkit 235–238). Sama tuli esiin myös edellä sanomalehtiä käsittelevien kysymysten yhteydessä (luvussa 4.2.4.3).

(235) *Pole harjunud lugema, paljud ei oskagi.*
En ole tottunut lukemaan [kihnuksi], monet eivät edes osaa.

(236) *Kõik on ju kirjakeelt õppind, seda on kergem lugeda. [Kihnu keeles lugemisel] läeb kolõ kaua aega.*
Kaikkihan ovat opiskelleet kirjakieltä, sitä on helpompi lukea. [Kihnuksi lukemisessa] menee kamalasti aikaa.

(237) *Lugemine on isegi kihnlaste jaoks raske, pole harjunud. Lihtsam on õiges eesti keeles lugeda.*
Lukeminen on jopa kihnulaisille vaikeaa, emme ole tottuneet siihen. Oikeaa viroa on helpompi lukea.

(238) *Kihnu keeles võtab aega aru saada, mis see üldse tähendab.*
Kihnuksi [lukiessa] vie aikaa ymmärtää, mitä se oikein tarkoittaa.

Myös kihnun kirjakieltä ylipäättään kritisoitiin tässä yhteydessä (239–241), useimmiten siksi, että se koetaan hankalaksi:

(239) *Täiesti mõttetu – kuidas seda üldse kirja panna, need üed ja õõd... Kui räägitakse, on täitsa piisavalt.*
Aivan älytöntä – miten ne edes pitäisi kirjoittaa, ne yyt ja õõt... Puhuminen riittää ihan hyvin.

(240) *Õõsi-ääsi nii palju. Pole nagu õige asi. Ja raske lugeda.*
Öitä ja äitä on niin paljon. Siinä on ikään kuin jotakin vialla. Ja sitä on vaikea lukea.

(241) *Kihnu kirjakeelt pole üldse vaja. Ei meeldi.*
Kihnun kirjakieltä ei tarvita lainkaan. En pidä siitä.

Eräs haastateltava vastustaa kaunokirjallisuuden kirjoittamista kihnuksi, mutta ehdottaa toisentyyppisten kirjojen laatimista (242). Kuten edellä kävi ilmi, hänen peräänkuuluttamansa sanakirja on sittemmin ilmestynyt: kihnun kielen sanakirja

julkaistiin tammikuussa 2017 (Leas et al. 2016). Se on saatavilla sekä painettuna että verkossa.

(242) *Pigem teaduslikus kirjanduses, ja mingi sõnaraamat.*

Mieluummin tieteellisessä kirjallisuudessa, ja jokin sanakirja.

Kyllä-vastaajistakin monet toteavat kihnun kirjakielellä lukemisen olevan vaikeata, mutta muutamat kertovat myös tottuneensa siihen (243 ja 244):

(243) *Raske lugeda, aga võiks ikka olla, kasvõi harjutamise mõttes. Ja huvitav on.*

[Kihnun kirjakieltä on] vaikea lukea, mutta voisi sitä kuitenkin olla, vaikka harjoittelumielessä. Ja on se kiinnostavaa.

(244) *Vaja otseselt ei ole, aga kui oleks raamatuid, siis loeks. Pole raske lugeda. Algul ond sedäsi, et vaatad – mitte midagi aru ei saa. Aga harjusin ära.*

Ei nyt sinänsä tarvita, mutta jos kirjoja olisi, lukisin niitä. Lukeminen ei ole vaikeaa. Aluksi on niin, että katsot – et ymmärrä yhtään mitään. Mutta sitten totuin.

Eräs haastatelluista vertaa tässäkin kohtaa Kihnun ja Võromaan tilannetta (245) (ks. myös esimerkkiä 209 edellä). Hänen hymyillen mainitsemansa Aapo Ilves on võrolainen runoa, proosaa ja näytelmiä kirjoittava kirjailija, kääntäjä, journalisti, taiteilija ja muusikko, joka kirjoittaa niin võroksi, setoksi kuin viroksikin.

(245) *Oleks selline uus ja tore asi... Olen kade võrokeste peale; aga lohutab see, et meil on elus kultuuri rohkem – nõukogude ajal oli ju isolatsioon, nüüd teadlik säilitamine. Aga võiks ju olla mõni Aapo Ilves, hoopis mingi uus ja kõrgem tase, millest unistada – aga pole tegijaid.* [Kihnunkielinen kaunokirjallisuus] olisi sellainen uusi ja kiva juttu... Olen kateellinen võrolaisille, mutta minua lohduttaa se, että meillä on enemmän elävää kulttuuria – neuvostoaikanahan olimme eristyksissä, ja nyt [kulttuuria] suojellaan tietoisesti. Mutta voisihan meillä olla joku Aapo Ilves, jokin aivan uusi ja korkeampi taso, josta haaveilla – mutta toteuttajia ei ole.

Jotkut mainitsevat kirjallisuudesta puhuttaessa lapset ja sen, että heillekin olisi mielenkiintoisempaa, jos kihnunkielisiä kirjoja olisi tarjolla enemmän (246 ja 247). Toisaalta todetaan, ettei kihnunkielisiä kirjoittajia ole näköpiirissä ja että kihnuksi kirjoittaminen on vaikeaa.

(246) *Võiks rohkem olla, lastel ka rohkem huvi – äkki hakkavad mandrilapsed ka lugema.*

Voisi olla lisää, lapsetkin kiinnostuisivat enemmän – kenties mantereen lapsetkin alkavat lukea.

(247) *Harri Jõgisalu* Maaleib on väga hea raamat, lapsed on selle kapsaks lugenud, kordustrüki oleks hädasti vaja. Õiges, puhtas kihnu keeles kirjutada on raske. Aga oleks tore, kui oleks rohkem – hariv on, ja säilitab keelt. Theodor Saare üks suuremaid teeneid ka... Aga kihnu kirjanikke pole näha.

Harri Jõgisalu *Maaleib* on todella hyvä kirja, lapset ovat lukeneet sen koirankorville – uusintapainosta tarvittaisiin kipeästi. On vaikea kirjoittaa oikeaa, puhdasta kihnun kieltä. Mutta olisi kiva, jos [kirjallisuutta] olisi enemmän – se on sivistävää, ja säilyttää kieltä. Se on myös yksi Theodor Saaren suurimmista saavutuksista... Mutta [uusia] kihnulaiskirjailijoita ei ole näköpiirissä.

Muutama haastatelluista valitsi vastausvaihtoehdon *en osaa sanoa*. Täsmennykset ovat melko samanlaisia kuin *kyllä*- ja *ei*-vastaajilla: kihnun kielellä lukeminen on vaikeaa mutta toisaalta lapset saattavat tottua siihen, kihnun kirjakielestä ei ole yksimielisyyttä tai haastateltavaa ei kiinnosta kirjallisuus erityisemmin.

Toiseen kirjallisuutta koskevaan kysymykseen (*pitäisikö kihnun kielellä tehdä hienoja lastenkirjoja?*) *kyllä*-vastauksia tuli selvästi enemmän, 49 kappaletta (81,7 % haastatelluista), ja *ei*-vastauksia vain yhdeksän (15 %). Lastenkirjakysymys oli kyselykaavakkeessa eri kohdassa kuin kysymys kihnun kielen käyttämisestä kirjallisuudessa ylipäätään, joten niitä ei käsitelty yhdessä myöskään haastatteluissa. On luonnollisesti mahdollista, että vastaukset olisivat erilaisia, jos kysymysten järjestys olisi ollut toinen.

Kihnunkielisiin lastenkirjoihin liittyvistä vastauksista – yhdistettynä moniin muihin kommentteihin haastattelujen eri kohdissa – jäi sellainen kokonaisvaikutelma, että lasten kihnun kielen taitoon ollaan valmiita panostamaan useammin ja eri tavoin kuin aikuisten. Lapset nähdään selvemmin kielen oppijoina, aikuiset kielen käyttäjinä.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
pitää tehdä hienoja kihnunkielisiä lastenkirjoja	49	81,7	9	15,0	4	6,7

Taulukko 23. Pidätkö seuraavaa väitettä oikeana? (Liite 1, A44.)

Kyllä-vastauksia on leijonanosa, noin 82 prosenttia vastauksista (esimerkit 248–252). Monet haastateltavat sanovat, että kirjoja pitäisi olla enemmän, ja he toteavat myös, ettei kirjoja synny ilman tekijöitä – ja rahaa. Jotkut täsmentävät, että nimenomaan pienille lapsille voisi tehdä kirjoja, toiset taas, että kirjat tai niiden määrät voisivat olla pienehköjä.

(248) *Võiks teha... nüüd ju aabets, ja varem ka Maaleib. Aga võiks olla rohkem.*
Voisi tehdä... Nythän on aapinen, ja *Maaleib* oli jo aiemmin. Mutta voisi olla enemmän.

(249) *Kui raha on, ja inimene, kes teeb.*
Jos on rahaa ja joku, joka tekee.

(250) *Väikestele jah, küll võivad olla.*
Pienille voi kyllä olla.

(251) *Siukseid pisemaid jah.*
Sellaisia pienempiä kyllä.

(252) *Mõned ikka võib teha.*
Muutamia ainakin voi tehdä.

Muutamat ovat sitä mieltä, että hienot lastenkirjat auttaisivat lapsia oppimaan lukemaan kihnun kirjakieltä (esimerkit 253–257). Kihnun kirjakielen lukemista pidetään yleensä vaikeana lapsillekin, mutta toisaalta sanotaan, että lapset jos ketkä voisivat sitä oppia. Esiin nousee myös oman kirjakielen tärkeys kielen säilyttämisen kannalta. Yhden haastateltavan alakouluikäinen lapsenlapsi kuunteli vierestä ja sanoi, että hänkin tutkisi mielellään kihnunkielisiä lastenkirjoja ja että hänestä olisi mukavaa, jos heillä olisi sellaisia kotona.

(253) *Lapsed õpiksid kohe lugema [kihnu keeles] – rohkem vaja kui täiskasvanutel.*
Lapset oppisivat heti lukemaan [kihnuksi] – he tarvitsevat [kirjoja] enemmän kuin aikuiset.

(254) *Siis nad harjuksid selle kirjpildiga kiiremini ära. Rõhk ka ju mingitel sõnadel teistmoodi kui eesti keeles ja nii edasi.*
Niin he tottuivat siihen kirjoitustapaan nopeammin. Painohan on myös joillakin sanoilla eri tavalla kuin virossa ja niin edelleen.

(255) *Lapsed on ikka see põhiline praegu, kellele on seda keeleõpet vaja.*
Pääasiassa lapsethan ne sitä kielenopetusta tällä hetkellä tarvitsevat.

(256) *Siis nad ei unusta neid sõnu ära. Aga eks nad teavad vanemate käest ka.*
Sitten he eivät unohda niitä sanoja. Mutta kyllähän he oppivat vanhemmilta myös.

(257) *Võiks ju olla, aga raske öelda... Pigem peaks kõnekeel olema – lastel on raske lugeda. Kuigi keele säilitamise seisukohalt on kihnu kirjakeelt ikka vaja.*
Voisihan niitä olla, mutta vaikea sanoa... [Kihnun] pitäisi mieluummin olla puhekieli – lasten on vaikea lukea sitä. Mutta kielen säilyttämisen kannalta kihnun kirjakieltä kyllä tarvitaan.

Pari *kyllä*-vastaajaa suhtautuu varauksella joko siihen, että kirjoja tehtäisiin tai siihen, että lapset lukisivat niitä (258 ja 259):

(258) *Võibolla mõni isegi loeks... Aga tead ju, lapsed vahivad ekraani.*
Ehkä joku jopa lukisi... Mutta tiedäthän sinä, että lapset tuijottavat ruutua.

(259) *Kui keegi teeks... Aga vaevalt, et nad teeavad.*
Jos joku tekisi... Mutta tuskin tehdään.

Kyllä ja ei -vastauksia on jokunen (esimerkit 260 ja 261). Näin vastanneet pitävät tärkeimpänä kihnun kielen suullista osaamista. Erään haastateltavan kouluikäinen tytär kommentoi, että olisi hauskaa, jos kirjoja olisi.

(260) *Aabetsast piisab, ja sellest, et laps ikka riäkidä oskab. Ja õpetamise metoodika jaoks on äkki vaja... Praegu õnneks väga ei häbeneta kihnu keelt.*

Aabets [= kihnunkielinen aapinen] riittää, ja se, että lapsi osaa puhua. Ja opettamisen metodiikan takia ehkä tarvitaan... Nykyään ei onneksi juurikaan hävetä kihnun kieltä.

(261) *Aga kirjutama pole vaja õpetada.*

Mutta kirjoittamaan ei tarvitse opettaa.

Ei-vastauksia ei juurikaan perustella eikä täsmennetä, paitsi kihnun kielen lukemisen vaikeudella (262) ja sillä, että kihnunkielinen aapinen, vuonna 2009 ilmestynyt *Aabets*, riittää (263):

(262) *Ei soovita – raske aru saada.*

En suosittele – [kihnun kirjakieltä] on vaikea ymmärtää.

(263) *Aitab Aabetsast.*

Aabets riittää.

Muutama haastateltava vastaa, ettei osaa sanoa, ovatko kihnunkieliset lastenkirjat tarpeellisia (esimerkit 264 ja 265). Joku pitää kirjojen tekemistä kalliina ja hieman turhana – riittää, että Kihnussa puhutaan kihnuu. Toinen taas epäilee, viitsivätkö lapset lukea edes yleisviroksi.

(264) *Kallis on. Piisab ka rääkimisest. Kihnus ta küll ei kao.*

Se on kallista. Puhuminenkin riittää. Kihnussa se [kihnun kieli] ei kyllä katoa.

(265) *Hea, kui ikka eesti keeleski viitsivad lugeda... Või no, äkki harjuvad ära.*

Hyvä, kun viitsivät lukea edes viroksi... Tai no, ehkä he tottuvat.

4.2.5 Kihnun kirjakieli

Sanalla kirjakieli (*kirjakeel*) haastateltavani tarkoittavat lähes aina standardiviroa, kuten seuraavissa esimerkkilauseissa (266 ja 267). Standardiviron muista nimityksistä kihnu-laisten puheessa kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2.1.

(266) *Kõik on ju kirjakeelt õppind, seda on kergem lugeda. [Kihnu keeles lugemisel] läeb kolõ kaua aega.*

Kaikkiihan ovat opiskelleet kirjakieltä, sitä on helpompi lukea. [Kihnuksi lukemiseen] menee kamalasti aikaa.

(267) *Vallamajas ikka kihnu keel, aga dokumendid ikka kirjakeeles.*

Kunnantalossa kyllä [puhutaan] kihnuu, mutta asiapaperit ovat kuitenkin kirjakielellä.

Nimenomaan kihnun kirjakielestä puhuttaessa haastateltavat käyttävätkin sekaan-
nuksien välttämiseksi useimmiten nimitystä *kihnu kirjakeel*, kuten esimerkissä (268):

(268) *Minul ei ole raskusi kihnu kirjakeele lugemisel, aga lastel ja vanadel võib olla.*
Minulla ei ole vaikeuksia lukea kihnun kirjakieltä, mutta lapsilla ja vanhuksilla voi olla.

Vaikka suurin osa haastattelukysymyksistä koskee puhuttua kieltä, kihnun kielen kirjallinen muoto tuli puheeksi useassa kohdassa. Usein näin tapahtui sanomalehdistä ja kirjallisuudesta keskusteltaessa: (269) onkin vastaus kysymykseen, pitäisikö kihnun kieltä käyttää sanomalehdissä, (270) taas siihen, pitäisikö sitä käyttää kauno-
kirjallisuudessa.

(269) *Väga raske on lugeda. Kihnu keel võiks jääda kõnekeeleks. Pole midagi kihnukeelse ajalehe vastu, aga ei kurvastaks, kui ära kaoks.*
Hyvin vaikea on lukea. Kihnun kieli voisi pysyä puhekielenä. Ei minulla ole mitään kihnunkielistä lehteä vastaan, mutten surisi, jos se lakkaisi ilmestymästä.

(270) *Harri Jõgisalu Maaleib on väga hea raamat, lapsed on selle kapsaks lugenud, kordustrukki oleks hädasti vaja. Õiges, puhtas kihnu keeles kirjutada on raske. Aga oleks tore, kui oleks rohkem – hariv on, ja säilitab keelt. Theodor Saare üks suuremaid teeneid ka... Aga kihnu kirjanikke pole näha.*

Harri Jõgisalun Maaleib on todella hyvä kirja, lapset ovat lukeneet sen koirankorville – uusintapainosta tarvittaisiin kipeästi. On vaikea kirjoittaa oikeaa, puhdasta kihnun kieltä. Mutta olisi kiva, jos [kirjallisuutta] olisi enemmän – se on sivistävää, ja säilyttää kieltä. Se on myös yksi Theodor Saaren suurimmista saavutuksista... Mutta [uusia] kihnulaiskirjailijoita ei ole näköpiirissä.

Kysymys kihnun kirjakielestä nousee esille muutamissa muissakin haastattelun kohdissa. Kirjakielen tarpeellisuus myös jakaa mielipiteitä. Eräs haastateltava sanoo suoraan, että oma kirjakieli on hänen mielestään turha (271).

(271) *Kihnu kirjakeelt pole üldse vaja. Ei meeldi.*
Kihnun kirjakieltä ei tarvita lainkaan. En pidä siitä.

Toinen taas on sitä mieltä, että kihnun kielen kirjallinen muoto voi olla hyvinkin tarpeellinen, esimerkiksi uusilla elämänaalueilla, joista hän hymyillen antaa esimerkiksi tietotekniikan (272). Tätä näkemystä voikin verrata siihen, että lähes ainoat ongelmat, joita haastateltavilla kihnun kielen puhumisen suhteen on, liittyvät juuri tällaiseen uuden ajan sanastoon (ks. luku 4.2.2, erityisesti esimerkit 70–72).

(272) *Arvutikeel oleks lahe!*
Tietokonekieli olisi kiva!

Kirjakieltä sivutaan myös kohdassa, jossa kysytään viranomaisissa asioinnista ja kihnun kielen käytöstä sen yhteydessä. Moni haastateltava sanoo, että jos viranomainen

on kotoisin Kihnusta, hänen kanssaan voi asioida kihnuksi, mutta viralliset asiakirjat ovat joka tapauksessa yleisviroksi (273). Niissä ei kihnun kirjakieltä tarvitsisi eikä edes voisi käyttää.

(273) *Paberid nagunii kirjakeeles. Raske on kihnu keelt lugeda, nii palju õ-sid ja igasugu tähti sisse topitud.*

[Asia]paperit ovat joka tapauksessa kirjakielellä. Kihnun kieltä on vaikea lukea, siihen on tungettu niin paljon õ:ita ja kaikenlaisia kirjaimia.

Myös koulukysymykset herättivät keskustelua kihnun kirjakielestä (274 ja 275). Monet mainitsevat tässäkin kohtaa sen, että kihnun kieltä on vaikea lukea ja kirjoittaa. Yleisviron osaamisen tärkeys nousee myös esiin, samoin se, ettei kihnun kirjakielestä olla päästy vielä täysin sopuun. Moni myös sanoo, että kihnun kielen kirjoittaminen tuntuu vieraalta ja väärältä, koska se on aina ollut vain puhuttu kielimuoto.

(274) *Jah, aga kõigepealt peaks ta saama eesti keele õigekeelsuse selgeks. Praegu vist teisest klassist tuleb juba kihnu keel – see on okei. Aga väga raske on kihnu keeles kirjutada. Unesco värgiga hakati kihnu kirjakeele asja ajama.*

Mutta ensin hänen pitäisi oppia kunnolla viron oikeinkirjoitus. Nykyään kihnun kieli tulee kai jo toisella luokalla – se on okei. Mutta kihnuksi on hyvin vaikea kirjoittaa. Unescon myötä ruvettiin edistämään kihnun kirjakieltä.

(275) *Koolis on kihnu keelt vähe. Ja kihnu kirjakeele üle vaieldakse. Mul ka läheb aega lugemiseks, raske on. Aabetsa lood meeldivad.*

Koulussa on vain vähän kihnun kieltä. Ja kihnun kirjakielestä kiistellään. Lukeminen vie minullakin aikaa, on hankalaa. Pidän *Aabetsin* [kihnunkielisen aapisen] tarinoista.

Yksi haastateltava puolestaan näkee oman kirjakielen mahdollisesti tärkeimpänä kihnun kieltä säilyttävänä tekijänä. Hän on myös yksi niistä, joiden mielestä kirjakieli on mahdollista omaksua, varsinkin sitten kun sen kehittämisessä on päästy riittävän pitkälle. Esimerkki (276) on vastaus kysymykseen kihnun kielen elinvoimaisuudesta, jota käsitellään tarkemmin luvussa 4.3.1.

(276) *Keel on kadumas – isegi kihnlased vaidlevad teatud sõnade üle. Aga kui keskenduda, saab aru küll kihnu kirjakeelest. Ja kui kõik ükskord paika pannakse ja kokku lepatakse, siis on kergem ja siis hakkab ta külge. Ilma kirjakeelekaob kihnu keel ära. Noored lähevad ju ära... Kirjakeelt oleks kähku vaja.*

Kieli on katoamassa – jopa kihnulaiset kiistelevät tietyistä sanoista. Mutta jos keskittyy, ymmärtää kyllä kihnun kirjakieltä. Ja kun kaikki jonakin päivänä lyödään lukkoon ja sovitaan, tilanne helpottuu ja kirjakielen voi oppia. Ilman kirjakieltä kihnun kieli katoaa. Nuorethan lähtevät saarelta... Kirjakieli tarvittaisiin pian.

Kirjakielen merkitystä paikallisten kielimuotojen säilymiselle ei juurikaan käsitellä Eichenbaumin ja Koreinikin (2008) tutkimusraportissa. Tutkimuksen teoreettista

taustaa käsittelevässä luvussa sivutaan kirjakielen merkitystä kielten säilymiselle ylipäätään (mts. 9). Tästä kerron lyhyesti luvussa 2.2.

4.3 Kihnulaiset kielen säilyttäjinä

Kihnussa vuonna 2009 tekemieni kenttätöiden jälkeen päällimmäinen vaikutelmani oli, että kihnulaiset suhtautuvat myönteisesti kielimuotonsa säilymiseen ja säilyttämiseen. Se on heille tärkeää, ja he myös kokevat sen olevan mahdollista. Lisäksi monilla heistä on jokin mielipide tai mielikuva siitä, miten kihnun kielen säilymistä voisi edistää. Tätä vaikutelmaa tukee myös keräämäni aineisto.

4.3.1 Kihnulaisten arviot kielensä elinvoimaisuudesta

Kysyin haastateltavilta, mitä mieltä he ovat puhumansa paikallisen kielimuodon elinvoimaisuudesta.

	N	%
5 elinvoimainen	28	46,7
4	10	16,7
3	18	30,0
2	6	10,0
1 käytännössä kadonnut	0	0,0

Taulukko 24. Onko kihnun kieli mielestäsi...? (Liite 1, A30.)

Lähes puolet haastatelluista (28 henkeä, 46,7 %) valitsi numeron viisi, mikä merkitsee heidän olevan sitä mieltä, että kihnun kieli on elinvoimainen. Seuraavaksi eniten vastattiin numerolla kolme, joka on asteikon puolivälissä (18 vastaajaa, 30 % haastatelluista). Kukaan vastanneista ei ole sitä mieltä, että kihnun kieli olisi käytännössä kadonnut, mutta kuuden vastaajan mukaan se on hiipumassa tai uhanalainen. Vastausten määrä on 60:n sijaan 62 ja prosentit ylittävät sadan, koska eräs vastaajista vastasi numeroilla 2–3 ja eräs toinen puolestaan 3–4. Vastauksissa on melko paljon hajontaa, samoin perusteluissa.

Yleisin yksittäinen perustelu kihnun kieltä elinvoimaisena pitävillä on se, että koulussa opetetaan kihnun kieltä; koulun tai kihnun kielen oppikirjojen olemassaolon

mainitsee tässä yhteydessä 10 haastateltavaa (paikallisen kielimuodon käyttämisestä kouluopetuksessa kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2.4.1). Vastaajilla tuntuu siis riittävän uskoa siihen, että lapset todella oppivat koulussa käyttämään paikallista kieltä, tai että heidän kotona omaksumansa kielitaito vahvistuu kouluopetuksen myötä siinä määrin, että se vaikuttaa kielen tulevaisuudennäkymiin.

Toinen yleinen perustelu on se, että kieltä ylipäätään käytetään ja puhutaan Kihnussa. Monet mainitsevat myös kielestä tunnetun ylpeyden ja sen, että kielimuoto on nykyisin suosittu tai arvostettu (joko Kihnussa tai ylipäätään Virossa). Nämä asiat myös liittyvät toisiinsa: se, että kihnun kieltä opetetaan koulussa kertoo siitä, että yhteisö, ja virolainen yhteiskunta laajemminkin, arvostaa paikallista kielimuotoa ja haluaa edesauttaa sen säilymistä.

Seuraavissa vastauksissa (esimerkit 277 ja 278) yhdistyvät useat edellä mainituista perusteluista:

(277) Rahvast on piisavalt, ja koolis õpetatakse. Vahepeal oli raskem aeg, aga nüüd on jälle popiks läinud.

Väkeä on tarpeeksi, ja koulussa opetetaan [kihnun kieltä]. Välillä oli vaikeampia aikoja, mutta nyt [kielestä] on taas tullut suosittu.

(278) Kui juba need kihnu keele õpikud on, ja titest peale hakkavad kihnu keeles rääkima... Ei tohigi lastega linnakeeles rääkida.

Nyt kun on niitä kihnun kielen oppikirjoja, ja [lapset] rupeavat vauvasta saakka puhumaan kihnua... Ei lasten kanssa saakaan puhua kaupunkikieltä.

Kouluopetuksen ja kihnun kielen arvostuksen lisääntymisen lisäksi myös Unesco (josta lisää luvussa 4.3.3) kihnunkieliset laulut, häät ja muut perinteet mainitaan kielen elinvoimaisuutta tukevinä asioina (279):

(279) Rohkem ikka peetakse lugu. Lapsed ka õpivad koolis. Unesco... Rahvariided ka, pulmad, laulud, traditsioonid, kõik viib asja edasi.

Enemmän kyllä arvostetaan [kihnun kieltä]. Lapsetkin opiskelevat [kihnua] koulussa. Unesco... Kansanpuvut myös, häät, laulut, perinteet, kaikki se edistää asiaa.

Koulun tärkeyden kielen säilymisen kannalta mainitsee myös moni, joka valitsi asteikolla numeron neljä (esimerkit 280 ja 281):

(280) Lapsed koolis ka õpivad; ehk läheb edasi.

Lapset oppivat koulussakin [kihnua]; kyllä [kieli] varmaan säilyy.

(281) Praegu on ta veel elujõuline, aga vahepeal oli tendents, et vanemad rääkisid lastega kirjakeeles. Aga nüüd on ju koolis ka kihnu keel, nii et küll ta mõnda aega püsib.

Nyt se on vielä elinvoimainen, mutta välillä oli sellainen tendenssi, että vanhemmat puhuivat lasten kanssa kirjakieltä [eli yleisviroa]. Mutta nythän on koulussakin kihnua, niin että kyllä se jonkin aikaa säilyy.

Jotkut ovat kuitenkin huolissaan standardiviron vaikutuksesta (esimerkki 282). Eräs haastateltavista kertoo tilanteen kuitenkin olevan nyt hieman parempi, kun koulussa ja päiväkodissakin käytetään yleisviron lisäksi myös paikallista kielimuotoa, toisin kuin aiemmin. Kihnulaisten ja mannerviroilaisten seka-avioliittojen myötä lapset kuitenkin kuulevat yhä enemmän myös yleisviroa, ja yleisvironkieliset sanat tunkeutuvat haastateltavan mukaan myös kihnun kieleen.

(282) *Vahepeal oli isegi hääbumise oht, sest kool ja lasteaed olid eesti keeles, aga nüüd viimase kolme-nelja aasta jooksul on tulnud see, et seal on ka kihnu keel. Ja paljud lapsevanemad räägivad mandrikeeles, eriti siis, kui üks vanem on mandril. Mandrikeelt tuleb nii palju sisse, uut sõnavara, et seda päris puhast kihnu keelt ei saagi enam olema.* Välillä oli peräti [kihnun kielen] häviämisen uhka, koska koulu ja päiväkotit olivat vironkielisiä, mutta nyt viimeisten kolmen-neljän vuoden aikana on tullut se, että sielläkin käytetään kihnua. Ja monet vanhemmat puhuvat mantereen kieltä, erityisesti silloin, jos toinen vanhemmista on mantereelta. Mantereen kieltä ja sen myötä uutta sanastoa tulee kihnuun niin paljon, ettei sitä täysin puhdasta kihnun kieltä enää tule olemaankaan.

Keskimmäinen numero, kolme, on toiseksi yleisin vastaus. Näin vastaa 18 haastateltavaa, joista 14 perustelee vastaustaan. Perusteluissa nousee esiin positiivisiakin asioita, muun muassa se, että kodeissa puhutaan edelleen kihnua lapsille, ja että kihnun kielen oppikirjoja on tehty. Lähes kaikkia numeron kolme valinnoita huolettaa kuitenkin standardiviron vaikutus lähinnä lasten ja nuorten kielenkäyttöön. Vastaajat kokevat yleiskielen vaikutuksen lisääntyneen muun muassa television, internetin ja mantereella opiskelun tai työskentelyn vaikutuksesta, mutta myös seka-avioliittojen ja muualta Kihnuun muuttaneiden vuoksi (283–285).

(283) *Lapsed räägivad küll kogu aeg kodus kihnu keelt, aga vanad sõnad kaovad ära, samuti intonatsioon. Kirjakeele mõju on tugev – internet, TV, välismaailm.* Lapset puhuvat kyllä koko ajan kihnua kotona, mutta vanhat sanat katoavat, samoin intonaatio. Kirjakielen [= yleisviron] vaikutus on voimakas – on internet, TV, ulkomaailma.

(284) *Segaabelusid palju, kirjakeeleoskajaid hakkab juurde tulema, sest mandri pealt tuleb inimesi. Tekib segakeel, ja kihnu keel muutub.* Seka-avioliittoja on paljon, kirjakielenosaajia [eli yleisvironpuhujia] rupeaa tulemaan lisää, koska mantereelta tulee ihmisiä. Syntyy sekakieli, ja kihnun kieli muuttuu.

(285) *Noored enam ei räägi – suhtlemine välismaailmaga mõjutab, ja mandrilapsi tuleb kogu aeg. Aga päris ära ei kao... või vähemalt saab aeglustada.* Nuoret eivät enää puhu – kanssakäyminen ulkomaailman kanssa vaikuttaa, ja [Kihnuun] tulee koko ajan lapsia mantereelta. Mutta ei [kihnun kieli] kokonaan katoa... tai ainakin [katoamista] voi hidastaa.

Pessimistisimmin kihnun kielen elinvoimaisuuteen suhtautuvat kuusi haastateltua valitsivat numeron kaksi (edellä mainitulla asteikolla yhdestä viiteen, jossa 1 = käytännössä kadonnut, 5 = elinvoimainen). Hekään eivät siis ole sitä mieltä, että kihnun

kieli olisi täysin kadonnut, mutta hiipumisen uhkaa pidetään yleisesti ottaen suurena (286 ja 287).

(286) *Hääbumas. Üsna tõsine küsimus, oht on kahtlemata olemas. Mandrikultuur surub peale, palju segaabielusid – suhtluskeeleks mandrikeel.*

[Kieli on] hiipumassa. Aika vakava kysymys: vaara on epäilemättä olemassa. Mantereen kulttuuri puskee päälle, seka-avioliittoja on paljon – ja niissä kanssakäyminen tapahtuu mantereen kielellä.

(287) *See vist ikka kaob ära – noored pered ju räägivad lastega kirjakeeles. Ja Kihnu koolis õpetavad siis kihnu keelt... Naljakas.*

Kyllä se varmaan katoaa – nuorissa perheissä hän puhutaan lasten kanssa kirjakieltä [= yleisviroa]. Ja Kihnun koulussa sitten opetetaan kihnu... Hassua.

Eräs numeron kaksi valinneista näkee kielen tilanteessa kuitenkin toivoa: pelastukseksi voisi koitua kihnun kirjakieli (288). Kyseessä on tämän kysymyksen yhteydessä yksi harvoista vastauksista, joihin sisältyy konkreettinen ehdotus alueellisen varieteetin tilanteen parantamiseksi. Lisää tämänkaltaisia vastauksia käsitellään luvussa 4.3.3.

(288) *Keel on kadumas – isegi kihnlased vaidlevad teatud sõnade üle. Aga kui keskenduda, saab aru küll kihnu kirjakeelest. Ja kui kõik ükskord paika pannakse ja kokku lepatakse, siis on kergem ja siis hakkab ta külge. Ilma kirjakeelekaob kihnu keel ära. Noored lähevad ju ära... Kirjakeelt oleks kähku vaja.*

Kieli on katoamassa – jopa kihnulaiset kiistelevät tietyistä sanoista. Mutta jos keskittyy, ymmärtää kyllä kihnun kirjakieltä. Ja kun kaikki jonakin päivänä lyödään lukkoon ja sovitaan, tilanne helpottuu ja kirjakielen voi oppia. Ilman kirjakieltä kihnun kieli katoaa. Nuorethan lähtevät saarelta... Kirjakieli tarvittaisiin pian.

4.3.2 Onko kielen säily(ttä)minen tärkeää?

Peräti 59 vastaajaa 60:stä vastaa myöntävästi kysymykseen siitä, pitäisikö kihnun kielen säilyä / pitäisikö kieltä säilyttää (liite 1, A31). Noin kolmasosa heistä myös perustelee vastaustaan – jotkut hyvinkin monisanaisesti – tai lisäämällä esimerkiksi ”selvähän se”, ”aivan varmasti” tai ”voisihan se olla hyvä”.

Osa perusteluista tai täsmennyksistä sisältää laajoja periaatteellisia toteamuksia, kuten että kihnun kieltä ei voi säilyttää keinotekoisesti ulkopuolelta tulevilla määräyksillä, vaan kihnulaisten pitää itse haluta säilyttää kielensä (289), tai että kullakin kansalla on oma kielensä (290). Kansalla tarkoitetaan tässä tapauksessa kihnulaisia.

(289) *Aga kunstlikult ei saa; vägev oleks, kui säiliks; ise peavad tahtma.*

Mutta keinotekoisesti ei voi; olisi hienoa, jos [kihnun kieli] säilyisi; [kihnulaisten] pitää itse haluta.

(290) *Igal rahval oma keel.*
Joka kansalla on oma kieli.

Muita tämäntyyppisiä perusteluja paikallisen kielimuodon säilymisen tai säilyttämisen tärkeydelle on esimerkiksi se, että kielestä on huolehdittava, sillä se kuuluu kihnulaiseen kulttuuriin (291), tai että kihnun kieli on tärkeä ja erityinen osa Kihnun saarta (292 ja 293). Toisaalta tuodaan esiin sekin, että kihnun kieli rikastaa viroa (294).

(291) *Kultuuri peab säilitama, ja keel, või murrak, on selle osa.*
Kulttuuri pitää säilyttää, ja kieli tai murre on sen osa.

(292) *See nagu Kihnu omapära siin.*
Sehän on Kihnun erikoisuus.

(293) *Mis Kihnu see ilma kihnu keeleta oleks?*
Mikäs Kihnu tämä ilman kihnun kieltä olisi?

(294) *See rikastab ju eesti keelt.*
Sehän rikastaa viron kieltä.

Jotkut ovat sitä mieltä, että alueellinen varieteetti säilyy riippumatta siitä, pidetäänkö sen säilymistä tai säilyttämistä tärkeänä (esimerkit 295–299, joissa ”se” viittaa kihnun kieleen). Kaikista tällaisista vastauksista ei ilmene selvää syytä mielihiteelle. Rivien välistä saattaa lukea, että joissakin tapauksissa syynä on haastateltavan mielestä esimerkiksi paikallisen kielimuodon vankka prestiisi, toisissa tapauksissa taas se, että lapsille opetetaan paikallista kieltä heidän taustastaan riippumatta. Näiden onkin myös monissa kielisosiologisissa tutkimuksissa todettu olevan tärkeitä kieltä säilyttäviä tekijöitä (ks. esim. luvussa 2.1 mainittuja tutkimuksia).

(295) *Ta seisab alles, ei kao kusagile.*
Se pysyy eikä katoa minnekään.

(296) *See on sajandeid seisnud, ehk ei kao kohe ära.*
Se on pysynyt vuosisatoja eikä varmaankaan katoa ihan heti.

(297) *Ta jääbki praeguse prognoosi järgi paljudeks aastateks.*
Tämänhetkisen ennusteen mukaan se säilyykin vielä vuosia.

(298) *Ta elabki edasi – ta lihtsalt on. Kui mõni kihnlane on paar nädalat linnas olnud ja hakkab linnakeelt rääkima, kõik naeravad teda. Vahest harva juhtub nii.*
Kyllä se säilyykin – se vain on. Kun joku kihnulainen on ollut pari viikkoa kaupungissa ja alkaa puhua kaupunkikieltä, kaikki nauravat hänelle. Sellaista sattuu joskus harvoin.

(299) *See säilib, kas tahad või ei taha. Suur pluss on see, et mandrilastele ka õpetatakse lasteaia kihnu keelt.*

Se säilyy, halusitpa tai et. Suuri plussa on se, että mantereelta muuttaneille lapsillekin opetetaan päiväkodissa kihnua.

4.3.3 Keinoja kihnun kielen säilyttämiseksi

Haastatelluilta ei suoraan kysytty keinoja kihnun kielen säilyttämiseksi, mutta moni tarjosi niitä siitä huolimatta, joko *pitäisikö kihnun kieli säilyttää* -kysymyksen tai *kihnun kielen suojelemiseksi ei tarvitse tehdä mitään* -väittämän yhteydessä, harvemmin myös jossain muussa keskustelun kohdassa.

Pitäisikö kihnun kieli säilyttää -kysymyksen *kyllä*-vastausten (ks. myös 4.3.2) perusteluissa usein esille nousevat keinot voi jakaa kuuteen ryhmään:

(1) Uusien kihnulaisten syntyminen auttaisi asiaa.

Tästä voinee päätellä vastaajien olevan – enemmän tai vähemmän tietoisesti – sitä mieltä, että Kihnussa puhutaan lapsille kihnun kieltä. Mielipide on toisaalta linjassa sen kanssa, että monet haastateltavat, joilla on omia lapsia, sanovat puhuvansa paikallista kielimuotoa näiden kanssa jatkuvasti (ks. tarkemmin lukua 4.2.3.1). Perustelusta kuultaa läpi myös se aivan oikea käsitys, että kielen puhuminen lapsille edistää sen säilymistä. Toinen mahdollinen – joskin synkempi – tulkinta on se, että vastaustaan näin perustelleet uskovat, asiaa kenties sen tarkemmin pohtimatta, että kihnulaisten suurempi määrä itsessään vaikuttaisi myönteisesti kielen säilymiseen.

(2) Kihnun lastentarhassa pitäisi käyttää kihnun kieltä ja opettaa sitä myös Manner-Virosta muuttaneille lapsille.

Joidenkin haastateltujen mukaan tätä tapahtuukin jonkin verran. Paikallisen kielimuodon tai vähemmistökielen käyttäminen lastentarhassa on myös eri puolilla maailmaa hyväksi havaittu keino auttaa kieltä siirtymään sukupolvelta toiselle: etenkin niin kutsutuilla kielipesillä, joissa lapsille puhutaan johdonmukaisesti pelkästään vähemmistökieltä, on saavutettu kielten säilyttämisessä ja elvyttämisessä hyviä tuloksia. Lapset voivat tulla kielipesään, vaikka he eivät aluksi osaisi vähemmistökieltä lainkaan (ks. esim. Pasanen 2015: 202). Kihnussa ei ole kielipesää, eikä sellaista tietääkseni myöskään suunnitella.

(3) Kihnun koulussa pitäisi opettaa ja käyttää kihnun kieltä.

Tästä oli myös eriäviä näkemyksiä, mutta ne tulivat enimmäkseen esiin jossakin muussa haastattelun kohdassa. Kouluopetuksen edullinen vaikutus kielen säilymiselle

vaikuttaa seikalta, jonka moni ymmärtää, vaikka kihnun kielen käyttö koulukielenä jakaakin mielipiteitä.

(4) Kihnun kielen pitäisi olla ”muodissa” ja ihmisten pitäisi arvostaa sitä.

Tämäkin on erittäin tärkeä asia. Jos ihmiset eivät arvosta kieltään, he eivät myöskään puhu sitä, eikä se näin ollen siirry seuraavalle sukupolvelle.

(5) Jos kulttuurihenkilöt ja muut tärkeät yhteisön jäsenet käyttävät kihnun kieltä, he toimivat esikuvana muille kihnulaisille.

Tämä liittyy kohtaan 4. Arvostetut yhteisön jäsenet voivat omalla esimerkillään näyttää pitävänsä kihnun kieltä tärkeänä ja näin kannustaa muitakin käyttämään paikallista kieltä.

(6) Kihnun kielen kirjoittaminen olisi toisaalta tärkeää, mutta se tuntuu vieraalta, sillä kihnu on niin kauan ollut lähinnä puhuttu kieli, minkä lisäksi kirjakiielestä väitellään kiivaasti.

Moni haastateltava ajatteli kirjallisen muodon tukevan kihnun kielen säilymistä. Samaan hengenvetoon he saattoivat kuitenkin todeta, että kihnun kirjakielen käyttäminen on helpommin sanottu kuin tehty, sillä vaikka kihnulainen (kieli)yhteisö on hyvin pieni, paikallisen kielimuodon standardisointia koskevat ristiriidat ovat suuria.

Eräs haastatelluista vastaa hyvin perusteellisesti kysymykseen kihnun kielen säilyttämisestä (esimerkki 300). Hän on sitä mieltä, että kieli pitäisi säilyttää, mutta aihe on hankala – säilyttäminen ei saisi olla keinotekoista, kuten hän asian ilmaisee: Keinotekoisuuteen liittyy hänen mielestään kihnun kielen kirjoittaminen, jota hän vierastaa, kieli kun on vanhastaan periytynyt suullisesti. Lisäksi haastateltava suhtautuu kriittisesti siihen, ettei kihnun kirjakielen säännöistä tunnuta päästävän yksimielisyyteen. Myös kouluopetus tuntuu hänestä huonolta ajatukselta, vaikka se voikin lisätä kielimuodon arvostusta.

(300) Aga see säilitamise teema on keeruline, see ei peaks olema kunstlik säilitamine. Näiteks keeleteadlased ütlevad, et keelt peaks kirjutama, siis ta säiliks, aga see tundub nii võõristav – keel on ikka suuliselt pärandunud. Kirjapildi reeglite jms üle on olnud tohutult vaidlus, ka häälduse üle, ja kuidas ta peaks välja nägema. Ja need, kelle arvamust ei arvestata, solvuvad. Tihti on 50–50. Ka see, et koolis õpitakse kihnu keelt, tundub vale ja võõristav – kas siis sellest ei piisa, et vanemad räägivad. Kuigi koolis õpetamise mõju võib olla hea ka – prestiiž tõuseb ja vanaaegsed sõnad lähevad uuesti käibele.

Mutta säilyttäminen on hankala aihe, koska säilyttäminen ei saisi olla keinotekoista. Esimerkiksi kielitieteilijät sanovat, että kieltä pitäisi kirjoittaa, niin se säilyisi, mutta vierastan sitä ajatusta – [kihnun] kieli on aina siirtynyt eteenpäin suullisesti. Kirjoitustavan säännöistä ynnä muusta on väitelty kamalasti, myös ääntämisestä ja siitä, miltä [oikeinkirjoituksen] pitäisi näyttää. Ja ne, joiden mielipidettä ei oteta huomioon,

loukkaantuvat. Usein [mielipiteet jakautuvat] 50–50. Myös se, että koulussa opiskellaan kihnun kieltä, tuntuu väärältä ja oudolta – eikö muka riitä, että vanhemmat puhuvat. Vaikka kouluopetuksen vaikutus voi olla hyväkin – arvostus nousee ja vanhanaikaisia sanoja aletaan taas käyttää.

Sama haastateltava jatkaa, että alueellisen varieteetin opettaminen koulussa voi myös avata vanhempien silmät kielen tärkeydelle (esimerkki 301). Tärkeitä ovat myös arvostetut yhteisön jäsenet, jotka voivat omalla esimerkillään tehdä paljon paikallisen kielimuodon hyväksi. Haastateltava mainitsee myös lastentarhat ja sen, että lapset suhtautuvat kieleen pragmaattisesti: he puhuvat sitä kieltä mitä leikkitoveritkin. Hänen vastauksessaan esille tulevat seikat ovat sellaisia, jotka toistuvat myös monien muiden haastateltujen mielipiteissä.

(301) *Paljud vanemad püüavad lastega kirjakeelt rääkida; kool aitabki aru saada, et kihnu keel on ka tähtis ja seda võiks lastele rääkida. See kooliteema tekitab palju vaidlusi ja riidu kogukonnas. Ja kui tähtsad kultuuritegelased ja kogukonnaliidrid hoiavad keelt, hoiavad vanemad ka. Keelest rääkimine on ka mõju avaldanud. Lasteaias on ka tehtud teavitustööd, et võiks ikka kihnu keelt kasutada, muidu domineerib eesti keel. Aga läheb vist ikka paremaks. Lastel oleneb keelekasutus mänguseltskonnast – räägivad nii ja naa – kui seltskonnas on mõni mandrilaps, siis varem ei vahetatud keelt, nüüd võibolla rohkem. Aga omavahel ikka kihnu keeles.*

Monet vanhemmat yrittävät puhua lastensa kanssa kirjakieltä [= yleisviroa]; koulu auttaakin heitä ymmärtämään, että kihnun kieli on myös tärkeä ja sitä voisi puhua lapsille. Nämä kouluasiat aiheuttavat paljon kiistoja ja riitoja yhdyskunnassa. Ja kun tärkeät kulttuuripersonat ja yhteisön johtohahmot pitävät [kihnun] kielestä huolta, pitävät vanhemmat myös. Kielestä puhumisella on myös ollut vaikutusta. Päiväkodissakin on tehty valistustyötä, että siellä voisi käyttää kihnua, muuten viro dominoi. Mutta parempaan suuntaan ollaan varmaan menossa. Lapsilla kielenkäyttö riippuu leikkiseurasta – puhuvat sitä ja tätä – kun seurassa on joku mantereelta muuttanut lapsi, aiemmin [= pari vuosikymmentä sitten] lapset eivät vaihtaneet kieltä, nyt ehkä enemmän. Mutta keskenään [kihnulaislapset puhuvat] kyllä kihnua.

Kihnun kielen suojelemiseksi ei tarvitse tehdä mitään -väitteeseen yleisin vastaus – 76,7 %, 46 haastateltavaa – on *ei pidä paikkaansa* (taulukko 25). Vain 10 % on samaa mieltä väitteestä, 11,7 % ei osaa sanoa. Väite on kielteisessä muodossa, jolloin kielteinen vastaus on sisällöltään myönteinen, ja vastaajan mielestä kieltä pitää suojella.

	kyllä		ei		eos	
	N	%	N	%	N	%
kihnun kielen suojelemiseksi ei tarvitse tehdä mitään	6	10,0	46	76,7	7	11,7

Taulukko 25. Pidätkö seuraavaa väitettä oikeana? (Liite 1, A50.)

Osa vastaajista kokee kielen suojelemisen tärkeäksi, muttei osaa sanoa, mitä sen eteen tulisi tehdä, eikä tätä myöskään kysytty. Monet haastateltavista kuitenkin perustelevat tai täsmentävät vastaustaan jollakin tavalla. Seuraavassa olen ryhmitellyt lainaukset neljään osioon sen mukaan, mikä niissä mainitaan kihnun kieltä suojelevana tai säilyttävänä tekijänä.

(1) Kihnun kielen/kielellä opettaminen koulussa (302–308):

(302) *Päris sunduslikult pole vaja. Peaasi, et inimesed ise räägivad, siis elab keel edasi küll. Ja tulevik on hea, sest koolis õpetatakse, ja see on hea asi.*

Pakottaa ei sentään tarvitse. Pääasia, että ihmiset itse puhuvat, niin kieli säilyy kyllä. Ja tulevaisuus on hyvä, koska **koulussa** opetetaan [kihnua], ja se on hyvä asia.

(303) *Kool, pered kodus, et läheks põlvest põlve edasi.*

Koulu, perheet kotona, jotta [kieli] siirtyisi sukupolvelta toiselle.

(304) *Õpetada on vaja, ja põlvest põlve edasi anda.*

[Kihnun kieltä] pitää **opettaa** ja siirtää sukupolvelta toiselle.

(305) *Muidu kaob ära. Noortele tuleb õpetada, koolis ka.*

Muuten [kieli] katoaa. Nuorille pitää opettaa, **koulussa** myös.

(306) *On ikka vaja. Keel peab kooli sisse jääma.*

On kyllä tarpeen. Kieltä pitää jatkossakin opettaa **koulussa**.

(307) *Koolis õpetatakse lastele, ja mis seal ikka, kihnlane räägib ikka kihnu keelt, linnainimene linnakeelt.*

Koulussa opetetaan lapsille [kihnua], eikä siinä ole mitään ihmeellistä, kihnulainen puhuu joka tapauksessa kihnu, kaupunkilainen kaupunkikieltä.

(308) *Soodustada koolis õppimist kihnu keeles, ja lasteaias ka.*

Täytyy suosia kihnunkielistä opiskelua koulussa, ja päiväkodissa myös.

Kihnun kielen opettaminen tai kihnunkielisten oppituntien tarjoaminen nähdään tärkeänä, mutta samalla saatetaan korostaa, ettei paikallisen kielimuodon opiskelun välttämättä tarvitse tai kannata olla pakollista. Kouluopetusta pidetään toisaalta hyvin luonnollisena asiana, koska kihnun kielen käyttö kuuluu saarelle.

(2) Kihnun kielen puhuminen (309–314):

(309) *Päris sunduslikult pole vaja. Peaasi, et inimesed ise räägivad, siis elab keel edasi küll. Ja tulevik on hea, sest koolis õpetatakse, ja see on hea asi.*

Pakottaa ei sentään tarvitse. Pääasia, että ihmiset itse **puhuvat**, niin kieli säilyy kyllä. Ja tulevaisuus on hyvä, koska koulussa opetetaan [kihnua], ja se on hyvä asia.

(310) *Kool; pered kodus; et läheks põlvest põlve edasi.*

Koulu, **perheet kotona**, jotta [kieli] siirtyisi sukupolvelta toiselle.

(311) *Edasi rääkida!*

Täytyy jatkaa [kihnun kielen] **puhumista!**

(312) *Õpetada on vaja, ja põlvest põlve edasi anda.*

[Kihnun kieltä] pitää opettaa ja **siirtää sukupolvelta toiselle.**

(313) *Vägisi ei saa. Kihnu keel on kodune suhtlemiskeel.*

Väkisin ei voi. Kihnun kieltä **käytetään kodeissa.**

(314) *Keelt peab rääkima, et ta säiliks. Unesco ka nõuab.*

Kieltä **on puhuttava**, jotta se säilyisi. Unescokin vaatii sitä.

Myös puhumista – perheissä ja ylipäättään – pidetään tärkeänä paikallista kielimuotoa säilyttävänä tekijänä. Näissäkin vastauksissa korostuu se, että pakottaminen ei kuitenkaan ole tarpeellista eikä suotavaa.

(3) Kihnunkieliset kirjat ja tiedotusvälineet (315–319):

(315) *Ikka tarvis, uudised, lugõmikud jne.*

Kyllä täytyy [tehdä jotain kielen säilyttämiseksi], **uutisia, lukukirjoja** jne.

(316) *Ja palju on tehtud ka. Võiks rohkem ka teha: noortele-lastele raamatud, kiriapildi juurutamine.*

Ja paljon on myös tehty. Voisi tehdä enemmänkin: **kirjoja lapsille ja nuorille**, jotta kirjoitustapa juurtuisi.

(317) *Midagi võiks olla, mis soodustab kihnu keele kasutust – lasteraamatud,*

teadmeteosed ka kihnu keeles, väiksed jupid, muidu väsib lugeja ära.

Voisi olla jotain, mikä edistäisi kihnun kielen käyttöä – **lastenkirjoja** ja **tietokirjoja** myös kihnuksi, lyhyitä pätkiä, muuten lukija väsyy.

(318) *Võimalikult palju raamatuid jms. Seni, kuni Kihnu jääb, ja pulmad, riided jne, jääb ka keel.*

Mahdollisimman paljon **kirjoja** yms. Kieli säilyy yhtä kauan kuin Kihnu, ja hää, [perinteiset] vaatteet jne.

(319) *Saated jne, see tõstab populaarsust, siis äkki räägivad rohkem.*

[Kihnunkieliset] **ohjelmat** jne., sellaiset lisäävät [kielen] suosiota, ja sitten sitä ehkä puhutaan enemmän.

Kihnunkielisistä kirjoista, lehdistä, radio- ja televisio-ohjelmista puhuttaessa haastateltavat nostavat esiin sekä olemassa olevia asioita että sellaisia, jotka olisivat heidän mielestään tarpeellisia. Usein kyse on siitä, että jotakin jo on, esimerkiksi lastenkirjoja, mutta sitä toivotaan lisää. Kihnunkielisen kirjallisuus- ja mediatarjonnan katsotaan lisäävän paikallisen kielimuodon suosiota, mikä puolestaan lisää sen käyttöä – tästä lisää seuraavassa kohdassa.

(4) Kihnun kielen suosion edistäminen (320–324):

(320) *Räägime, kirjutame; **propageerime**, tekitame kogukonnas diskussiooni.*
Puhutaan, kirjoitetaan, **ajetaan [kihnun kielen] asiaa**, synnytetään yhteiskunnassa keskustelua.

(321) ***Propageerida** on ikka vaja, koolis ka, et lapsed harjuvad seda rääkima. Vanal ajal ei lubatud.*

[Kihnun kielen] **asian edistämistä** tarvitaan kyllä, myös koulussa, jotta lapset tottuvat puhumaan sitä. Ennen vanhaan [kihnun kielen puhumista koulussa] ei sallittu.

(322) *Saated jne, see **tõstab populaarsust**, siis äkki räägivad rohkem.*

[Kihnunkieliset] ohjelmat jne., sellaiset **lisäävät [kielen] suosiota**, ja sitten sitä ehkä puhutaan enemmän.

(323) *Vähemalt **propagandat** on vaja teha, näiteks et lapsevanemad räägiksid kihnu keelt.*

[Kihnun kieltä] täytyy ainakin **propagoida**, esimerkiksi jotta vanhemmat puhuisivat [lapsille] kihnua.

(324) *Laste õpetamine on üks asi, aga probleem on ju täiskasvanute tekitatud. Kõige suurem asi või töö oleks see **uhkuse asjaks** muuta – vägisi pole mõtet, tundub nagu muutuks võõrkeeleks inimeste jaoks. Nõukaaja isolatsioonis ei juhtunud mitte midagi, Eesti aja mõjud on halvad.*

Lasten opettaminen on yksi [kielen säilymistä edistävä] asia, mutta ongelmahan on aikuisten aiheuttama. Suurin teko tai työ olisi muuttaa se [kielen puhuminen]

ylpeydenaiheeksi – väkisin ei kannata: tuntuu, kuin kihnusta tulisi ihmisille vieras kieli.

Neukkuajan eristyksessä ei tapahtunut mitään, uuden itsenäisyyden aikainen vaikutus taas on kielteistä.

Paikallisen kielimuodon suosion edistäminen sekä lasten että aikuisten parissa mainitaan monta kertaa. Niin kuin monessa muussakin yhteydessä, tässäkin jotkut haastateltavat huomauttavat, ettei kieltä hyvästä tahdosta ja tarkoituksesta huolimatta voi muuttaa ylpeydenaiheeksi väkisin.

Myös muissa haastattelun kohdissa nousee esiin keinoja, joilla voidaan vaikuttaa paikallisen kielimuodon säilymiseen. Seuraavat lainaukset (325 ja 326) on poimittu vastauksista kysymyssarjaan, joka käsittelee sitä, pitäisikö kihnun kieltä käyttää mm. viranomaisissa, koulussa ja kaunokirjallisuudessa (ks. tarkemmin 4.2.4). Molemmissa esimerkeissä on kyse juuri kaunokirjallisuuden hyödyistä kielen säilyttämisen kannalta; ensimmäisessä tuodaan lisäksi esiin uusien ideoiden – ja toisaalta niiden toteuttajien – tarpeellisuus. Esimerkissä (325) mainittu Aapo Ilves on varsinainen vähemmistökielisen kulttuurin moniottelija, joka tunnetaan kotiseutunsa Võromaan lisäksi koko Virossa (lisätietoja Ilveksestä luvussa 4.2.4.5 saman esimerkin, siellä 245, yhteydessä).

(325) *See oleks selline uus ja tore asi... Olen kade võrokeste peale; aga lohutab see, et meil on elus kultuuri rohkem – nõukogude ajal oli ju isolatsioon, nüüd teadlik säilitamine. Aga võiks ju olla mõni Aapo Ilves, hoopis mingi uus ja kõrgem tase, millest unistada – aga pole tegijaid. Pärimuskultuuri surub peale kollektivistlik kihnu kogukond: traditsioone hoitakse, raske on midagi erinevat teha, kihnukeelset rokki vms. Kogukond ei soosi individualismi.*

[Kihnunkielinen kaunokirjallisuus] olisi sellainen uusi ja kiva juttu... Olen kateellinen vörolaisille, mutta minua lohduttaa se, että meillä on enemmän elävää kulttuuria – neuvostoaikanahan olimme eristyksissä, ja nyt [kulttuuria] suojellaan tietoisesti. Mutta voisihan meillä olla joku Aapo Ilves, jokin aivan uusi ja korkeampi taso, josta haaveilla – muttei ole tekijöitä. Kollektivistinen kihnulaisyyhteisö tuputtaa perinteistä kulttuuria: perinteitä noudatetaan, on vaikea tehdä mitään erilaista, kihnunkielistä rokkia tms. Yhteisö ei suosi individualismia.

(326) *Harri Jõgisalu Maaleib on väga hea raamat, lapsed on selle kapsaks lugenud, kordustrukki oleks hädasti vaja. Õiges, puhtas kihnu keeles kirjutada on raske. Aga oleks tore, kui oleks rohkem – hariv on, ja säilitab keelt. Theodor Saare üks suuremaid teeneid ka... Aga kihnu kirjanikke pole näha.*

Harri Jõgisalun *Maaleib* on oikein hyvä kirja. Lapseni ovat lukeneet sen koirankorville, uusintapainosta tarvittaisiin kipeästi. On vaikea kirjoittaa oikeaa, puhdasta kihnun kieltä. Mutta olisi mukavaa, jos [kirjallisuutta] olisi enemmän – se on sivistävää, ja säilyttää kieltä. Se on myös yksi Theodor Saaren suurimpia saavutuksia... Mutta [uusia] kihnulaiskirjailijoita ei ole näköpiirissä.

Lainaukset (327–329) ovat vastauksista kysymyssarjaan, jossa tiedusteltiin, onko haastateltava yhtä mieltä siinä esitetyistä väitteistä (liite 1, kysymykset A44 ja A45). Näissä esimerkeissä väitteinä ovat *on tehtävä hienoja kihnunkielisiä lastenkirjoja* (327–328) sekä *koulussa pitäisi opettaa kihnua valinnaisena aineena* (329). Aihepiirejä käsitellään tarkemmin luvuissa 4.2.4.1 (koulu) ja 4.2.4.5 (kirjallisuus).

(327) *Võiks ju olla, aga raske öelda... Pigem peaks kõnekeel olema – lastel on raske lugeda. Kuigi keele säilitamise seisukohalt on kihnu kirjakeelt ikka vaja.*
Voisihan niitä olla, mutta vaikea sanoa... [Kihnun] pitäisi mieluummin olla puhekieli – lasten on vaikea lukea sitä. Mutta kielen säilyttämisen kannalta kihnun kirjakieltä kyllä tarvitaan.

(328) *Keele säilitamise mõttes on vaja.*
Kielen säilyttämisen kannalta tarvitaan [hienoja kihnunkielisiä lastenkirjoja].

(329) *Seda on ka keele säilitamise mõttes vaja.*
Sitäkin [= kihnun kielen opettamista valinnaisaineena] tarvitaan kielen säilyttämisen kannalta.

Myös Unescon rooli kihnun kielen säilymisessä tuli esiin useiden eri haastattelukysymysten yhteydessä. Kihnulainen kulttuuri oli päässyt Unescon aineettoman maailmanperinnön luetteloon vuonna 2003, vain viitisen vuotta ennen kenttätyömatkaani. Olisi kiintoisaa tietää, nousisiko Unesco nykyäänkin samalla tavalla esiin keskustelussa – ja mitä siitä tänä päivänä sanottaisiin. Olisiko käsitys siitä, mihin Unesco

todella voi vaikuttaa, tarkentunut? Vuonna 2009 näkemykset olivat melko ylimalkaisia, mutta lähes poikkeuksetta positiivisia.

Seuraavat esimerkit (330 ja 331) ovat vastauksia kysymykseen paikallisen kielimuodon elinvoimaisuudesta: onko kieli haastateltavan mielestä elinvoimainen, käytännössä kadonnut vai jotain siltä väliltä (tästä lisää luvussa 4.3.1). Tässä siteeratut haastateltavat ovat sitä mieltä, että kihnun kieli on melko elinvoimainen, ja perustelivat näkemystään luettelemalla elinvoimaisuutta edistäviä asioita. Suurin osa Unescon maininneista vastaajista nimeää Unescon yhtenä muiden tekijöiden joukossa – niin tekevät myös nämä kaksi:

(330) *Rohkem ikka peetakse lugu. Lapsed ka õpivad koolis. **Unesco**... Rahvariided ka, pulmad, laulud, traditsioonid, kõik viib asja edasi.*
Enemmän kyllä arvostetaan [kihnun kieltä nykyään]. Lapsetkin opiskelevat [kihnua] koulussa. **Unesco**... Kansanpuvut myös, hää, laulut, perinteet, kaikki se edistää asiaa.

(331) *Nüüd ikka tõstetakse – **Unesco**, lapsed, kuõl ja kõik, kultuur, käsitöö, esinemised...*
Nyt kyllä nostetaan [kihnun kieltä esiin] – **Unesco**, lapset, koulu ja kaikki, kulttuuri, käsityö, esiintymiset...

Esimerkki (332) sen sijaan ei aivan suoraan liity kihnun kielen säilyttämiseen: haastateltava vain toteaa, että kihnulaisen kulttuurin päätyminen Unescon listalle toimi alkusysäyksenä kihnun kirjakielen edistämiseksi. Vastausta on tosin mahdollista tulkita niinkin, että koska Unescon tarkoitus on suojella kihnulaista kulttuuria, myös kirjakielen edistäminen kuuluu tavallaan suojelutoimenpiteisiin. Lainausta on osa myöntävästä vastauksesta kysymykseen siitä, haluaisiko vastaaja lapsensa opiskelevan koulussa kihnun kieltä.

(332) *Aga kõigepealt peaks ta saama eesti keele õigekeelsuse selgeks. Praegu vist teisest klassist tuleb juba kihnu keel – see on ok. Aga väga raske on kihnu keeles kirjutada. **Unesco** värgiga hakati kihnu kirjakeele asja ajama.*
Mutta ensin hänen pitäisi oppia kunnolla viron oikeinkirjoitus. Nykyään kihnun kieli tulee kai jo toisella luokalla – se on okei. Mutta kihnuksi on hyvin vaikea kirjoittaa. **Unescon** myötä ruvettiin edistämään kihnun kirjakieltä.

Unesco nostetaan esiin myös muutamassa vastauksessa kysymykseen siitä, pitäisikö kihnun kielen suojelemiseksi säätää erityinen laki (333–335). Nämä vastaajat ovat sitä mieltä, ettei tällaista lakia (välttämättä) tarvita, sillä Unesco ajaa saman asian. Kaksi kolmesta mainitsee lisäksi myös muita kielen säilymiseen vaikuttavia tekijöitä.

(333) *Võiks... aga **Unesco** nagunii kaitseb. Näiteks rahvariided oleks võibolla hääbund, aga **Unesco** aitas kaasa, et edasi läheb. Hulk aega säilivad veel. Egä see kihnu kiel mitte ää ei kao. Sündivus ju normaalne, ja lapsed käivad siin üheksa klassi – ei unusta iialgi ära. Isegi Kanadasse läinud kihnlased tulid tagasi ja rääkisid kihnu keelt, nüüd juba vanemad inimesed – ei osandki mandrikeeles rääkida. Nende lapsed aga juba ingliskeelsed.*

Voisi [säätää erityisen lain kihnun kielen suojelemiseksi]... mutta **Unesco** suojelee joka tapauksessa. Esimerkiksi kansanpuvut olisivat ehkä kadonneet, mutta **Unesco** auttoi niitä säilymään. Ne säilyvät vielä pitkään. Ei se kihnun kieli katoa. Syntyvyyshän on hyvä, ja lapset käyvät täällä yhdeksän luokkaa – eivät unohda [kihnun kieltä] koskaan. Jopa Kanadaan menneet kihnulaiset palasivat ja puhuivat kihnua, he ovat nyt jo ikäihmisiä – he eivät edes osanneet puhua mantereen kieltä. Heidän lapsensa taas ovat jo englanninkielisiä.

(334) ***Unesco** kaitseb piisavalt, ja aabets ja kool jne.*

Unesco suojelee [kieltä] riittävästi, ja [kihnunkielinen] aapinen ja koulu jne.

(335) ***Unesco** kaitseb juba.*

Unesco suojelee jo [kieltä].

Viimeiset kaksi Unesco-aiheista esimerkkiä (336 ja 337) liittyvät edempänä tässä luvussa käsiteltyyn *kihnun kielen suojelemiseksi ei tarvitse tehdä mitään* -väittämään.

(336) ***Unesco** kaitseb juba, ja vägisi ei saa midagi teha.*

Unesco suojelee jo, eikä mitään voi tehdä väkisin.

(337) *Keelt peab rääkima, et ta säiliks. **Unesco** ka nõuab.*

Kieltä on puhuttava, jotta se säilyisi. **Unescokin** vaatii sitä.

Kahdesta edellisestä esimerkistä näkyy, kuinka samaa asiaa voidaan käyttää perusteluna sekä puolesta että vastaan. (336) on täsmennys *ei*-vastaukseen: mitään ei tarvitse tehdä, sillä Unesco suojelee kihnun kieltä. (337) taas on *kyllä*-vastauksen perustelu: Unescokin vaatii kielen säilyvän, joten kieltä täytyy suojella puhumalla sitä.

5. Yhteenveto ja päätelmät

Tämän pro gradu -työn tavoitteena on ollut selvittää, miltä Kihnun saarella puhuttavan paikallisen kielimuodon tilanne näyttää kihnulaisten omien mielipiteiden ja arvioiden valossa. Aineiston olen kerännyt Kihnussa kesällä 2009 paikallisia haastattelemalla. Työssä olen tarkastellut sitä, mitä saaren asukkaat kertovat kielenkäytöstään, millaisia kielellisiä asenteita ja identiteettejä heillä on ja mitä he ajattelevat saarellaan puhuttavan varieteetin elinvoimaisuudesta.

Kihnun saarella ei aikaisemmin ole tehty kielisosiologista tai sosiolingvististä tutkimusta. Kielisosiologisessa ja sosiolingvistiksessä tutkimuksessa on ylipäättään keskitytty pitkään lähinnä indoeurooppalaisiin kieliin, ja siksikin on mielekästä perehtyä myös vähemmän tutkittuihin ja huonommin tunnettuihin suomalais-ugrilaisiin kielimuotoihin. Tutkielman tuloksia voidaan verrata aikaisempiin tutkimuksiin¹¹ eri puolilla Viroa puhuttavista alueellisista varieteeteista, koska käytin aineiston keruussa samaa kyselykaavaketta, joka oli myös näiden aiempien tutkimusten perustana.

Yksi tarkastelemistani kysymyksistä on se, millainen on paikallisen identiteetin ja kielenkäytön suhde. Identiteettiä käsiteltiin haastatteluissa mittavan kielikysymysosion jälkeen, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa siihen, miten kysymykset tulkitaan ja miten niihin vastataan. Paikallisen varieteetin taito nouseekin esiin yhtenä identiteettiin vaikuttavana tekijänä. Ylivoimaisesti suurin osa haastatelluista pitää kihnulaisen identiteetin kivijalkana kuitenkin syntyperää: kihnulainen on se, jonka vanhemmat ovat Kihnusta tai joka on syntynyt ja kasvanut saarella. Toisaalta tämäkin tuntuu liittyvän kieleen – haastattelujen aikana käy usein ilmi, että kihnulaista syntyperää tärkeänä pitävät myös ajattelevat, että kihnulaisissa perheissä puhutaan paikallista kielimuotoa. Mielipiteitä jakaa, voiko muualta muuttaneesta tulla kihnulaista. Toiset ajattelevat, että paikallisen kielimuodon voi oppia ja että oppiminen kertoo osaltaan kihnulaistumisesta, kun taas toisten mielestä muualta muuttaneiden ei ole mahdollista omaksua paikallista varieteettia.

Paikallisen kielimuodon käytöstä kysyttäessä valtaosa vastaajista kertoo puhuvansa sitä sujuvasti, jatkuvasti ja mielellään, mutta lähes yksinomaan toisten

---

¹¹ Eichenbaum, Külli & Kadri Koreinik 2008: *Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil? Kohakeelte seisundiuuring Mulgimaal, Saaremaal ja Võrumaal*. Võro Instituudi toimindusõq 21. Võro: Võro Instituut.

kihnulaisten kanssa: muiden virolaisten kanssa käytetään yleisviroa. Odotetusti suurin osa niistä, joiden vanhemmat ovat kihnulaisia, kertoo puhuvansa paikallista kielimuotoa heidän kanssaan. Lastensa tai lastenlastensa kanssa sitä puhuvat eniten ne, joiden omat vanhemmat ovat kihnulaisia. He myös raportoivat muita useammin lastensa puhuvan alueellista varieteettia sujuvasti.

Haastatellut ottavat kantaa myös siihen, pitäisikö alueellista varieteettia käyttää paikallisessa koulussa, viranomaisissa, kirkossa, mediassa (eli radiossa, televisiossa ja lehdissä – internetistä ei kysytty, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia aiempien tutkimusten kanssa) sekä kaunokirjallisuudessa. Mielenpiteet vaihtelevat voimakkaasti etenkin kirjoitetun kielen kohdalla. Yksimielisimpiä ollaan siitä, että koulussa pitäisi käyttää paikallista kielimuotoa vähintään suullisesti. Haastatteluhetkellä (2009) tilanne oli melko samankaltainen kuin nykyään (2020): alueellista varieteettia opetetaan koulussa, mutta viranomaisissa ja kirkossa sitä ei käytetä, eikä tässä myöskään nähdä suurta ongelmaa. Mediassa ja kaunokirjallisuudessa paikallisen kielimuodon käyttö on hyvin vähäistä. Monet haastateltavat toivovatkin edes hieman lisää tarjontaa, mutta lähes yhtä yleinen mielipide on, että media- ja kirjallisuustarjonta on riittävää.

Suurin osa kihnulaisista suhtautuu kielimuotonsa tulevaisuuteen toiveikkaasti, mutta myös synkkiä näkemyksiä esiintyy. Perusteluina optimismille mainitaan esimerkiksi se, että kielimuotoa opetetaan paikallisessa koulussa, ja että kieli säilyy niin kauan kuin sitä puhutaan ja uusia puhujia syntyy. Yli puolet haastateltavista pitää alueellista varieteettia elinvoimaisena, ja vain pieni osa on sitä mieltä, että se on vaarassa hiipua. Kielimuodon tilasta huolestuneet perustelevat näkemystään yleisviron vaikutuksen lisääntymisellä: alueellisen varieteetin käyttöä ja elintilaa vähentävät heidän mukaansa mm. televisio, internet, seka-avioliitot sekä se, että Kihnuun muuttaa väkeä muualta Virosta, kun taas kihnulaisnuoret muuttavat pois saarelta opintojen tai työn perässä. Lähes kaikille vastaajille on kuitenkin tärkeää, että paikallinen kielimuoto sekä säilyisi että kehittyisi. Osa vastaajista pitää kielimuodon säilymistä itsestään-selvänä, toisten näkemys taas on, että tarvitaan aktiivista kehittämistä ja säilyttämistä. Jotkut esittävät myös keinoja, joilla varieteettia voitaisiin aktiivisesti auttaa säilymään.

Yhtenä mahdollisena kielimuotoa vakiinnuttavana ja säilyttävänä tekijänä moni haastateltavista mainitsee standardoinnin. Enemmistö kihnulaisista ei kuitenkaan ole tottunut lukemaan paikalliselle kielimuodolle luotua kirjakieltä. Tämä on ymmärrettävää, sillä kirjakieli on melko uusi. Sitä on kehitetty aktiivisesti lähinnä 2000-luvun

aikana eikä sillä ole vielä tarjolla kovin paljon luettavaa. Kaikki eivät sellaista edes kaipaa: monet haastatellut ovat sitä mieltä, että paikallista kielimuotoa on aina vain puhuttu, eikä tilanteen ole syytä muuttua. Myös niillä haastateltavilla, jotka periaatteessa suhtautuvat myöntämielisesti ajatukseen omasta kirjakielestä on standardoinnista monia eri näkemyksiä: yhtenäisen ortografian luominen nähdään toisaalta tarpeellisenä, toisaalta vaikeana ellei peräti mahdottomana tehtävänä. Positiivisimmin suhtaudutaan siihen, että paikalliselle kielimuodolle kehitetyllä kirjakielellä kirjoitettaisiin lastenkirjoja.

Alueellinen varieteetti nähdään oleellisena osana saarta ja sen kulttuuria, minkä eräs haastateltavista tiivistää: *Mis Kihnu see ilma kihnu keeleta oleks?* ('Mikäs Kihnu tämä ilman kihnun kieltä olisi?'). Kihnu ei siis olisi Kihnu ilman siellä puhuttavaa paikallista kielimuotoa. Toisissa vastauksissa taas korostuu asian toinen puoli – alueellinen varieteetti kuuluu nimenomaan saarelle, sitä ei puhuta muualla eikä muiden kuin kihnulaisten kanssa. Haastattelujen pohjalta piirtyykin kuva Kihnusta, jonka asukkaat ajattelevat saaren ja varieteetin kuuluvan tiiviisti yhteen: ei ole Kihnua ilman sen paikallista kielimuotoa, eikä kielimuotoa ilman saarta. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että kaikki osaavat myös yleisviroa ja käyttävät sitä arjessaan. Molemmilla kielimuodoilla on paikkansa saarelaisten elämässä.

Yhteistä Kihnun tapaustutkimukselle ja vastaavanlaisille tutkimuksille muualla Virossa itämerensuomalaisella kielialueella onkin muun muassa se, että kaikki paikallisten kielimuotojen tai vähemmistökielten puhujat ovat käytännössä kaksikielisiä: Viron alueellisten varieteettien puhujat hallitsevat lähes poikkeuksetta myös yleisviron, ja itämerensuomalaisten vähemmistökielten kuten karjalan ja vepsän puhujat puolestaan venäjän. Puhujien lisäksi kaksi- tai monikielisiä ovat myös heidän elinympäristönsä.

Toisaalta kieliyhteisöt ovat myös melko erilaisia keskenään monessakin mielessä. Kihnu on moniin muihin alueisiin verrattuna erityislaatuinen: saariolosuhteissa kieli – ja omaleimainen kulttuuri – ovat säilyneet paremmin kuin monet muut alueelliset varieteetit ja paikalliset kulttuuripiirteet Virossa. Tutkimukseni vahvistaakin käsitystä Kihnusta omaleimaisena alueena, jonka erityisyyteen on vaikuttanut sen maantiede ja historia. Nykyisin saari ei ole enää samalla tavalla eristyksissä kuin aiempina vuosisatoina, mikä vaikuttaa myös paikallisen kielimuodon tulevaisuudennäkymiin. Vaikka nykytilanteessa on paljon kielen säilymistä tukevia asioita (kouluopetus, murteiden arvostuksen lisääntyminen, Unescon ja muiden ”ulkoisten” tekijöiden

vaikutus), siinä on myös uhkia, esimerkiksi ihmisten työnkuvan muuttuminen sellaiseksi, ettei omalla saarella enää riitä töitä kaikille. Poismuutot opintojen tai töiden vuoksi – ja toisaalta kihnulaisten ja mannervirolaisten seka-avioliitot Kihnussa – lisäävät yleisviron käyttöä ja kaventavat paikallisen kielimuodon elintilaa.

Joku voi toki kysyä, mitä merkitystä sillä on, puhutaanko, luetaanko tai kirjoitetaanko Kihnussa alueellista varieteettia nykypäivänä, saati tulevaisuudessa: kaikki kihnulaisethan tulevat erinomaisesti toimeen myös yleisviroksi. Paikallisten kielimuotojen ja vähemmistökielten merkitys onkin asia, jonka varsinkin moni enemmistökielen puhuja usein kyseenalaistaa, eikä vain Virossa, vaan myös missä tahansa muualla. Toivon, että tutkielmani voi osaltaan kertoa pienen ja marginaalisenkin kielimuodon tärkeydestä ja keskeisyydestä puhujilleen: kihnun kieli ei Kihnussa ole vähemmistökieli, vaikka se sitä koko Viron kontekstissa onkin. Paikallinen kielimuoto on puhujiensa ahkerassa ja monipuolisessa käytössä – toistaiseksi myös yli sukupolvirajojen. Kielimuotoa arvostetaan, siitä ollaan ylpeitä ja sen halutaan säilyvän. Toisaalta se, arvostetaanko alueellisia varieteetteja Virossa ylipäättään vaikuttaa myös kihnulaisten kielenkäyttöön. Moni vanhemmanpuoleinen haastateltava raportoi kohdanneensa nuorena Manner-Virossa opiskellessaan naureskelua ja vähättelyä puhetapansa tai syntyperänsä vuoksi. Nyt tilanne on heidän mukaansa aivan toinen: murteita arvostetaan, ja Kihnua pidetään hienona ja eksoottisenakin paikkana, jolla on koko maalle paljon annettavaa.

Lopuksi pohdin, mitä olisin voinut tehdä toisin, ja toisaalta sitä, miten tutkimusta voisi laajentaa tai jatkaa. Yksi mahdollinen heikko kohta aineiston käytössä on se, että olisin voinut tarkastella vielä perusteellisemmin sitä, miten eri taustatekijät kuten ikä, sukupuoli, koulutus ja perhetausta vaikuttavat haastateltavien mielipiteisiin ja asenteisiin. 60 haastateltua on toisaalta melko pieni otanta, mutta Kihnun väkiluvun huomioiden se on kuitenkin huomattava: 20 % kaikista saarella pysyvästi asuvista 25–64-vuotiaista. Varsinaista kvantitatiivista analyysia se ei siis ehkä edes mahdollistaisi, ja toisaalta opinnäytetyöksi riittänee tällainen suuntaa antavakin otos. Toisaalta tutkielman tavoitekaan ei ole olla kaikenkattava, vaan yksi osan kokonaisuudessa, joka syntyy, kun useampi tutkija selvittelee ilmiöitä usealta eri kantilta.

Itsekritiikkiä voi esittää myös aikataulusta: koska aineistonkeruumatka oli vuonna 2009, olisi ollut hyvä käyttää tilannetta hyväkseen ja tehdä uusi matka esimerkiksi vuonna 2019. Se olisi tosin kasvattanut työn pituutta entisestään. Lisäksi tein työssäni

tietoisien valinnan tutkia vain ihmisten mielipiteitä ja asenteita heidän todellisen kielenkäyttönsä sijaan. Olin päättänyt sen jo ennen kenttätömatkaani, mutta paikan päällä selvisi, että todellisen kielenkäytön tutkiminen olisi myös ollut hankalaa, koska en ole kihnulainen: paikallista kielimuotoa käytetään lähes yksinomaan kihnulaisten kesken. Jos taas olisin kenttätömatkallani nauhoittanut (yleisvirkkieliset) haastattelut ja sen jälkeen litteroinut ne, vastauksia olisi voinut käsitellä vaikkapa diskurssianalyysin keinoin: nyt lähestymistapa oli toinen, ja tein tietoisien valinnan olla nauhoittamatta. Keskustelut olivat tunnelmaltaan rennompia, koska tein muistiinpanoja vain käsin. Toisaalta keräämääni materiaalia olisi voinut käyttää myös joku muu, mitä en tullut tuolloin ajatelleeksi.

Edellä esitetyn itsekritiikin jälkeen teen vielä pienen yhteenvedon mahdollisista jatkotutkimusajatuksista. Olisi mielenkiintoista palata Kihnuun ja tehdä seuranta-tutkimus nyt kun kenttätömatkastani on kulunut kymmenisen vuotta. Kiinnostavaa olisi tutkia sitäkin, missä määrin haastateltavien mielipiteet ja arviot vastaavat heidän todellisesta käyttäytymistään. Toisaalta voisi myös tutkia samoja kysymyksiä joko Virossa tai laajemmin itämerensuomalaisella kielialueella, tai perehtyä vaikkapa siihen, kuinka eri tekijät vaikuttavat siihen, miten yhteisö itse ottaa vastuuta kielensä elinvoimaisuudesta.

Lähteet

- AIKIO, MARJUT 1988: *Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä. Kielisosiologinen tutkimus viiden saamelaiskylän kielenvaihdosta 1910–1980*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 479. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BAKER, COLIN 1992: *Attitudes and language*. Clevedon: Multilingual Matters.
- BOURHIS, RICHARD, HOWARD GILES & DOREEN ROSENTHAL 1981: Notes on the construction of a 'Subjective Vitality Questionnaire' for ethnolinguistic groups. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 2: 145–155.
- EHALA, MARTIN 2004: Keelehoold ja mitmikidentiteet. – Karl Pajusalu & Jan Rahman (toim.), *Kiil' ja hindätiidmine. Keel ja identiteet*. Võro Instituudi toimõndusõq 16: 11–22. Võro: Võro Instituut.
- EHALA, MARTIN 2006: Etnolingvistiline vitaalsus ja selle mõõtmine. – *Teoreetiline keeleteadus Eestis II*: 68–84. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- EICHENBAUM, KÜLLI & KADRI KOREINIK 2008: *Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil? Kohakeelte seisundiuuring Mulgimaal, Saaremaal ja Võrumaal*. Võro Instituudi toimõndusõq 21. Võro: Võro Instituut.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1970: *Sociolinguistics: A brief introduction*. Rowley, MA: Newbury House.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1972: The sociology of language. – *Language in sociocultural change. Essays by Joshua A. Fishman*: 1–15. Selected and introduced by Anwar S. Dil. Stanford: Stanford University Press.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1980: Bilingualism and biculturism as individual and societal phenomena. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 1: 3–15.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1985: Macrosociolinguistics and the sociology of language in the early eighties. – *Annual review of sociology* 11: 113–127.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1991: Putting the 'socio' back in the sociolinguistic enterprise. – *International Journal of the Sociology of Language* 92: 127–138.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1994: Critiques of language planning: A minority languages perspective. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 15: 91–99.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1997: The sociology of language. – Nikolas Coupland & Adam Jaworski (toim.), *Sociolinguistics: A reader and a coursebook*: 25–30. London: Macmillan.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1999: Sociolinguistics. – Joshua A. Fishman (toim.), *Handbook of language and ethnic identity*: 152–163. New York: Oxford University Press.
- FISHMAN, JOSHUA A. (toim.) 2001: *Can threatened languages be saved? Reversing language shift, revisited: A 21st century perspective*. Clevedon: Multilingual Matters.
- FISHMAN, JOSHUA A. 2010: Bilingualism and biculturism as individual and as societal phenomena. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 1: 3–15.
- GARRETT, PETER, NIKOLAS COUPLAND & ANGIE WILLIAMS 2003: *Investigating language attitudes: Social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University of Wales Press.

- GRIN, FRANÇOIS, REGINA JENSDÓTTIR & DÓNALL O'RIAGAIN 2003: *Language policy evaluation and the European charter for regional or minority languages*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- GRIN, FRANÇOIS & TOM MORING 2002: *Support for minority languages in Europe*. EBLUL & ECMI.
- GRIN, FRANÇOIS & FRANÇOIS VAILLANCOURT 1998: *Language revitalisation policy: An analytical study. Theoretical framework, policy experience and implementation to Te Reo Maori*. Treasury Working Paper 98/6. New Zealand.
- GRÜNTAL, RIHO & ANNELI SARHIMAA (toim.) 2012 [2004]: *Itämerensuomalaiset kielet ja niiden päämurteet*. Piirtänyt Arttu Paarlahti. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
<https://www.sgr.fi/uudetsivut/items/show/602>
- HENNOSTE, TIIT 1997: *Eesti keele sotsioperioodid. Üldpilt*. – Mati Ereht, Meeli Sedrik & Ellen Uuspõld (toim.), *Pühendusteos Huno Rätsepale. Tartu Ülikooli Eesti keele õppetooli toimetised* 7: 45–66. Tartu: Tartu Ülikool.
- HENNOSTE, TIIT & KARL PAJUSALU 2009 [2002]: *Dialektoloogia põhimõisted ja uurimisala*. – Karl Pajusalu, Tiit Hennoste, Ellen Niit, Peeter Päll & Jüri Viikberg, *Eesti murded ja kohanimed*: 19–33. 2., täiendatud trükk, toim. Tiit Hennoste. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- JANURIK, BOGLÁRKA 2016: *Varieties of Erzya-Russian code-switching in Radio Vaygel broadcasts*. – Reetta Toivanen & Janne Saarikivi (toim.), *Linguistic genocide or superdiversity? New and old language diversities*: 91–107. Bristol: Multilingual Matters.
- JASPERS, JÜRGEN 2016: *Diglossia and beyond*. – Ofelia García, Nelson Flores & Massimiliano Spotti (toim.), *The Oxford handbook of language and society*. Oxford: Oxford University Press.
- JEDYGAROVA, SVETLANA 2016: *Standard language ideology and minority languages: the case of the Permian languages*. – Reetta Toivanen & Janne Saarikivi (toim.), *Linguistic genocide or superdiversity? New and old language diversities*: 327–352. Bristol: Multilingual Matters.
- JÕGISALU, HARRI 1984: *Maaleib*. Tallinn: Eesti Raamat.
- JÕGISALU, HARRI 2001: *Kihnu ning Manõja*. Tallinn: Maalehe Raamat.
- KALLIO, PETRI 2007: *Kantasuomen konsonanttihistoriaa*. – Jussi Ylikoski & Ante Aikio (toim.), *Sámit, sánit, sátnehámit: Riepmočála Pekka Sammallahtii miessemánu 21. beaivve 2007*: 229–249. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 253. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- KARJALAINEN, HEINI, ULRIKKA PUURA, RIHO GRÜNTAL & SVETLANA KOVALEVA 2013: *Karelian language in Russia. ELDIA case-specific report*. Studies in European Language Diversity 26. Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Research consortium ELDIA.
<https://phaidra.univie.ac.at/view/o:314612>
- KATZ, DANIEL 1960: *The functional approach to the study of attitudes*. – *Public Opinion Quarterly* 24: 163–204.
- KIHNU KOOL = Kihnun koulun kotisivut. <http://kihnu.kovtp.ee/kihnu-kool/>
- KIHNU KULTUURIRUUM = Kihnu Kultuuriruum -säätión kotisivut.
<http://www.kultuuriruum.ee/kihnu-kultuuriruum/>

- KIHNU LEHT 2010: Vau! Kihnukeelne Täheke! – Kihnu Leht 1.1.2010: 3.
<https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=kihnuleht20100101.2.4>
- KIHNU PÄRIMUSKOOL = Kihnu Pärimuskoolin kotisivut. <http://www.kultuuriruum.ee/kihnu-parimuskool/>
- KOREINIK, KADRI 2005: The paper for a speech community – How it relates to the community media model. – Olga Haurinen & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti IV*: 62–70. Oulu: Oulun yliopisto.
- KOREINIK, KADRI 2011: *Language ideologies in the contemporary Estonian public discourse. With a focus on South Estonian*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- KROSKRITY, PAUL 1999: Identity. – *Journal of Linguistic Anthropology* 9 (1–2): 111–114.
- KUNNAS, NIINA 2006: Yksi, kaksi vai monta kirjakieltä? Vienankarjalaisten kanta kirjakielidebattiin. – *Virittäjä* 110: 229–247.
- KÖIVUPUU, MARJO 2015: See tuttav ja tundmatu Kihnu kultuuriruum. – Rasmus Kask, Elo Lutsepp & Maret Tamjärv (toim.), *Maaarhitektuur ja maastik. Kihnu. Rural architecture and landscape. Kihnu*: 13–26. Tallinn: Eesti Vabaõhumuuseum.
- LAAKSO, JOHANNA 2001: The Finnic languages. – Östen Dahl & Maria Koptjevskaja-Tamm (toim.), *The Circum-Baltic languages: Typology and contact*: 179–212.
- LAAKSO, JOHANNA, ANNELI SARHIMAA, SIA SPILIOPOULOU ÅKERMARK & REETTA TOIVANEN 2013: *Tutkimusprojekti ELDIA (European Language Diversity for All): suomenkielinen tiivistelmä loppuraportista*. ELDIA: Wien.
- LAAKSO, JOHANNA, ANNELI SARHIMAA, SIA SPILIOPOULOU-ÅKERMARK & REETTA TOIVANEN 2016: *Towards openly multilingual policies and practices assessing minority language maintenance across Europe*. Bristol: Multilingual Matters.
- LAANEST, ARVO 1975: *Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse*. Tallinn: Keele ja Kirjanduse Instituut.
- LAOS, KÜLLI 2009: *Aabets*. Pärnu: Kihnu Kultuuri Instituut.
- LAOS, KÜLLI 2010: *Kihnlasõ emäkiel*. Pärnu: Kihnu Kultuuri Instituut.
- LAOS, KÜLLI 2013: Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu: Kihnu keel.
<https://rahvakultuur.ee/2020/03/17/kihnu-keel/>
- LAOS, KÜLLI & MARK SOOSAAR 2011: *Aett, eit ning mia*. Pärnu: Kihnu Kultuuri Instituut.
- LEAS, LY, KÜLLI SEPP & EVI VESIK 2004: *Kihnu lugõmik*. Kihnu: Sihtasutus Kihnu Kultuuriruum.
- LEAS, REENA, RETI KÖNNINGE, SILVI MURULAUK & ELLEN NIIT 2016: *Kihnu sõnaraamat*. Toimetanud Karl Pajusalu & Jüri Viikberg. Kihnu – Pärnu – Tallinn – Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
<http://www.eki.ee/dict/kihnu/>
- LONN, VARJE & ELLEN NIIT 2002: *Eesti murded VII: Saarte murde tekstid*. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- MARTSON, ILONA (toim.) 2011: *Täheke kihnu kieles*. Tallinn: Kultuurileht SA.
- MARTSON, ILONA (toim.) 2016: *Täheke kihnu kieles*. Tallinn: Kultuurileht SA.

- MIELIKÄINEN, AILA & MARJATTA PALANDER 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Suomi 203. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MINDERHOUD, MICHIEL 2006: Kihnu.
https://et.wikipedia.org/wiki/Kihnu#/media/Fail:EE_Kihnu.PNG
- MOORE, ROBERT E., SARI PIETIKÄINEN & JAN BLOMMAERT 2010: Counting the losses: numbers as the language of language endangerment. – *Sociolinguistic Studies* vol 4(1): 1–26.
- MÄKELÄINEN, TAPIO 2004: *Viro, kartanoiden, kirkkojen ja kukkaketojen maa*. Helsinki: Tammi.
- MÄNTYNEN, ANNE, MIA HALONEN, SARI PIETIKÄINEN & ANNA SOLIN 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. – *Virittäjä* 116: 325–348.
- OLTHUIS, MARJA-LIISA, SUVI KIVELÄ & TOVE SKUTNABB-KANGAS 2013: *Revitalising indigenous languages. How to recreate a lost generation*. Bristol: Multilingual Matters.
- PAHOMOV, MIIKUL 2017: *Lyydiläiskysymys: Kansa vai heimo, kieli vai murre?* Helsinki: Helsingin yliopisto.
- PAJUSALU, KARL 2010: Kihnu keel Eesti murdekaardil. – Külli Laos: *Kihnlasõ emäkiel*: 7–9. Pärnu: Kihnu Kultuuri Instituut.
- PAJUSALU, KARL, TIIT HENNOSTE, ELLEN NIIT, PEETER PÄLL & JÜRI VIKBERG 2009 [2002]: *Eesti murded ja kohanimed*. 2., täiendatud trükk, toim. Tiit Hennoste. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- PAJUSALU, KARL & PIRE TERAS 2012: Ühest edelaläänemeresoome fonoloogilisest ühisuendusest: prevokalisatsioon eesti ja liivi murretes. – *Pühendusteos emeritprofessor Mati Hindi 75. sünnipäevaks*. Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 14: 156–176. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- PALUOJA, SILVIA 2011: Lasteajakiri Täheke ilmus kihnu keeles. – Pärnu Postimees nr. 226, 23.11.2011: 2. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=parnupostimees20111123.1.2>
- PALUOJA, SILVIA 2012: Kihnu südamesse kerkis ajutine pilvelõhkuja. – Pärnu Postimees nr. 109, 6.6.2012: 2. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=parnupostimees20120606.1.2>
- PATRICK, PETER L. 2002: The speech community. – John Kenneth Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *Handbook of language variation and change*: 573–597. Oxford: Blackwell.
- PISCHLÖGER, CHRISTIAN 2016: Udmurt on social network sites: A comparison with the Welsh case. – Reetta Toivanen & Janne Saarikivi (toim.), *Linguistic genocide or superdiversity? New and old language diversities*: 108–134. Bristol: Multilingual Matters.
- PLAAT, JAANUS 2016: Kihnu Püha Nikolai Kogudus. <https://www.eoc.ee/kogudus/kihnu-puha-nikolai-kogudus/>
- PUURA, ULRIKKA 2019: *Sinä iče oled vepsläine, võib sanuda, ka? Vepsäläisyyden rakentuminen ja 2000-luvun vepsän kieli*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- PUURA, ULRIKKA, HEINI KARJALAINEN, NINA ZAJCEVA & RIHO GRÜNTAL 2013: *Veps language in Russia. ELDIA case-specific report*. Studies in European Language Diversity 25. Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Research consortium ELDIA.
<https://phaidra.univie.ac.at/view/o:315545>
- RAAG, RAIMO 2008: *Talurahva keelest riigikeeleks*. Tartu: AS Atlex.
- RANNUT, MART, ÜLLE RANNUT & ANNA VERSCHIK 2003: *Keel. Võim. Ühiskond*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

- RUSSWURM, CARL 1855: *Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehistlands und auf Runö I–II*, liite I. Reval.
- SAAR, THEODOR 1958: Kihnu murde häälikud. Käsikirjoitus Eesti Keele Instituutin murrearkistossa Tallinnassa.
- SAAR, THEODOR 1973: *Kihnu ja Ruhnu*. Tallinn: Eesti Raamat.
- SALLABANK, JULIA 2013: *Attitudes to endangered languages. Identities and policies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SANG, JOEL 2009: Ühest fonotaktilisest kollisioonist (Kihnu näitel). – *Keel ja Kirjandus* 52: 809–817.
- SARHIMAA, ANNELI 1999: *Syntactic transfer, contact-induced change, and the evolution of bilingual mixed codes: Focus on Karelian-Russian language alternation*. Studia Fennica Linguistica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SARHIMAA, ANNELI 2015: *Karjalan kieli Suomessa. ELDIA-projektin tuloksia*. Studies in European Language Diversity 27.1. Research consortium ELDIA, Northern European and Baltic Languages and Cultures (SNEB), Johannes Gutenberg-Universität Mainz.
- SARHIMAA, ANNELI 2017: *Vaietut ja vaiennetut. Karjalankieliset karjalaiset Suomessa*. Tietolipas 256. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SCHIFFMAN, HAROLD F. 1996: *Linguistic culture and language policy*. London: Routledge.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 1979: Language structure and linguistic ideology. – Paul Clyne, William Hanks & Carol Hofbauer (toim.), *The Elements. A parasession on linguistic unity and levels*: 193–247. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- SIRAGUSA, LAURA 2017: *Promoting heritage language in Northwest Russia*. Routledge Studies in Linguistic Anthropology 1. New York: Routledge.
- STRUBELL, MIQUEL 1999: From language planning to language policies and language politics. Peter J. Weber (toim.), *Language contact + language confli(c)t. Language planning and minorities*: 237–248. Bonn: Duemmler.
- SULKALA, HELENA 2004: Uus keel või vana murre? – Karl Pajusalu & Jan Rahman (toim.), *Kiil' ja hindätiidmine. Keel ja identiteet*. Võro Instituudi toimõndusõq 16: 146–162. Võro: Võro Instituut.
- TAJFEL, HENRI 1981: *Human groups and social categories*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- TÁNCZOS, OUTI 2018: *Mediated discourses. Ethnic minority media in linguistic and ethnic identity-building and language revitalization: Comparative case studies from Finno-Ugrian minority contexts*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Liite 1: Kyselykaavake

EESTI KOHAKEELTE SEISUNDIURING KIHNU KÜSIMUSTIK

INTERVJUU NR

INTERVJUU KUUPÄEV

INTERVJUU ALGAS

INTERVJUU LÖPPES

INTERVJUEERIJ

Saarni Laitinen

Käesoleval uuringul kasutatava küsimustiku on pannud kokku Tartu Ülikooli ja Võru Instituudi teadlased ja seda on kohandatud Kihnu jaoks. Projekti eesmärk on teha kindlaks eesti keele allkeelte olukord. Selleks uuritakse mitmete endiste ajalooliste kultuuriipiirkondade inimeste hinnanguid kohaliku keele oskuse ja kasutuse kohta. Teie andmed sattusid valimisse juhuvaliku teel. Küsitlus on anonüümne ja tulemused avaldatakse vaid üldistatult.

A. KEELEKÜSIMUSED

A0. Kuidas te nimetate teie lähikonnas (külas, naabruskonnas) räägitavat eesti kirjakeelest erinevat keelt või murret?

-99 ei oska öelda/selline murre/keel puudub (JÄRGMINE KÜSIMUS ON A30!)

A1. Kui tihti räägite ..... murdes/keeles?

1 pidevalt

2 vahetevahel

3 mitte kunagi (JÄRGMINE KÜSIMUS ON A30!)

4 muu: (TÄPSUSTA!).....

-99 ei oska öelda -97 keeldub

A2. Kuidas hindate oma ..... murde/keele oskust?

1 räägin vabalt igas olukorras ja igal teemal

2 räägin vabalt kodukohas kodustest asjadest rääkides

3 räägin natuke, kui olen .....murde/keelses keskkonnas

4 saan aru, aga ei räägi (JÄRGMINE KÜSIMUS A30!)

5 ei saa sellest isegi aru (JÄRGMINE KÜSIMUS A30!)

6 muu: (TÄPSUSTA!).....

-99 ei oska öelda -97 keeldub

A3. Millest rääkides kasutate ..... murret/keelt?

1 räägin kõikidel teemadel

2 räägin kõigest peale teaduse, usuasjade jne.

3 räägin ainult igapäevastest asjadest

4 saan ainult nalja visata

5 meenutan möödunut

6 muu: (TÄPSUSTA!).....

-99 ei oska öelda -97 keeldub

Kellega ja kui sageli te räägite..... murret/keelt?

	pidevalt	vahetevahel	mitte kunagi	ei oska öelda	puudub
A4. töökaaslastega	1	2	3	-99	-98
A5. külarahvaga	1	2	3	-99	-98
A6. sõpradega	1	2	3	-99	-98
A7. sugulastega	1	2	3	-99	-98
A8. oma kodustega	1	2	3	-99	-98

-97 keeldub

Kas ja kui sageli räägite/rääkisite.....murret/keelt?

	pidevalt	vahetevahel	mitte kunagi	ei oska öelda	puudub
A9. isaga	1	2	3	-99	-98
A10. emaga	1	2	3	-99	-98
A11. ema vanematega	1	2	3	-99	-98
A12. isa vanematega	1	2	3	-99	-98
A13. lastega	1	2	3	-99	-98
A14. lastelastega	1	2	3	-99	-98
A15. muu: (TÄPSUSTA!)	1	2	3	-99	-98
.....	1	2	3	-99	-98
-97 keeldub					

Kus ja kui sageli räägite ..... murret/keelt?

	pidevalt	vahetevahel	mitte kunagi	ei tea
A16. igal pool Eestis	1	2	3	-99
A17. terves maakonnas	1	2	3	-99
A18. igal pool Kihnus	1	2	3	-99
A19. oma külas, naabruskonnas	1	2	3	-99
A20. kodus	1	2	3	-99
A21. muu: (TÄPSUSTA!)				
.....	1	2	3	-99
-97 keeldub				

Milliseid raskusi olete tundnud ..... murdes/keeles rääkimisel? Kas....?

	jah	ei	ei tea
A22. jääb puudu sõnadest (kui, siis millistest)	1	2	-99
A23. ei oska õiges stiilis (õige tunderõhuga) end väljendada	1	2	-99
A24. .... murdes/keeles on lauseid raske moodustada	1	2	-99
A25. .... keele hääldus on raske	1	2	-99
A26. ei ole harjunud mõnedel teemadel rääkima	1	2	-99
A27. üldse on ..... keeles raske rääkida.	1	2	-99
A28. muu: (TÄPSUSTA!)	1	2	-99
-97 keeldub			
-98 raskused puuduvad			

Küsimused keelde suhtumise kohta:

A30. Kas teie arvates ..... murre/keel on:

5 elujõuline
4
3
2
1 praktiliselt kadunud
-99 ei oska öelda   -97 keeldub

A31. Kas .....murret/keelt oleks vaja alles hoida?

1 jah
2 ei
-99 ei oska öelda   -97 keeldub

F1. Kas teil on alaealisi (alla 18 a) lapsi või lapselapsi?

1 jah

2 ei (*JÄRGMINE KÜSIMUS ON A35!*)**A32. Kas teie lapsed/lapselapsed oskavad ..... murdes/keeles kõnelda?**1 jah, oskavad vabalt (*JÄRGMINE KÜSIMUS ON A34!*)

2 räägivad natuke, kui on.....murde/keelses keskkonnas

3 kasutavad jutus üksikuid .....murde/keelseid sõnu

4 ei räägi

-99 ei oska öelda   -97 keeldub

A33. Kas te õpetaksite oma lastele/lastelastele ..... murret/keelt?

1 õpetaksin igal juhul

2 õpetaksin lisaks, kuid pearõhu panen eesti keelele

3 ei õpetaks

-99 ei oska öelda   -97 keeldub

A34. Kas te tahaksite, et teie lapsed/lapselapsed õpiksid koolis ..... murret/keelt?

1 jah

2 ei

-99 ei oska öelda   -97 keeldub

A35. Kus peaks ..... murret/kasutama?

1 igal pool

2 igal pool Kihmus

3 ainult oma külas/naabruskonnas

4 ainult kodus/pereringis

-99 ei oska öelda   -97 keeldub

Kas ..... murret/keelt peaks kasutama?

	jah	ei	ei oska öelda
A36. ametlikus asjaajamises	1	2	-99
A37. kirikus	1	2	-99
A38. koolis	1	2	-99
A39. raadios ja televisioonis	1	2	-99
A40. ilukirjanduses (raamatutes jne)	1	2	-99
A41. ajalehtedes	1	2	-99
A42. mujal: (<i>TÄPSUSTA!</i>).....	1	2	-99

-97 keeldub

Kas te peate õigeks järgmisi väiteid:

	jah	ei	ei tea
A43. on tarvis rääkida kodus lastega ..... murdes/keeles	1	2	-99
A44. on tarvis teha ilusaid lasteraamatuid ..... murdes/keeles	1	2	-99
A45. on tarvis õpetada vabatahtlikkuse alusel koolis ..... murret/keelt	1	2	-99
A46. ei tohi õpetada kohustuslikult koolis ..... murret/keelt	1	2	-99
A47. on tarvis õpetada koolis erinevaid aineid ..... murdes/keeles	1	2	-99
A48. on tarvis nõuda ametiisikutelt ..... murde/keeles kasutamist	1	2	-99
A49. on tarvis teha eraldi seadus ..... murde/keeles kaitseks	1	2	-99
A50. ....murde/keeles kaitseks pole vaja midagi teha.	1	2	-99
A51. muu: (<i>TÄPSUSTA!</i>).....	1	2	-99

-97 keeldub

B IDENTITEET JA ELULAAD

B1. Kelleks te oma päritolu järgi ennast peate?

(TÄPSUSTADA JA PANE DETAILSELTE KIRJA!)

-97 keeldub -99 ei oska öelda/kohalik identiteet puudub

B2. Mille põhjal te otsustate, et keegi on selle paikkonna (küla, naabruskonna) põline elanik?

(TÄPSUSTAVALT VÕIB KÜSIDA KA, MILLE POOLEST TA ERINEB TEISTEST?)

-97 keeldub -99 ei oska öelda

JUHUL, KUI KÜSIMUSE B1 VASTUS ON EI OSKA ÖELDA, JÄTKE JÄRGNEV VÄITETE OSA VAHELE!

Järgnevalt loen ma teile ette rida väiteid. Palun vastake neile lähtudes sellest, kelleks Te ennast just nimetasite. Kuulake, palun, iga väidet tähelepanelikult ja otsustage, kas peate seda õigeks või mitte.

Kirjutage "1", kui väide on Teie arvates õige

Kirjutage "2", kui Teil on raske vastata

Kirjutage "3", kui väide on Teie arvates vale

Vastustes oodatakse väidete kohta just Teie arvamust.

B3. Mulle meeldib olla (VAATA B1 VASTUST...)	
B4. Olen uhke oma päritolu üle.	
B5. Tunnen sügavat seotust oma kodukohaga.	
B6. Tunnen suurt huvi oma suguvõsa ajaloo vastu.	
B7. Tunnen uhkust (VAATA B1 VASTUST...) saavutuste üle.	
B8. Mulle on oluline, kust inimene pärit on.	
B9. Meeldivam on suhelda (VAATA B1 VASTUST...) kui teiste eestlastega.	
B10. Inimese hindamisel ei tohiks tema päritolu mingit rolli mängida.	
B11. Elukaaslase valikul ei ole tema päritolu oluline.	

C PÕLISUSEGA SEOTUD KÜSIMUSED

C1. Kus on teie isa sündinud, st kus elas teie isa ema ajal, kui isa sündis?

KÜSI ASULA- VÕI KOHANIMI, MUU MÄRGI ISE, KUI EI SAA ARU, PALU TÄPSUSTADA!

riik.....

piirkond/maakond.....

vald (või kihelkond)

asula (linn, küla)

-99 ei oska öelda -98 ei tunne oma isa/puudub -97 keeldub

C2. Kus on teie ema sündinud, st kus elas teie ema ema ajal, kui ema sündis?

KÜSI ASULA- VÕI KOHANIMI, MUU MÄRGI ISE, KUI EI SAA ARU, PALU TÄPSUSTADA!

riik.....

piirkond/maakond.....

vald (või kihelkond)

asula (linn, küla)

-99 ei oska öelda -98 ei tunne oma ema/puudub -97 keeldub

C3. Kus te sündisite, st kus oli teie ema alaline elukoht, kui te sündisite?

KÜSI ASULA- VÕI KOHANIMI, MUU MÄRGI ISE, KUI EI SAA ARU, PALU TÄPSUSTADA!

riik.....

piirkond/maakond.....

vald (või kihelkond)

asula (linn, küla)

-99 ei oska öelda -98 ei tunne oma ema/puudub -97 keeldub

C4. Kus te elasite põhiliselt oma elu esimesed 15 aastat?

KÜSI ASULA- VÕI KOHANIMI, MUU MÄRGI ISE, KUI EI SAA ARU, PALU TÄPSUSTADA!

riik.....
piirkond/maakond.....
vald (või kihelkond)
asula (linn, küla)
-99 ei oska öelda
-97 keeldub

C5. Kui kaua olete praeguses kohas/asulas elanud?

C6. Kas teil on kavas lähema 5 aasta jooksul elukohta vahetada?

1 jah
2 ei (*JÄRGMINE KÜSIMUS D1!*)
-99 ei oska öelda (*JÄRGMINE KÜSIMUS D1!*)
-97 keeldub (*JÄRGMINE KÜSIMUS D1!*)

C7. Kuhu te sooviksite elama asuda? MÄRGI AINULT ÜKS VARIANT!

1 samasse külla
2 mõnda teise Kihnu külla
3 mõnda teise Pärnu maakonna valda
4 maakonnakeskusesse (Pärnusse)
5 mujale Eestisse, maapiirkonda
6 Tartusse
7 Tallinnasse
8 mõnda teise linna
9 välismaale: (*TÄPSUSTA!*).....
10 mujale: (*TÄPSUSTA!*).....
-99 ei oska öelda (*JÄRGMINE KÜSIMUS D1!*)
-97 keeldub (*JÄRGMINE KÜSIMUS D1!*)

D ISIKU- JA LEIBKONNAANDMED

D1. Sugu

1 mees   2 naine

Kus on teie alaline elukoht: (*KÜSI ASULA- VÕI KOHANIMI, MUU MÄRGI ISE*)

D2.....maakonnas

D3.....vallas

D4.....külas

-97 keeldub

D5. Millal olete sündinud?

-97 keeldub

D6. Mis rahvusest te olete?

1 eestlane
2 venelane
3 muu (*TÄPSUSTA!*).....
-97 keeldub

D7. Milline on teie haridus? (KUI ON RASKE HAR. TASET MÄÄRATA -> KÕRGEIM LÕPETATUD KOOL)

1 põhiharidus või alla selle
2 põhikoolijärgne kutseharidus
3 põhikoolijärgne kutsekeskharidus

- 4 keskkoolijärgne kutseharidus
- 5 üldine keskharidus
- 6 kutsekõrgharidus
- 7 kõrgharidus
- 99 ei oska öelda
- 97 keeldub

D8. Milline on teie põhitegevusala? (PÕHILINE SISSETULEK ON SELLEGA SEOTUD)

- 1 ettevõtja
- 2 talunik
- 3 palgatööline
- 4 (üli)õpilane (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 5 pensionär (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 6 invaliidsuspensionil (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 7 tööotsija/töötu (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 8 lapsepuhkusel (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 9 kodune (koduperenaine) (*JÄRGMINE KÜSIMUS D10!*)
- 10 muu (*TÄPSUSTA!*).....
- 99 ei oska öelda
- 97 keeldub

D9. Milline on teie praegune amet? (Kellena töötate?)

- 99 ei oska öelda
- 98 ei ole töötanud/puudub
- 97 keeldub

D10. Mitu inimest kokku on teie leibkonnas?

- 99 ei oska öelda
- 97 keeldub

D11. Milline on teie leibkonna (peamine) eluase?

- 1 üüritud korter
- 2 leibkonnale kuuluv korter
- 3 talumaja (*maaelamine, kus on lisaks majale ka suurem aed, loomad, maa- või metsaomand*)
- 4 individuaalmaja või osa sellest (*maja koos teenindusmaaga 0,65 ha*)
- 5 ametikorter
- 6 muu (*TÄPSUSTA!*)
- 99 ei oska öelda
- 98 puudub
- 97 keeldub

SUUR TÄNU VASTAMISE EEST!

Liite 2: Eestikeelne kokkuvõte

Käesolevas töös vaadeldakse Kihnu saare püsielanike keelehoiakuid, keelelist identiteeti ning kohaliku keele elujõulisust kihnlaste endi arvamuste ja hinnangute valguses. Lisaks võrreldakse Kihnu olukorda sellega, kuidas kohakeelte kõnelejate keelekasutus, keelehoiakud ning identiteedid mujal Eestis (Mulgimaal, Saaremaal ning Võrumaal) väljenduvad. Tausta ja võrdluse mõttes käsitletakse ka karjala, vepsa ning inarisaami keele olukorda. Töö kuulub keelesotsioloogia valdkonda, mis tähendab seda, et tegu on keele ja ühiskonna või kogukonna vahelise suhte uurimisega. Asjakohased mõisted on muuhulgas keelekogukond, keelehoiakud, kohakeele elujõulisus, keele alalhoid ning standardiseerimine.

Uurimistöö materjal on kogutud Kihnus 2009. aasta suvel. Intervjueeriti kokku 60 Kihnus alaliselt elavat inimest vanuses 25–64 aastat, intervjuude pikkus oli enamasti 30–60 minutit. Intervjuud olid poolstruktureeritud ning põhinesid küsimustikul, mida on ka varem kasutatud eesti kohakeelte seisundiuuringutes¹². Käesoleva töö tulemusi saabki võrrelda varasemate kohakeeleuuringute tulemustega. Ka uurimistöö teoreetiline taust on küsimustiku kasutamise tõttu sarnane varasemate uuringute omaga, kuid on kasutatud ka uuemaid allikaid, peamiselt soome-ugri keeli puudutavaid keelesotsioloogilisi uuringuid.

Töö eesmärgiks on välja selgitada, millest kihnlaste identiteet koosneb, kuidas ja kellega kohakeelt kasutatakse, kuidas keelekuju tulevikku suhtutakse, kui elujõulisena seda peetakse ning mida selle säilimine, arenemine ning standardiseerimine kihnlaste jaoks tähendab. Kohaliku keele kohta kasutatakse töös nimetust kihnu keel, sest seda kasutavad ka informandid ise.

Enamik vastanutest arvab, et kihnu identiteedi vundament on päritolu: kihnlane on see, kelle vanemad (või vähemalt üks nendest) on kihnlased, või kes on Kihnus sündinud ja kasvanud. Ka kihnu keele oskus on paljude arvates üks tähtis identiteedi osa. Selle kohta, kas mujalt tulnu võib kihnlaseks saada, esitatakse erinevaid arvamusi. Kõige positiivsemalt suhtuvad sellesse need, kes on ise mandrilt pärit või kellel on mandrieestlastest vanemad. Samuti mängib kihnlaseks saamisel rolli kohaliku keele

---

¹² Eichenbaum, Külli ja Kadri Koreinik 2008: *Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil? Kohakeelte seisundiuuring Mulgimaal, Saaremaal ja Võrumaal*. Võro Instituudi toimõndusõq 21. Võro: Võro Instituut.

oskus, kuigi paljud arvavad, et kihnu keelt polegi võimalik ära õppida. Oluline on ka see, kas mujalt tulnud inimene kohaneb kihnu kultuuriga ja kas kogukond võtab ta omaks.

Suurem osa vastajatest ütleb, et räägib kihnu keelt vabalt, jätkuvalt ning hea meelega, kuid ainult oma saarel või teiste kihnlastega: teiste eestlastega kasutatakse eesti üldkeelt. Kõige tavalisem põhjus on arvamus, et kihnu keelest saavad (korralikult) aru ainult kihnlased. Pole üllatav, et peaaegu kõik, kelle vanemad on kihnlased, kõnelevad nendega kihnu keelt. Ka oma laste või lastelastega räägivad kohalikku keelt kõige rohkem need, kelle vanemad on kihnlased.

Informantidelt küsiti ka, kas kihnu keelt peaks nende arvates kasutama koolis, ametlikus asjaajamises, kirikus, meedias ja ilukirjanduses. Arvamused varieeruvad mingil määral, eriti kirjaliku keelekasutuse kohta. Kõige üksmeelsemalt suhtutakse sellesse, et Kihnu koolis oleks hea kihnu keelt kasutada vähemalt suuliselt. Küsitlusetkel (2009) oli olukord üsna sarnane nagu praegu (2020): kihnu keelt õpetatakse koolis eraldi õppeainena. Ametlikus asjaajamises kohakeelt aga ei kasutata, kirikus samuti mitte, ja valdav osa vastanutest ei pea seda probleemiks. Mõned mainivad siiski, et vanemate kihnlaste jaoks võiks olla hea, kui ametnikud saaksid kihnu keelest vähemalt aru. Ka meedias¹³ ning ilukirjanduses kasutatakse kihnu keelt väga vähe, aga paljud vastanutest arvavad, et sellest piisab. Mõned ütlevad siiski, et neile meeldiks kui kohalikku keelt kasutataks veidi rohkem nii ajakirjanduses kui ka ilukirjanduses, ning kasvõi natukenegi ka televisioonis.

Enamus intervjuueerituist suhtub oma kohakeele tulevikku lootusrikkalt. Optimismi põhjendatakse näiteks sellega, et kihnu keelt õpetatakse kohalikus koolis, mis omakorda tähendab seda, et kooli rolli keele säilitamisel peetakse oluliseks. Teine tavaline põhjendus positiivsele suhtumisele on see, et Kihnus sünnib üsna palju lapsi ehk tulevasi kihnu keele kõnelejaid. See aga näitab, et paljude arvates räägitakse ka tulevikus peredes lastega ikka kohalikku keelt. Üle poole vastajatest arvab, et kihnu keel on väga või üsna elujõuline, ning ainult väike osa kardab, et keel on hääbumas. Need, kes oma kohakeele pärast muret tunnevad, põhjendavad oma arvamust tihtipeale sellega, et eesti üldkeele mõju on Kihnus juba kaua päris tugev olnud ja läheb järjest tugevamaks, muuhulgas interneti ja televisiooni tõttu. Üldkeele mõju suurendavad ka kihnlaste ja

---

¹³ Meediaküsimused puudutasid ajakirjandust, raadiot ja televisiooni, kui mitte internetti, sest selle kohta ei küsitud ka varasemates kohakeeleuuringutes.

mandrieestlaste segaabielud ning see, et kihnu noored lähevad mandrile õppima või tööle, kusjuures mandrilt tuleb asemele inimesi, kes kihnu keelt ei kõnele.

Peaaegu kõik vastajad peavad tähtsaks, et kihnu keel jääks püsima ning areneks. Kohalik keel on saare ja selle kultuuri oluline osa, mida illustreerivad ka ühe intervjuueeritava sõnad: *Mis Kihnu see ilma kihnu keelela oleks?* Osa vastanutest arvab, et kohakeele säilimine on iseenesestmõistetav, teiste meelest aga on vaja aktiivset tööd, et keelt säilitada ning arendada. Mõned avaldasid ka arvamust selle kohta, kuidas saaks kihnu keelt kõige paremini kaitsta.

Ühe säilitamis- ja arendamisvõimalusena mainiti kohakeele standardiseerimist. Suurem osa vastanutest ning arvatavasti ka kihnlased üleüldse pole aga harjunud kihnu kirjakeeles lugema. See on arusaadav, sest kihnu keele ortograafia on üsna uus. Kirjakeelt on arendatud aktiivselt peamiselt 2000ndate algusest alates ja selles pole veel kuigi palju raamatuid või muud materjali ilmunud. Osa informantidest arvab lausa, et kohalikku keelt polekski üleüldse vaja kirjutada, sest seda on alati ainult kõneldud ja kihnlased on harjunud eesti üldkeeles lugema ning kirjutama. Teised aga arvavad, et kihnu keele ortograafia arendamine on raske ülesanne, kuid siiski vajalik, et näiteks koolis oleks lastele lihtsam keelt õpetada. Kõige positiivsemalt suhtutakse sellesse, et kihnu kirjakeelt kasutatakse lasteraamatutes.

Loomulikult võib tekkida küsimus, kas kihnu keele püsimajäämine on üldse oluline: kõik kihnlased on ju praktiliselt kakskeelsed ja saavad väga hästi hakkama eesti üldkeelega. Sama võib öelda ka paljude teiste kohakeelte ning vähemuskeelte kohta, sest nende kõnelejad on peaaegu eranditult kaks- või mitmekeelsed. Kohalike keelekujude tähtsus ongi asi, mis võib enamuskeele kõnelejate jaoks tunduda küsitav, mitte ainult Eestis, vaid ka mujal maailmas. Käesolev töö võikski illustreerida seda, et ka väga väike ja isegi marginaalne keelekuju võib siiski oma kõnelejate jaoks olla ülimalt oluline: kihnu keel pole Kihnus vähemuskeel. Seda kasutatakse igapäevases suhtluses, õpetatakse lastele, räägitakse raadios, sellest hoolitakse ning peetakse lugu. Ka mujal Eestis suhtutakse kohakeeltesse praegu hoopis sallivamalt kui mõned aastakümned tagasi, mis mõjutab ka kohakeelte kõnelejate tahet ning võimalusi oma keelt elus hoida.